

დასჯულობა

მეფის კასტანე მემქნისა

რედაქტორობით
ჰეტრე უშიგაშვილისა

(დაბეჭდა მხოლოდ ორასი ეგზემპლარია)

ტფილისი
ლ. ბ. კრამარენკოს სტამბა
1886

—по визурою. Тполсь, 5 Юля 1886 года.

დ მბ.) 1—32, სკლამის
129—160 დ კრამერენ-
—თ, I—VII.

დასტურლამაღლის გამოცემაზე

ეს წიგნი, სახელად „დასტურლამაღი“ ანუ უფრო ნამდვილად, „დასტურლამაღი“ დღევანდლამდე დაბეჭდილი არ არის; მხოლოდ რამდენიმე თავი უფროსად „მნათობში“ 1871 ჰ 1872 წლებში დაბეჭდა ჩვენის დედნიდამ. იგი ძალიან მცირედან არის ცნობილი: თვით ბროსისეს თვის ქართლის ცხოვრების შესავალში (Hist. de la Géorgie. Introduction et Tables des matières, 1858 p. CIII—CIX); დასტურლამაღიდან მოჭუავს მხოლოდ შემოკლებით შინაარსი რამდენიმე თავისა. მასლას გი ისეთს შეიცავს, რომ მკითრფასს განძს შეადგენს საქართველოს შინაგანის ცხოვრების ისტორიის გამოკვლევისათვის. იგი ეკუთვნის მეფე ვასტანგ მეჭჭესეს, რომელმაც უოველი თვისი შრომა მონდომა სამეფოს შინაგან კეთილგანწყობილების დამყარებას ჰ ერ.ს სელიერის ცხოვრების განახლებასა. მისი „სამართლის წიგნი“ მოსელეთა ჰ ერის წინ სამიღვაწელად იყო დამბული უფლების საზღვრად ჰ სიმართლის დასაბგნად.

დასტურლამაღიც ამავე აზრს ემსახურებოდა მით, რომ განუწესს მოსელეთ, „რათა წესითა ჰ შემსგავსებათა იტყოდენ“ თავის თანამდებობის ასრულების დროსა. ამისთვის ეს წიგნი შეიცავს წესს, რიგს, რა გვარად უნდა ემსახურნათ მოსელეთა მეფის კარისთვის, რა სასელმწიფო შემოსავლიდან რა უნდა აეღოთ ჰ როგორი ურთიერთობა ჰქონოდათ ერთმანერთში; რა სასელმწიფო სამსახური ედვთ მცხოვრებელთ ფულად, ანუ მოსავალით, ანუ მუ-

შეზღო. დაწვრილებითი განსაზღვრა ყოველისა ამის ამცნებდა მოხელეთა და ესა თავ-თავის ვალდებულების ასრულებასა. ამ სწავრად დასტურდამალი, როგორც თვით სამართლის წიგნი, არის ძვაროვანი მასალა წარსულის სარეკონების ისტორიის გამოკვლევისათვის.

ამ სასოგადო მნიშვნელობასთან, დასტურდამალს სხვა განსაკუთრებული მნიშვნელობაც აქვს მეცნიერებისათვის. მისში ძვიდროდ მოთავსებულია მრავალი სავსე შესახებ: მოხელეთა თანამდებობანი, უფლებების და შეიძლებისა; ქალაქთა, სოფელების, სასაზღვროთა და თემებისათა გამოსვლების (სარეკონის) შეიძლებისათვის თვითოეულად და სხვათად: მცხოვრების რიცხვისა; თვით გამოცემისა და საზღვრების დადებისა, და მრავალს დიდს და წვრილს სავსესა, რაც კი შეერთებული ყოფილა ერთიან მართლ სამართლებას და განსაკუთრებით, და მეორე მართლ სარეკონის გამოცემასთან. ეს ყოველია აუცილად, სამწესობოდ, შეესხება მართლ მექანის ქართლის სამეფოს და არა სხვა სამთავროებსა, მატალითად, ვასეთს ანუ იმერეთს და სხვასა, — მაგრამ მანც ძვაროვანი მასალა და სავსე შეიძლება მათ სამეცნიერო გამოკვლევას შესახებ.

დასტურდამალი კუთვნიას იმ დროს, როდესაც ვასტანგი ციორგი მეფის მოადგილედ (ვასიშინად) იყო ქართლში, ესე იგი 1702 — 1711 წ. სკუთრად ეს წიგნი უნდა შედგენილი იყოს 1704 წელს შემდეგ, რადგანც მასში შემოტანილია იმ წელს დაწერილი წყალობა ლეკანის (მჭეული-ხანისა), მის დროებით ქართლში ყოფნის დროს (გვ. 16 და 50). წიგნს ვასტანგ სთლად ეტყობა, რომ შედგენილია ვასტანგისგან სხვა და სხვა ცაიანტულ წერილებისგან. თვით ინსენიებს, ადრე არსებამ მეფისა, ან ვიორგი მეფის წიგნი ქონდათო. (გვ. 43 ვასიშინის ვანი. 10 ვაიყულის გამოცემები, 109 სადგომოვლა დასტურდამალი და სხვანი), ეტყობა მექანად ცაიანტული წიგნება მასხელეთა ანუ სოფელების, მექანთაგან მიცემული, ხოცა სრულად შეუცვლელად. ხოცა შეცვლით შემოუტანია ვასტანგს ამ წიგნში: ადგილ-ადგილ მასხელეთად არის: „წიგნი აქეთო, ანუ, წიგნს მავრეთო.“

დასტურდამ. ლში შეკრებილის მასლის დაფასება ან განხილვა ან გვიანსრია. განხილვა ამისი მომავალ სემესნიერო გამოკვლევას უნდა მივანდოთ. ჩვენი სურვილი მხოლოდ ამ წიგნის დაბეჭდვა იყო სამეცნიერო შემუშავებისათვის. აქ მხოლოდ საჭიროდ ვრატხით ორიოდ სიტყვა ვთქვით გამოცემის შესახებ.

დაბეჭდვის დროს გვეზიდა ორი ხელნაწერი დედანი. ზირველი გადაწერილია 1821 წ. ალექსისძის იოკლისაგან, მისგან უყიდნია მეფის ძეს ბაგრატს. მეორე დედანი გარდმოგვცა ზეტივემელმა დიმიტრი სეჭარის ძემ ბაქრაძემ, ეგუთენის თავად რევაზ შლევას ძეს ერისთავს ღ. როგორც წარწერიდა: სწახსი, ყოფილა სულხან შღიჯინის (თეძანიშვილის). დაბეჭდვის შემდეგ მოკინავეთ მესამე დედანი თავად ალექსანდრე ივანეს ძის ძელაქისშვილისაგან. ამ უკანასკნელის დედანის საძეგლო დასტურლამდლი მკელი ნაწერია და სადღეოდლო შემდეგ. 1773 წელს, დამატებულა იესე შღიჯინის სომხით ძელაქისშვილისაგან, რომელიც წარწერაში აწიობს; „გადგუწერე, ან დაივანგასო: ერთის მეტი ან იყო საჭართველოშია.“

ამ სამს დედანში აი რა განსხვავება: ზირველი დედანი დანახენ ორ დედანზე სრულია, ცოტაოდუ ადგილებს გარდა. თავები ერთმანერთს მისდევს სათაურებას ანბანის რიგით, უეჭველად მოსკლეთა მხარებისათვის: დვილად საძებლად. იგი ეთანხმება ძელაქისშვილის დედანსა. გადაწერს ადგილ-ადგილ ცოტაოდენი ცვლილება მოუხდენა, მტალითად, „ჯიღლის შიგამდგვის (რიგი)“ ნაცვლად — „ჯიღლის შიგამდგვისათვის,“ ანუ „ოთათაშვილის,“ ნაცვლად — „ოთათას შილი“ და სხვა. (ეს შეცვლა ალექსიძეთ მესხიშვილებს: მრავალ ქართულ წიგნების გადაწერით, ადითთ ქქონდათ).

მეორე დედანი სულხან შღიჯინის უფრო მკელი ნაწერია და შესანიშნავია თავების დალაგებით სტანთა შინაარსის კვლობაზე. ეს წეობს თავებას გვიხვეჩეს, რომ სედნაწერი უფრო უნდა ეთანხმებოდეს ვასტანის რედაქციას; დანახენი რეკომისსებულა დედნები კი შემდეგ ხანებში არის გადაკეთებული მოსკლეთა სახმარებად. ეს განსკუთრებული სასიათი ამ დედანის გვიხდოდა დაკვეცა. ამისათვის მისს შინაარსის რიგით ჩამოთვლილს სათაურებს

საძიებელი სია გაუკეთეთ ჭ ბოლოში დაურთეთ (გვ. 195—202). მსურველს ღონისძიება ექმნება წიგნი ამ საძიებელის შექმნაში წაიკითხოს პირველისაკე გაცნობისათვის. სოლო ამ სელნაწერზე სამწე-საროდ უნდა ვთქვათ, რომ როგორც გადაწყვერისაგან არას მოხსენე-ბული, მის დედანს ბერეგან ჰკლებია, ფურცლები დახეული ჰქონია ჭ შემდეგ თითო-ორალა დგელს ჩაუმატებიათ. საკლებობა ჭ არევა თაგებისა მეტად შესამჩნევად სჩანს სათაურიდამ: „მერიქიფუთ სუ-ცისა, ჭილიფთრისა ჭ მერიქიფუებისა“ (გვ. 200). სათაურებს ან-ბანით აღრიცხვა არა ჰქვს. ეს საკლუფეკანებანი რომ არ ჰქონოდა ამ დედანსა, უცნობობად მისს დაბეჭდვას ვამჯობინებდით.

ყოველთა ზემოსსენებულთა მიზეზთა გამო დასტურლამა-ლის ტექსტი პირველის დედნიდამ დაბეჭდეთ. სოლო სისრულისა-თვის დაურთეთ დამატებულებაში განსხვავებანა (ვარიანტება) ცალ-ცალკე სულხან მდინის ჭ მელიქიშვილების დედებისა. ამ დამატე-ბულებაში ჩვენა ვცდილობდით აღგვეჩინებნა ყოველი განსხვავება, მეტ-საკლებობა, ანუ ცვლილება, რითაც კი განიჩჩეოდა ორივე დედანი პირველისაგან. ზოგი განსხვავება სულხ. მდ. დედნისა თვით ტექსტთან სხოლიოებში მოჰყვა. საჭიროა მოვისსენოთ სიების შე-სასებ, რომ თვითყოელის სიის მოხელეთა რიცხვი ყველგან აღ-გნიშნეთ. სიების სახელების მოხსენება მელიქიშვილების დედნისა არ მოვიყვანეთ, რადგანაც სახელები ერთის სიისა მეორეს სიისაში მოიპოვება ჭ მ.სი აღნიშნვა სულმეორედ მრთელის სიების დაბე-ჭდვას მოითხოვდა. მაგრამ უფურადლებოდ არ დაეტოვეთ. სულხან მდინის დედნის სიების განსხვავება. ეს საჭირო იყო პირველად იმიტომ, რომ უძველესის დედნის სიათ სახელები ჭ მათი განაწი-ლება დაგვეცვა ჭ, მეორედ, ამით გაგვეადვილებინა მომავალ გამოძი-ველველეთათვის შრომა, როდესაც მათ მოუნდათ ძველს გუჯრებში, სიგელებში ჭ საგვერეულო წიგნებში მოხსენებულ სახელების შე-თანხმება დასტურლამალის სიებთან. ამ წიგნის მასალის მოძი-ვალს შემუშვებას უეჭვლად ეს დასჭირდება.

სიტყვების ახსნა, ლექსიკონი უეჭვლად საჭირო იყო დაგ-ვერთა. სურვილი ექმნადა მომეტებულის სისრულეთ ჭ განსაზ-

ღვრით აგვესრულებინა მისი შედგენა, მაგრამ დაბრკოლება ბევრი დაგეხვდა; უპირველესად ის, რომ გუჯარები, სიგელები და სავაჭრო-ულო წიგნები ჯერ აქამოდე არ არის დაბეჭდილი. გადაკითხვა მათი სხვა და სხვა არხივებში მნელი იყო. მინც იმედი გვაქვს აქ დართული ლექსიკონი მკითხველს არ გაუძნელებს აზრის განკარგვას და შემდეგ შემუშავებს რამდენადმე დაესძარება. ამაკე განზრახვით დაურთვეით ქართულის აღრიცხვის, ფულის ანგარიშის და სხვათა განმარტება.

ჩვენი გამოცემა, რაგორც ყოველი ამ გვარის თვისების პირველად გამოცემული წიგნი, უნაკლულო არ იქნება. ჩვენი სურვილი დაკმაყოფილებული იქნება, თუ დასტურდამაღის მოძავალი შემუშავებული და გამოკველეველი ამ გამოცემაში ძოიპაკებს ნამდვილს ტექსტს, სხვა და სხვა ხელნაწერ დედებში დაცულსა.

დასასრულ არ შეიძლება დავიდუმო და მადლობით არ ძოვისსენო მადალ პატროსანის ბატონის ჭუსეინ განბოვის, აწ ვაკვასიის აქეთ მსრის მუთთის გუდაკეთილი დანმარება უცხო ენათა სიტყვების განმარტების დროს და ბატონის აღექსანდრე ივანეს ძის სარაჯიშვილის დაუმურველი თანამშრომლობა დამატებულებათა შედგენის დროსა.

ტფილისი.

1886 წ. მკათათვის 2.

პეტრე უმიკაშვილი.

ბ. ეჭა შენ ყოველთა მზადთა, დიდება შენდა.

რომელმან ყოველნი არა არსნი არსებად მოიყუნა, იყავ კარ, და ეგები უკუჩისაძლე, უამთა და წელთა დაუბერაუბითა, და შენ გა დიდებენ ყოველნი ქმნულნი გილთა შენთანნი, დიდება გამოუთქმელსა და მიუწდომელსა ძალსა მღრთაებისა შენისასა, და აღურაცხელსა კაცთა მოუწარებასა შენსა! ჩუწნ მიერ ჰირველიდგანვე ზეცით საქართულ-ლოს მუთედ განუუთინლსა და აწ ხასუთუველ ცათა შინა სულ-ბრწყინ-ვალედ მნათობელის ჰირველ ვასტანგ კომბილისა, და შემდგომად სპარსთა ენითა შინაგან წოდებულის ძისა მისასა ქართულთა მუთისა, და სრულიად ერანელთა სპასალარისა და სპასპეტად დადგინებულისა, ენ-დაარისა და ქირმანისა ბეგლარ-ბეგისა, გირიშქისა და აწიალათის მჭი-რავისა, ჰირველ გიორგი კომბილისა, და შემდგომად მეორე შა-ნავაზ წოდებულის მაგიერად მყოფმან, ძმის-წულმან მისმან, და ძემან ერანის მდივანბეგის შაჰ ყული-სანისმან, საქართულლოს ჯანიშინმან ბატონის შვილმან პატრონმა სვასტანგ; ოდეს ვიგულს-მოდგინეთ წესი და გაჩუბა სამეფოსა დარბაზობისა, განუზინეთ და განუწესეთ წიგნითა ამით, რათა ყოველნი კელის-უფალნი და მოქმედნი დარბაზის რიგისანი ეს-რეთ იქცეოდენ და განაგებდენ თჳს თჳსნი მოსელენი საკელოთა თჳს-თა, და წესითა და შემსგავსებითა იქცეოდენ, რომელთაცა არს გონი-ერება, უკეთუ ჰსჯულის დებასა საკელმწიფოთასა ეგრენ უცნალებულად და ნურავინმცა მკადრე იქმნებთან ბრძანებულისა და განჩინებულისა რი-გისა ამის შეცნალებით სლვასა. არამედ კითილად და ესრეთ ჰქონ, ვითარცა გუშქმცნეს. რამეთუ უგუშულად და დაუცადებულად არს მივლინება ბოროტ, უწესოდ მქცევთა ზედან, ხოლო პატივ და დი-დება არა მდღვარსა მონასა, არამედ მოჩინილად განმცესა და მარტუბით

შეცვას. აწ კი წყით, და ამით ყოველთა ჰესენან და დამარხონ წესთ და რიგი ესე. თუ რომელი სამსასურის მოქმედი და მოკვლევი და-გვიდგინებია სკელოთა თხსთა ზედა, ესრეთ თუთოეულად აღწერილის წიგნითა ამით, რათა იცნობდნენ და ეგრენ, და ნუშნა ვინ დაკლებულ იქმნების ნასკვარი ერთსანად, და ნასკვარი მეორედ სანს წულქითა, და რიგითა სამსასურისა ჩუწნსა, რაჟამს რომლისა რიგი აღესრულოს. გულად სსუამ კარისგან განუყრელად იქმნებოდენ, თხსითა უსუცესთა დასტურითა და შეკითხუთა.

შირველად ვერ-არს ჰესენება და აღწერა, რამეთუ ამით მიერ არს რიგი პურობისა, წყალობისა და რისხსა.

ბ. ს რ ი ბ ა თ ი ა ს ა -
 უ ლ ი ს ა თ ზ ს.
 იოთამისშვილი ორ-
 ბელი.
 ოარხნისშვილი შაალ.
 შანშიას შვილი ბეჟან.
 საგინას შვილი ბესპას.
 შალიკას შვილი ედი-
 შერ.
 სუფრანჯის შვილი ბა-
 სუტა.
 თოფჩიბას შვილი
 ალა.
 მეღუმა.
 იედიგარას შვილი.
 ხალილა.
 საფარაჰმადას ძმა.

აბდარი სულუა.
 კასბერ.
 ეშაკას შვილი ავთან-
 დილ.
 ჯანდიერის შვილი.
 ჯირას შვილი ლეკან.
 არქმის შვილი გურ-
 ტანა.

დ. ზ ი ნ დ რ ე ბ ი -
 ს ა თ ზ ს.
 ყორღანას შვილი ავ-
 თანდილა.
 რუისელი გოგიტა.
 გიუას შვილი ბასილა.
 იქივ შოშიტა.
 აბრამას შვილი.
 ქრცხინვალელი უნა-
 ბე.

გ. ა ბ დ რ ე ბ ი ს ა თ ზ ს.
 აბდარ-ბაში ქანისოსრო.
 აბდარი თაველიდარი
 შალია.

ეკათისეველი ტენ-
 გადე ბერი.
 მიქელის შვილი იო-
 ანე.

ე. ვ ი ლ დ ი ს შ ი გ -
 მ დ ე გ ი ს ა თ ზ ს
 ადუის შვილი.
 ტეგ შკელაძე
 დილმელი ჯანარას
 შვილი.
 არქმის შვილი ნალაბა.
 არქმის შვილი ურქმა-
 ფა.
 არქმის შვილი მელი-
 ქუა.
 ყორღანას შვილი გო-
 დერძა.

გ. ა ლ ა ნ დ რ ე ბ ი -
 ს ა თ ზ ს.
 სააკაძე ქანისოსრო.
 ქარიძა.
 ელის ალანდარი.
 კიდევ ელის ალანდა-
 რი.

ფ. ალაყაფის შუა სახლის რიგისათვის.

თუ ბატონმა ალაყაფის შუა მეჯლისი ბრძანოს, ერთი ეშიკ-აღასი, ორი ბოჭოულთ-უსუგესი, ორი სობათ იასაული დადგებოდენ. ოთხი ახდარი, ერთი სუფრანი; ოთხი სუფრაქეში, ორი თუშმალი, ორი მეშარბათე, ერთი მეღვინეთ-უსუგესი, ერთი პირის მეღვინე, ერთი შიგა-მდეგი, ოთხი მეღვინე, ერთი ბატონის ფალიონ-ყორანი, ერთი სსკა უალიონ-ყორანი. ამათ იმავე ზემოთის წესით იმსახურონ.

ვ. ალაყაფის აივნისათვის.

თუ ბატონმა ალაყაფის აივნის შუა სახლში მეჯლისი ბრძანოს, იმ სახლისათვის გააკეთონ ფლაკი, უაბი თექვსმეტი. ამისგან სამი უაბი ბატონის წინდასადგმელად, და სსკა სჯაროდ, მისის აშითა და ბო-არნითა; ზაროსა ორი.

თ. ახალს სასახლის რიგისათვის.

თუ ბატონმა ახალს შანიშინში მეჯლისი ბრძანოს, ერთი ეშიკ-აღას-ბაში, ოთხი ბოჭოულთ-სუგესი, ორი სობათ იასაული, აქეთ იქით დადგენ. ერთი ახდარ-ბაში, სუთი ახდარი, ორი სუფრანი, ორი ფარქეთ-უსუგესი, ორი თუშმალი, ექვსი სუფრაქეში, ოთხი მეგოდრეთ-უსუგესი, ოთხი მეშარბათე, ერთი მეღვინეთ-უსუგესი, ერთი პირის მეღვინე, ერთი შიგამდეგი, ექვსი სსკა მეღვინე, ერთი ბატონის ფალიონ ყორანი, ორი სსკა ფალიონ ყორანი, ესენი იმავე ზემოთის წერილის წესით იმსახურებოდენ.

თუ ახალს შანიშინში ბატონმა მეჯლისა ბრძანოს, იმისთვის უნდა გაკეთდეს ფლაკი, უაბი ორმოცი; ამისგან სუთი ბატონის წინდასადგმელი, ოცდა თუთხმეტი სჯაროდ, იმისის აშითა და ბოარნითა; ზაროსა ოთხი.

ი. აჯილდის ქერისათვის.

აჯილდის ქერი აქვს:	კავთისსეკს კოდი.. ლ.	წინწყაროს . ნ
დიდობს კოდი. ა.	ქვეშობოლნისს. ა.	გომარეთს. ლ.
ატრის კოდი. კ.	თრიალეთსედ. ა.	ოფრეთს. ლ.
გორს კოდი. ა.	ტაშირსედ.	

ია. აბანოთ იჯარათათვის.

აბანოს იჯარა ზოგჯერ ცოტა ყოფილა, და ასლა თორმეტს თუ მინად არის, ზოგჯერ ნაშეკად იქმნების. იმის ათის-თავი აიღების, ნასკარი საღისუფისა არის, და ნასკვარი კეზირისა და მდივნებისა.

იბ. არაყსანის იჯარათათვის.

სან ოცდა თუთსმეტი, სან მეტ-ნაკლები იქმნების სოღმე. გინც იჯარად აიღებს არაყს, სსუა კაცი მის მეტი კერც გაჰყიდის, კერც იყიდის. სოფლისა არაყს იყიდის ლიტრას სამს ბისტად, შაურად; მერე, იე დუათაშად გამოჰკიდის და ექქს შაურად ლიტრას გაჰყიდის, გან შვიდ შაურად. ამისი რუსუმი აიღების, ნასკვარი საღისუფისა არის, და ნასკვარი კეზირისა და მდივნებისა.

იგ. ელის ნაქრის მოჯამაგირის ამასაღისათვის *).

სოფი ოღლი მამად აღა. გ).	ზიალე შერაბ აღა. გ).
აღანდარი ჰუსეინა. დ).	ნაბი მოლა-ოღლი. ბ).
კეზირის ძმის-წული მუსტოფა. ბ).	სალოღლი სადუს მოლა. ა)ჰ.
ხალიფად ინოღლი აბდულა. ბ).	მეთი ოღლი აჰმად აღა. ბ).
ინშიალოღლი მაჰმადა. ა)ჰ.	აღაკერდი აჰმად ოღლი. ბ).
მოლა ბაბაოღლი აბულ ყასუმა. ა)ჰ.	ყასიოღლი ნურიან. ბ)ჰ.
მოლა ბადმულ-ოღლი მაჰმადა. ე).	გელიოღლი ყაზი ყარაღაშა . ბ)ჰ.

*) რადგანაც სტამბუგში კერ კიშოკნეთ ძველად სმარკუელი თუ-შნის გამომსახველი ნიშანი, ამიტომ თუმისის ასახს ფრწისილი მოუ-სკით მარჯვნივ, ფრწისილ გარეთ მარჯვნივ მანეთი და ფული იქნება-
მაგ.

მოლა მუსტოფა მეთ ოღლი.	ა)ჭ.	აზიმ-ოღლი კელი.	. . . ბ).
ქემალუ ყოჯა. ბ).	ჭაჭი მასით ოღლი ყული უსუფა.	ბ).
ფირ მაძად ოღლი იბრაჰიმა.	. . . გ).	ღარგა ყული ჯაჯანძირი.	. . . ბ).
ხალიფ ალა დერმი ოღლი.	. . . ე).	ფირ მაძად ალა ამირამადლეუ.	ბ)ჭ.
ემინ ალა უსბაში.	. . . იბ).	ჩოღაზ სულეიმან ოღლი.	. . . ა)ჭ.
ეთასე.	. . . ე).	ჭაჭი ჭაჭი ოღლი კელია, და	
ქოდაკსე.	. . . ე).	ფირ მაძად.	. . . დ).
იადლეუთ ოღლი მუსტოფა.	ა)ჭ.	შისი ალა უაზასი.	. . . ე).
გარლა ოღლი უსუფა. ბ).	გული ამაღ ოღლი.	ბ)ჭ.
აღანდარი რუჰან.	. . . დ).	ამად ალა აზიზ ოღლი.	. . . ბ).
ნური ალა. ბ)ჭ.	მუსტოფა აზიზ ოღლი.	ბ).
აღაგერდი გულ-ოღლი.	. . . ბ).	ეიბალა ყიზილ აჯლეუ.	. . . დ).
მუსტოფა ანა ყიზ ოღლი.	. . . ბ).	ინს უსბაშის ძმა.	ა)ჭ.
მაჭმულა აჯი ჯიბრაილ-ოღლი.	ბ).	ისმაილ ალა უაზასი.	. . . გ).
შარათუ აღინ ალა. გ).	იანუ ოღლი მუსა.	. . . ა).
ჭათანაჭი ჯავარ ალა.	. . . ბ).	მუსაბეგ.	. . . გ).
ჭათანაჭი ალი ყული. ბ).	ამადადა.	. . . ბ).
ჭათანაჭი ფათა. ბ)ჭ.	მუსა.	. . . ბ).
სარაჯლეუ ემინ ოღლი იბრაჰიმა.	ა)ჭ.		

✓ იდ. აღამათის ელის კანცელ დებულეებისათხ.

ბატონი რომ უჩაიაზედ წაბრძანდება, ოცს კომლსედ ზროსა—ა; ცხუჯი — დ; ბატკანი — დ; ბრინჯი ლიტრა — ი; ერბო ლიტრა—ბა; ფუქი-ლი ლიტრა—ი; ქერი ლიტრა—ე; მარლი ლიტრა—ე; ხახვი ლიტრა—ე; ბზე საპალეუ—ბ; რამდენიც ოცე კომლია, ასე გამოიღებენ. ამის ათის-თავი სალთხუცისა და მდიკნებისა არის, სხუას მოსელებს საქმე არა აქვს.

✓ იე. ადეკისა ბატონის გამოსაღებისათხ.

სამი დღე ბატონის სუნა, იმისი მკა, ზიდუა, ლეწუა, თავსედ სამი აბაზი მალი, საჭურთო ძროსა ბატონისა არის. ფურსედ ჩარქვი ერბო, შეიდზედ ერთი ღელა აქვს. ფეტქუსა ამოქუწთილი აქვით,

კომლზედ თითო ულაყი აქესთ. საშობაო ორი ცხვარი, და ათი ჭათამი, ასევე სააღდგომო ორი ცხვარი და ათი ჭათამი აქეს. ბეკარა, რაზედაც დაუპასონ, უნდა წავიდეს. სამი დღე უნდა ზჭარი იმუშაონ თავზედ თითო კიანა ხარი აქესთ, თუ ქურდობა შეანნდესთ ვისმე, საზღაური ბატონისა არის, და ათის თავი მოურავისა. მოურავს ერთი დღე სუნა, ერთი მკა, მისი მოზიდუა, ლეწუა, თავზედ ორი შაჟერი, თავის გასამტკილო. ძროხა ერთი საშობაო. ცხვარი ერთი, კომლზედ ჭათამი, სააღდგომოთ ერთი ბატონი, ჭათამის კვერცხი. სააღდგომო ბატონის მოსავლისა ათის-თავი ნასიკვარი მოურავისა არის, და ნახეკარი მელაღეს საღთხუცესსა და მდივანებსა. ქალის საჩქეჟე სამი აბაზი მოურავსა, ულაყის ათის-თავიც მოურავისა არის.

ივ. ავლაბრის რიგისა და სამსახურისათვის.

რასაც ქალაქის მოყალნე და თარხანი იქს, ისრე ესენიც გარეკიან. ღალა დღიურზედ სამი ფოხალი ჰური, საბალახე სამართლიანად. ერთი მესრე ვინც იქსების ერთი სამესრეო უნდა შეინახოს, სითარხნე აქეს. და თორმეტი კოფი ჰური უღეუა. მუშის, სოფლებიდან გარიგებული სამკალი ხარჯი ბეკარი მოკა, თუ ცოტა ნაზირი იზე მისცემდეს. ჭათამი თუ აბარია, თავნი.—იზ. იმისი ნაშენი წელიწადში.—ნა.

იზ. ატენელს კაცზედ ბატონის დებულებისათვის.

საბალახე ჰიჩის-თავი, ნაპირის თავი, კოდის-ჰური, კულუსი, ორი ბატონს, ოთხი ჰატონს, სააღდგომო ძღვენი, ჭათამის ბარება, ურიებს სანთელი.

იძ. ატენის მოურავის დებულებისათვის.

კვეის თაობა მოურავისა არის, სოფელში თვთო კოკა ტკობი, ძღვენი, ცხენის ბბა, გასამურელო, თავის გასამტეხლო, და საჩქეჟე.

ით. ატენის კასადრისათვის.

თერმეტის თავს სამს წილს ზურებიდამ მოურავი და კასადარი გაიყოფს; სთველზედ ჰურს მესთელესთან აჭმევენ. ატენის მესთელი-სა თათო კოკა ტპილი, სთველში ჰურის ჭმევა.

კ. ატენის ნაწეღისათვის.

ატენის ნაწეღი თავის განწესებისამებრ თავის საჭეპელს აი-ღებდეს, როგორც განგვიწესებია და გვიბრძანებია.

კა. ატენის მესურისათვის.

ატენის მესურს ჭაჭა, თათო ზროხა, ბარი, სათიბელი წაღდი, შეიდი აბაზი ტანის-სამოსისათვის.

კბ. ატენის ბატონის ზურებისათვის.

ატენს ბატონის ზურის მუშაობისა რიგი: ელენის ზურის მესამედს სერელნი და საციციანოელნი შეიმუშაებენ. ამავე ზურში ერთს ამდენს ბატონის ფასით შეიმუშაებენ; კიდევ ამავე ზურში ერთს ამდენს ქვა-სერელნი მუშაობენ.

ციცისშვილის ედიშერის ნაქონს ზურში რამ გლურჯიძისათვის წაერთმია, იმასაც ბატონის ფასით მუშაობენ.

დიდს ზურს, იისციხელნი, აკველნი, ვერელნი, გარდატნელნი, ბობნაველნი, ხანდნელნი, თსილარნელნი, ბისელნი, ღვივისკვეკელნი, ღვარბელნი, ოლოზნელნი, ბხეველნი, კეზეკელნი ბარამათუბელნი, — ესენი თავის სარით, ნესკით და ყოვლის ფრით მუშაობენ. მაგრამე ამავე ზურში ცოტას ალაგს ჭვიროსელნი მუშაობენ; ისინი აიყარნენ და იმათს კერძს ბატონის ფასით მუშაობენ. ატენელნიც ამავე ზურში მუშაობენ. ამ ფასით სამუშაოს ზურებს მიეცემის თეთრი სალარო-დაძმ, ან ფარჩად. ჰური და ღვინო მიეცემის ერთ-პირ ზურებისათვის: ჰური კოდი, ღვინო კოკა.

კვ. ყაიუღლის გამოსაღების გარეგებისათვის.

ასლა რომ საქართველოს ჯანიშინმა ბატონის-შვილმან კასტანჯ ყაიუღლის გამოსაღები საბატონო და მოურავისა ესე ბრძანა და გააჩიგა, დასტურად შეუვის პატრონის გიორგის გარეგების წიგნი სსუა იყო საბატონოსა და სამოურავოს გამოსაღებისა; მაგრამ მამინ ყაიუღლი ასალი მოშენე ყოფილა და მამინდელი რიგი მართალი არის, ისე იქნებოდა. მაგრამ რა ქუჩყანა მომრავლდების, ერთმანერთში ბეკრი ძალა და ურიგო მოჭკდების. ამის თვის თათონ ყაიუღლენი მოვიდნენ, ბატონის შვილს ჯანიშინს შემოესტყუნენ და ასრე გააჩიგებინეს უფროსი ერთი უწინდელი გარეგებაზევე არის ამას შიგან, მაგრამ ასე უნდა იქნებოდეს.

არის ბატონისათვის ძალი თავზედ ექვსი შაური. ამას გარდაის თავზედ ერთი შაური კიდევ სსუა აიღების. ამისგან ნასეკარ-შაური სალთხუცისა და მდივნებისა; ერბო ფურცელ სუთი სტილი გამოიღონ. ამ წესით ერთი ერთობრიანი კაცი წავიდოდეს, ფურცს დასთუღიდენ, სოფელსა და სოფელსა რაც ფური დადგეს, თავ თავის სოფლის მამასსლისებს დააწერდენ. მამასსლისი ამ ერბოს სოფლის ულაყით ჩამოიტანდეს, აუშტარს მიაბარებდეს. ვინც ამ საქმეზედ სამწერლოდ წავიდოდეს, ასმეკდენ, აკმეკდენ; სსუას ნურას მოსცემენ.

კვ. ასალის მოსულის კაციისათვის.

ასალი მოსული კაცი ერთს წლამდის თარსანი იყოს, ნურასს ჰსთხოვენ; საბატონო ულაყი არა ჰსდებია, ნურც ჰსთხოვენ. თეკზის ფასი გარდაკვეთით ოთხი თუმანი არის, ერთობით ყაიუღლზედ, და მისს დროს იასაულით შეაგდებენ. საქერიო კარი ბატონსა, სამი აბაზი მოურავსა, აბასი ნცუალსა, აბასი მამასსლისსა, საბაღასე საბატონოდ ასზედ ორი ცხუარი, ერთი ბატკანი, ორასზედ ერთი შიშლიგი მობალასეს; ხანკეროს ცხუარს შებაღასე მეცხუარეს დაჭკერინებდეს. ცხუარზედ ცხუარის საბაღასე აიღონ, თასაზედ თსისა, რომელსა ცხუარს დაიჭკერდენ; შერმე ქრთამით ნულარ გამოსცულიან. მობალასეს სოფელი, როგორც შექდლოს და რაც ჰქონდეს, ისრე დასუდეს. ბა-

ტონის სათხოვარსა და გამოხატვებზედ სააასულოს ნურა მოსაქმე
ნუ აიღებს. აყრილის კაცის სასლში რომ სხუა მოსული გლესი შე-
ვიდეს, იმის სასსაგ ნათეს ნუ წაართმევი, და ამ გლესმა ბატონის
სამსახური და გამოხატვები იმ წელიწადს ქნას.

ერთი კაცი რომ დაბერებული იყოს, და იმასი ორი და სამი
შვილი მალს იძლევირდეს. იმ ბერს კაცს დავთარში ნუ ჩაგდებენ,
მალს ნულარას ჰსოსოვი. იქივ რომ ერთმანირთში ქურდობა იქნას,
შვიდეულად აზღვევიონ; ერთი ორად ბატონს, ოთხი ბატონს,
და ერთი მოურავს.

თუ უცხოს ქმნების მოხარული შეასინდეს, თავნი ბატონს,
ერთი ბატონს, ერთი ახასი მოურავს; სასდელის ერთს შეგდებავედ,
ერთი ჩარქი მოურავს, სამი ჩარქი ბატონს. ზეთს სხუას ქმნეასას
გამოსასდელად ნუ წაიღებენ; თუ წაიღონ ექვსი. — ზ. — ვარძა ჩვენთინ
წაართვან.

თუ ვინმე ასლის მოუგონარის სოფლის აღშენება მოინდომოს,
ჩვენ მოგვასსენონ; მამასასლის სოფელიდამ ჩვენ მივსსემთ; იმას გარ-
და სხუა რაც გლესნი აყრილ-იყოს და ერთი მეორის სოფელში მო-
სულიყოს, აუყრონ და იქავ თავის ალაგს მისცენ და დასასდონ.

მოურავს თავის გასამტესლო სუთი ახასი, ნაცუალს ორი შა-
ური; კელის მოტესისათუზ ოცდა ათი შური, ნაცუალს სამი შური;
აგრეთვე კბილის ჩაგდებენბისათუზ, ბოზობის მქმნელმან სუთი მინა-
ლთუნი, ნაცუალს ათი შური; გასამურელოდ მოურავს კარი, ნაცუალს
ახასი, მამასასლისსაგ ახასი. ქერი კომღზედ სამი კოდაი, ნაცუალს
კოდაი ერთი; თურსედ ერთი სტილი ერთი. საჩექმე თუ იმ ქვეყნას
გათსოვდეს: მოურავს ექვსი შური, მამასასლისს ახასი; თუ სხუას
ქმნეასას წაიყვანონ, მოურავს სუთი ახასი, მამასასლისს ახასი. მო-
ურავი უბრლოდ ნუ მიკა. და როდესაც მავიდეს, მართებულად ძღვენი
მიუტახონ, ღვიბო თუ სუბიო, თორემ ძალით ნუ ჰსოსოვი. მოურავს
ვი ნურც ქართულში, ნურც სომქსი, ნურც თათარი ქლექს კოყორზედ
ულავს ნუ ჰსოსოვი. როდესაც ნაცუალი იქსობოდეს, რიგისად ჰურს
აქმევენს. ღაღის ათის-თავი, რაც ავიდეს, სამი წილი მოურავსა და
გასადარსა; და მეოთხედი საღოსუცისა და მღვიუბსა. ნუ რა მოსა-

ჩვე ღვინოს ნუ ასყიდვინებს, თუ არ თაკის ნებით მიუტანონ. თუ სოფლას ძალა ან მოურავისაგან ან სსჯსაგან მამასასლისმა არ შეგუ-
ტობანა, ექვსს თუმანს წავართმევთ. მამასასლისები ღვინოს თოჯს
ნუ იჭმონენ. რომელიც სოფლის კაცი ერთი მეორეს უწიოდეს, იმისი
სამართალი მოურავმა ჰქმნას, და რომელიც სოფლიდამ სოფელი და
სოფელი ერთმანეთს უწიოდეს, იმისი სამართალი ბატონის მოსაქმემ
ჰქმნას. იქნების ასეთი საჩივარი, ან კაცის სიკუდილი, ან დიდი საქმე
რამე, იმისა სამართალი კარზედ უნდა იქნას. — კასადრის რიგი და სარგო.

კვ. აიღარ-ბეგის კეობაში აშენებულის სოფლებსათჳს.

არის აიღარბეგის კეობაში აშენებული სოფელი, რომელთაც სა-
მოურავოდ აქვსთ:

ურრუტი.
ყათირულუ.
ფიზილ უიარათი.
ბოჭვორი.
ჭაიღარბეგი.
იეიჩი.
ლაყვარდლი, — მდივანს გივს.
აუშენებელი სარუყალა.
ვირსბულახი, — ოთარ მდივანს.

ფარიაქანდიც, — ოთარ მდივანს
ბარქაღარა, — გივს მდივანს.
ბუზურგ ბულასი.
ოთორ ბულასი დარგუყულის.
ოთორ ბულასს სუთოქულანი ჯავნ-
შირის კიდი არს.
ქურთ ყალა აზიზ ოღლი მამაღანს
შვილს.
ყარყალა ქვევითი იესეს.

კვ. აჯიღლის მიბარებისათვის.

უნდა შეინახოს ჟოგის აჯიღლა ყოველს ფამთარს, — ბატონის
იარაღით მიბარებულთ:

კათალიკოსმა. ა.	ქვათასევის წინამძღვარ-	ამილასორმა. ა.
მთავარ ეპისკოპოსმა, ა	მა. ა.	ფემო ციცის შვილ-
მროველმა. ა.	ბონელმა. ა.	მა. ა.
მანგლელმა. ა.	ქსნის ერისთავმა. ა.	სომეხთის მედიქ-
	სარღარმა. ა.	მა. ა.
		ჯავახის შვილმა. ა.

კვ. ქართლის აღწერისათვის.

როდესაც ქართლი აღწერილა და ან აღიწერების, ამ წესით უნდა აღიწერებოდეს, უაიუუდიდამ შემოუოლებით თათარსა და მელიქის საუღლარს გარდა, სომეხთს, ტაშირს, უაიუულის თრიალეთს და საბარათაშვილოში, — ამაზღდსაბარათსშვილოს სარდარი წავა, ერთი მდივანი წავა, აღჭსწერს და დაკთარს დაიჭერს; მეუის მდივანი წავიდოდეს.

უემო ქართლის კეობას აქეთ, ნებვი და კორტანეთი და ტაშის კარც დაკთარში ჩავარდების; და იმას აქათაც საამილასკარმდი, ამილახორის მამულსაც უემო ქართლის სარდარი და ერთი მდივანი წავა; მდივანი აღსწერს და დაკთარს დაიჭერს; დედოფლის მდივანი ჰსწერდეს.

საციციანოს მკარეს, სადგერს აქეთ, ბატონის დროშისა არის. ვისაც ბატონი უბრძანებს, წავა, და მდივანი წარუყვება. მდივანი აღსწერს და დაკთარს დაიჭერს მეუის მდივანი.

მუსხარს და ორისავ ერისთვის მამულს, რომელიც კულავ დაკთარში ჩავარდნილა, იმაზღდ მუსხარის ბატონი და ერთი მდივანი წავლენ; მდივანი აღსწერს და დაკთარს დაიჭერს.

ეს სარდრები და მდივნები რომ წავლენ, იმათი რიგი და წესი ასრე არის: რომელსაც სოფელში რომ ჩადგებოდნენ, იმ სოფელმა საკომლომ ორი შაური, და ბოგანომ ერთი შაური აღსამწერლო უნდა გაიყოლონ; და ეს სარდარმა და მდივანმა შუა უნდა გაიყონ. დასდომითაც ის სოფელა უნდა დასუდეს. და რომელსაც სოფელში არ ჩაუდგებიან და ისრე აღსწერენ, იმ სოფლის საკომლომ აბანი, და ბოგანომ ორი შაური უნდა გამოიღოს; ერთის ბოგანოსი და ერთის საკომლოსი იქნების ექვსი შაური, ამისგან სამი შაური სარდარმა და მდივანმა შუა უნდა გაიყონ, რომე ასამწერო არის; დარჩების სამი შაური, რომ ეს ულუფისა არის. ამისგან ორი შაური, სარდარს, რომ ბეგრი კაცი ასლდების, და ერთი მდივანსა. მაგრამ მდივანსა და მისს კაცებს სარდარმა უნდა ასუას, აჭამოს. თუ სსუა მეუღუფე, ან სსუა სასახეშქრე კაცი განდეს, კარჯი სარდარმა უნდა გასწიოს და მდივან-

ის აღარ დასარგოს; ამიტომ რომ უღუფისა ორი წილი მიჰქნეს. ამ ქუჩების აღწერაში ერთს მკარეს დედოფლის მდივანი წავიდეს. რაც იმას აღწერაში სძეფო კაცი იყო, იმ სამეფოს კაცის სარგო მეფის მდივანს უნდა მოუტანოს; და სდავკ მეფის მდივანის აღწერილში სა-დედოფლო კაცი კრიოს, იმისი სარგო და აღსაშვერლო დედოფლის მდივანებს მოუტანონ.

საერთან დედოფლის საღთსუცესს და მდივანს კელი აქნეს. მეფის საღთსუცისა და მდივანებისა არის ორი შური, რომ მესაურისა ადლების იმისგან სასეკარ შური.

კწ. ბოქოულთ-უსუცესთა და ეშიკალს-ბაშეებისათჳს.

დაგვიყენებია ეშიკალს ბაშთ: არაგვის ერისთვის შვილი ოსურაბ, ამილასკარის შვილი რევაზ; ეს ორნი ამ კელობაში იყუნენ.

ბოქოულთ-უსუცესი ორბელის შვილი გორჯასპი.

ციცისშვილი სესნია.

გურჯი რევაზის შვილი რევაზ.	არაგვის ერისთვის შვილი ნუგზარ.	ფლავანდის შვილი შაოშ.
ციცის შვილი ლიპარიტ.	ამილასკარის შვილი ბეჟან.	სსეიმე თეიმურაზ.
შალიკას შვილი ზურაბ.	ყან.	ციცისშვილი ლევან.
ნარიბა.	აკალის შვილი ზასა.	შალიკასშვილი იბაშერ.
საამის შვილი ქაისო-რო.	ზურაბის შვილი ბეჟან.	ქაკუარის შვილი იესე.
	აბაშის შვილი დავით	

კთ. ბატონის ბაღის წელის გარიგებისათჳს.

ბატონის ბაღის წელის გარიგების წიგნი აქუნს ფარეშთავლიდარს ასლანს, ასე რომე იმას ჰქონდეს; და ეოჯელს შარასკეკეს. დღეს წყალმა ცისის ამბრისათჳს უნდა იდინოს. და შარასკეკეს საღამოს, შაბათს, კარას, დღე და ღამე ბატონების ბაღში უნდა იდინოს. ორშაბათს და ხამშაბათსა დღედა ღამე თფილეღის და ქალაქის ბაღებისათჳს უნდა იდი-ნოს. ოთსშაბათსა და სუთშაბათსა ცისისა და აბარკებისაკენ იდინოს, და ამ რიგში ჰქავი მამად ეუღლისაც თავის ბაღში მართებულად წყალს მინცქმ-

დენ. თუ, კინიციხის, წყალ-ცოტაობა იყოს, ბატონის ბაღს წყალი არ უნ-
და დააკლდეს. ვინც ამ ბრძანებას გარდავა და უუკეროდ წყალს ადენს,
თორმეტი მინაღთუნი ჯარიმა საბატონოდ გამოართუან, და ათის-
თავის ასლანი აიღებს.—ანჩისსატის დეკანოზი, მსატუარი გრეგოლ
და მისი მამა იოსებ შემოგვეყენა, გარეთ-უბანს თავის ჰატარა ბაღისა
თუხ წყლის ბოძებს, და ამასაც წყალს მისცემდეთ. როდესაც გარეთ-
უბნის ბაღები მოიწყოდეს, ჩუწნი მომსესელებელი და ახნაურმეილია,
ამისთვისაც ჰატვი-გუცია წყლის ბოძებით.

ლ. შიგა-მდეგისა და ქორის ბაზიერისათხს.

ბურღიას შიღი იესე.	შისიდარისშიღი ას-	არემის შიღი გიორგი.
სოლღასშიღი დანუ-	ღამაზ.	სამშიღდელი დეკანო-
ნა.	ოთოთას შიღი ავთან-	ზის შიღი.
ურდუბეგას შიღი გი-	დიღ.	ხერგეში ნინიას შიღი.
ორგი.	არემისშიღი ბეჟან.	

ლა. ბატისა და ქათმისათხს.

სადაც ჩვენს სასასოში, თრიალეთზედ თუ სსუგან, ბატი ჰუენ-
დეს ვისმე, ყველგან ასი ბატი შეაწერონ. თრიალეთს და კავთისკეეს
სოფლად გაუყონ და მიაბარონ. თვითობ ბატი წელიწადში ორთლი
ტუტული ჩუწნს ქარსანაში მიაბარონ.

მემნდარი სტუმრის საკლავს ნასუედეს, და ავს ნუ გამოართმევს
შესაკლავსა.

სადაც ჩვენი სასასო სოფელი იყოს, დავთრის ჰირზედ თრია-
ლეთსა და კავთის-კეეს გარდაისაღ, კომლზედ თუთო ქათამი მიაბა-
რონ წელიწადში, და წელიწადში სამ-სამს ქათამს და სამს კუჭტცხს
ჩუწნს ქარსანაში მიაბარებდენ.

ლბ. ბრინჯისათხს.

ავსტრები ლანხარეებს წესიერსა და ავს ბრინჯს ნუ გამოართმე-

კენ; ნაზირი წითელს ბრინჯს კიდევ გაათეთრებინებდეს. მეკლდისი რომ იქნებოდეს, აუშტრები წინა დღევ ბრინჯს კარგა გაარჩევდენ.

ღვ. ბოშ-ყაბისათჳს.

საჭილის ბოშ-ყაბისა უწინ ასრე ყოფილა: სამი თუშმალი, ორი სომეხი და ერთი თათარი. სომეხს ბოშ-ყაბი ერთი—ა, თათარს ბოშ-ყაბი—ა, ოსტატს თასი—ა, საყას თასი—ა, აუშტარს თასი—ა, მეთევშეს თასი, მუშრისს ბოშყაბი. სსუა არა ყოფილა დაუთარსნაში.

ღდ. ბოჭოულთხუცების სარგოსათჳს.

ჩუწნ სრულიად ერანის მდივან-ბეგმან და სუქარტუნდოს ჟანბინმან, პატრონმან შაჰყულისან *) ჩუწნის კარის ემიკლას ბაშის, ბოჭოულთხუცისა, და ყაფიჩისა, იასაულის სარგო და ან ყოფა ამ გუარად გაკარიგეთ, ასე გვიბრძანებია: რომელსაც კელ-ჯოსიანსა, დიდსა თუ ცოტასა, ანუ უსელ-ჯოხიანოსა ჩვენ დანისტრად სამსახური უბრძანათ, იმასთან არც ბოჭოულთხუცესს და არც ყაფიჩებს, არც იასაულებს კელი არა აქნსთ. მაგრამ რაც იმ დანისტრად წარსრულმან კაცმან სიასაულა იშოკნოს, იმისიღ მეოთხელი ემიკლას-ბაშს მოუტანოს, სსუას კელ-ჯოსიანს კელი არა აქნს. სსუა უდანიტრად ან ჩვენგან, ან მდივანბეგისაგან რაც გარიგდებოდეს, ან განჩენი და წერებოდეს, იმისი წიგნებო ყაფიჩს მიუბარებოდეს, და ის გაცხავნიდეს. ექვსი შაური რომ მოვიდეს, იმისი ნასეკარი სამი შაური იქნების; ეს ემიკლას ბაშა და ბოჭოულთხუცებმა ასრე გაიყონ, რომე, შაურ ნასეკარი ემიკლას ბაშსა, და ნასეკარი საცა ბოჭოულთ ხუცები იუოს, ყველაღმ გაიყოს. იმ ექვსის შაურისაგან სამი შაური რომ დარჩა, ასრე გაიყონ ის სამი შაური: რაც ყაფიჩია, იმათია და გაიყონ; და ერთი შაური რომ დარჩა, რაც იასაულებია, იმათია და გაიყოფენ. ბეგერი მოკიდეს, თუ ცოტა, ამ წესით გაიყოფდენ. მდივანბეგი დანისტრად სამ-

*) ეს სასელი მეფე კანტანგს VI ერქუა, ოდეს იყო თათრად.

სასურს ნურავის ეტყვის. სსურს ქქსურს რომ უაფიი და იასურს
წაილოდეს, ეშიკლას ბაშებს და ბოქოულთ-სურებს ამასთან კელი
აჩა აქქს. ბოქოულთ-სურებს თუ რაც კელ-ვიოკიანი უდნისტროდ სს-
იასურსოშედ დადგებოდეს, ნურც ეშიკლას-ბაშს, ნურც ბოქოულთ
სურებს, ნურც უაფიებს და იასურებს თაკის სარგოს წილს ნუ და-
აკლებენ. ეს განჩენები თავლიდარსა და უაფიის მიებარებოდეს. უა-
ფიისში მარტებულს უაფიის გავზანდიეს; რაც ამისი ან სიასურსო,
და სამდივანბეგო მოვიდეს, ყველა თაკლიდარს მიებარებოდეს. თაკლი-
დარი გაუყოფდეს ეშიკლას-ბაშებსაც, ბოქოულთ-სურებსაც, უაფი-ბაშსაც
და იასურებსაც. უთავლიდროდ რაც იასურსმან და მოსაქემ ეშიკლას
ბაშს და ან ბოქოულთ მოუტანონ, იმ იასურს მდივანბეგმა შეიდე-
ულად აზღვევინოს და ჩვენთვის მიებაროს. აგრევე სამდივანბეგო
თაკლიდარს მიებარებოდეს, და თაკლიდარი მდივანბეგს თაკისას მიარ-
თმეკდეს: მეუთს მდივანს თაკისას მისცემდეს და სადელოფლოსაც თა-
კისას მისცემდეს. რომელსაც სადელოფლოს კარსედ სამეფო იასურსი
და ან სადელოფლო იასურსი წაილოდეს, თუ უაფიი, ვინ გინდავინ,
ნახეკარი სიასურსოსი რაც მოვიდოდეს, დედოფლის იასურებს და
უაფიის ნუ დააკლებენ.

დე. ბოლნისის გამოსადგებიანოქსი

დალა ბატონს ერკება, შიდი ჰატრონს, და შერევი ბატონს;
რაც გამოვა, სოფელ გუნა აქეს, ერთი სამეხრეო რასაც მოხნავს; უნდა
მომეონ და მოზიდონ, გალქონ და ქალაქს წამოიტანონ. ზოგვერ
ბეკრი მოვა და ზოგვერ ცოტა. ზურს რაც მუშაობა და სარი მო-
უნდავა, უნდა იმუშაონ; ორმოცდა ათი სჰალნე ტეპილი კოუორსედ
აიტანონ. გულუხი რასაც ბატონი შეკადებს. მოსაკალსედ ჰკილია; რაც
გულუხი და ან ზურის ტეპილი დარჩება, ზოგს ბატონი ჩამოა-
ტანიებს და ზოგი სოფელს უნდა ჩამოაოქსოს ქალაქს: საად-

დგომო ზროსა ერთი, ცხუარი სამი, ქათამი თუთსმეტი; ასრეკ საშო-
ბო სძეს; მალი სძეთ, თავსედ ხუთი აბაზი, და რი შაური მოხე-
ლეებისა არის. ამხედ რომელსაც ცოლი ჰყავს, ნასირის თავი კარი.
ერთი პირის—თავი და საბალსე მართებული, სამეკინიბო ბატკანი;
ბაზიერს წელიწადში კომლსედ ერთი ქათამი; ავილდის ქერი კოდი
ორმოცდა ათი, გაცემულსედ კოდის პური, ქათამი თუ აბაზია რ,
სარგებელი წელიწადში სი საშობაო სახლდგომო ლ, ბატონი რომ
აიურება ათი ცხენი ან იმისი ქირა უნდა მოართუან.—მოურავისა სძეს
კომლსედ კოდი პური რი, ტკბილი დიდი კოკა ა. მოყაღნეს გუ-
თანხ თითოს დღეს უხნავს და უფარცხავს, მოურწეკენ მოუმიან გა-
ლეწენ, შემოუხიდეკენ; რს კომლსედ ერთი ულაყი სძესთ ქალაქამ-
დინ, კომლსედ რი კერცნი, უაჭი, ბატონის მოსაკლის ათის-თავი
მართებული, თავის-განამტესლო ძროსა, აგრეკე გასამერულო. სოყ-
ლის კაცმან რომ ქერივი წაიუქანოს, ხარი აზა სძეს, და თუ გარეშე-
მომ წაიუქანოს, კარე სძეს; რაც მამული გაისყიდვის თუმანსედ ათი
შაური, ბეკრის ცხერის პატრონს ბატკანი, ცოტას თიკანი; გასამარ-
თავი კარ მარჩილი, სამსპინძლო სამს კომლსედ თოსლი ა, ბურკაყი ა,
კომლსედ ქათამი, კომლსედ ნასეკარ-კოდი ფქვილი, ნასეკარ-კოდი
ქერი, რროლდ ჩაფი ტკბილი, ამას თუ უნდა წაიღებს, თუ უნდა იქ
დასარჯავს, მალსედ თავსედ შვიდ ფულ-ნასეკარი.—ნაცულის სარგო-
თავის ბატონის ათის-თავი, კომლსედ ერთი ჩაფი ტკბილი, გასამ-
ერულოდ მარჩილი, საჩექე აბასი. მამულის გასყიდვაში თუმანსედ
აბასი და ერთი შაური, კომლსედ თითო ძღუწნი და თითო სათარი შუშა.—
მამასალისისა: კომლსედ ტკბილი ჩაფი რი, კომლსედ მუშა რი,
ქალის ქორწილსედ აბასი ერთი; გასამერულოდ მარჩილი ერთი; მა-
მული რომ გაისყიდოს, თუმანსედ შაური ხუთი.—მემალისა: თავსედ
შვიდ ფულ ნასეკარი, ერთი ძღუწნი, ერთი ლიტრა ქერი თავისის ღვი-
ნითა.—კასდრის სარგო: ბატონის სამესრეოსი და ღაღის ათის-თავის

ნასკეპი. კომლზედ ლალის გამოძლებს: სამ-სამი ლიტრა ქერი, მალის გამოძლებსზედ თავზედ შვიდ ფულ-ნასკეპი და ძღვენი. ლალის ხასა-დარი, ძამასასლისი და ნაფუალი ერთად სჭამენ.

ღგ. ბაზიერთ-ხუცისა და ყარაიის მეყორულისათჳს.

ყარაიაში რაც მოკა, იმისი ნასკეპი, და შავარდენს რომ ბატონი აზღვევინებს, იმისი ათის-თავი, საიასაულა ნასკეპი, ვინც წავა, იმიო სია, და ნასკეპი ბაზიერთ-ხუცისა და ბაზიერებისა. რამდენიც ბაზიერი იხჳანს წავა, იმდენი მარნილი ბაზიერთხუცისა აჩის, და ნასკეპი შიგამდეგისა და ბაზიერებისა.

ღზ. გავაზის ბაზიერისათჳს.

არქის შვილი ღუშია.	მისი განაყოფი სჳჩია.	დომელა.
არქის შვილი ესტატე.	მისი განაყოფი ნასკედა.	აღნიას შვილი შერმა-
არქის შვილი შამშია.	არქის შვილი დათუნა.	ზანა.
საღმასანა.	ოზპეშის შვილი ოთარა.	აღნიას შვილი ფარემუ-
		ფა.
		გორგის შვილი იოსებ.

ღდ. გორის გამოხადებისა და რიგის დებულებისათჳს.

გორის გამოხადები და რიგის დებულება ასრე აჩის: ლაშქრობა აქეს, როდესაც ბატონს ეჭირების და უბრძანებს, თორემ ისრე მაგ გვარს გადგომაზე. არ დაქმასების. ამათჳე აქეს მალი, თავზედ ახალ ნაქორწილზედ სამი აბასი; ერთს წელიწადს უკან თავზედ მუდამ ექვსი აბაზი ეთხრების, სანამდის ძმას შვილი დაუქორწილდებოდეს და როდესაც შვილი დაუქორწილდების და მალს ძღვეას დაიწყებს, მა-

მ.ს. აღარ ეთხოვები: ამ ეკესის აბაზისა სუთი აბაზი ბატონისა არის; ორი შუერი ამილახორისა, და ორის შუერისაგან ნახევარი საღვთსუ-ცისა და მდივნებისა, და ნახევარი მამასახლისისა არის.

გორის უსახსნა ასრე არის, რაც გაისყიდვის: ცხენსუდ აბაზი, ძროსასუდ ორი შუერი, ცხნარსუდ ერთი შუერი აიღების, — სან ორი თუმანი, და სან სამი თუმანი. ამისი ათის-თავი ამილახორისა არის. ხსენას კაცს კელი არა აქვს, ხსენას მოხელეს.

ამაკ გორს ხქეს: როდესაც კელმწიფის ფეშქაში წავა, მაშინ უნა და გამოიღონ გაცემული გამოუტყემელან თუმანი თორმეტი.

ამათვე თუ ბატონმა უბრძანა შეისკვანი კიდნუდ, სასაკლესუდ, ზუზარში, ბაღში, კონსუდ თუ რაზუდაც უბრძანონ, შაისეკანის უარს კერ იტყვიან გაცემულ-გაუტყემელნი.

გორის ბაჟი არის: თავრეზის საჰალნე რომ მოიტანონ მძიმე ფარჩა თუ მსუბუქი გაუსხნელად, თუ იმაზუდ გამოეკრთმეკის საჰალნე-სუდ მინალთუნი სამი, ურდუეკარის საჰალნესუდ მინალთუნი ორი, ენ-დროზუდ აბაზი, მარხლის საჰალნესუდ ორი ბისტი, ბრინჯსუდ სუთი შუერი; თეკოსუდ, კიზილალასუდ, ქონსუდ, ერბოსუდ, მატელსუდ, დაზ-ლასუდ, ბალანსუდ — თითო აბაზი გამოეკრთმეკის. ამისი შესამედი სკუ-ტის-ცნოკლისა არის შეწირული, კათალიკოსი წაიღებს, და ორი წი-ლი სამეფოა. ქალაქს გაცილებულს გაღმით, თუ გამოღმით მთასუდ, თუ სითაც საჰალნეს გაატარებენ, ამას გორის მებაჟე არ დაიკლებს.

გორიდან ამილახორის კარშია საკომლო თავის გასამტესლო ან ხსენა რაც ღებულეა არის იმისი, კარიკების წიგნში უწერია.

გორიდან სამდივნისეკო და საიასულო როგორც ერგების, მდი-განბეკის კარიკების წიგნში სწერია, ისრე იქნას: გორის მამასახლისის სარგო, გორის ნაცქლის სარგო, გორის რიგი, ნაკროსს უკან სამი დღე ბაჟი ამილახორისა და მამასახლისისა არის; მამასახლისს მალში ერთი შუერი, შირველი მალი თეკოსის საჰალნესუდ ერთი შუერი. ნა-

ცუბლს ამილასორის ათის-თავი აქუს, სხუა არაფერი. გორს უნდა კნან ბატონისათვის: სკენეთმა, ბერბუკმა, თორტიზამ, ძეკვრამ—თითო გუთან-მა ორი დღე უნდა კნან დაფარცხონ; მოპკით და გალექვით სხუათ უნდა მომგონ და გალექონ.

ლთ. გერაქ იარაღისათვის.

წელიწადში ერთი კელი თავისი საკადრისი ტანის-სამოსი თავით ფესმდი, ცაძეტის მინაღთუნისა, ან მეტ-ნაკლები, რასაც დახარჯავს; თუმანზედ ათი შაური, და ნიმი თომარისა, სუთი შაური გერაქ იარაღისათვის, ორი შაური ნაზინისა, ორი შაური მოღარეთსუცისა, ერთი შაური მუშრინისა არის.

მ. გატეხილის კიდის რიგისათვის.

ათი სქეს იჭივ ჭარკასლის წმედა და სტუმრის დგომა, ამისის მოურავის სარგო.

მა. კენისა და სამეხრანს გარიგებისათვის.

დიღმელთ სუნა რომ აქესთ, ნაკებში კნან, იმათვე მოიძუშონ. ამას გარდა ერთი სამეხრეო, გორს ერთი, კავთის-კეკს ერთი, ორა თავ სამეფოს დიღოკებზედ ორი, დურნუგს ორი, ეკლესიას ერთი, ავლაბარში ერთი, ჭკემო ბოღნისს.; ეს დიღმელთ გარდაის შეიქნა ცხრა. ამათი გასადარი მისის წესით და რიგით მოიჭვენ, ნურას წა-

ბსდენენ; მოსკლენი მისს დროს მისს მუშას და წესს გაურიგებდენ, რაც ღუთით მოვიდეს ენკენისთჳს გასულამდის, ჩვენის კარის მოკლეით ანტარიშთ მისტმდენ.

ამ გუთნების მოკლეებმა ეს ქნან: თუ ავად გაუსდეს კარი, რომ შე აღარ დარჩებოდეს, მამასახლისს სოფლის კაცთ აჩვენოს, თუ ქარსანაში კვლარ ჩამოაწვედეს დაგლან, და ტყავი რუმბათ გასადონ, კორცო მესრემ თავთავისთვის შეინახონ და გუთანზედ დასარჯონ; თუ ქარსანაში ჩამოაწვედეს, ნაზირთან მოიუწონონ; თუ არ დარჩებოდეს, ქარსანაში დასარჯონ; თუ დარჩებოდეს, თრიალეთზედ გაგზავნონ, გასუქონ და მისს დროს ტყავი რუმბად გასადონ და კორცი შაშხათ მოისმარონ.

მბ. გზების შენახვასათჳს.

უნდა უთაონ, რკების შეილება, წრულელთ, ნასშირის-გორელთ, გვესელთ და შავ-წყლის გზა უნდა შეინახონ.

უნდა უთაონ თულაშეილებმა, თაკველთ, ღკველთ, დრელთ, კანათელთ და თულანთ მამულმან ფანჯრების გზა შეინახონ.

უნდა უთაონ საგინას შეილებმა თავეთის მამულითა, კოშკის გზა შეინახონ.

ხაკამემ, გლურჯისემ და ატენელთ და იმ კეობამ—ბათლომის გზა. საჭაპასიანომ მელისის და თავიანთ გზა.

თარხნის მამულმა, ოძელთ, ცსილერთ—გოსთბის გზა.

კავთის-კეგმა, წინარესმა და საქაათა-კეგმა—თავეთი გზა.

ნიჩბელთ—თავეთი შთა; ცისუ-დიდელთ, ძეგველთ—თავეთი შთა; ზუმბულდიეებმა — კარსანი და კიდი; მუსათ-გვერდელთ, ნაჭულბაქველთ და დიდბელთ—კიწრები, მუსათ-გვერდის გზა; გაბანთა და თურქისტანიანთა სათოვლისა და ნასშირ-გორის გზა; დოკველთ და ქქანსრელთ—კიდი.

მგ. გუთნის ხუნისა, მკისა და ლეწვის კარჯისათჳს.

გუთანმა უნდა მოკანას ერთმა—დღიური ორმოცდაათი. დღიურში დაითესების ორ-კოდ-ნანკეარი, იქნების ერთ-შირად ამისი თესლი კოდი ას ოცდა სუთი; უნდა მოვიდეს კოდზედ ურემა: იქნების ას ოცდა ხუთი ურემი, ურემს უნდა გამოვიდეს რკა; იქნების ერთ-შირ კოდი ათასი. ეს ათასი კოდი ჰური და ქერი ორმოცდა ათის დღისა ნახნავზედ უნდა ამ წესით მოვიდეს.

მდ. დუქნისათჳს.

დუქნის თავს თქმში ერთსელ თჳთო შაური საბატონოდ ქალაქში მოგროვდების. ეს შაური წლამდინ თორმეტს თუმსამდის მიაწეკს რომ დაგროვდების. უწინ სტუმრისათჳს უოფილა, რომე სტუმარზედ თურმე დასარეკე დენ, ასლა სტუმრის კარჯი ბატონისა არის, და ეს თეთრი ბატონის წინ სანთლისათჳს შესანთლეს თავილად ეძლევის.

მე. დიდ-ბადისათჳს.

დიდ-ბადე თრიალეთზედ ვისაც ჰქონდეს, ან საბატონო, ან ვანთალიკოსისა, ან საბატონის-შილო, გარდააან შეამკანაცდენ; სანამდის ტბის ყურში ისაქმოს, იჭიურს თევზს სანამდის ფარაკანმა ისაქმოს, იჭიურს თევზს კვრამი ერთს სანამდენს ღარამე ნუ დატუკლებს. შესადური ჩვენს სასასოში თუ არ იუოს, ჟამაგროით დაიჭირონ, და ღარამემ უთაოს. იმის დროს ულაცი თრიალეთიდან რიგით გაურიგონ. ღარამე აღარ დატუკუნებაა, ნაზირმა ქარხნის იასუფი მისისა და თიბათკეს თითო თვითო უჩინოს, და იმან გაგზავნოს; უიძისოდ წაღკელს ებაროს.

მგ. დაკლულის ცხუნისათვის.

ცხუნა რომ დაიკლუდეს, თუშმალს კისერი, მზარეულს გულ-
ღვიძლი, მეთეფშეს თირკმელი, აუშტარს თავები, შთიწებს ტყინ-
ში და ფილტვი შესაკლავესა.

ერთი შრთელი ცხუნა ეჭქსი ფარჩა არის: ორი ფარჩა—ორი
შკარა, გვერდები; ორი ფარჩა—ორი ბარკლები, ერთ ფარჩად—ზურგის
ბუალი, ერთ ფარჩად—მკერდ-კისერი.

მზ. დავთარხანის იასაულებისათვის.

დავთარხანის იასაულისა და უაფინის სარგო ასე გვიბრძანებს:
რომელიც ჭარხნის ნაზირის ასნაფი, ან თავლიდარი, ან სასადარი, ან
შეპარე, ან შეზურე, ან შეხრე, მელაღე, ამბარდანი, მუჯირი, საბა-
ზი, მზარეული, თუ შეშარბათე, რაც მისი ჭარხნის კაცი დანაშაულ-
ზედ დაიჭირებოდეს, —თუ ბატონი დასჯარიმებდეს, და ან სასასოს სო-
ფელს დასჯარიმებდეს, — ამების იასაულობა იმათი არის, გერაკონ შეე-
ცილების. და თუ ეს ნაზირის საკელო კაცი ან მოკლან, ან დაჭკან,
ამაზედგ ისინი დადგებოდნენ საუაფინოს და საიასაულობს და სამდი-
განბეგოს და საეშაკალა-ბაშოს, საბოჭოულთსუტოს გი მოუტანდნენ.
სხუა რიგად მასწინძლობაზედ, აღამათზედ, შეშაზედ, ძვეწზედ რომ
მოსაგროვებდა წავიდოდნენ, იმის ათისათავთან კელი არა აჭქს; უე-
ღებდად ხალთსუტესსა და მდიუნებს უნდა მოუტანდნენ. თავკეთი უუ-
ღული თუმანზედ თითო აბაზი უნდა გამოაჩთუნან.

მწ. დაბად-ხანის იჟარისათვის.

დაბად-ხანის იჟარა, ხან ოცდა რვა თუმანად, ხან მეტ-ნაკლებად

იქმნების ამ წესით: ამისი იჟარადარი ძროსის ტუკუკედ ორს შურს, ჭოსალსედ შურს, თიმენჭისედ, მკუშედ, თსინ-ტუკუსედ თათო ფულს აიღებს. ამის რუსუმი არა აქვს.

მთ. დაბნეულის ელისათჯს.

ოთარ-მდიკნის თაბუნმა, მეითრის თაბუნმა, ბუან შანშიაშვილის თაბუნმა, ამათ უნდა გამოიღონ კომლსედ მასტა სუთი აბასი, ჭოდავო ერთი შური, სანაკრუსო ოდუნ აღნა სამასპინძლო და ეთაზი, ეს ელი ასლა კალილას მიკარების.

ნ დურნუკის საბატონოს გამოსადებისათჯს.

დალა შვიდსედ ა; გულუსი სუთსედ ა; საშობოვო ცსუარი ე; ჭათამი გ; სააღდგომო ცსუარი ე; ფურსედ ერთი წარქი, ბერწსედ ნასეკარ-ჩარქი, ბასიერის გავლით დგომა, კოჭრის ტუბილის ულაუი ი. რამდენი გუთანი არის—ხუნა, მისი მომკა, მოტანა, გაღეწვა, ჭლაქს ჩამოტანა, ორის სამესრეოს შენახა, მისის ნახნავის გაღეწვა და ჩამოტანა, ცხურის და ღორის საბლასე, პირის-თავი, ნასიკის-თავი, საური, საქური, კარი, ჭათამი თუ აბარია მე, მისი ნაშენი წელიწადში რლე, საშობაო, სააღდგომო ლ, ბატონი რომ აიურება—ცსენი ექუსი, ან იმისი ჭირა.

ნა. დურნუკის მოურავისათჯს.

საშობაოთ კომლსედ ორი შური, სააღდგომო ერთი შური, საკომლსედ პური ერთი კოდი, სანეჭმე სამი აბასი. ნაწვლით გასამეურელო კარი, თავის-გასამტესლო კარი; რამდენიც გუთანია ერთს დღეს უსნან და უფარცონ, მოუმეონ, გაულეწონ, მოუტანონ. საკომ-

ლოზედ წელიწადში ქალაქმდის ორი უღაუი მამასასლისისა, როგორც კაქელსიისა, არის; ნანულისა აგრეკე ხასადრისა აგრეკე.

ნბ. დიდმის საბატონოს გამოსადგებისათჳს.

დიდმის გამოსადგები საბატონო არის: სასასო გლეხი კომლი რგ; ამათ აქეს მალი თავსედ შაური ოცდა ორი. ამისგან სუთი აბა-ზი ბატონისა არის, შურ-სახეკარი მოურავისა და მეძალისა, ნახეკარ შური სალთსუცისა და მდივნებისა. ღალა სარწყავსედ სუთსედ ერთი ბატონს; ურწყავსედ შვიდსედ ერთი. კულუსი შეწერით არის; მამულ-სედ ჰკიდა, დიდს დიდობით და ცოტას ცოტაობით შეაწერენ. სა-შოპა ცხუარი იწ; სალდგომო ცხუარი იწ. ბატონის სურის მუშაო ბა ეოკლის-ფრით იმათ უნდა შეიმუშაონ. ყარაიასედ შირველსედ კო-ნის ჩადგმა, რამდენიც გუთანი გამოვა, სამს დღეს ყარაიასედ კუნა, მი-სი მოძვა, შეტანა და გაღეწვა; ბატონის აურასედ ცხენისა და ურმის, თსოება, ბატონის წიგნით სტუმრისა და მდგმურის დაყენება; ბატო-ნის მიბრძანებასედ შეძლებით სამსპინსლო; საბაზიერო ქათამი, კო-მლსედ თუთო ქათმის ბარება, თავილის ქეშიეობა, კოყორსედ მეკო-ნობის ბატკანი, სამართლით საბალასე ცხურისა და ღორის შირის-თაჳი, შიშლიგი ორასსედ ერთი ცხუარი. წიგნიცა აქუსთ, ნასირის თა-გო, ქალაქს სასასლის მუშაობა, მცსეთას მისულასედ სამსახური, ჰვის ზიდვა, ყარაიის ჯელვა, ბარგის ჩატანა, საური იდ შაური; ბოგანოს საური ორი შაური; მსახური და თარსანი გინც არის, მალისა, ღალისა და კულუსის მეტი სითარსნე არა აქუს; სხუას ყველას აქეკინებუნ მე-ზობლები. დილომს აბარია ქათამი რნ; ამისი ნაშენი იქმნება წელი-წადში უნ; დიდმის მოურავის სარგო კომლსედ სატარულო შაური-ნახეკარი გ, მებაღესობა, კვეის-თაობა, თავის-გასამტესლო კარი ერ-თი, გასაჩყრულო კარი ერთი, რიგის-ზური მართებულად, ვისაც ბეკ-

რი ცსუარი ჰეავს—ბატანი, ვისაც ცოტა ჰეავს—თივანი; კიდევ ვისაც
ნაკლები ჰეავს, იმაზედ შური; მალზედ თავზედ ნასეკარ შური. დი-
ღმის ხასადრისა მალზედ თავზედ შური ა; მოუაღწევედ კოკა ა,
მალის ძღვენი, ზურის ათის-თავში, ლლის ათის-თავში; დიღმის მა-
მასაღისისა კომღვედ კოკა ტბიღი ა; მოუაღწემ რომ ჭორწიღი
ქმნას—სუთი შური; დიღმის ნცქელისა, დიღმის ზურის მუშას ჰური
კოღი იღ; ლვინო კოკა გ; მესურეებს ჰური კოღი გღ; საბურთა-
ღის ზურებს ჰური კოღი ღვ; სსუა ჟერ არ დაღვებულა.

ნგ. ერბოს გარიგებისათვის.

თრიაღეთზედ ვაიუღის, და ტაშირზედ ჩუწნის ერბოს მკრე-
ფელნი კარგის ერბოსაგან ჩამოიტანდენ. თუ გღესმა ავი ერბო მო-
იტანოს, აუშტარი ნუ დაუტერს; თუ ისაულს ექმნას და გამოუცუ-
ღოს იმას გარდაჰედეს; თუ აუშტარს გამოეცუღოს და ავი ერბო ჭამაზედ
მოვიღეს, იმ დღეს ერბოსა და ბრინჯს ავად დარჩეულს კარჯს აუშტარს
ნუ ჩაუგდებენ.

ნდ. ეღის დაგორის შირისათვის.

თუ რამღენი ომიასი არის, ან რამღენი კომღი მღივანბეგმა რომ
აღსწერა:

იყო დემურჩი ასანღუ, უზბაშის თაბუნი, დათუღიღი იყო კო-
მღი ტოკ. ამისკან გამოკედით აღსაყაღუს მოღას და გზირს კო-
მღი ლ. კიდევ გამოკედით ფასარ-ფუსარას ასზედ გ. აღავს დარჩა
გამომღები კარჯისა სო. ყარაღღუ ემინას თაბუნი იყო კომღი ჟღ
გამოკედით აღსაყაღუს მოღას და გზირს თ; კიდევ თასირს იზ.
დარჩა გამომღები ძღ.

ხილუე მერაბას თაბუნი კომლი ძმ^ს ამისგან გამოკედით მო-
ლას, აღსაყულის გზირს დ; ფაღირს იზ. დარჩა ნა. ეს კი დემუ-
რჩი ასანლუ მარათადინას თაბუნი კომლი რთ; ამისი მოლა აღსა-
ყალუ გზირი ით; ფაღირი დარჩა რზ.

ამირ ამადლუ ფირ მაჰმადას თაბუნი კომლი ჰ. ამისი მოლა აღ-
საყალუ გზირი იდ. დარჩა კომლი ნგ.

აფან ჩიფათს თაბუნი კომლი ძმ^ს; ამისგან გამოკედით აღსა-
ყალის თარსანს მოლას და გზირს კა; ფაღირს ი. დარჩა ლზ.
გიდეკ ამაკ თათს თაბუნი ზარგრები კომლი მ. ამისგან გამოკედით ჰ.
დარჩა ზ. ერთ ჰირად ორისაკ დანარჩომი ჯამი მდ.

ჭაფანჩი აჯი აღისა თაბუნი რომ იყო იდ, აღსაყალუ ა,
გზირი ა; დარჩა იბ.

ჭაფანჩი ჯაფარს თაბუნი კომლი მდ; ამისგან აღაღარი, მოლა-
და გვირი თ, ფაღირი ზ, აღაკს დარჩა კომლი გ.

სარუ სპუნჩი მუსტოფასი თაბუნი კომლი ჟგ; ამისგან გამო-
კედით აღსაყალუს მოლას და გზირს იგ; ფაღირს ივ, დარჩა კომ-
ლი ძდ.

აჯი მამდას ჭაფანჩი, ოთარ მდინის თაბუნი იზ.

მასხედლუ ოთარ-მდინის თაბუნი თ.

ჭეშალუ უოჟას თაბუნი კომლი გა, აღაღარი და მოლა ე. ფა-
ღირი გ, დარჩა იგ. ამისი კდ, თარსანნი მოლა გზირი ვ, ფაღირი გ,
დარჩა ივ, მასტა.

უაზაკი ისმელას თაბუნი კომლი გე, აღაღარი და მოლა დ; დარ-
ჩა იზ. ამისი გზ სელაჰარაკო.

ნაზარლუ უსეინას თაბუნი კომლი ლბ, აღსაყალი და მოლა კ;
ფაღირი ე, დარჩა კა. ანლა დადგა მვ. — გამოკედით იგ, დარჩა გ-
მომდეგი ლგ.

ყამარლუ კომლი ი, ამისი აღსაყალი ა, ფაქირი გ. დარჩა კომლი ზ. ამისს ე გამოკვედით, ფაღირს დარჩა და მდიუნბეკს აპარია.

გოგევა ოთარ მდიუნის თაბუნი ქოსალუ ვ, აძილ სასარლუ მოლა აბდუღას შვილის და; ყადიმულას თაბუნი კომლი ყს. ამისი აღსაყალუ მოლა თარხანი და გზირი ის, ფაღირი ივ. დარჩა კომლი ად.

სარგენები კომლი მგ, ამისი აღსაყალი და მოლა ზ, ფაღირი ზ, დარჩა კთ.

სრვანი ნვ. სავანალუ კომლი ის; ამისი აღსაყალუ და მოლა დ, ფაღირი ბ. დარჩა კომლი იბ.

ჭალაკარი კომლი ოდ; ამისი აღსაყალუ მოლა და გზირი ზ, ფაღირი ივ. დარჩა იდ. ამისი ობ. გზირი თარხანი მოლა ზ, მასტა გ, ფაღირი იბ.

ქალაგირი კომლი კს, ამისი აღსაყალი და მოლა გ, ფაღირი ე, დარჩა კომლი კ. ამისი კდ, მოლა გზირი გ, ფაღირი დ, მასტა ა, დარჩა თარხანი ივ. ნასიბლუ ბაზიერები კომლი ივ. კიდევ ნასიბლუ ბაზიერს გარდა კომლი მგ; ამისი აღსაყალი და მოლა ე, ფაღირი ზ, დარჩა კომლი ლა, ამისი კზ. მოლა თარხანი, გზირი დ, ფაღირი დ, დარჩა ით. დურღა ამირ ჭასანი კომლი აზ, აღლარკი და მოლა გზირით ს, ფაღირი იბ; დარჩა კომლი მზ; ამისი აჟ. მოლა გზირი თარხანი ს, ფაღირი ია, დარჩა მკ. თარხანი ჟაკანშირი კომლი ყ. აღსაყალი მოლა გზირი ზ, ფაღირი ივ. დარჩა კომლი აზ. იმირსანი ფალაქათს თაბუნი კომლი ნ, ამისი გზირი მოლა აღსაყალი ვ, ფაღირი ს დარჩა კომლი ლვ. ეს აპარია ალა იალა ოღლი უსენასა. ამისი სბ, თარხანი, მოლა გზირი ვ, ფაღირი თ, დარჩა ლდ, მასტა გ. კიდევ ფალაქარს თაბუნი მალაისთან კომლი ივ; ამისი ფაღირი დ. დარჩა კომლი იბ. მუღალუ სეიდ ყასუმა აღი აღას თაბუნი კომლი ნზ. აღსაყალი გზირი მოღით ია, ფაღირი თ, დარჩა კომლი ლზ. ამისი ლბ, თარხანი და მოლა ვ, ფაღირი მკ, თარხანი რივ.

ამხ გარდა ნაჰბადინი კომლი რე; ამისგან ღანჩვარი ე, ასლანის ნუსხაში სწერია დ, დარჩა კომლი გ; — თარხანი.

ჭალაქლარი კომლი იბ, ღანჩვარი თ, მოლა ა, დარჩა ბ, თარხანი. ჩალაბლი კომლი ედ, ამისი ღანჩვარი ჩალთუკისა ო, აბრეშუმის ღანჩვარი იბ, მოლა და გზირი და ბრმები ე, დარჩა ზ.

აწა დეურჩი მოლა სანუკლის თაბუნი, კომლი კა, ამისი მოლა აღსაქვალი ბ, ფელირი დ, დარჩა კომლი იე.

ჟამი თათრისა ნ ე გ. —

ნე ელის-კაცნი თარხანნი, რომე ბატონი უნდა მოშლის, უნდა ათარხნებს.

მოლა ბაბა ოღლი აბულ-ყასუმასი.	ჭ.	იბრეში კალილ-ღღლისი ბამბიპ	
ჭემალუ უოჯასი.	ა)ჭ.	ანად.	ა)ჭ.
ნუჩი აღასი.	ა)ჭ.	ბრმისა.	ბ).
ალაკურდა გულღლისა.	ა)ჭ.	გოდაკ ფრისა.	ა).
მირზა ოღლი მუსტოფასი.	ა)ჭ.	არუსლუ ხან მამადასი.	ა)ჭ.
შარაფადინასი.	ა)ჭ.	ანაუიზოღლი ჭაჯი მუსასი.	ბ).
ველისან ოღლის ვეღასი.	ა).	დეურჩი ჭასანლუ მოლა მაჭმადასი.	ჭ.
ამირ აჭმადლუ მოლა ფერმაჭმადასი.	ცფ.	დერში ოღლი კალიღასი.	კ).
არუსლუ ასკერდისა.	ბ).	დეურჩი მოლა აბდულ ყასუმასი.	ბ)ჭ.
ამირ აჭმადლუ მოლა ისმაიღასი.	ცფ.	ფერში შავეღისი.	ა).
უზბაშისა.	ა)ჭ.	ჯავანშირი შათირი იბრეიშასი.	ჭ.
ჯავანშირი შათირი მაჭმადასი.	ჭ.	იოღრი ოღლის ჭასანასი.	ა)ჭ.
მოლა აბდულას შვილი მაჭმადასი.	ა)ცფ.	შამახთ ოღლი ასკერდისა.	ა).
ფერ მაჭმადასი.	ა)ჭ.	ზარკარი მაჭმადასი, ვ. თვისა — ცფ.	
მუღანლუ აღი ოღლი მაჭმადასი.	ჭ.	სარუ სანუნჩი ყუჯურ-ოღლისა.	ა).
ჭაფანჩი აჯი შეფიასი.	ბ)ცფ.	თაშილ ბოშ-ოღლი აჭმადასი.	ცფ.
ნაბადინლუ მოლა აღიასი.	ჭ.		

ამისი ჟამი ლწ)ჭქ.

ნგ. ეკლესიის გამოხსნებისათვის.

ეკლესიის გამოხსნები საბატონო, საშობაო და სააღდგომო ძღვენი: ცხური რვა, ჭათამი თუთსმეტი, ბატონი რომ აიურება, ექვსი ცხენი, ან მისი ჭირა უნდა გამოიღონ.

ჭათმის ბარება, კოურის ტუბილის ულაუი ც, გუთანსუდ სამი დღე კუნა, ფარცხუა, მორწყუა, მომკუა, მოტანა, გაღეწვა, ზუნარში მუშაობა, ბატონის ორის სამეხრეთს მოხსნულის მორწყუა, საბალასე, პირის-თავი, ღორის საბალასე, ნასირის-თავი, საური, ფურსუდ ერთი ჩარეჟი ერბო, ბერწყედ ნასეკარ-ჩარეჟი, საქერიო კარი; ღაღა. ჭათამი აბარია მ, ამისი ნაშენი წელიწადში რვა, საშობაო და სააღდგომო ღ. ეკლესიის მოურავისა: კაცის-თავსუდ ორი შური, რამდენი გუთანია, ერთს დღეს კუნა, ფარცხუა, მისი მორწყუა, მომკა, მოტანა, გაღეწვა; ფურსუდ ერთი სტილი ერბო, საჩეჟე ათი შური, თავის გასამტესლო კარი, გასამყრელო, კარი, ძღვენი, გუთანსუდ სამი კაბიწი პური, გარეშე ცხურსუდ პირსუდ ბატკანი, გუამღსუდ თითო ულაუი, ეკლესიის მამასახლისისა, ეკლესიის ნაწილისა.

ელის ეთაზი ხან მოკა ასი თუმანი, ხან ორასი, და ხან მეტნაკლები. ამის ათის-თავისათვის სამი წილი ჭანიშინისა არის, მეოთხედი საღთსუცისა და მდივნებისა.

ერთი რიგი ელი არის მოლა სახეკრდის თაბუნი კომლი იბ, მასტა არის, აქეს ნალ-ლურსმანი საჭედი რაჟე, კიდევ ჭაჟი ხულუს თაბუნი; ისიც მასტა არის; კომლი კე. ამათ აქეს ნალ-ლურსმანი საჭედი ტლდ. ეკლესიის მუშასუდ კოდი ებ, ღვინო საშალნე ე, მუშურეს კოდან ღვ, მესრეს კოდი ვდ.

ნვ. გარდის წყლისათვის.

გარდის წყალი, ბედ-მუშეი, ლილიფარი, იის შარბათი, სხუა არაუები სოფლიდამ გაარბონ და გამოჭედიდნენ.

ნტ. გარბანს ხვედიანელისათვის.

გარბანს ხვედიანელი ბატონს უჭირავს. სქეს ბეგარა: ტკბილი კოკა ოცდა ათი, ჰური კოდი ოცდა ათი, გუნა დღე, მისი მორწყუა, მამკა და ცალეწვა, ძღუნნი აღდგომისა და შობისა, საბალსე, პირისა თავი, ნახირას თავი, მსასურობა.

ნთ. გეზირას სარგოსათვის.

გეზირას სარგო ეოკელს წელწადს ჩელეიქილამ თუთსმეტი მინალთუნი; ტყვის ბუილამ თერამეტოს თავის შეთხედი, აგრეთვე ყუუნის იჯაროდამ; აგრეთვე კარის ახანოდამ; აგრეთვე თამბაქოს იჯაროდამ; ყასაბსანილამ ქონი ლიტრა ასი; გოდავილამ ბატონის თუთოდამ გარდაკუჭთით თუმანი თორმეტი; ქალაქის ბაშმალილამ მელქ მამასანლისის სარგოსთან თორმეტი მინალთუნი; ფუშთუქუნოდამ რვა თუმანი, სამი მინალთუნი და სუთი შური. რაც ჟამაგირი, გაიგემის, თუმანსედ სამი შური; სარსათსედ დასაბუქდავად თუმანსედ აბასი.

ჟ. დანისტრად სამსახურისათვის.

ვინც დანისტრად სამსახურსედ დადგებოდეს საბატონს კაცის შვილი, თუ ვინ გინდავინ, მეოთხედს ეშიკაღას ბაშს მოუტანდენ, და ნუ დააკლებენ. სამი წილი უცილებლად ვინც იდგეს, იმ კაცისა იყოს; ვინცა ვინ იასული ულ ბეგეში და იმათს მამულში დანისტრად საიასულოდ წავიდოდეს, მეოთხედს ეშიკაღას ბაშს მოუტანდეს. ვინც ეშიკაღას ბაშს ქართულით წავიდოდეს, ნასეკარს მოუტანდეს, და ნასეკარი იმისი იყოს, სსუა ნურა ვინ ეცილებს. ვინც საიასულოდ იასულად დადგებოდეს, ის იასული თუ საბატონს კაცის შვილი იყოს, სადამდის იასულად ადგეს, დღურის სასმელ-საჭმელი

საიჯს ორჯალს აბასს მისცემდეს; მოქალაქეს თუ აზნაურ-შვილი ადა
გას, ერთს აბასს გამოართმევდეს, და თუ მსახური ადგეს ორს შურს
გამოართმევდეს. რაც ვარაშა ბატონმა გამოართუეს იმისი ათის-თავი
საიას-ულად აიღოს, თუ ბატონმა თავისს ნათესავს ჯარიმასუდ ამა-
ტიოს რამე, იმ ნაპატიუების შესამედი ათის-თავი საიას-ულად აიღოს.

აა. შარაფხანის რიგისათვის.

შარაფხანის რიგი არის ქალაქის გარბევა. შირველ შარაფხანისა
მიწადი ასრე არის: საბაქის მიწადი ავა ყურსსუდ თურამეტი შა-
ური; ამასგან საბაქეს მიწადი თავის სუსტითა შური ათი; ფიშქარს
აბასი ერთი, დამდაბს აბასი ერთი. ამას გარდა ყურსსუდ ჭაჭი და-
თუნასი შური ორი; სალიფ ბაირამასი შური ერთი; ამას გარდა ყურ-
სსუდ მაირს ერთი სიკილა, რომე თოთსმეტი შურია; აგრეთვე შა-
რაფი აიღებს, რომე თოთსმეტი შურია. გარეთი ამაღა წაიღებს მის-
საღს თექვსმეტი, ერთი მისსაღი თათაეთი მოემატება, რომე შეიქნება
მისსაღი ნვიდიეტი; უფრო ჩაიგდებენ, ამისგან წაიღებს ყურსსა ექვს
შურს, ავსგარი ერთ აბასს, ჭეთალი შვიდს შურს და ორს ფულსა,
ფურსასი ერთს აბასსა, გლანუ წაიღებს ათასს მისსაღსუდ სუთს შა-
ურსა, თავგარი ათასს მისსაღსუდ ერთს ბისტსა, სიქაქენი და თას-
შქენი ათას მისსაღსუდ ორს შურს, თავლიბარი და სუსტი ყურს-
სუდ ორს შურს და ერთს ბისტსა; ასლა ეს ერთი მისსაღი რომან-
მეტნაია; ამისი ანგარი წაიღებს ერთს შურს, უათალი ერთს შურს,
თარასღარი ნასიქარ შურს; იქნა იმ ზეითის ყველას ვოგო — ოთხი
მინაღთენი, თერთმეტი შური და ერთი ბისტა; ოთხასი სიკილა ერთს
ყურსად უნდა ჩავადეს ცეცსლმა; ამისგან გამოვა ცეცსლიდამ თამამ
აიარი ეცსლი ორი ათას სამასი; ამასი კეჭუნი დასტურლამა უწინ
ყოფილა ორი ათასს მისსაღსუდ ექვსი მინაღთენი, და ასლა კართ-
მკვთ სუთს მინაღთენს; ასლანუს ოთხასი მარჩილი; ერთს ყურსად

ჩაჯა ახლანე მარზილი ცეცხლში; ცეცხლიდან გამოკა გეცხლი მისსა-
 ლი ათას შვიდან ორმოცდა ათი. ამისი ვეკუბიგ ორი ათასს მისსა-
 ზედ უნდა აიღონ ხ. სასქი გინის ფასი ყურსსედ ორი შინალთუნი
 და თორმეტი შაურა. საბაქი ორი ყოფილა: ერთი ბატონმა მოშადა,
 და ერთს მუზდს. ერთს აბასს საბატონოდ ავიღებთ. ამისი რუსუი
 სალთსუცესსა და მდივნებს გარდაკვეთითა აქუსთ. ბეკრი, მოკა თუ ცო-
 ტა, ეს არ უნდა დაკლდეს—ზარათსანიდამ სალთსუცესს წელიწადში
 თუმანი კვ, მდივნებს. წელიწადში იბ, ჭ.

აბ. ზაფხულ თაგილის ქეშეკისათხს.

უნდა უქეშეკონ ბატონის თაგილას	ასანბეგის მამულმა თვე ერთი.
დილომმა დღე ოცო.	გოსტაშების შეაღის მამულმა თვე ერთი.
გუბიხმა ღამე ათი.	
შწენეთმა ღამე ათი.	დაღეთმა კჯრა ორი.
თხილკონამ ღამე ათი.	ბეგიას შვილის მამულმა კჯრა ერთი.
თურქისტანის შვილის მამულმა ღამე ათი.	დოღენჯის შვილის მამულმა კჯრა ერთი.
თულას შვილის მამულმა კჯრა ერთი	უაბაბუდასის მამულმა ღამე ოცი.

აგ. თუშმდეგბინ ყადაღისათხს.

ჩასაც დღეს თუშმდეგბინ რაც რამ თერი აუშტარს გამოართვან,
 ბრინჯი, თვეზი, კრაო, თუ რაც მასალა, თუშმალი აუშტარს ყაბას
 მისცემდეს, და თუ ქარსანში ურიგოდ დაისარჯა რამე, თუშმდეგს გარ-
 დაქსდევინებათ.

ად. თარსნების რიგისათხს.

რაც ან ჭრთუჭლი, ან თათარი ჩვენგან თარსანნი არის, იმის გა-
 მახადებს ჩვენნი მოსკლენი ჩვენსედ წუ ინგარაშეგენ, და ისრე რუ-

სუმს ნუ აიღებენ; იმათი გამოხატულები როგორც ჩვენ დაგუწავლდეს, ისრე იმათაც უნდა დაიკლონ. რაღაც ჩვენთვის უთარსნოს კაციდამ, თუ ქვეყნიდამ შემოსავალი შემოვიდეს, ათს უგლებლივ ჩვენთვის დასდებენ, მეთუჩ მიეტეს მოსკელნი თავისთავს აიღებენ; როგორც რიგი და წესი არის, მოსკელნი ისრე გაიყოფდენ.

აჟ. თრიალეთის რაგისა და გამოხატულებისა საბატონოსა და სამოსელოსათვის.

სძეს კოდის ჰურა საკომლო მ; ამისი თითო კოდის-ჰური არის წინდა ლიტრა ი; დალისა ერთი გუთანი არის კარის უღელი ი; კარზედ სძეს კოდი გ. ასე უნდა: როდესაც გუთანი ააწეროს, მარლის მომტანს კარს გამოვიდენ, დიდს სოფელს დიდობით და ცოტანს ცოტაობით; მარლის მომტანს კარს დაღას ნუ ჰსთხოვენ; სსუა რაც კარი დაჩჩეს, კარზედ სამი დაღად უნდა მისცენ.

მამასახლისისა და მსახურის კარსაც უნდა გამოვიდნენ, იმათ სძეს თავის დაღისა და კოდის-ჰურის ჩამოტანა, ერთობით სძესთ საშობაო და საღდგომო. მამასახლისიანთ და თარსნიანთ ძროსა ვ. ციწარი მ, ერბო ლიტრა ღბ, ბატის ბარკა, კოჟრის ტკბილის უღაჟი ნ. თოვლის ზიღვა; უარაიის ვიღვა, კომღზედ ციწარ კეთილი კაცი, ფარავნ უღის ტბის უურულის და თრიალეთის თევზის უღაჟი; როდესაც ბატონი თრიალეთზედ მიბრძანდების, მამასახლისს მსახურს და გლეხს შეძლებით—სამასპინძლო, ფურცის-ბარკა და უუღვაღ შენასვა, კბო შემნასავს, და უოკელს წელაწადს ფურზედ სამი ლიტრა ერბო, მახარებულს ბატზედ ორი, ჭეჭეული, საბაღასე, ჰარის-თავი, ნასირის-თავი, დიდს დიდობით და მდაბალს დაბლობათ; საუჭი როგორც სსუისა არის, საკვიის-თავო ჰატრონს ორი, ბატონს ოთსი, კვიის-თავს ერთი, საჭერო-კარი.

თრიალეთს მოურავის სარგო — კომლსედ ორი კოდი. ჭერი, შაური აღდგომისა, შაური შობისა, თავის-გასამტესლო კარი, საჩექვე მარხნილი, გასამურელო კარი, ფურსედ ერთი ქსანი ერბო, ლალიდამ. ნაწუღისა — კომლსედ კოდი ჭერი, გასამურელო ციწარი, თავის გასამტესლო ახსი. თრიალეთის კასადრისა — კომლსედ კოდი ჭერი, კომლსედ ქათამი. თრიალეთის მამასახლისისა — გასამურელო მარხილი, კომლსედ კოდი ჭერი, საჭურვიო ახსი, საჩექვე ორი შაური.

მკ. თრიალეთის სოფლების სამსლურებისათვის.

საბეჭდავისა და ბარეთის სტილობელი ასე გაკარიკეთ: წუალს გაღმა რომ დაქნოული კლდე არის, იმის გამოღმა ქვიანი მადლობი არის; იმას გამოსწორ ქუა ყრილი მოსდევს, და ის ქუაყრილი კუთხედ შებრუნდება გზამდისინ. იმას ზეით ბარეთს დაჩჩა, ის გზა ჩამობრუნდება დვლოხეთის ბოლოს, სათიბში სამანი ზის, იმას ქვევით საბეჭდავს დაჩჩა. წისქვილი საბეჭდავის მსარკს იყო და საბეჭდავს დაჩჩა; ბარეთელნი ტბისაკენ იცილებოდენ, და დიდი გორა რომ შესდევს, იმას გარდმოღმა ბარეთელთ სარამუელთ კელი არა აჭებსთ, და სამოვრათ ნუ დაუჭერენ. პატარას სასოფლარსედ ცილობენ, კელმწიფემ უნდა გაურიგოს.

სამადლოკელნი და ქვემო ბეშქენაშენი ცილობდენ ტასტის გორა და გზამდისინ ქსორად გადმოჭერით; და ქუა ჩაუსვით, იმას შესწორ მალა რომ სამი ქუა კანი ზის, პარსედ იქამდინ. გზას ზეით სამადლოკელთა, და გზას ქვევით ბეშქენაშენელთა, ქუაკაცას ზეით მეორეკაცას სამსლურამდინ, გორას გადღამა ქუა კაცას ჩასწორ კეკის პირამდინ, ექლას გზა მისდევს, კიდეკ სამადლოკელთ და გაკე და სათიბი ბეშქენაშენელთა, ორისაკ ბეშქენაშენს შუა ზეით გორასედ მეფეს სამძლუარი ებძანა, და იმის ქვევით ზემო ბეშქენაშენელთ დაკებიდა ერთად ფიცი იყო, და ერთად კელმწიფის ბრძანება, უსელმოწიფოდ ჩუბნგან არ კარიგებოდა. — ორსაკ ჭიტებს შუა მთიიდან ფაფანარი ჩამოსა

დეკს; იმას ქვევით ცოტა გორა, იმას ქვევით წყარო გამოდის, წყაროების სწორად, შუაყედ სათიბში სამანი ჩაკვისკამს. ჭიტებსა და უწელოს შუა, მთიდამ თსრილი ჩაკვისდეკს, და ბოლოს დიდი ვაკარიანი ქუა ზის საბატის თავისაკის; გიორგი მეფის უამში: ჩანსმული ქუა მოკელიჯათ, ისეკ ისრე ჩაკვისით. ამ სამინდამ მელას ტამინის სწორად დიდი გოსიან, იის სწორად გაიკვისამზღურავს. უწელოს და საბატის შუა, საბატელნი ვაკარიან ქუას, და ტბის-პირს ამბობდენ სამძღუართა, უწელოკელნი; ქვები ისსდა, მატარა გორა იყო, გელაზის ქუა რომ ძეს, იმის გასწორ კუკისა და სამესრეოს შუა დიდი სამძღუარი ქუა ძეს, და ცრიცს-შუა სამძღუარი მთიდამ ცოტა წელინი კევი სამოვარდება. გსამდისინ, გსას ქვევით წელის პირს სამანი ზის, წყალს გაღმა თსრილი სამოვარდება, ბოლოს ქუა ჩაკვისკამს, თავსაც ქუა ჩაკვისკამს; იმ ქვის გადასწორივ ფარკასს სამსღურამდინ: კოსაჯელთა, ერან-თურანისაკის თივას და სამოკს ნუ დაუჭკრენ. და თესუმა მთიდამ კევი გსამდისინ, გსინ-პირს მტრგვალი ქუა ზის. იმის ხისწორ მინდორში გორა არის, იმ გორის გამოსწორ ცრიცისაკენ ქუა ჩაკვისკამს, ქვესმო სათიბში. თესულებმა რაი ვაქარიანი გვიჩვენეს, დავიკურეთ, და სკო კორიეთს შუა ფიცი იყო და განჩენიცი იყო. გარეშე გაცი შუეკდოთ მეგდებული მოფიცარი ჩვენ ვაპტიკეთ, და ცოტა საცილობელი ჭქონდათ. თესულთ რაც სწერია იმათ ურდა იფიცონ; ეს ფიცი თესულებს და იფიცეს. და გარდასწევიტეს; დაგლათს შუა ფიციოთ გარდასწევიტილია და დიდი ქუა ზის, იმას ზეით მთისაკენ გოსიან; ბოლოს მატარა საბატისაკენ. მტის გაღმა რაი საქციევი მიწა დავიკედენა, და ფარესისაკენ ლომის. სამძღუარი არის, იმ სიგანეთს და ფარესის შუა ბოლოს თესულთ ქვები გვიჩვენეს. და ფარესელთ გსა და გორა გვიჩვენეს, მეფისაკენ მისცემოდა; ამგ რას სამძღუარს შუა რთსი დარვიც მიწა იყო, რაი საქციევი თესულთ და რაი საქციევი ფარესელთ; ქვები ჩაკვისკამს. და მერვენელნი უჩიოდნენ და ს

ძირითადში აზრ მოჭეუნი, და ანდჳრავს შუა ნიკოლაოზს გზის-პირს ქუა ჩაესუა, სათიბის პირს გორასუდ კიდევ ქუა ჩაესუა, იმახ იქით სათიბ-ში აკუოს ეძსიან, იმას გალმა ლოშსაკენ დიდი სამანი ქუა ზის, ზე-მო ანდრავსა და ზემო ფარესას შუა ეს არის. და პატარა საბატეს ქციის გალმა სამანი ვიპოვეთ. წელის-პირსაც იმის ჳსწორად ქუა ჩავ-ხვით, ფარესას უკან მალლობი შესდეკს, იმასუდ გაუსამძღვრეთ, სათი-ბისაკენ გზის პირს სასნავს ქუა ზას, მიწის საქცევიდამ მალლობის სამ-ძღვარს შეეუკრება, სათიბიდაც სამძღვრად გალმა ამართული ქუა არის იმას გამოსწორ. და აკველი ფარესას იმაკ ანდრავის პირთან რომ გვეი ჩამოკრდება, იმის გასწორ ქციის-პირს ქუა ჩაგვისუამს, გზის პირს ჩა-გვისუამს. გზას ზეით გველ ფარესელთ სახამდი სამანი აქეს, ინდრა-პელთ კვლი არა აქესთ. და არეკანს შუა ოთარ-მდივანს და ნიკოლაოზ მალაა შვილს გაესამძღვრათ, იმაზედ ქუა ჩავსი ჩაგვისუამს, ქვები შუა კვე-ში ზემო გარდასაკვდავქედ, ერთი შუაზედ ჩაგვისუამს. დამუღას ტამა-ლიას შუა ქციის პირს ნაწისქვლარის, იმის შემასწორ მინდორში გორა იყო, ის არის, იმ გორის გამოსწორ ტამალისაკენ კუთხესუდ ქუა ჩა-გვისუამს; იმ ქვის შესწორ მინდორში დიდი სამანი ქუა არის, იმ ქვს შესწორ ჳიტების სამძღვრამდის არის, ტამალის სუცის ტამალისათკ ფიციით სათიბი გამოკრთმია, და გლესს კაცთ დაუბრიეკებინა, ცოტა სათიბი ჩაუჭერ სუცის ტამალის დაუახებუ. ტამალიელთ სათიბს უჩი-ოდეჩ და გაესინჯეთ; საქენასირე სუდარსა და დიდი შარა რომ ჩა-მოსდეკს, იმას იქით, ერთმან-ერთთან გველი არა აქესთ.

შეორეს წელნიდან კიდევ ბატონმა თრიალეთზედ დამ:გლო გა-ხარბეგულად, ასლა გავარიკეთ. ვარდის-უბნის ჩახოფლარი, სოფელს გალმა წუარო არის ქვემო, იმის ასწორ რუმიდისინ, რუს აღმა ზეიდაც ქუა ჩაგვისუამს, იმ ქვის გასწორ ტა არის, იმას შუა ორი ქუა ჩაგვი-ხუამს, ტბის იქით პირს ბეშკენაშენის სამძღვარი ზის; იმას გასწორ ზემო დიდი ფლატო არის, ფლატოს გამოღმა ხათიბის პირს მალ:

ლობი მისდევს, მ:ლლობს აქეთ წყარო ჩამოდის, ამას ქვევით დაწმით ვარდისუბნელთ, და ტამალიას შუა გზის პირს სამძღუარი ქუა ზის, იმათ ქვევით ლელი ჩასდევს, სათიბს შეეუკება, გზის სამხსნ ზევით მ:ლლა გორასუდ ამართული ქუა ზის, კიდეც იმას ზევით მგრგვალი გორა არის, იმას ზევით სამენსირო სსუდარი. უმინისაკენ ცოტა დე-დე არის, იმ ლელეს შესწორ დიდი მთის ცსჯრია ჩამოსდევს, ახრე გაგვიჩინია, და კეკ ღრმას შუა ქვემო ლომისაკენ გორა არის. იქ ქუა ჩაგვისუამს. იმას ზევით ხაჩინი შესდევს, ყოველგან ქუა აკვიმართავს ზემო გორასუდაც ქუა აკვიმართავს, იმას ზემო თარავის გზა შეს-დევს, იმას შეეუკება, მალა მთაში გზის-პირს დიდი ქუა არის, სამ-ძღურად გაგვიჩინია. და კარწახს შუა ქვემო გორასუდ ქუა უჩილი არის, იმას ზევით სათიბში სამანი ვიპოვეთ, იმ:ს ზევით გორასუდ ქუა ჩა-გვისუამს, იმას შეუოლებით მთამდისინ. და უზნარიახს შუა, საჯოგის კეკს გლმა კრამის პირს მ:ლლობი არის, იმას შეუოლებით კევის-პირს მ:ლლობი არ:ს, იმას ზევით წყარო არის, იმ წყაროს კარწახისაკენ დიდი ლოდი არის, და იმას კარგა ზევით მ:ლლობი გორა არის, ეს გორა გაგვიჩინია სამძღურად; წყალსა და ხალასს ერთმანერთს ნუ და-უჭერენ. და მეთრეკანას შუა გლმა მთის-ძირში, დიდროვანი ლოდუ-ბია. იმის ჩამოღმა კევის პირს ქუა ჩაგვისუამს, იმას გამოხწორ გვერ-დაში ქუა ზის, იმის ასწორ მალა გზის-პირს ჰატარა ქვიანი გორა არის, ეს ქალაქის გზას შეეუკება და წივლის სამ:დლოხაკენ, გზას იქით კიდეც გორა არის, იმ გორის გასწორ ტბის-პირს ქვიანი გო-რა არის, და ტბამდისინ ესეები სამძღურად გაგვიჩინია.

მზ. თრიალეთზე სახასო სოფლები, გისიც სამოურავო არის.

ქარწკი გილაქიშვილისა. | ქვემო-ანტრაფი მდივ- | ზემო-ანტრაფი სარდრი-
 ემანი, რატიშვილის. | ნის გივისა. | ხა.

თეთრო წყარო სეჟანა-	აღლადიგ მდივანსუკებისა.	სამბატე მუსსელა შვილისა.
თარსნას შვილისა	მასუთა სარდლისა	ხუცის ტამალი რატის-
სომია ოღუესიგ სე-	ტრადი საჯაძე ბასიუ-	შვილისა.
რანისა	ტასი.	ვარდის უბანი მდივინს
ქვემო ოღუესი ალაღან	სამქსრეო ოთარ მდივ-	გივისა.
დისქადისა.	ნისა.	იქსასასლო სოფელი, ის.
ლომისი.	არწკასიგ ოთარ მდივ-	
ბოჟონო, მდივანსუკებისა.	ნისა.	

ნასოფლარი. •

ერეკვანი ა. ერანი ა. თურანი ა. ზაულისტანი ა.

მტ. ახლის და მკელის თეგნისათუხ.

მკელი თეგნი ახრეა ბაყსედ: რვა თუმნისა, როგორც მართებუ-
ლია, მეთევსემ აუშსანსი მოაბაროს. ახლისა ზუთისისა და გელაქნე-
რისათუხ რვა თუმნა, კეილ-სარეუს ბართი მისტენ, და თუ მორჩება,
სსუა რიგად მოისმაროს; თუ დააკლდება, კიდევ გაურჩებენ.

მთ. თავლისა და შიგამდეგისა და სასასლო ბზისათუხ.

ხუთი მეჯინიბეთ-უხუცესი არის. ამირეუბი ქისოსრო. გერმა-
ნოზის შვილი გუგუნა, მოურავის შვილი ავთანდილ, იარაღის შვილი
როხე, რატი შვილდ სურამ. სსუა რაც ზინდარი, თავლიდარი, შიგამ-
დეგი და მეჯინიბე და მეჯოგე არის, კელივე: სასელდობ სემოდ
დაგეიწერა. ჩვენად უბრანებლად სსუას ნურცარავინ ჭამოიუქანს, ნურც
გაუშეებს, ამ თავლის ცხენისა და ჯორის ზინსანის ბზისა თუ რასაც
ფერის, ამ ქარხნის თავლიდრად ურქმანას შვილი შაჰუა დაგეიუენებია,
ამას კეითხოდას, რომელიც ჩენი თავლა იქნებოდას, ბეადურის ცხენი-
სა, ულაყისა, ჯორისა და სეისანისა, ცალ-ცალკე დაკთარი დაიჭირონ;
შემომატებულსაც დაჭსწერდნენ და გაცემულსაც, აგრევე ახლის გუ-
ცისა და აჟილდის დაკთარი დაიჭირონ.

მეჭინბეთ-ურუგისი თავის-მაგიერად ცხენს უბატონოდ ნურც გა-
სცემს, ნურც გააბარებს. თუ არ გარზედ და მოედანზედ, სახედნელად
სსუგან ნუ წაიუწინს. ცხენები რაც იქმნებოდეს, მეჭინბებს და ზინდარს
დაჩემებით მიაბარონ. უკუთისი ცხენი ორს მეჭინბეს საძი; მისი შე-
დისი ორს ოთხი; მას ქვეითი ორს მეჭინბეს სუთი. ასრე ამ წე-
სით დააჩემონ. რომელიც მეჭინბის:გან აკად ნაურუბი იუოს, ამ მე-
ჭინბეს ჯარით და ცუმათ გარდაასდევინონ. სამეჭინბეო პატკანინც თა-
ვლიდარს ებაროს. ვინც უნდა გავზავნოს, სამართლიანად მოჭკრუდენ,
ანგარიშს ჰსთხოვდენ, რაც მოვიდოდეს, ნასეკარი სუთს მეჭინბეთ-
ურუგისსა, და ნასეკარი ზინდარსა, შიგამდებს და მეჭინბეებს საჭმე-
ლად ჰჭინდესთ. საკომლო ბზეც თავლადამა მოაგროვებინოს თავის
ქათმით; თუ რაჟე ბზისა ჩვენს თავლას მორჩეს, ამ მონარჩომსაც
ასრე გაიუოფდენ, და თუ დაკლდებოდეს, ამთვე იშოვნონ. ამას გარ-
დაის სუთი ულადუი იშოვნონ ჩვენის კარის გამრიგეთ და ამ თავლი-
დარს ებაროს. ბარდანი და იარალი საღაროს ნაზირმა გაურვიოს.
რაც სახასოკში სამესრეოს ბზე არ მოუნდებოდეს, იმის გაკდა სა-
ხასო ბზეცა ზიდონ. სსუა რიგად ქწესქანას და სოფლებზედ გელი არს
აქქს. ნაკების ბზეც იქ უარაიის სანადიროდ შეინასეკდენ, ნურც მე-
ჭინბეთ-ურუგისი თავის მამულის პატკანსა და ბზეც ნუ დასარჯავს.
თავლიდარს ჰკითხონ, რაც ერგოს, ის დაიჭირონ თავეთს წილში.

ცხენის საჭმე ქარსნის ნაზირსაც კეითსუს; იარალის საჭმე და გე-
თება საღაროს ნაზირის სარგებელი არის. ამ საკომლას ბზის ათის
თავის მეოთხედი საღთსუცისა არის და მდივნებისა. როგორც სსუა
სარგო, ისე ეს გაიუოფის.

ო. მეჭინბეთ ულუფისათჳს.

მეჭინბეებს აქქს, რაც ქარსანაში ძროხა დაიკლვის, იმისი თავი,
კაცის თავს სამ სამი ჰური გარეობაში, გ თურგი ღვინო; მეჭინბეებს

საკლავიე აქვსთ, კერძო საკლავი ერთი.

თბ. მეკინიბეთ უხუცესთ განწესებისათვის.

მეკინიბეთ-უხუცესთ თათო აკელი ცსენას მუქამალი იარაღი, წყლიწადში თათო ცსენის შერა. ბატონის უნაგიორ იარაღს გამოსაცულაში წილი მეკინიბეთ-უხუცესთ აქვსთ; სსუა თავლიდარისა არის. დუშალი-გის ნახუვარი მეკინიბეთ-უხუცესისა არის.

თბ. იასაულეებისათვის.

უორღანას შვილი ჯიმი- შიტა	გლურჯი იონათან.	ს:ნიხოს შვილი ფარქი- შა.
როინას შვილი გიორგი	შანაზარას შვილი ფა- რქიშა	შ:ფიკას შვილი:
უორღანას შვილი იეგანა	უორღანას შვილი ფირა	თელას შვილი: კაცი.
უორღანას შვილი ბეჟან	ლა	პასათელი ედიშერა.
არემის შვილი, რამაზა	პარიამელი რამაზა.	თელას შვილი გიგიტა.
უაფარას შვილი ედიშერა	მარიამელი გრაგოლა	დ:დალას შვილი თამაზა.
გოგიბედა შვილი დავითი	შვილი.	უორღანას შვილი აფთან- დილა.
ქასუშტის ძმა ბაჟუა	მარიამელი ბერი:	
შანშინას შვილი ნაზარა,	მარიამელი ბერუა.	აქმნა ყიმი კე.

თბ. ბატონის ჯარიმისათვის.

ბატონი რომ გაუწერეს ვისმე და ჯარშია: სსთსოვოს, თუ ამა-
ტოვოს, იასაული სანიასულას მრთულს ნუ გამოართმევს, მესამედი: გა-
მართვას. მუშის ხთის თაჟის: იასაულეები ნუ აიღებენ; არც უოფილა;
და ნურც აიღებენ.

თბ. იათაღის აღწერისათვის.

იათაღის აღწერა იყო: პირველკე განწესებულნი, და ასლას აღმო-
ქვეყნა.

აე. იაღლუჯის საეორუღოსათჳს.

ბატონის შამულის იათღჳი რაც ცხჳარი დაღგების, დაუთუღინს, ასსედ ერთს ცხჳარს საბატონოთ აიღუენ, იმისი ათის თჳვი სამი წილი მეეორუღისა და მეოთსედი საღოსუღინსა და შდიენუბისა. რაც ძროსა დაღგების, უნდა დათჳაღონ; ბატონის უმას ჟჳანშირს გარდა, სსჳა ვისიღ იუოს, ზროსაზუდ ნასჳეარ-შაური აართუნ; ერთი ბისტი ბატონისა არის, ერთი ფული მეეორუღისა. ეს, ნასჳეარ-შაური დიდს ზროსაზუდ აიღუენს, ტანს ზროსაზუდ არ აიღუენს. მეეორუღის იათღჳედ ერთი თოსლი და ერთი ჩეფიჩია; ერთი აბახი სჳმსჳინმღღოჳ, ან აბახის ღირებუდი რაც ცხჳენი დაღგების, დაუთჳაღონ. ცხენსედ შიღს ფულს გამოართმეკენ, ამისგან ნასჳეარ-შაური ბატონისა არის და ორი ფული მეეორუღისა. ჟჳანშირის საქონელზუდ ანაჳეთსტეკებისრა; გარჳე კტი ჟჳანშირს ვინც დღომას მოინდომებს, მეეორუღას უკოთხავად ვერ დაღგების.

აფ. იარაღის კეთებისათჳს.

იარაღის სჳჳე და კეთება უოკელივე საღაროს ნაზირის სჳჳე არის.

აზ. ეარაიის კონისათჳს.

ეარაიის კონის სჳჳე ასრე გარბეგებულია როტიტომი მეფისგან: რაც კონს თეჳნი მოსჳდებოდეს, თოსმეტიისგან ათი საბატონოდ უნდა გარდაიღას; და ორი სათოდ უნდა აიღონ. ამ ორისგან, ერთი სუფრანმა და სარქარმა უნდა გაიუონ და ერთი მეკონეთ ერგებოდეს, ამ წესით რომე, რომელიღ უკეთესი თეჳზი იუოს, ჩეეთონს უნდა გარდასდვან. რაც ჩეენთვის თეჳზი ავიღოდეს, იმისგან მესჳედეს; ჩვენს სასაუღაოს და ბატონს გათაღეკოსს გარდაუღებდეს ამ წესით, და ეარაი

იას ნურა კაცი ნუ გარდაულენ. ეს კონი გაბაშვილებს უნდა ებაროს; ერთი კათალიკოსის აზნაურ შვილი თაზის შვილი, ან ანჩისსატის დეკანოზის შვილი მესხის შვილი, ამ ორში ერთ-ერთი იდგეს. ამ კონს რაც ქვთ შეესება მოუნდება, ელის კაცმა უნდა შეესოს.

ოც. კახეთისა და ქართლის სამმღერისათვის

ქართლისა და კახეთის სამმღერის: კეკე-მამკის უკეთელი ფლატე, ქეთიკის გაღმა სურის გზა რომ შესდევს, ავა მაღალს ლილოზედ, დიდი მუსა.

ოთ. კოდის შურისათვის.

კოდის შურისა, თუ აწკამდინ სად რამდენი გამოვა. არის ზემო ქართლი, ბოგანოს გარდა, თარხანი და გამოძლები საკომლო—ქა. ამისგან თარხანი არის ნუ, გამოძლები ქით. ამ გამოსალებს სქეს საკომლო შური ათ ლიტრიანითა კოდითა ორი. ქერი სქეს რვას ლიტრიანის კოდითა ორი და ნახევარი, იქნების ერთი საკომლო ლიტრა ორმოცი, კომლზედ სქეს ქათამი—ა, ბზე საკომლოზედ ზარი ა. სამეფინიბო. კოდის შურის ათის-თავი რაც დადგების, სამი წილი შეკოდის შურისა არის, და შეოთხედი სალთსუცისა და მდივნებისა არის ქათმით.

ბ. კოყოზრზედ ტკბილის ზიდვის ულაყის შეწერილობისათვის.

დურნუგს ულაყი ათი.	შულაკურს სამოცი.	ტაშირიდამ ორმოცი.
ეგლეისას რვა.	შულაკურის ამაღადამ უნ.	ჯურარდამ ერთი.
ჭეკეო ბოღნისს ორ-	და იქირაონ . . ნ	დამბლუტიდამ ერთი.
მოცდა ათი.	თრიალეთიდამ ორმოცა	
ხინბორ კუტიდამ ერთი.	და ათი.	

შა. კავთის-კევისათჳს.

კავთის-კევის სასლობს გლეხი სახსლო კომლი კვი; მათი საბატონო გამოხადები, გუთანზედ სამი დღე კუნა, ფარცაჳ, მორწყუა, გაღეწვა და ჩამოტანა, სამესრეოს შენასუა. ამისი ნათესის მორწყუა და ჩამოტანა, ამას სქეს გაცემულს სამი დღე მკა, ზიდკაზედ თუთო ურემა კომლად, სამს დღეს ღეწვა თუთო კარიო, კაციო და კეკრიო. ზურის მუშაობაზედ მუშაობა კომლზედ გონა სარა—გ; ნესვი ჟინი სამი; სმა დღე ბარვა. კიდეკ სახსლოს სქეს ღალა სარწყუეში ოთხი შატრონს, ერთა ბატონს; ურწყუეში მექქესედი ბატონს, კულუსი ოთხი შატრონს ერთი ბატონს; საშობაო ძღუნიხათჳს ცსქარი—დ; სააღდგომო ცსქარი ოთხი; სახალაჳე ცსქარისა და დორისა შირის-თავი, ნასირის-თავი, საური, ბოგანოზედ ორი შური, კოწასური საპალნე ერთი; ისრაძი საპალნე ერთი, სას შეწერა, ყაბასას ჩამოტანა. ბატონი თუ შიბრძანდეს, საძახშინძლო, ს.ქეზიო. ტფილელისა და წინამძღუბის უმას აქლეძის მალთი.—კავთის-კევის მოურავის სარგო, გასამურელო კარი—ა, თავის-გასაიტელო კარი; მამულეანზედ ტკბილი კოკა—ა. კომლზედ ქერი კოდი; კომლზედ თივა კონა—ღ. სამასშინძლო მამულეანზედ თოსლი ა, ქათამი ა, ღვინო კოკა ა, შური კოდი ა, ქერი კოდი ა. საასალ-წლო კომლად ქათამი, ღვინო თუთო საღვინე, სააღდგომო ძღუწნი; ვისც ცსქარი ჰეკას, ბატკანი. გუთანზედ ერთი დღე ხუნა, ფარცაჳ, მორწყუა, მომკა, შეტანა ერთს დღეს ბარვა.—კავთის-კევის მამასასლისისა, მოყაღეზედ გასამურელო-მარჩილი, ერთს დღეს მკა, მეკულუსე გაცზედ თითო კოკა ტკბილი.—კავთის-კევის ნაცულისა აგრეკე.—კავთის-კევის სასადრისა, ზურისა და კოდაბუნისათის თავის ნასეკარი.—კავთის-კევის მესიულეს კულუსის გამოძღუბზედ თითო კოკა ტკბილი, თითო ქათამი, თითო ღიტრა ქერი, თითო საღვინე ღვინო.—კავთის-კევის ზურის მუშას.—ხუნაში შური კოდი—მეღვინო კოკა—ღვ. მესრეს კოდი, იბ.

შბ. კახურის ელისათვის.

კახური ელი რომ ჩვენს შთაზედ გამოგა, და ან სსვს ქვეყნისა, იმას აქის აღაჩუნსედ ფულური—ა. პირსედ ცხენარი შვიდი; ათის-თავის მეოთხედა საღთსუგესსა და მდივნებს.

შგ. კარის უაფინისათვის.

კარის უაფინი ელიშერას შვილი შაშუნა, ამასი თაშური თათარი ბანდურა უსიინა.

შდ. ინდოს ლანჩხარისათვის.

ლანჩხარი ჭინდოსი, თუ რა სპეს, უნდა გამოიღოს მასტა ვომლზედ აბასი სუთი, ქოდავი ერთი შური, სანავროზო და სამასპინძლო უნდა გამოიღოს; ოღუნ ასჩა გვიპატივები. იოლის შვილები თაშუნმა მასთა აბასი, კომლზედ სამი ქოდავი, შური ერთი, ოღუნ ასჩა სანავროზო და სამასპინძლო, რაც ბატონის რუეპიდამ ბრინჯი მოგა, ან რასაც აღაგვიდაშ თუ ბრინჯის იჯარა არის, იმისი ათის-თავი საღთსუგისა და მდივნებისა არის, სსვს კაცს კელი არა აქეს, და თუ იჯარა რად არ არის, ვინც კასადარი იქნების ათის-თავს ნასეკარი ხასადრისა არის, და ნასეკარი სლოხუგისა და მდივნებისა. — თუკების ბრინჯი ამირ კასლე შორ არის რუხედ თაღარი ოცი. ამირ ხასლე უანდიმ-ღას რუხედ თაღარი სუთი — ფადარ აღიას შატარას რუხედ თაღარი ცხრა. — აღაკარს თაღარი ოთხმოცი. — ნაკუბადინის რუხედ თაღარი ას ოცდაათი, ჩანახი ი. — ჩაღაბლუს რუხედ თაღარი ოთხმოცდა თოთხმეტე, ჩანახი ოცი. — სატეპში ინდოს რუხედ თაღარი ოთხმოცი. შულავრის ბოლოს თაღარი თერთმეტე ნასეკარი. — კითეკ ითეკების რვა და ნასეკარი თაღარი აქე. — შლეკელ დიდლის რუ. — არის ამ რუეპის ლანჩხარი შატკელდანი კომლი, უარმანლე ჭადოსი. კომლი ნე. იორ. არსისა

კომლი, იმ. შუღაერის ბრძელს მოღისა კომლი, იმ. ფათს თანუნ
ლანხბარი კომლი—გ. უდარ აღია იყარა. ლაქი მასტა არის ლიტრა—ტ.
ერთი ლანხბარი დასთესეს ერთს თაღარს ჩადთუეს, ამისგან რაც გ
მოვა, ვერ ერთს შუღადი ისრევე თესლად ააღებენ. იმას გარდა რაც
დარსების, სუთისგან ერთი დაღაც არის; დარსებან ოთხი წილი,
ამასგან სასეკარი პატრონისა არის, და სასეკარი საბატონოა, ჩადთუ-
ტი ერთი თაღარი რომ დასაეონ იე. ლიტრა ბრინჯი თაღარზედ ბა-
ტონს უნდა მოართუნ, თაკეთის უღაჟითა ქარსანაში უნდა მოიტანონ.
ვისაც რე ახარია, ლანხბარი კომლიზედ თითოეს ახარს ეონასლულს მისა-
ცეიენ; ჩანხბა ახრე არის თაღარზედ ერთი ახარა, თუ უცხო მუშა
მომეის თერთმეტის ბავს მნას აიღებს, და მუშა ერთს ახარს ტარუ-
ღას მისცეიოს, და თუ თვითან ლანხბარი მომეის, ატრეოვე მნას ის
აიღებს, და ახარსაც მისცეიოს. ვინც გარეშე კაცი მოვს ბოსტანს დას-
თესავს, ეჭებს შურს მოურავს მისცეიოს. ვარიმა თუ რამ გამოვა, ბა-
ტონისა არის, ათი შურის მოურავისა. ლანხბარს ბელახსი ერთს წუ-
ლიწადს ერთს ლანხბარს მაეცეიოს ერთი ახარა, მეორეს წელიწადს
გასაკეთებლად ორი შური, ატრეიე უოკელს წელიწადს ახრე იქმეიოს.
ლანხბარზედ რომ ბატონის ბრინჯი დარჩეს, თუ ასლის ბრინჯის მო-
სავლამდი მოიტანა რომ ის არის, თუ არა და ვერ მოიტანა. თუ
ასაღმან ბრინჯმან მოურავრას, ძვრად იეოს თუ იათუად, ბატონს ლიტრა-
ზედ შური უნდა მოართუნ. ამ რეიქმა ბანა რაც მოვა სუთზედ ერ-
თი ბატონისა არის, პურზედ, ქვრზედ და ფეტვზედ შვიდზედ ერთი
ბატონისა არის. ახრეშეიოს ქუმზედ ვინც სასანო ქუმს შეკრავს სამი
ბატონისა არის; იმისი მოსავლისა მკურთხედი ბატონისა არის. ვინც
ჭავიათ ბატონის მამულში შეკრავს, იმისი მოსავლისა მკურთხედი ბატონისა
არის; ვინც
ჭავიათ ბატონის მამულში შეკრავს, იმისი სასეკარი ბატონისა არის;
სასეკარი შეკრავლისა ამისგან ტარუღას არის ქუმზედ ერთი გულ
ახრეშეიმი, იმის გარდაისხად რაც საბატონო ახრეშეიმი დადგების, იმისა

ათის-თავი ნასკვარი ხალხსუცისა და მდივნებისა, და ნასკვარი ტარულასა; ამ აბრეშუმის მოსკალში რომელიც სისახო ქუმი არ შეიკრის, და ჭკვაა ქუეობი შეიკრის, ცალი თუ გამოღვა იმისი ათის-თავი ხალხსუცისა და მდივნებისა არის; სსუას კელი არა აქუს.

მე. მეთოფეთ უზბაშებისა და მეთოფეთ რიგისათხს.

ავალის შვილის უზბაშის ქანისოსროსათხს გავიჩინია წელიწადში მინალთუნი ექვსი, ამას გარდაისად თავის თაბუნს ორმოცს გაცხედ თითოს აბაზს კაცის-თავს წელიწადში აართმევდეს, ამ უზბაშის ულუფა დღეში ღავაში ორი, მანღაური ორი, უდიდმარსათ გჯრში დვინო ლიტრა სუთი, დიდმარსაში შაბათს-გჯრას თუთო ლიტრა; კსნიღში ორს გჯრში ერთი ცხუარი, სამარსო გჯრში ნასკვარ ლიტრა მიხის ნიგუშით, მარლი გჯრში ჩარქეი ერთი; ქრისტეშობის მარსაში ოთხშაბათ შარასკევს გარდაისად დღიურ თითო წევილი მკერდა, თვეში ქონი ლიტრა ერთი. ამას თაბუნს ორმოცს საატონოს კაცის შვილს ჭამაგირი წელიწადში კაცის თავს მინალთუნი ექვს-ექვსი, ულუფა კაცის თავს ღავაში ორი, ორმოცთ კსნიღში დღეში ერთი ცხუარი, მარსით დღეში სამარსო ლიტრა ერთი, ნიგოზი ქსანი ერთი, მარლი ნასკვარ-ჩარქეი, ქრისტეშობის მარსაში, ორ შაბათს ოთხ-შაბათს და შარასკევს, დღეში სიზილალა ლიტრა ერთი. ამ სსუას დღეებში დღიურ მკერდა წევილი ოთხი, რადგან თვეში და კიზილალა ეკლევათ ამ მარსაში, სამარსოს ნულარ ითსოკენ; ღვინო კვირაში საშალნე ერთი, დიდ-მარსაში ღვინოს მისის ანგარიშით შაბათ გჯრას მისცემდენ. შუა სამთრივ დღიურ საშალნე ერთი, ზაფსიულ დღიურ ცალი ერთი. უზბაშის როსტომის ჭამაგირი წელიწადში მინალთუნი სუთი, და თავის თაბუნის ჭამაგირზედ კაცის თავს წელიწადში თუთოს აბაზს აართმევდეს. ამისი ულუფა როგორც შემოკრე ქანისოსროს ულუფა დავიწერა, ისრე ამის მისცემდენ. ამის თაბუნს ორმოცის აზნაურის შვი-

ღის ჟამაგირი წელიწადში კაცის თავს სუთასუთი მინალთუნი, და ამათი უღუფა როგორც ზევით ორმოცის თავადის შვილისათვის დაგვიწერია, ისრე ამათ მოსტემდენ. — თურქის ტანის შვილის უსბაშის ქანსა რისი ჟამაგირი წელიწადში სამი თუშანი, თავისის თავუნის ჟამაგირზედ ნურას აართმევს; ამისი უღუფა როგორც ზევით უსბას შვილისათვის დაგვიწერია, ისრე ამას მისტემდენ. — ამისის თავუნისა ორმოცის ანაურ შვილისა და მსასურისათვის გავიხეხია, კაცისათვის წელიწადში ოთხ-ოთხი მინალთუნი. ამათი უღუფა როგორც ზევით ორმოცის ანაურ-შვილისა სწერია, ისრე იმათ მისტემდენ; შუშა როგორც კარზედ უღიათ, ისრეკ აიღონ, და სხუას ნუ აიღებენ; შური დღეში კაცის თავს ლავაში ორი, და მერკვალა ორმოცი. რამდენჯერ მეჯლისი იქნებოდეს, თითოს უსბაშის თავუნს თუღავს მისტემდენ. სხუა ამათი სარგო ეს გვიბრძანებია: ბატონი სადაც ბრძანდებოდეს, ქალაქს თუ გორს, ელში თუ სხვას ადგილს, რაც იქივ ერთმანერთის მოჩივარნი იქნებოდენ, იმათზედ იასუღად ეს მეთოფენი დადგებოდენ, სხუაგნი დამ მოსაუწუნებუდ ნუ წავლენ, ნურც დაადგებიან. რასაც სიასაუღოს აიღებდენ, მეოთხედს ემოკვდას-ბაშს მოუტანდნენ; სიას წილი დამ ერთი წილი სამსავ უსბაშებსა, და ორი წილი დარჩების: ერთი წილი ამისგან შედამდგომელსა, ერთი სულ ეველას მეთოფეთა. ეს უსბაშეა ბი, და ეს ას-ოცი მეთოფე ეველა ეუღარადანისათვის მიკვიბარებია; მისი თავუნნი და კელქქვითნი იყუნენ; ამათს სამართალსა და რიგსა ის იქმოდეს, ღვთის სავამე და ქეშეკობისა როგორც ნამძახები აქვსთ, ისრე მოიქცნენ; თუთო ცხენი და თუთო თოფე ეველამ მოიუწანოს და მოიტაროს; ამათი ჟამაგირი ქოდავზედ დაგვიწერია და იქი დამ აიღებდენ.

ბვ. მდივნების სარგოსათვის.

მდივნების სარგო ეოკვლს წელიწადს გარდაქვსთით ბეკრი მო-

ვთუ ცოტა: ზარათუნნიდამ, თუმანი თორმეტ-ნახევარი; წელიეჟიდამ
თუთხმეტი მინალთუნი; ტუვის ბაჟიდამ, რად დადგების, თერმეტის
თავის მეოთხედი; აგრევე უაფნიდამ, აგრევე არაუნანიდამ; უასახსანის
მაგიერ ქარსნიდამ ქონი ღატრა; ელის ეთასის თერმეტის თავის მეო-
თხედის ნახევარი; აგრევე ქალაღვიდამ; ქალაქის ბაშმალზედ ნახევარ შაჟ-
რი; უაიუღლის მალიდამ თაგზედ ნახევარ შურია, აგრევე ბოლნისის მალიდამ;
აგრევე შულაგრისა, და თეთრ-სოფელიდამ; აგრევე ტაშირიდამ; დიღმის
მალიდამ თაგზედ სამ ფუღ ნახევარი; გორის მალიდამ თაგზედ ნახევარ
შურია; კოდის შურის თერმეტის თავის მეოთხედის ნახევარი; აგრევე
საქალახიდამ; აგრევე შირის-თავიდამ; აგრევე ნახირის-თავიდამ; აგრევე
ზურუბისაგან, გულუსისაგან, სახასოხ შურისა და ღალისაგან; სადასახსლო-
ხოს ერბოს გარდაისად, ხსუნს სასასოხ ერბოების თერმეტის თა-
ვის ნახევარი; აგრევე აღამათისა; თუთხუს თერმეტის თავის ნახევარ
მეოთხედისა; აგრევე იაღლეჟის საურთულასი, ბრინჯისა და აბრე-
შუმისა, როგორც ხალთხუნისათჳს დატვიწერა; ისრე იმ რიგად იმდე-
ნი მდივნებს ერგება; გლეხისა გატემას კომლზედ მარჩილი; გათარხნე-
ბაზედ კომლზედ მარჩილი; მდივანბეკებთან სამდივანბეკოხ შესამედი;
აჯარებზედ საწიგნო რქმისა; გილანისა, ფუშთუქუნისა, სუნისა, ზარათ-
უნისა, ელიაღასისა, ამათს რქმებზედ საწიგნე; საკომლო ბზიდამ თერ-
მეტის თავის მეოთხედის ნახევარი; ჟამაგირის წიგნის საჩხათზედ
თუმანზედ ახასი; ფუშთუქუნისა ბრხნის წილი.

პზ. მურდრისხათჳს.

გლეხის გატემაზედ კომლზედ მარჩილი; სამოურათოდ რომ გას-
ტეს, კომლზედ ახასი და რჩი ფული; გათარხნებაზედ კომლზედ ეჭე-
სი შურია; კოდის-შურის გატემაზედ ცხრა ახასი, თათო მგარისაზე,

აგრევე საბალახეზედ, აგრევე ნახირის თავზედ, შირის თავებზედ—თითო მარჩილი; გილანხ წამსვლელზედ სამი მინალთუნია; მუფასაზედ კქესი მინალთუნი; თათრის ჭამაგირზედ თუმანზედ შაური; ინამზედ თუმანზედ აბასი; ქალაქის ბაჟის ოქმზედ თორმეტი მინალთუნია; თამბაქოს იჟარაზედ, რამდენს თუმანათც აიღებენ, თუმანზედ შაური; გარაფზედ თორმეტი მინალთუნი; დამასანაზედ თუმანზედ შაური; აგრევე ვაფინისაზედ; ბატონის განაჩენზედ თუმანზედ აბასი; არაესანაზედ თუმანზედ შაური; ცარიელის საკომლას მიტუმარზედ კქესი შაური, მუშთუქუნის ბარხნიდამ სამოკნი ლიტრა—ა; ბროწეული—ე; ზეთის-კილი ჩარქი—ა. ხასვი ლიტრა—გ.—სხვა ამისი მუშემდგომი მდივანბეგის განაჩენის ბოლოს იღიეთ; სხვაგან ვიპოვე და იქ ღავსწერე, აქ არ დაერთა.

ბმ. შეკრებებისათვის.

შეკრული პაბადიშო.	ჯანშის შეილი ქაისო- სრა: ჯავანა ხეხნიას შეილი. მუსხელას შეილი. წა- ლის შეილი.	ადამ ნაბიჭუარი.
ხულსანის შეილი გი- ორგი.		ემნელი გონალა შეილი შო შიტა.
შენტელა ახლამაზა.		როსტიას შეილი ასლუა.
ჭონი თარსადანა.		იქიე ვაღანდარა. მენაბდის შეილი ქიტა.

ბთ. შემანდრებისათვის.

შემანდრასში ბახუტა.	თუმანის შეილი თამაზა. დროსადია. სიამარადის შეილი ო- ტია.	ქვემო ანდრაფს მას- რა შეილი.
შემანდრასში აღისანა.		გიგოლას შეილი ადია.
შემანდარი სოზია.		ავლაელი ბერი.

ფ. შესაკლავეთათჳს.

არქშის შვილი რომინა	არქშის შვილი გასპარა.	არწენელი ჰაატა.
აჯის ძმის წული აჳს	გილაური რამაზა.	ხატუას შვილი კავთის-
თანდილა.	ტატია.	ბეველი.
პარუნ ხარჭისას შვილი	მეცხარე გიორგი.	თეოდორეკავთისგვეველი.
უთრუთა.	ცრიცელი ივანა,	დავითა.

ჟა. მეჯოგეთათჳს.

მეჯოგის თაელიდარი	მეჯოგე ვართანა.	ბიძუა.
თამაზა.	იქიუ ჰაჰა.	ემნელა შირველას შვი-
შირუას შვილი ვართანა.	ენატელი სისლანა.	ლი ჰაატა.
სამეხრეოელი ჰაჰიას		ბასილას შვილი მასარა.
შვილი.		

ჟბ. ქორის მებადურთათჳს.

მებადური იმელა.	სარკინელი ნანას შვილი.	შულავრელი აღისნანს
ქვემო ბოკნელი ჰარა	შუაბოკნელი შარუას გა-	განაყოფი.
საშვილი.	ნაყოფი.	კერტას სოთელში აღა-
ტალაქის დავითა.	მასარა.	გერდა.
		მათეს შვილი გოგია.

ჟგ. მეჯინიბეთათჳს.

მეჯინიბე დიდელი მა-	იქიუ ნიჭელას შვილი	იქიუ კიზანას შვილი
ჰუა.	რამაზა.	ბასილა.
იქიუ ჰანაკარას შვილი.	იქიუ გიუას შვილი.	იქიუ სარჭისა.

ჟღ. მკრიჭიფეთათჳს.

მკრიჭიფუ ზუბიტა.	დალაჭი მელჭუა.	სოზის შვილი იესუ.
მკრუას შვილი გიუა.	ნინის შვილი გიორგი.	იჭიე შიო.

ჟე. მოხელენი თუ როგორ მოიქცნენ, მათთა რიგთათჳს.

რომელმანც ჭამის მოხელემან და მოსამსახურემ თავის სამსახურად გაათავოს, და იქ დგომის ნისჰათი აღარ ჭქონდეს, კარში გავიდოდეს და იქ იდგებოდეს.

ნურც ეშიკალას-ბაში და სალთ-ხუცესი, ნურც ბოჭაულთ-უხუცესი და სოიბათ იასაული, თავ-თავისთჳს კონჩას ნუ დაადგმევენებენ; რაც უბი მორჩებოდეს, გარეთ გაიტანდნენ. ნაზირი და სოიბათ იასაული დაადგებოდეს, და ზეზედ მდებს კელ-ჟოხინის ეულსა, ყაფინსა, მეთოფეთ ყაფინსა და იასაულსა რასაც ასნათს მოხელეს, ზოგს უბით, ზოგს ბოშეებით, როგორც გახედეს, ამ გუარად გაუყოფდენ.

როდესაც ეშიკალას-ბაში და სალთხუცესი დაჟდებოდენ, ბატონის წინადაძმ სუთრაჟმან საჭმელი მიაჩთჳს. სუთრის-აღებამდინ ხაჳჭმელს ნურკინ აიღებს. რა ხან სუთრის აღება ბრძანოს, უოკელს მოსამსახურეს ეულუსნს სონხით-და-სონხით უოკელს ასნათს სოიბათ; იასაულმა მისცეს.

ყაფინისა ასრე იქნას: რომელსაც სასლში ბატონი ბრძანდებოდეს, ორი ყაფინი იმ სასლის კარსეად დადგებოდენ. რაც ამაში ეულუსნი არ დაგვიწერია, მის მეტს მოსამსახურეს ნუ შემოუშვებს. ამ სასლის კარს-გარეთ ყაფინის მოკიდებით სსჳანი ყაფინები და მეთოფენი წარჩიგებით იჭით და აჭეთ დადგებოდენ. მემაშიეთ რომ დარბაისელთ მაშია აიღონ, ჭევეით დაყენონ, ნუ წამოასვევენ.

ჭარხები, თალიშები და იასაულები გარეთ დიდის კარის უაფი-
რთან დადგებოდნენ, და რომელიც სამსახური უბრძანონ, ათავედნენ. ამა-
თაც საჭმელს მიხტებდნენ.

ხალხსუცესი და ნაზირი სუფრის გარკვებამდინ იქ იდგებოდნენ,
კარგ-გუარად მიაღებინებდნენ, კარში საჭმელს ნურავის გაატანინებენ.

აგრევე სუფრის მიღებამდინ, ერთი მდივანიც იდგებოდეს: ან წი-
გნის დაწერა ითქმის, ან სამართალი რომ ჩამოგარდების, ეგების ბა-
ტონმა ბანახ რამე.

საჭმელი რცხ უბი გაკეთდეს თუ სამოცი, ერთს ყაბს ფარკეშებს
მისტეძენ. თუ ოცს ნაკლები გაკეთდეს, უაბხ ნუ მისტეძენ.

უფ. მუშამბის სახლის რიგბანათჯს.

თუ ბატონმა მუშამბის სახლში ბრინჯიანი ჭამა, ერთი ეშიგა-
დასი დადგეს და ერთი ბოჭაულთ-უსუცესი, ერთი სოიბათ იასაული,
ერთი აბლარ-ბში, რჩი სსუა აბლარო, ერთი ფარკეშთ-სუცესი, რჩი თუ-
შმალი, რჩი სუფრაქეში, რჩი მეშარბათე, ერთი მეღვანეთ-სუცესი, ერ-
თი ჰიჩის-მეღვინე, ერთი შიგამდეგი, რჩი რჩი მეღვინე, ერთი ბა-
ტონის ულიონ-უორჩი, ერთი ხსუა ულიონ-უორჩი. ესენი იმეგ უე-
მოთის წესთ იმსახურებოდნენ.

თუ მუშამბის სახლში ფლავიანი სადილი ბრძანოს, ოცრა უბი
ფლავი გააკეთონ, სამი უბი ბატონის-წინ-დახადგემელი, და ექუსი უბი
ხაჯურგოა; ძრახს ერთი, მისის აშითა და ბორხითა.

უფ. მეკოდინ-მურეთათჯს.

ჩქსნი ბრძანება ასრე არის, და ქვემო ჭარხნის ნაზირის დაეთა-
რი და ჭარხანაში შემოსასლკელი ჩვენის მოსაკლისა, შემომტანის, წა-

სლვისა მოსაქმისა რიგი და წესი ასე გვიბრძანებდა, მოსაქმე ასრუი-
ქმობ, და იმ კვალად სალთხუცისსა და ჩვენი კარის გამრიგეთ, და
ჭარხნის ნაზიარს ასრე ანგარიშს მისცემდენ.

ვინცა ვინ მეკოდის-პურენი ჭამასადად შეთანხმებენი, თუ ისრე ერ-
თის წლით მჯარავი, რომლისაც მკრისანი იუწენ და ან დღეის წა-
ღმა იწებოდნენ, გოდის პურის გამოსაგზავნათ რომ წავიდოდნენ, მკა-
თათეებს, მარამობის-თეებს, ენკენის-თეებს, ღვინობის-თეებს, გორგო-
ბის-თეებს, ასეთი ბეჯითი მოსაქმენი იუწენ, რომ სხუას საქმეს ნუკას
გამოეგდებიან; ვისაც ჩვენი გოდის-პური ეღუას და დავთარი კელთ
ეჭაროს, იმ კაცთ იმ ხუთს თეეში თაჟეთი გოდის-პური მისის ქათ-
მით გოკს მიმტანთ, გოკის ამბარდანათ ჩამოიტანოს; როგორც
გაჩინილი არის იმ გოდით და იმ საწყეთი. გოდის-პური ერთი სე-
კვალთ ოთხი გოდის პური არის, ამიტომ რომ ქერი რვა ლიტრა წა-
ვა გოდშია, და პური ათი ლიტრა ჩავა.

ამბარდანმა ეს ქნას: რომელსაც სოფელში ვაი პური მოვა და ამ-
აღაგს გვარობს, იმ რიგის სოფლის კაცს კარგა პური და კარგი ქაი
თამი გამოართვას; ნურც გლეხსა უზამს ძალასა, და ნურც ჩვენს სამ-
სახურს წახედნს. მეკოდის-პურემ გლეხი კაცი უწინეუ დაარკოს, რომ
ავს პურს არ დაგიტერქო, რომ გლეხი კაცი არ დასაჯონ, შეტეო-
ბინებუელი იწების, და როგორც ამათს აღაგში იწების, იმ გუაკს პურს
ჩაიტანს; თუ ამათმა მეკოდის-პურემ ამ ხუთს თეეში ეს გოდის პუ-
რი მის აღაგს არ მიამარკეს, და ჭრისტეს შობის თეეში ანგარიში არ-
მოგტეეს, მეკოდის-პურემ იმ სასელაზედ კელი აღოს, და ორმოცდ
მარნილიც მოგუარქუას; თუ გლეხმა კაცმა არ დაუჯეროს ჩვენ მოგუა-
რსენოს, ჩვენ ვიცით და იმ კაცმან.

უწ. მურაბისათვის.

მურაბას, მწნილებს ნაზირი მეზარათეებს გურჩიებდეს, ასე გან-
გვიწყსებთა.

ვთ. მეჯლისის პურისათვის.

მეჯლისისა ასრე ქნან: რასაც სასლში ბატონმან მეჯლისი ბრძა-
ნოს, იმ მეჯლისის კანნი დასწერონ და რაც დაისაჯოს, ის პური
იმ დღეს დასწერონ და ხაგდონ; სტუმრისა იმაკუბი აჩარის, ამას
ცალკე დასწერდნენ.

რ. მდივანბეგის გარიგებისათვის.

ნუბითა და შეწევნითა ღუთისათა, და წყალობითა დიდის კელ-
მწითისათა, ჩვენ ქართუელთ მეფისა, სრულად ერახის სპასალარისა,
უნდაარისა და ქიკმანისა ბეგლარ-ბეგისა, ზირიშქისა და ჭიალათის
მჭირაკისა, ჩვენის ძმის მეფის პატრონის შაჰნავაზ-სანის მაგიერად შეო-
ფმან, კრანის მდივანბეგმა, საჭართუჭლას ჟანიშინმან პატრონმან შაჰ-
უული-ხან, და მემან ჩვენმან პატრონმან ჭიხრასრომ, პატრონმან კასტანგ,
იასე, ხუმან და თეიმურაზ, ესე მტკიცე და მოუშლელი მდივანბეგო-
ბის წესი და რიგი დასტურდამა გიბოდეთ, თქვენ ჩვენთა ერდგულთა
და წესისაებრივ თავ-დადებით ნამსახურს ორბელის შვილს, მდივანბეგის
კასტანგის შვილს ერასტის. მას ეამსა, ოდეს ვიგულებთ და ვიგულს-
მოდგინებთ და მდივანბეგობის წესი და რიგი მოვიტხუელი გჭქენით,
და ამ წესით ყოფილიყო გარიგებული, და ახლაც ამ წესით გვიბო-
ძებთ, ასრე რომ თუ ელში ეს ოთხი საქმე მოჰქედეს, კაცის სიკუჭ
დილი, ბიჭრი, თვალისა და კბილის გაგდებინება, ეს კარზედ უნდა
მოვიდეს, მდივანბეგმან უნდა გაარიგოს. თუ ელის-კაცს ერთმანერთ-
თან საწივარი ჰქონდეს და თავისის ნუბით მდივანბეგთან მოვიდეს და
შემოსწივლას, იმისი სამართალი მდივანბეგმან უყოს. თუ ელი ალასი
მთა ან ბარში ელში იყოს, იქ გარეშემომ კაცმან ელის კაცისაგან შე-
მოსწივლონ, იმისი სამართალი ელი ალასმა უყოს. აგრევე მოჰქალქისა

ასრე უნდა იქნას: თუ ქალაქში კაცის სიკუდილი მოხდეს, ან მოქალაქისაგან, ან სსჯსგან, იმისი სამართალი გარბედ მდივანბეგმან უყოს; თუ მოქალაქე კაცი გარეშე კაცს უჩიოდეს, ან გარეშე კაცი გარეშე კაცს უჩიოდეს, ან ორნივე მოქალაქე კაცი თავის ნებით მოვიდნენ და მდივანბეგს შემოსჩივლონ, სამართალი მდივანბეგმან უყოს; თუ მდივანბეგი იქ არ იყოს, მოქალაქის კაცისაგან სოფელუდმან კაცმან ქალაქის მოურავს შემოსჩივლოს, მოურავმა გაურიგოს. სხვა მოქალაქის საჩივარი ერთმანერთში მოურავმა გაურიგოს, და ჯარიმა ბატონისა არის. სადედოფლო თავადი, თუ აზნაური, თუ მათი ემანი ერთმანერთს უჩიოდეს, და ან სადედოფლოს სასასლოში კაცის სიკუდილი მოჰკედეს, მდივანბეგმან გაარიგოს; ან სასასლო ან სადედოფლო კაცი თავის ნებით მდივანბეგთან მოვიდეს და შემოსჩივლოს, სამართალი მდივანბეგმა უყოს. აგრევე თუ სადედოფლო სასასლო გარეშე კაცს, ან გარეშე კაცი სადედოფლო სასასლოს კაცს უჩიოდეს, სამართალი მდივანბეგმან უყოს. სადედოფლოს თავადისა და აზნაურშვილის გაურაში დედოფლის სალთ-სუცესი მდივანბეგთან უნდა დაესწრას; კომლზედ მარჩილი მოვიდეს, ერთი აბასი სარდარს, ერთი აბასი მდივანბეგს, ერთი აბასი დედოფლის სალთსუცესს. დედოფლის სასასლოს კაცის საჩივრებს დედოფლის სალთსუცესი უნდა გაარიგებდეს. თუ ბატონი ან ჭართლს, ან საბარათაშვილოში ბრმანდებოდეს და მდივანბეგი თან ახლდეს, და დედოფლის სალთსუცესი იქ არ იყოს, სადედოფლოს კაცის საჩივრები მდივანბეგმან გაარიგოს. როდესაც დედოფალი ქალაქს ბრმანდებოდეს სადედოფლოს სასასლომ, ან სადედოფლოს ხასასლოსაგან საბატონოს კაცის შვილიან, ან აზნაურ-შვილმან, ან მათმან ემამან, სამეფოს ან სადედოფლოს კაცისაგან, დედოფლის სალთსუცესს შემოსჩივლოს, იმისი სამართალი დედოფლოს სალთსუცესმან უყოს. აგრევე გორელი კაცი თუ გარეშე კაცსა, და გარეშე კაცი გორელს კაცს უჩიოდეს, სამეფოს თუ სადედოფლოს; მდივანბეგთან იჩივლონ და გაურიგონ; თუ

გორული კაცი ერთმანერთს უნიოდენ და თავისის ნებით მდივანბეგს შემოსჩივლან, სამართალი მდივანბეგმან უეოს; რაც ამ გორულის მონიერების გარკვეს, ექსის თავი სამდივანბეგო აიღებოდეს, თუ გორულს კაცს მიეცემოდეს, ნასეკარი სამდივანბეგო მდივანბეგსა, ნასეკარი სამდივანბეგო ამილასოკსა, საიასულა სულ მეუის იასაულსა; და თუ გორულის კაცისაგან გარეშეს კაცს მიეცემოდეს, სამდივანბეგო მთლივ მდივანბეგსა და მეუის მდივანს მიეცემოდეს; გორული საიასულა ნასეკარი მეუის იასაულს, ნასეკარი ამილასოკსა; ბატონის უბრძანებლად არას სარდარს ხამართლოდ თავის სასარდლოსთან კელი არა აქვსთ, რომლისაგ დროშის კაცისა გაიერებოდეს, და ან დიდი ბჭობა და სამართალი იწებოდეს, თავისი სარდარი უნდა დაესწრებოდეს; გასამერულა კომლზედ მარჩილი რომ მოვა, იმისგან ერთი ახასი სარდარს, ერთი ახასი მდივანბეგს, ერთი ახასი მდივანებს.

რაც ან ბატონის ბეჭდით, და ან მდივანბეგის ბეჭდით გარკვედეს, შესამედი სამეფოს კაცისა მეუის მდივანსა, და სადელოფლისი დედოფლის მდივანსა. აგრევე კარშია ბატონისა არის, ათის-თავი მდივანბეგისა, წარმეულისა მდივანბეგმან და მდივანბეგმან, როგორც სამდივანბეგო, ისრე ის გაიუონ; თუ მეფე და მდივანბეგი იქ არ ბრძანებოდეს, დედოფლის სალთ-სუცესმა სამეფოს კაცში სამართალი ქმნას, და მდივანბეგს თავისს სარგობს მისცემდეს; ბრძანებისა ჩუწნისა მოჩინონ, ეს ჩუწნისა გარკვებული ბრძანება ასე დამტკიცდეს, და ნუჩაინ უჩხაიქმნებით, — ქვს. ტუბ, ენკენისთჯს კე, დაიწერა ბრძანება.

რა. მდივანბეგის ახალბისათჯს.

სამდივანბეგო ასრე აიღება: მოქალაქეზედ ათის-თავი, გარეშეს კაცზედ ექსის-თავი, აქლემზედ სამი მინალთუნი, ტუვეზედ ორი მი:

ნაღთები, ულავს ცხენზედ სამი აბასი, ჭკაც ცხენზედ ორი აბასი, ძროსასა და კარზედ თითო აბასი, ჯორზედ სუთი აბასი, დაბალს ულავზედ ერთი აბასი, ციწარსა და ღორზედ თითო შაური.

სამორდრო გამოვა: აქლემზედ სამი აბასი, ულავს ცხენზედ სამი შაური, ჭკაც ცხენზედ ორი შაური, ძროსაზედ ერთი შაური, ვირზედ ერთი შაური, ტყვეზედ ერთი აბასი, კამეჩზედ ორი შაური, ჯორზედ ერთი აბასი, ციწარსა და ღორზედ ორი ფული.

რბ. მოღარეთსუცის სარგოსათჳს.

დუშალიკი რასაც ბატონი გასცემს, სტუმარს უნდა მიუტანონ მოღარეებთან, და მემანდარი გაუძღვეს, მთართუნ და რაც სტუმარს ენამუსებოდეს, თუ მოღარეს ცალკე გამოუვიდეს, მემანდარს მოღარეებთან სგლი არა აქვს; და თუ ორთავესათჳს გამოვიდეს, მემანდართან შუა უნდა გაიყონ, და რაც დუშალიკი მოვიდეს, ნასეკარი მოღარეთსუცისა არის, და ნასეკარი თავლიდრისა, და მუშრბისა არის, და ნასეკარი მოღარეებისა. სსწა მოღარეთსუცის სარგო ჯამაგირზედ თუმანზედ ორი შაური მოღარეთსუცისა არის, ორ-ფულ-ნასეკარი მუშრბისა, ორ-ფულ-ნასეკარი თავლიდრისა, და -ნასეკარ შაური მოღარეებისა არის, ჯამაგირის თუმანზედ.

დანამისა არის თუმანზედ ათი შაური, აჳ სუთი შაური გერაქ იარაღისა არის, და ერთი შაური მუშრბისა არას. გერაქ იარაღისა წელიწადში ერთი კელი ტანის-სამოსი, დანამისა ორი შაური, მუსტოფისა ეწერა ორი შაური, მოღარეთსუცისა. ბატონმა რომ ფარსა და ან სსწა საღაროდამ ითხოვოს, მოღარეთსუცისა წინ წაუძღვებოდეს თავლიდაჩს, და ბატონს მთართმევედეს კალათებსა, და ან ბატონი ტანის-სამოსს გამოაჭრეკინებდეს, რაც ნაჭერა მოწებოდეს ერთს ქისაში ჩასდებდეს მოღარეთსუცისი დახეჭდევდეს და თავლიდაჩს მიზარებდეს.

მოლარეობის უნდა ქარსნიდამ მიეცეს: ერთი წმინდა ჰური, ერთი ფისოლის ქონი, ფუძეშუქუნის მოსავლიდამ, ბროწეული სუთი, ხასჯ ცხრა, ფეთის-კილი ჩარქვი რი, სპონი ნასკეარ-ლიტრა.

რგ. მუხრანის კოდის-მურისათვის.

მუხრანი არის საკომლო—რძ; ამისი თარსანი—ოღ; გამომღე-ბი ქათმით—რე; სსუა გამოსადები როგორც ზემო ქართლსედ სწე-რია, ისრე ამათ გამოიღონ.

არ არიან დაწე-რილ დედანში.

რდ. მუშის რუსუმისა.

რე. მოლარეებისა.

რვ. მეითრისათვის.

მეითარი ბატონს თავს დაადგებოდეს, კელსახოცს მიართმევდეს მერიქიფეს ამსახურებდეს, ტანის-სამოსი მისს კელთ არის. დუშლი-კის ნასკეარი მეითრისა არის, შიგნით გარეთ ბატონთან გაუეკლობა და შინა უმობა, დიდი აქუნს. თავლიდარს დუშალიკის ნასკეარი რო-გორც სსუანი გაიყოფენ, ისრე ესე.

რზ. მერიქიფეთხუცისათვის.

მერიქიფეთხუცესი, ქილითურისა და მერიქიფეებისა.

რდ. მეჯოგეთ-ხუცისა და მეჯოგეებისათვის.

ჯოგის საჭმე არის: მეჯოგეთ-ხუცესი ავთანდილ არის, და მეჯოგენი ან ბეკლნი და ან ახალნი ვინცა ვინ არიან, სასკელდობრივ სსწეარის, აჯილდა ვისაც ახარია. აწერილი ჟოგი რაც არის, თავილად

ჯოჯის თაყლიდას აწერია, მისს დროს ავიღლას გაურეკდეს, ჯოჯს კარგად უყურონ, გვცს მოუარონ, ან უოლაში არ წასდეს, ან ნადირმა არ წაუსდინოს. თუ მრთელი და კარგი სამთარი არის, კაცი უკლე-ბლად უნდა მიაბარონ, თუ სამთარი ძნელია, ან ჯოჯში სენი არის, ან გვცისათვის მგელს ძალა დაუტანებია, ის მოსულეთ გასინჯონ და ისრე ჩაუგდონ.

მეჯოჯისათვის ორ-ორი მუა მოჭრილი ცხენი, თუთოს მეჯოჯეს მისცენ. სსქას ცხენსედ ნუ შესჯდებიან, თუ ჯოჯის ცხენი სსქას დასედნილი იყოს, მეჯოჯეს ჯარიმა უნდა წაართუნ, მეჯოჯეთ-სუცესი ჯოჯის ცხენსედ ნუ შესჯდება. რასან გვცი დასსჭერლად მოიუწანონ, უწინ ერთი წმიდის გიორგისათვის დაიჭირონ, და მერმე, რამდენიც ბატონმა ბრძანოს, ბატონისათვის იმდენი დაიჭირონ, მერმე მოსულეთა ვისაც უბძანონ, იმათ დაიჭირონ, ერთი გვცი მეჯოჯეთ-სუცესს დაუჭირონ, დუშადიკი ნახეკარი მეჯოჯეთ-სუცესს, ნახეკარი მეჯოჯეებს. გასათსულს ჩაკიდოდნენ, წლისას გაკასედ, ნასეკარ-წლისას მსარსედ დასდადეკდნენ, მეჯოჯეთ-სუცესი, მუსტოფი და ჩართა ნაზირი ჩაკიდოდნენ, მსარსედ დასდადეკდნენ, ანგარიშს გამოართმეკდენ, მუას და დაღს ნახეკდენ და გამოკიდოდნენ, ერთი გვცი ნაზირსა, ერთი მუსტოფსა, და ერთი ჩართა ნაზირსა, ბატონის ცხენი რომ დაიკარგოს, მეჯოჯემ შვიდეულად აზდეკინოს და ამისი საზღაური მეჯოჯეთ-სუცისა და მეჯოჯისა არის.

რთ. მწქანვილისათვის.

მწქანვილისათვის როგორც გარიგებული არის, ისრე იქმოდენ და აღასრულებდენ.

რთ. მთილამ ჯანიშინისათვის.

შალაკციურს ელის კაციდამ, რიგისად ნუ დატყაყლებს ნურას დროს.

რია. შეთოფეთათჳს.

შეთოფე გოგორის შვილი	პეპელის შვილი მამის იმედი.	უსბაში ქაისოხრო, თუ-
ბკერდ წითელი წაჭა	კავთის კევის მამასასლი-	რჭისტანის შვილი.
ჩია.	სის შვილი.	შეთოფე შალიკას შვი-
ჩაკა შვილი როსტომა.	პეპელის შვილი აღდ-	ლი ვასტანგ.
ტელდიას შვილი აუთან-	გომელი.	სოლალას შვილი შიო-
დილ.	მელანას შვილი ივანა.	შის შვილი.
აღუქსიძე ხოსია.	წანგალაძე.	ოქრომჭედლის შვილი
ომანის შვილი თერიდონ.	გრიგოლის შვილი.	ფურხაზ.
აღუქსიძე ავთანდილ.	მეკარვის შვილი ხოსია.	გლურჯიძე შიოშ.
წინამძღვრის შვილი წა-	მჭედლიძე ბურა.	თულას შვილი იესე.
ალ.	წაფუნას შვილე გიორ-	თულას შვილი გიორგი.
ბულუტაური ბერუკა.	ბი.	წეკვის შვილი გიორგი.
დიღმელი კაკანას შვი-	ტატას შვილი თამაზა.	მამასასლისის შვილი
ლი.	მამასახლისის შვილი	აბაზა.
დიღმელი თეთრაძე.	ბებუციძე გიორგი.	თაყას შვილი ქაისოხრო.
დიღმელი ხეჩუას შვილი	მელანას შვილი ჰაატა.	აბაშის შვილი.
კრწანული დევანოას შვი-	კასიას შვილი ბერია.	აბულას შვილი ბარათა.
ლი	ხარაბელი ოთარა.	წავაკრას შვილი გივი.
მანუთელი ლაშარა.	სალირას შვილი ბუჟან.	აღნიას შვილი.
ჭრტხინვალელი ჰაპანას	ოტას შვილი მანაბე-	ჭურდევანის ძე ფილა-
შვილი.	ლი.	სონ.
		გულაბ გოგის შვილი.

რია. ქარხნის მუშრბებისათჳს.

რაც ხარხათი აქუნს, ის ჯამაგირი, თუთო პური თეთრი; სკერო პური შვიდი; ღვინო ღიტირა ერთი; სანთელი ერთი, თათარს ბრინჯი

ნასკეარ ლიტრა, ერთი ერთი ქსანი, გვრძში საკლავი თუთო, მარლი
ლიტრა რ-რნი, თვეში ქერი ლიტრა რ-რნი, ქანი თუთო ქსანი.

რიგ. მემალეთ-ხუცისათჳს.

დაკვიყნება მემალეთ უხუცად ყარნილა, ამისი ჟამაგირი (ა).
ექუნი ბიჭი სსუა, ამთი ტანის-სამონი ჩონა, ნიფსავი, პერანგი, ქუდი,
სარტუელი და შალვარი, და თვეში ძროხის ტყავი ერთი. ამთი ულუ-
ფა დლიურ, უფროსს პური ლავაში სამი, სსუათ თითონს პური რნი
გვრძში უფროსს ღვინო ლიტრა—ა. ამ სსუათ თითონს ნასკეარ ლი-
ტრა, რაც საკლავი დაიკლავს თჳ ფესი ამთ წაიღონ; რამდენი მე-
მეპარი ებაროს თუთოს პური მგრეტადი რნი, მწკარს მადურნი სამი;
რთსი მარსუაში; ქანი ლიტრა ერთი თვეში თუთან საჭმელად საკლავ-
ვი ერთი, თაულიდაჩს მის დროს დღეში ქერი ლიტრა ერთი, მარსუა-
ში მის რიგად სამარსო. ამ რიგად იმსახურებენ: ბატონი რომ მოე-
დანს გარდა, სადაც წაბრძანდებოდეს, დილაზედ ადრე ქანარა რომ და-
აყროს მზად კარზედ დასუდენ, და რა წაბრძანდებოდეს მარჭათს
წინ იხინი იაკებოდენ, სანამდის სანადირში მიბრძანდებოდეს. მერმე
მის რიგად დადგებოდენ, და თუ ბატონმა არ ითხოოს, სასახლეში
ძაღვს ნუ შემოუშვებენ. გარეობაში ბატონას კარვის გარეშე დიდი ძა-
ღვები და მეძებრები კარვის გარეშე მოაყენონ, დასადგომად გა-
რეობაში საჯინიბოს უკან და ჟორებს უკან დადგებოდენ, და ძაღვებს
რაც იარაღი მოუხდებოდეს, საღაროს ნაზირი გაურიგებდეს.

რიდ. მუსტოფის რუსუმისათჳს.

ასრე არის: მუსტოფის ჟამაგირი ზოგს ქქონია და ზოგს არა,
ახლა რცი თუმანი არის, კინც ჟამაგირის საჩსათს აიღებს თუმანზედ

ერტი აბასი საბეჭდავია; ვისაც ჟამიერი აქვს, თუმანსედ ყოველს წე-
ლიწადს ორი შურვი მესტროფისა არის, გერაქიარაღის დანიმსედ თუ-
მანსედ ორი შურვი; დაბაღსანსედ ორი თუმანი; ტუვის ბაუსედ ორი
თუმიანი; ცისის მეთოიკეს რომ აღსწერს ფუშთუქუნიდამ ოთხი თუმა-
ნი სუთი აბასი ო.ო.რ.ი.ე.ტი შურვი და შვიდი ფული; სუნიდამ რუსუ-
მა ორი შურვი.

რიე. საღაროს ნაწირისა და მისის ახნაფუბისათჳს.

არის საღაროს ნაწირის სასელა და თახუნი კაცნი რომ ეს
იმას უნდა ებაროს: საღაროს თავლიდარი-თუშმლის შვილი ბეკანი;
ეორღანას შვილი ფარემუზ; იეგულას შვილი თამასა; საღაროს მუ-
შრები სასეიდა; არღუთას შვილი ოღუზა.

რიე. ქარხნის ნაწირისა და მისის ახნაფუბისათჳს.

გერაქი იარაღი ბირთვე-	ეორღანას შვილი შიმ.	მირზალას შვილი რეკა-
ლა.	შიტა.	ზა.
მორღარე ედიშერა შვილი	ეორღანას შვილი ჰაჰა.	შანშიას შვილი ალაკერ-
სუშმატა.	კიდევ ეორღანას შვილი	და.
ეორღანას შვილი ბე-	ჰაჰა.	როსტეკანას შვილის-
რუა.	ეორღანას შვილი კაცია.	შვილი.
ეორღანას შვილი ზალია.	დურნუკელი ფარემუზა.	შაიკას შვილი ბერუა.
მერაბას შვილი დოლ-	ეორღანას შვილი ედი-	ელიარას შვილი ჰაჰა.
მასა.	შერ.	ხვარა გორკელი მირზა.
ბორღელი ლელუა.	თუმანის შვილი სალ-	შანშიას შვილი საფარა.
გრიგორის შვილი გი-	მასანა	არეშის შვილი იასში.
ორგი.	იეგულას შვილი გიუა.	თეგა იასუელი.

ქარსნის იასაული არე- შის შვილი იოსებ.	ეორღანას შვილი ნას- უიდა.	ნასრიას შვილი ალა- კერდა.
არქშის შვილი შერძა- ზანა.	ეორღანას შვილი ჰაჰა.	დოღმაზას შვილი რო- სტომა.
დალაღას შვილი ალა- კერდა.	ეორღანას შვილი კასა- ბერი.	ფიროფისნელა გოდერ- ძა.
ხოჯას შვილი ადიბეგა.	ფასუას შვილი ბერუა.	დავითა.

რიზ. ნასირის თავის აღებისათჳს.

ნასირის-თავი სძეს დიდს სოფელს კარი; შუათანას—ზროხა; ჰატარას გამოზამთრული; იმის დაბალს ცხენარი; თუ ერთი კომლია, ორი შაური. ერთი წელიწადი უნდა შუაყედ გამოვიდეს, და შესამეს წელიწადზედ აიღონ.

რიჭ. სალაროს ნაზირის სარგოსათჳს.

მისი სარგო უწინ უოფილა ჯამაგირი თუმანი ოცი. ის ამოუკუწითათ, ასლა ეძლევის ჯამაგირი თუმანი სამი, დანიშნულ თუმანზედ შაური, ორი ნაკროზანა. იჯარის თავს თუთო ფლური; დიდ ბაკზედ რაც შეუძლია ფეშქაში. რაც ელიდამ სანაკროზო ფლური მოკა, მომტანისაგან ფლურზედ ორი შაური. ელიაღასი კინც დაჯდების—თორმეტი მინალთუნი.

რით. ქარსნის ნაზირის სარგოსათჳს.

წელიწადში ჯამაგირი ოც; ჰური დღიური წმინდა ორი; ატენური ღვინო როდესაც ქარსანაში იყოს ლიტრა ა; საჯელგო ღვინო ლიტრა ა; კურაში ცხენარი ა; ბატონის საჭმელიდამ ბოშუაბი ა; წელიწადში ჯოგიდამ კვცი ა; მუქამალი ცხენის იარაღი ა; ნასეკარი საბარათასშვილას კოდის პურის მკრეფლობა.

რკ. ნავტიკისათვის.

ნავტიკისა ასრე არის: ნაზირმან თუთოს კურას ქარსნის ისას-
ული რიგისად გაატანოს. რაც დაიჭირონ, მოიტანონ. თუ მარსჴა
იჭებოდეს, კმელად ზე მუკვად შეინასკედენ. აგრეთვე დიდს ბადეს
მისს დროს ყურეს ანადირებდენ; ინდომ ინადიროს, ზე ნაზირმა ისას-
ული გაატანოს.

რკა. ნალარსანის მოსკლეთათვის.

დაკვიყენებია	მექანარე	მექანარე მოსესა.	შავირდი გიორგი.
	არუთინა.	მექანარე იჯანე.	მქნალარე შალინა.
ფოლადას	შვილი ოსი-	მექანარე ჰაჰა.	მქნალარე იფასუა.
	ნა.	მქნაფირე ოჰანა.	ასკერდა ერთა.
მისი შვილი ფოლადა.		მქნაფირე ნაზარა.	მქნალარე შვირდი ოთ-
მექანარე ჰაჰა.		მქნაფირე გასჰარა.	სი.
მექანარე როსტომა.		მქსურხე ჰასანა.	მქზინჯე გოგინა.
მექანარე ალაყულა.		მქსურხე ბუეინა.	მქზინჯე არუთინა.

რკბ. მოდუნასნისათვის.

მოდუნასნა, რაც დავთარში გლეხი წაკარდების გამოძეულად,
იმან კომლზედ თუთო აბასი უნდა გამოიღოს. ამისი ათის-თავი
სალთსუცისა და მდივნებისა არის.

რკგ. ორაგულის ჟუფთისა და სსჴათათვის.

ორაგულის ჟუფთს და მუკვებს ჴეინასკედენ; ჴუფთისა და სსჴა-
თუკზის მუკვესაც შეინასკედენ, და თუმშაღს მიაზარებდენ.

რკდ. თუკზის ჩანისათვის.

თუკზის ჩანისაც ის შეინასკედეს კაპოეტისას, თუ სსჴასას, რა-
მელთაც ორაგულას ჟუფთი ეზაროსთ.

რკე. შირის-თავისათვის.

აგრევე შირის-თავზედ იქნებოდეს. უოკელს მკარეს მოზა-
ლასეცა და მოშირის-თავეც დაეთარს დაიჭერდეს, რასაც კომფს
რამდენი ბატონიანი და რამდენი მშრალი, ან თსა ეუოლებოდეს,
დასწერდეს; და რასაც აილებდეს, იმასაც დასწერდეს. ნაკირის-თავის
მკრეფული რომ წავიდოდეს, სად როგორ რჩემა ეწეროს, ისე იმ
გუარად აიღოს.

რკკ. შირის-თავის ალებისათვის.

შირის-თავი ასზედ ერთი საბატონოდ აილება. რაც ამისი ათის-
თავი დადგება, სამი წილი მეშირის-თავისა, მეოთხედი სალთხუცი-
სა და მდივნებისა არის.

რკზ. ურბნისის რუს მუშისათვის.

ურბნისის რუ საქაშეთამდი შინდელთ გამოიღონ. იქიდან სა-
ქაშნელთ და თჳალათ-უბნელთ შარშახის საყდრამდის; იმას აქეთ;
ვარჩინელთ, სასირელთ და არაშენდელთ რუისის თავამდინ გამოიღონ;
იმას აქეთ გორის გზა რომ მლაშის წყალს შეეუკრების იქამდის;
იმის აქათ ურბნელთ უნდა გამოიღონ.

რკტ. ეეენის ფეშქაშისათვის.

როდესაც ბედნიერის ეეენის ფეშქაში ტევე წავა, —ასი თუშანი
ელმა ბატონს უნდა ფეშქაშის გასაგზავნად უნდა მოართუნან.

რკთ. საზანდრებისათვის.

საზანდარი ბეჟან.	მამასახლისის	შვილი	საზანდარბაშიგიორგი.
შოშიტას შვილი ბე-	რუა.	ფასუა.	მისი თაბუნი მირსა-
ნიზანას შვილი იუ-	სახუნდრელი თამაზა.		ნას შვილი.
გულაური ასლამაზა.	კარაკოზას	სოფლის	ალელი თამაზა დალაღას
	შანაზაძე.	შანაზაძე.	შვილი.
			შერმაზანას შვილი გო-
			გია.

სსჭა მოქალაქე საზანდრები ვეკლა მისი თაბუნი არის.
 ბოკნელი ფანდიას შვილი. | ეშიკას შვილი ჰაჰუა. | ნიკოლოსა.

რღ. საფარემოს მოხელეთათვის.

ფარემოთუხუცესი ზაალ.	შანშიას შვილის ძმის-	რატის შვილი ლუარ-
ნინოზა.	წული.	საბ.
ოთარა.	ბეთაას შვილი დათუ-	თავლიდარი ასლანა.
ეძნელი ლაშქარა.	ნა.	მიგამდგომელი პეტ-
გომოლას შვილი სო-	რუსი ფარემი თარი.	როზა.
ადენას შვილი შერმა-	ალელი ფარემი თამა-	დიდმელი ბებეღას შვი-
ზანა.	ზა.	ლი.
საბატელი ფარემი გი-	ნაზარას შვილი ავთან-	მანკელას შვილი შა-
ორგი.	დილა.	გერდა.
სარქისას შვილი ბეჟან.	იმერელი გოჩა.	როსტიას შვილი იესე.
ხარატის შვილი სისა-	ხარეოლდი უსეინა.	მეშეტრეს შვილი შა-
რულა.	მისი ძმის წული უსუ-	ლიკა.
ეკუბა.	ფა.	დათუნას შვილი იასე.
სამშვიდდელი გარსე-	შეკარვე ბერუას შვილი.	კიდეკ იასე.
ვანა.	კავთის-ბეკს ზურაბას	
	შვილი.	

რღა. საჯაბადროს მოხელეთათვის.

ჯაბადარი შერმაზანა	ეკელის შვილი ფი-	შანაზარა.
შვილი.	რან.	აბაზა
ელარიას შვილი.	ასლანას შვილი.	მამასახლისის
		შვილი.

რლბ. სარქარ-ბაშისა და სარქრებისათჳს.

სარქარბაში იმაშვერდი.	სასახლის თაულიდარნი	იასაული ალავერდი.
ეორღანას შვილი მა-	ელისბარა.	გიორგის შვილი და-
ნუჩარა	შემაზას შვილი.	თუნა.

რლგ. სარქარ-ბაშისა და თაულიდრის სარგოსათჳს.

სარქარ-ბაშს ჯამაგირი წელიწადში თუმანი. რაც იმათს კელში დაიხარჯვის, თუმანზედ ორი შაური. რაც ბატონის თეთრი დაიხარჯვის სასახლისათჳს, იმისი თუმანზედ ათი შაური. დანიში ავა ამისგან ორი შაური მუშრებს; ერთი კელი ტანისამოსი თაულიდარს.

რლდ. სასახაზოს მოკელეთათჳს.

მეგოდრეთ-უხუცესი შანშიას შვილი	მეგოდრეთ ხუცესი თულას შვილი
ნასუიდა.	ზურაბ.

მანდენა შვილი	გო-	იქივ ხოსიტა.	მეჭკაბის შვილი ბეჟუა.
	დერძი.	ეოსელი ადუა.	ჯანდიურ.
შიგამდგომელი	ზუ-	შანშიას შვილი გიორ-	თრიალელი რამაზა.
	რბა.	გი.	ოჭუზას შვილი.
სახაზი დიღმელი	გი-	ენაგელი ბერუა.	მარიაშვილი დათუნა.
გოლას შვილი		ოთიას შვილი.	ანდრათელი ზადა.
	გიორგი.	თბილას შვილი.	მოქალაქე გოგინას შვი-
ზაზიას შვილი.		სამეხრეთელი ბასტრი-	ლი.
მოქალაქე გოჩას შვი-		მე.	
ლი.			

რლე. სუფრაქემთათჳს.

მეითრის შვილი ავ-	შანშიას შვილი გი-	ზავარას შვილი ტა-
თანდილ.	ორგი.	რიელ;
მამუკა შათირი.	შანშიას შვილი პაპა.	სახინოს შვილი ოთარო.

რღვ. სამზარეულოს მოსკელეთათჳს.

თუშმალი მანურას შვილი.	თეთრამკე შაკეიწდა.	ავლაღელი ძამა.
საყა წყალის მზიდავი.	ვიმშიტას შვილი ზუ-	გოჭრელი ზურაბა.
თუშელის შვილი ზა-	რაბა.	საკეპე გოსტამა.
უასახი.	კიანელი მასარა.	მუშელია.
ძამად შარიფა.	თავლიდარი გოგია.	ქეპო ბოვსელი ელის-
მზარეული დიდმელი ბერუა.	მსკედლის შვილი.	ბარა.
იორ ყულა.	მარიამული გოგია.	კრწანელი დათუნა.
მარიამული ვაჟუა.	გემელას შვილი ბე-	ოსტატი ფარადა.
	რუა.	მზარეული სინიას შვი-
	მარიამული ლომ კაცი.	ლი.
	კრწანელი მამუა.	

რღვ. სალვინის მოსკელეთათჳს.

მელვინეოსუცესი გაბ-	გლურჯიკე გლურჯი.	თავლიდარი ზავარას
რიელ.	შიგამდეგი ოსიეიქს	შვილი ფარსადან.
მელვინე ჟორღანას შვი-	შვილა.	სოლიადას შვილი იო-
ლი ბერუა.	ვაჟა.	თამ.
ბაირამას შვილი როს-	სოზიჯს შვილი შიუა.	ზავარას შვილი ზუ-
ტომ.	გურიული ვაჟა.	რაბა.
დათუნას შვილი შა-	ბოვსელი ბეუა.	მირიანას შვილი ზლა-
ველა.	გალატოზის შვილი	ვერდა.
შულავრის მამასასლი-	არდაშელ.	გორელი ესტატი.
სის შვილი.		დათია.

რღვ. სატიკის-პიროსათჳს.

მეტიკის-პირე თამა-	იქიკ ზურაბა.	კურდელას შვილი მა-
ზა.	ქიტიაშვილი ბერუა.	ზარა.
დიდმელი ჩასაშვილი	ავლაბრელი თამაზა.	შულავრელი მასურას
რამაზა.		შვილი.

რლთ. საშარბათოს მოხელეთათჳს.

მეშარბათე	თავლი-	თათარი რამაზა.	ქვემო ბოკნელი გიუა.
დრად	ნაზარა.	იქივ ბაიას შვილი.	იქივ ადიბეგას შვილი.
იქივ	ასლანა.	იქივ მამუა.	აღნიას შვილი თამაზა.
სატიას	უმა თამაზა.	ქიტესა.	გიორგი
ეშაკას	შვილი გერმიშა.		

რმ. სააუშტროსათჳს.

აუშტარი	თავლიდარი	თავლიდარი	ბაირამა.	დიღმელი	გოდერძი.
	არუთინა.	მარიამული	ბერუა.	ბოკნელი	ბეჟუა.
თანდილას	შვილი ბე-	ბოკნელი	სუგაზა.	ბოკნელი	საქუა.
	ჟიტა.	ოღთისელი	აშუთარი	ავლაბრელი	ზურაბა.
ბოკნელი	მარქარა.		თამაზა.	გრიგოლას	შვილი ბე-
ბოკნელი	დურია.	ყალთასნი	შვილი ფი-		ჟან.
შულავრელი	აღიხანას		ჩალა.		
	შვილი				

რმა. მეთეფშეთათჳს.

მეთეფშეთ	თავლიდარი	კიდევ	გიორგი.	ბოკნელი	სენუა.
	გიორგა.	მოქალაქე	სენუა.	ეკლესიელი	ლეკა.
გზირის	შვილი მე-	სამესრეოელა	ძამა.	ბერუას	შვილი იოანე.
	თეფშე.	თეოდორე.			

რმბ. ამბარდნათათჳს.

ამბარდანი	თუმანა.	მეუჭირი	ბოკნელი	ას-	იქივ	მურადა.
დარდარას	შვილი და-			ლანა.	მოქალაქე	ნასუადა.
	თუნა.	მოქალაქე	ზურაბა.			

რმგ. ზინდართათჳს.

ზინდარი	თავლიდარი	შიგამდეგი	გარკეანა.	ვახუშტის	შვილი დურ-	
	შაჟუა.	გორელი	ესტატე.		მიშხან.	
თულას	შვილი ნაგროს.			კიდევ	გორელი	დავითა.

რმდ. საჭმლისათვის.

საჭმელს თუ ოცს უახს გააკეთებდენ, თუ ორმოცს-სამოცსა, ერთი უახი ფარეშებს უნდა მისცენ; და თუ ოცს ნაკლები გააკეთდეს, უახს ნუ მისცემენ.

რმე. სახასოს ჰურის მოსაკლისათვის.

ჩუწნის სახასოს სოფლის კასადრებმან ჰურისა თუ ქურისამან, უკვლამ ენკენისთვის კასლვამდინ ანგარიში მოსცენ, რომ შევიტყოთ რა მოსულა, რომ იმისი ფიქრი კვქმნათ; თორემ თუ ამ დროს ანგარიში კასცილდა, კასადრობაც დადუას და იმ წლის თავის საცგოცა.

რმვ. სადიასასლისოსათვის.

რაც ჩუწნი სადიასასლისოს ზროსა მოგროვდეს, რამდენიც დადგეს, როგორც შესუდეს სოფელსა და სოფელს, თრიალეთზედ მიაზარონ ამ წესითა: ფური უკუდავი იუოს; კბო კისაც ებაროს ნიადაგ წელიწადს იმისი იუოს; წელიწადზედ ფურის-თავს სამს ლიტრას ერბოს ჩვენს ქარხანაში მოაზარებდენ.

რმზ. სუფურის ჰურისათვის.

ბატანის სუფურის-ჰური ლიტრასზედ ღავაში ორი; მურასა ლიტრასზედ ერთი; საგარეჯო ნახეარ ლიტრისა.—მეკვლისი რომ იუოს, ექუსს ღავაშს ჩასდებენ; უმეკვლისოდ სამს ღავაშს ჩასდებენ.—მოხელეებს როგორც მისცემოდეს, ისრე იმ გვარად მისცემდენ ჰურსა, ლიტრასზედ ოთხსა; გამოიუკანონ და წმინდად გაუმტვიცონ.—სამეკვლისო ღავაში ლიტრასზედ ოთხი.—საულუფე ღავაში ლიტრასზედ რვა.—მადური ლიტრასზედ ათი.

რმჭ. საურისათჳს.

საურისა ასრე არის: როდესაც ჭკეყანაზედ საური შეკარდების, მესაურობას ვისაც ბატონი უბოძებს, იმისი არის; კომლზედ თოთსმეტი შაური გამოერთმევის. ამისგან მარჩილი ბატონისა არის, დარჩების ორი შაური. ამისგან შაურ-ნასკეარი მესაურისა არის და ნასკეარ შაური სალთხუცისა და მეფის მდივნებისა არის; შუა უნდა გაიყონ: ორ-ფულ-ნასკეარი სალთხუცისა და ორ-ფულ-ნასკეარი მდივნებსა მეფისასა. გასაყოფი ამაში არც დედოფლის სალთხუცისა და არც მისს მდივნებს ამაში კელი არა აქჳსთ. ბოგანოზედ სძეს შაური, კომლზედ ორი შაური, ეს ბატონისა არის. ბოგანოს ძველი არა სძეს, და მთელმან საკომლომ—ასრე არის: დიდს სოფელში ჩადგებოდეს და რაც მართებული იყოს, სამასპინძლო მთართვან. და სსჭეგან საკომლოზედ თჳთო შაური მთართვან. მესაურებს თითო სალთხუცის კაცი უნდა გჭკეკეს, სალთხუცის კაცს კელი არა აქჳს.

რმთ. საბალახის ალებისათჳს.

საბალახე სძესთ: ასზედ ბატონიანი ცხჭარი სამი; მშრალი ცხჭარი ორი; მობალახის შიშლიგი ა. რაც ბატონის საბალახის ათისთავი დადგების, ამისი მეოთხედი სალთხუცისა და მდივნებისა არის, და დარჩების სამი წილი. ამისგან ორი წილი მობალახესა, და მესამედი სუფრაჳსა.

რნ. სამასპინძლოს შეწერისათჳს.

თუ ბატონი ზემო ქართლში წაბრმანდეს, ვინც არ დაჭპატიეებს და ან სამასპინძლოს არ მთართმეებს, მოკელენი სამასპინძლოს შეწერენ.

რწა. საამილახოროს კოდის-პურისათჳს.

საამილახოროსი არის ბოგანოს გარდაისად თარხანი და გამომღეპი კომლი ტმთ; ამისი თარხანი რმთ; გამომღეპი ქათმით სღ; ესენი საბალასის თარხანი არიან. სსჴა გამომღეპი როგორც ზეკით სწერია, ისრე უოკელიფერი უნდა გამოიღონ. კოდის-პურის ჩამოტანა ზოგს გორს აქეს, ზოგს ქალაქსა.

რწბ. საბარათასჴილოს კოდის პურისათჳს.

საბარათა შვილოს არის საკომლო ში; ყაფლანის შვილის საკომლო ტ; იქმნა ჩსი; ამისი თარხანი და აყრილი სღ; გამომღეპი შპ; აგრევე ქათმის სსჴა გამოსაღები როგორც სსჴა დაგვიწერია, ისრე იმისი რიგი არის, სასახლის მუშაობა, უარაიის ჯერგა. ამას გარდაის ზოგს სოფელს სასახლას სოფლებში გუნა-მა და ლექჴა ჰსიქეს, საკომლოზედ ბზე საკედრით.

რწგ. საციცინოს კოდის-პურისათჳს.

საციცინოს გამომღეპი ქია; ამისი თარხანი ე; დარზა ქათმით ლქზ; თარხანი რკე; ბატონის შვილის ყმითა; ამისგან გორს უნდა მოიტანონ საკომლო სმ; ქალაქს უნდა ჩამოიტანონ ქათმით საკომლო ტნი; სსჴა გამოსაღები როგორც ზეკით სწერია, ისრე აქესთ.

რწდ. სომკითის კოდის-პურისათჳს.

სომკითი საკომლო ფოგ; ამისი თარხანი რიე; გამომღეპი საკომლო ქათმით უნც; ამათ საკომლოზედ და ღორის საბალასე

არს ჭსპესთ. სხუა როგორც საბარათისშეილოს რიგი არის, ისრე ამათ ჭსპესთ. ჟარიმა და გვეის-თავი ბატონისა არის.

რნე. სომეითის მოურავის სარგო.

სომეითს ამეს ოლქა ტარულისა სომეულზედ ბატკანი. თავის გასატკეის ზროხა ბატონის კოლის-ჰურიდამ ერგების. ისრე სხუას მოხელეს გარეოად საკომლო ნ; ბატონისა ოთხას ორმოცდა თერამეტს გარდაის, იმას გამოკესულვართ.

რნე. სანავროზოასათვს,

სანავროზო კომლზედ აბასი არის; რაც გამოძლები გლესი დაიწერების, ამისი რუსუმი არავის აქქს; ისინი სალაროს ნაზირს ფულურზედ ორს შაურს მისცემენ.

რნზ. სამს წელიწადში ელის აღწერისათვს.

სამს წელიწადში ერთხელ აიწერების. კომლზედ სამი აბაზო ასამწერლო არის და ორი შაური აღამათისა არის, თოთხმეტი შაური ობაზედ, სუთი აბასი სამეხანდრო ჯრის. ესეები ყველა ამწერისა არის. რომელსაც მოლას ბატონის წიგნი აქქს, არ ეთხოვების; აღლარს აღსამწერლო არ ეთხოვების და არც მისს განაყარს მმასა და სახლის-კაცსა.

რნტ. სამშვილდე კრწანისს კერგეშების მსარეულებისა და ფარეშებისათვს.

სომეითის მთის სომელები რომ ახლა ბატონს უჭირავს, ჟურთქრი დამბლუტი, და ანდიკა, ანდიკას ამეს ღალა ექვსზედ ერთი, გუთანზედ

ორი დღე ხუნა, მკა, გაღეწა, საბალასე, ნახირის-თავი, შირის-თავი, მალა, თავსედ ორი აბასი. ამისგან ეჭვსი შაური ბატონს, ორი შაურა მოსკელთ. საშობაო ორი ცხვარი, ეჭვსი ქათამი, ფურსედ ერთი ჩაბჭი ერბო, საციზი თხა ერთი. ბოლნისის ზჭარში ერთის კერის მუშაობა, ასი კონა სარი; სააღდგომო სამი ბატონი, ერთი ღორი მკაში დაკლან და მათვე შეჭამონ; საქერიო კარი.

დამბლუტს და ჭურორს ხუნას გარდა უოკლიფერი ასრე ამეს. ამ სოფლების მოურავებისა.

რნთ. სალთხუცის სატკოსათჳს.

უოკელს წელიწადს ზარათხანიდამ გარდაკუჭითთ, ბეკრი მოკა თუ ცოტა, თუმანი ოცდა ხუთი; ჩელიეკიდამ თუმანი სამი, ტყვის ბაჟიდამ თერთმეტის თავის ნახევარი, როგორც იჯარა იქნების.

*) აგრევე უაფნიდამ, აგრევე არაუსანიდამ, აგრევე კარის აბანოს იჯარიდამ, აგრევე თამბაქოს იჯარიდამ, ყასაბსანიდამ, ელის ეთაზის თერთმეტის თავის მეოთხედის-ნახევარი, აგრევე ქოდავიდამ. ქალაქის მალზედ თავსედ ნახევარ შაური; უაიყულის მალზედ თავსედ ნახევარ-შაური. აგრევე ბოლნისის მალზედ, აგრევე შულაკრის და თეთრ-სოფლისაზედ, აგრევე ტაშირზედ, აგრევე ჭურორს, ანდიკასა და დამბლუტსედ, აგრევე გორისაზედ თავსედ ორი შაური.

დიღმის მალზედ თავსედ სამ-ფულ-ნახევარი; კოდის-პურები-სა უეღგან თერთმეტის თავის მეოთხედის ნახევარი; აგრევე საბალასეებისა, აგრევე შირის-თავებიდამ, აგრევე ნახირის თავებიდამ, აგრევე ზჭარების კულუხისა, აგრევე სახასოს პურებიდამ და ღალისა

*) ეს ადგილი დედანში ცარიელი იყო. სხვა ნაწერში ასკა: თ უ მ ა ნ ი მ რ ვ ა. გამომცემი.

სადიასხლისოს ერბოს გარდა. რაც საბატონოს ერბოს მოსავლისა, თერთმეტის თავის ნახევარი; ოდუნ ახნის თერთმეტის-თავის ნახევარი; აგრევე სამასპინძლოებისა და სააღდგომო-საშობაოსი; ტუხ-თუს—მეთერთმეტის თავის მეოთხედის ნახევარი; აგრევე იაღლუჯის საფორულოს ბრინჯისა; ამისი ასრე არის: თუ რუებს სასაღარი ადგია, იმისის მოსავლის თერთმეტის თავის მეოთხედის ნახევარი არის, და თუ გასაღარი არა ადგეს და იჯარით ან ამანათად მიხარებული არის, იმისი თერთმეტის თავის ნახევარი არის; აგრევე აბრე-შუმისა, ბანბისა თუ რასაც ფერისა რუებზედ მოსავლისა, ფუშთუ-ქუნის ბარხანისა წილი აქუს.

რ.ა. სომხითის ტარულისათჳს.

(აქ დედანში ცარიული ადგილია.)

რ.ა. სომხითის მელიქისათჳს.

საწნესელზედ ტებილი ჩათვი ოთხი; გუთანზედ ჰური კახიწი ერთი; თაგზედ ნახევარ შაური.

რ.ა. საფერისცუალებოს თეკზისათჳს.

უნდა წავიდნენ დარუბნელნი, გომარელნი, ეგრისელნი, შაულის-ტანელნი, თოფრა-ყალელნი, სხალ-ნარელნი, ურცკენელნი, აკურელნი, რეკაშნელნი, ცხარელნი, ნიაწრელნი, საჭელნი, მაჩქათელნი, იფნობელნი, საკაცელნი, ქციელნი, შესაწუკად გაყოლიონ.

რ.ა. სასახლეების რიგისათჳს.

როდესაც ინებოს მეფემან, ანუ მფლობელმან საჩუფოსა ტახტისამან შემზადოს სერი დიდი და დაიდვას ნადიმი, ბრძანოს ქორსა და სერსა ზედა დაგება ტაბლისა და მუჯლისისა, ესრეთ: როდესაც ბატონი დიდს სახლში დაბრძანდეს, ის სახლი რუს აწუელი

და სულ მოფენილი რომ იყოს. ბატონი რომ ტასტრედ ბრძანდებოდეს იმის პირ-დაპირ წინ რომ ბოძი არის, ეშიკაღასბაში იმ ბოძთან ერთი იქით და ერთი აქეთ იმ ბოძთან დადგებოდნენ; იმ ბოძიდან ორს ბოძს ქვევით ჩანოც კელ-ჯოხიანები, ან სოიხათ იასა-ულუბი იუწენ, იქ ნახევარი იქით, და ნახევარი აქეთ რიგზედ დადგებოდნენ. დარბაისელნი რომ შემობრძანდებოდნენ, დიდროანს კაცებს აქთმან ეშიკაღასბაშმან აქათ უჩვენოს ალაგი და იქითმან იქით უჩვენოს თავისი ალაგი როგორც შეეუერებოდეს. მერმე სხუა დარბაისელნი რომ მოვიდნენ, ბოჭაულთსუცესმან იქითმან იქით მისრული დააწესებინოს და აქთმა აქათი მოსული დააწესებინოს. ბატონის უკან უორჩიბაში და უულარაღასი სეზედ დადგებოდნენ, ბატონის ბრძანებადინ ნუ დასდებიან. ეული და უორჩი რიგზედ დააყენონ, უორჩიასულიც იქ დააყენონ და იმათი დგომა გაარიგონ. სუფრა რომ ითხოვონ, ახლარაშმან ბატონის ტაშტ წურწუმა მობიტანოს. სხუა რვა ახლარი შემოვიდეს მისის ტაშტ წურწუშებითა; ოთხმან იქით ჩაურიგოს და ოთხმან აქათ. ბატონის სუფრა ფარეშხანის ტარულას ეჭაროს; ორი ფარეშთსუცესი მიჭეუწს, სუფრაჟმან გაშლოს, აქეთ-იქით ფარეშთსუცესმა ბატონის სუფრის წვერი გაშლან. ყაბები შემობიტანონ. ჯერ მეგოდრეთსუცესმან ოთხმან იქით აქეთ ჰური ჩაურიგონ, მეგოდრეც იშველიონ. მერმე მეშარბათემ ოთხმა იქით და ოთხმა აქეთ თავის კონჩა ჩაურიგონ. ოთხი თუშმა-ლა შემოვიდეს და სუფრა-ქეში ვეელა შემოვიდეს; საჭმელი დაასხან, აქეთმან სოიხათ იასაულმან აქეთ მიართმევინოს, და იქითმან იქით მიართმევინოს. ბატონის სამეღვინოს მეღვინეთსუცესი მოუძღვეს. შიგამდგეს სურა და თასი ეჭიროს, ზირანდაზი გაშლოს; პირის მეღვინემ ღვინო მიართვას. მეღვინეთსუცესი და შიგამდგეც იდგნენ. სხუა ცხრა მეღვინე შემოვიდეს, ოთხმა იქით მიართვას და

ოთხმა აქეთ; ერთმან პირ-დაპირ მიართვას. პირველზედ ყავა და ჩაი მისმან მოკლეების მისს დროს მოიტანონ ცალკე აქათ-იქით ჩაურბიონ. ბატონის ფალიონი რიგისად სუფიუღლიმ და სხაკამე მოიტანონ თუთო და თუთო პირ-დაპირ, ნუ მოსცდებიან. სსჭა ორა ფალიონ უორჩი ერთი იქით და ერთი აქეთ იმსახურებოდნენ, კისიც სპატროს კაცის შვილის ფალიონი იქნებოდეს, შემოუტანდნენ. თუ რუსი ჩამოშეკებული იყოს და ან იქით აივანში და ან აქეთ შუა სახლში მეკვლისი ბრძანოს, ერთი ეშიკაღასი დადგეს და ორი ბოქოულთხუცესი აქეთ და იქით, ამ წესით გაარიგონ: ერთი სუფრაჯი, ორი ფარეშთხუცესი, ოთხი თუშმალი, ექვსი სუფრაქეში, ოთხი მეგოდრეთხუცესი, ოთხი მეშარბათე, ექვსი ახლარი, ერთი მეღვინეთხუცესი, ერთი პირას-მეღვინე, ერთი შიგამდედი, ექვსი მეღვინე. ესენი იმავე ზეითათა წესით იმსახურებოდნენ; სალოხუცესა და ნახარი გაარიგებდნენ და დადგებოდნენ; ერთი მდივანიც იმათთან იქნებოდეს.

როდესაც დიდის სახლის მეკვლისი ბრძანოს, რომ ერთ-პირ-მოფენილი იყოს და რესუბი აწეულა უქანდეს; იმ სახლასათვის უნდა გაკეთდებოდეს ბრინჯი ყაბი სამოცი; ამისგან ხუთი ყაბი ბატონის წინ დაიდგომოდეს, და ორმოცდახუთმეტი ყაბი სსჭა ყაბი იქნებოდეს. მაგრამ თუ დარბაასკელსა იგნითონ, რომ არ იქნებოდეს და არ აივანებოდეს; ორმოცდაათი ყაბი გააკეთონ. ამავე სახლისათვის ძროხა შვიდი მისის აშითა და ბორჩითა; თუ სმას ბრძანებს, მოსამატი სსჭა იქნება.—რუს ჩამოშეკებული რომ იყოს, იქით დაბანდეს თუ აქეთ. ერთი ეშიკაღასმაში, ორი ბოქოულთხუცესი, ოთხი სოიბათ იასაული აქეთ და იქით, ერთი სუფრაჯი, ორი ფარეშთხუცესი, ოთხი თუშმალი, ექვსი სუფრაქეში, ოთხი მეგოდრეთხუცესი, ოთხი მეშარბათე, ექვსი ახლარი, ერთი მეღვინეთხუცესი, ერთი პი-

რის-მეღვინე, ერთი შიგამღვინე, ექვსი მეღვინე,—ესენი იმსახურებოდენ; საღვთოეცესი და ნაზირი დადგებოდენ.

თუ ისევ სახლი რუს ჩამოშვებული იყოს, ან იქითდა ან აქათ ბრძანოს მეჯლისი, ან იქით აივანში, იმ სახლისათვის გააკეთონ ბრინჯი უბი ოცდაათი, სამი უბი ბატონის წინ დასადგმელი, და ოცდაშვიდი უბი სსჭა ფლაგი გააკეთონ. ამ სახლში რომელშია ც ბრძანდებოდეს, ძროხა სამი მისის აშითა და ბორნითა. თუ სმას ბრძანებს, მოსამატი სსჭა იქნება.

რ.დ. საღვთოს მუშრების სარგოსათს.

საღვთოს მუშრებისა ჯამაგირი თუმანი ოთხი; დანიმზედ შაური ერთი; დუშალიკის მერვედი, რაც ჯამაგირი გავა თუმანზედ ორ-ფულ-ნახეკარი; უღუფა დღეში ჰური ოთხი; ღვინო ლიტრა ერთი; ქერი ლიტრა ორი; თვეში ცხენარი ერთი.

რ.ე. საღვთოს თაკლიდრის სარგოსათს.

ოთხი თუმანი ჯამაგირი, დუშალიკის მერვედი; ჯამაგირის რუსუმი თუმანზედ ორ-ფულ-ნახეკარი.

რ.ვ. სამეფოს კაცისა სადედოფლოდ არ მუშაობისათს.

სამეფო კაცს სადედოფლოდ ვერ ამუშავებენ, და მეფეს თუ ეპრინება, სადედოფლოს კაცს რუხედ სსახლეზედ და გაჭირებულს მუშაობაზედ ამუშავებს. მაგრამ სამკალად და სალენჯად კი არა აქვს კელი სადედოფლოს კაცთან. გოყორზედ უაღიონისა და ოქრომჭედლისათვის ნახშირს ქსთსოვენ სამეფოდ სადედოფლოს კაცს.

რ.ზ. ტოგუნის რიგისათვის.

თუ ბატონმა ან ტოგუნში, ან მეიდანის: აივანში მეჯლისი ბრძანოს, ერთი ეპიკლასი, ოთხი ბოქოულტესუცესი, ორი სთობათ იასაული აქეთ და იქით დადგებოდნენ. ერთი აბდარბაში, სუთი აბდარი, ორი სუფრაჯი, ორი ფარეშთსუცესი, ორი თუშმადი, ექვსი სუფრა-ქეში, ოთხი მეგოდრეთსუცესი, ოთხი მეშარბათე, ერთი მეღვინეთსუცესი, ერთი ჰირის მეღვინე, ერთი შიგამდეგი, ექვსი სსუა მეღვინე, ერთი ბატონის უღლიონ-უორსი, ორი სსუა უღლიონ-უორსი—ესენი იმავე შემორეს წერილის წესით იმსახურებოდნენ.

თუ ბატონმა ტოგუნში მეჯლისი ბრძანოს, უნდა გაკეთდეს ფლავი ყაბი ორმოცი; ამისგან სუთი ბატონის წინ დასადგომელი, და ოცდა თუთსმეტ ყაბი საჯაროდ, მისის აშითა და ბორსითა; ძროხა ორი.

რ.ზ. ტყავისათვის.

შაბათს რამდენიც ზროსა დაიკლას, ტყავები უოკელივე საბა-
 ზებს. კურას რაც ძროსა დაიკლას, ტყავები თუშმლებს. აღდგომი-
 დამ ამალღებამდინ, ბატონის ტყავი *). ამას გარდა,
 რაც ძროსის ტყავი იქნებოდეს ან ცხურისა, ან თხისა, იმისის დუ-
 მით და ქონით; ლეშის ტყავიც და ქონიც ზედამეს. იყარად აილე-
 ბის, სან ოცს თუმნად, სან ნაკლებად; სსუა ან რაც ლეშის ტყავი
 მოვიდოდეს სამესრეოსი, ან ცხურის ლეშისა მოვიდოდეს, იმასაც
 იმ იყარაზედ დაუღებდენ; მუშორიებს კელი არა აქესთ.

*) აქ დედანში ცარიელი ალაგი არის. სსვას ნაწერშია: ბატონის ტყავი თუშმლებისა და მზარეულებისა არის.

რკთ. ტვიის ბაყისათჳს.

საღბაშს ეპახიან, რაც ტვიი მოკა, ერთს უკეთესს სეს-საბატონოდ აიღებენ; ამისი თეთრი დადგების ოცნდა ორი მინალთუნის, კან მტ-ნაკლები. ამისი რუსუმიც აგრევე აიღების.

რკ. ტუვის ბაყისათჳს.

ჭალაჭისა, გორისა, აღისა თუ გინა სსჭაგან უველას მებაჟე ერთი იქნების. ცალ-ცალკე გერავისი დადგება კელმწიფის იჳარადრის-მეტი. ჭართველმან, თათარმან, სომესმან თუ რამაც სჯულმან იმერეთს რომ ტუვე იუიდოს, ტუვის თავს მსუიდეკელს სამს მინალთუნს საბატონოდ გამოარბთვედენ. თუ ჭართლში გარდმოიჳანეს და აჭ გაისუიდა, ან აჭაური ერთმანერთს მიჭუიდეს, სამ მინალთუნს მსუიდეკელი და სამს მინალთუნს გამსუიდეკელი ბატონს ვერ დააკლებს; ზეითაც დაგვიწერია. და მთაზედ ტუვის გამსუიდეკელ-მსუიდეკელთან კელი არა აქვს ტუვის მებაჟესთან.

რკა. ტუთსუჩისათჳს.

პირველზედ გამოარჩეული ცსჭარი გ, თოსლი ბ, ტუთსუჩისა პირზედ ჩეფინი ა; ამისი ათის თავი სამი წილი ტუთსუჩისა არის, მეოთხედი სალთსუცისა და მდივნებისა.

რკბ. ტაშირზედ აირდარბეგის კეობის რიგისათჳს.

ამათ ამეს: ბატონის დღლა შვიდისაგან ერთი, საბატონოდ უნდა კნან გუთანზედ დღე გ, მკა, გაღაწჭა; ჩამოტანა, ბაშმალი აბასი ორი, მოკველებს შაური ორი, ფურზედ ერბო სტილი ე; საშო-

ბაო-საადდგომო ზროხა ოთხი, ცსჭარი ცსრა, კობო ლიტრა თერთ-
მეტი, საქჭრიო კარი, (იაკ) კოდი იქიური თორმეტიანი არის,
(იეკა) საბატონო ია.

როგ. ტაშირის მოურავისათჳს.

ტაშირის მოურავისა ფურხედ კობო სტილი ბ; თავის-გასამ-
ტესლო კარი, გასამურელო კარგს გლეხზედ ზროხა, დაბალზედ
ცსჭარი, კომღზედ ჰური და ქერი კოდი გ; ნაცჭალს კომღზედ
კოდი ერთი; ბატონის მოსავლის ათის-თავისა მოკულებისა არის,
მალის ორის შაურიდამ. — ტაშირის მალისა ათი შაური თავზედ აი-
ღება: ორი აბაზი ბატონისა არის, ორის შაურისაგან ნასეკარ-შაუ-
რი სალთსუცისა და მდივნებისა, და შაურ-ნასეკარი მოურავსა და
მემალესა.

ტაშირის კასადრისა კომღზედ ჰური კოდი ნასეკარი; ქე-
რი კოდი ა; ბატონის თერთმეტის-თავსა რაც დადგეს, ოთხისაგან
ერთი სალთსუცესა და მდივნებსა, სამი მოურავმან და კასადრმან
გაიყონ.

როდ. ურბნისის რუს გამომღებთათჳს.

ურბნისის რუ საქაშეთიდამ შინდელთ გამომღონ, იქიდამ სა-
ქაშინელთ და თვალად-უბნელთ შირშაბნის საყდრამდინ, იმას იქით
კარჩინელთ, სასირელთ და არაშენდელთ რუისის თავამდინ გიმო-
ღონ; იმას აქათ გორის გზა რომ მლამის-წყალს შეეურების იქამ-
დინ; იმას აქათ ურბნელთ უნდა გიმოიდონ.

როე. უმისა და მოხარშულის ზროხისათჳს.

ძროხა რამდენიღ დაიკლას, თავები მეჭინიბეებისა, კისერი მეკო-
რისა, მკერდი თუშმლისა, საპარავი მზარეულებისა, თირკმელი აუშ-
ტრისა, გულ-ღვიძლი საკლავის მეცხჭარისა.

როვ. მოსარშულისათვის.

მოსარშულის ძროხიდამ ერთი საკატკატე სუფრავს; ერთი ნაჭერი დავთარსანაში, თითო ნაჭერი თუშმლებს, ერთი ნაჭერი ძროხასა მზარეულს, ერთი კანტი იასაულებს, თითო კანტი ქუაბის აწეგს მუშას.

როზ. ფუტკარის რიგისათვის.

ახელა შვილისათვის რამდენი სსვა თაფლად აწერია და მიგვიბარებია, იმდენი სკაზედ ჩარეკ ნასეკარი სანთელი ჩვენს ქარსანაში მოაბაროს, და სსჟა ნაყარი თაფლი, ზიანი და სარკებელი მისი არის. ჩვენი თავნი ფუტკარი კი, ნუ მოიშლები,

როზ. ფეშქაშის მოკელეთათვის.

ფეშქაშის ქარსანა; ფეშქაშნივისი ქაისოსრო; ფეშქაშის თავლიდარი ღორელი ფარსადანა.

როთ. ფეშქაშნივისისათვის.

რაც ფეშქაში მოვა, ის დასწერს, რაც სარსათი ჭქონდეს. ის ჭაშაგირი, ულუფა დღეში ერთი ლიტრა ღვინო, ექვსი შაური, ერთი ფისოსი ქონა, ერთი ფარჩა, კორცი ერთი ლიტრა, ქერი რასაც ქარხნის ხარჯს დასწერდეს იმის განაცემის დუშალიკისა; რაც თავლიდარს ერგებინს; იმის მონახვევაც.

რბ. ქსნის ერისთვის მამულისათვის.

ქსნის ერისთვის უმა გამოძღები და თარსანი რმც; ამისი თარსანი ნდ, გამოძღები ჟდ; ქათით სსჟა გამოძღები, საბალახე.

თუ რაც ფერი როგორც სემო ქართლსა სპეს, ისრე იმას.

სამილასორის და სერისთოს კოდის-პურის გამოძღების კომლის ჟუმილი სეე; ამისგან ქალქს უნდა ჩამოიტანონ საკომლო რნა; გორს უნდა მოიტანონ საკომლო პე; კიდევ გორს უნდა მიიტანონ გორის ზურის სარი, საკომლო ნი; საკომლოზედ სარი კონა.

ქსნის-კეველთ აქუსთ ულუფა, როდესაც ბატონი სალაშქროდ წახმანდება კურაში კარი ა; ცსწარი ბ; მარილი ლიტრა ა; ღვინო საპალნე ბ; ფქვილი საპალნე ბ.

ასრევე არაგვის ერისთვის კაცებსა აქუსთ.

აგრეთვე ავალის შვილის კაცებს სადგრელებს აქუსთ.

რწა. ქალქის მალის გარიგებისათვის.

მალი პირველზედ ახალს მალის გამოძღებს რომ დავთარში ჩაგდებენ, იმის ნასეკარს მალს გამოართმევენ, რომ სამი აბასი იქნების, და მთელი მალი თავსედე ექსია აბასი არის. ამ ექსესს აბასისგან ხუთი აბასი სასელმწიფო არის, და ის ერთი აბასი ასრე გაიყოფა: შაურ-ნახეკარი მელიქისა არის, შაურ-ნახეკარი მამასასლისისა, ნახეკარ შაური სალთსუცისა, ნახეკარ შაური მდივნებისა. ამ მელიქ-მამასასლისის კერძთან თორმეტი მინაღთუნი გარდაკეთით გეზირს აქუს. რომელიც მალის გამოძღები კაცნი დაბურდების, ასრე რომ მოგება აღარ შეეძლოს, იმისთანას მალი აღარ ეთსრეების.

რწბ. ქალქის სატყეოს სარჯისათვის.

ქალქს საური და ტყეის კარგი არა ქსძეს. შავრამ რამდენსაც ბედნიერის კელმწიფის ფეშქაშს გაისტუმრებენ, ვინც ქალქში სახლობან, ასი თუმანი ბატონს უნდა შემოაწიონ.

რძგ. ქალაქის აღწერისათვის.

შუღს წელიწადში ერთსულ ჩობანბეგის, კომლსედ ორი შაურნი ასამწერლო არის. ვისაც ბატონი უბრძანებს და დაწერინებს, ეს ორი შაური იმისი არის, სსჭა მოსულეს ამაში კელი არა აქქს,

რძდ. ქოდავის რიგისათვის.

სამს წელიწადში ერთსულ ჩობანბეგი უნდა წავიდეს და დათვალოს, გალადარს რაც ცსჭარი ჭუქუნდეს, ან ვისიც ერიოს, ცალ-ცალკე დაწეროს, ვისიც ერიოს საკულდობ ანუსსკედენ. თუ ვინიცის გალადარი წავიდეს სადმე და იმისი ცსჭარი დარჩეს, მუთაჯირი იმის ქოდავს ნუ დაგვიკარგავს და აიღებდეს. და თუ იმ გალადარის ნარკვი ცსჭარის ბატონი და ცსჭარი წავიდეს სადმე, იმას არ ვივაბულებთ, იმ ქოდავს გალადარს უკლებლად გამოართმეკდენ.

დასამთველო სამს წელიწადში ასსედ რკას შაურს ჩობანბეგი უნდა აიღებდეს. ამას გარდაისად ქეჩაბაშს ეპასიან—ექქსს შაურს უოკელს წელიწადს ბირეულსედ ჩობანბეგს უნდა მოსცემდენ; და ბირსედ უოკელს წელიწადს ორს შაურს მუთაჯირს მოსცემდენ. საბატონო ქოდავი აიღების ცსჭარსედ ერთი შაური; ამისი ათისთავი რაც დადგების, სამი წილი ჩობანბეგისა არის და მეოთხედი სალთხუცისა და მღივნებისა: ნასკეარი სალთხუცისა არის და ნასკეარი მღივნებისა. ეს ბატონის ქოდავი სამ დაფათად იქნებოდეს: ერთი წილი ამ თავიდან გამოიღონ, ერთი წილი მთაზედ რომ ავიდნენ, და ერთი წილი მთიდან რომ ჩამოვიდნენ. აქედამ ბატონის თეთრიდან გეზირს აქქს უოკელს წელიწადს თორმეტი თუმანი.

რძე. ქვთ-კირის ღიღოს დებულებისათჳს.

ამეს საბატონო: ერთის სამესრეოს შენახება, მისი კუნა, თეს-
გა, მომკა, მოტანა, გაღეწვა. გუთანზედ ორი დღე კუნა, მისის ნაგ-
ნაგის შემუშავება, ღალა დღიურზედ კოდი ა; მართებული საბაღა-
ხე; ჰირის-თავი, ნახირის-თავი, საშობაო ცსჭარი ა; ერბო ღიტრა
ა; ჭათამი-აგრევე სააღდგომო ამესთ, სეჭერიო კარი. ქვთკირის ღი-
ღოს მოურავს რამდენიც გუთანი არის, ერთს დღეს უსნან, უთესონ
მოუმკონ, მოუტანონ, გაუღეწონ; კომლზედ ერთი კოდი ჰური და
ქერი, თავის-გასამტესლო, გასამურელო ქვითკირის ღიღოს მამა-
სასლისისა, ქვითკირის ღიღოს ნაღჳლისა.

რძე. სომკითს რომელსაც ჯაგს არის ქორის ბუღისათჳს.

ქორის ბუღე არის	ატურცის ბუღე.	თრთაშუის ბუღე.
სომკითს	სოსის ბუღე.	სადგაღეთის ბუღე.
ჯონჯლის ბუღე.	ჩორათანის ბუღე.	სენძოკარის ბუღე.
ფეთსინის ბუღე ანდიკა.	კარასორის ბუღე.	სუვაბის ბუღე.
ჯიმშურის ბუღე.	საბის ბუღე.	
ფიფიჩანის ბუღე.	დეღეუტის ბუღე.	

რძე. ღვინის მოსავლის რიგისათჳს.

ღვინის მოსავლისა ასრე იქნებოდეს: სოფელზედ რასაც ჩვენს
საკასოს დასთჳლის, მოსავლის ჯაგს ჩვენი მესთჳლე: წავიდოდეს,
იმ სახასოებში ყოველგან ჩვენნი მტკელენი ასეთს შემარნეს დაყე-
ნებდენ წლითი წლად რიგით, რომე ქეთხუდა და ღვინის შენახვის
მცოდნე იქმნებოდეს. ჟერ ფერისას დასწურევენ და კოჟორზედ

გამოგზავნიდნენ; მეძმე შესთულე და შემარნე ამას იქმოდნენ, რაც იმ სოფელში ან კულესი ან თარხნის სათხოვარი, თუ სსჴა შენაწერა ღვინო რაც სოფელს შევარდეს, თოჯი რომ ქნან, სადაც კარგი კენახი იუოს და კარგი ღვინო გვარობდეს, რომ ჩვენთან შემარნემ ირჩიოს და მოინდომოს, ის სვენთჳს დაწურონ და ჩვენთვის წაიღონ. თუ რამ მოკვლას და ან სასოფლო ტკბილის კარგი შევარდნილიუოს, მეძმე იმათ მისცემდენ. ჩვენი შემარნე ქვევს კარგად გარეცხინებდეს, შეაფურვინებდეს. რა სან ჩვეს ქარხანაში ითხოვონ, მეღვინეს შემარნე მოახარებდეს, ნახოს თუ ან წყალ-ნარევი, ან ქვევრის გემოვანი, ან უკელობით წამკლარი იუოს, ის ღვინო გამოართჴან და ერთი იზოონი შემარნეს სსკა წართჴან თავისი. შესთულემ თუ მოხელემ ეს ჩვენი ბრძანება შემარნეს არ გაუტონა, მაშინვე მოგვასსენოს. თუ მეღვინემ წაასდინოს, იმან ზღოს; თუ შემარნეს წაესდინოს, იმან ზღოს.

რძღ. მეფის დამარცხებისა და მცხეთას წასვენებისათჳს

მეფეს რომ დაუმარცხდეს რამე, მცხეთას დამარხონ. ქალაქილამ რომ წასვენონ, სომეით საბარათიანოს სარდარმან უწინ იმათუნდა ასწიონ საკაცესა, დიღმის წყლამდის იმათ უნდა წასვენონ. დიღმის წყლს იქით, დევის ნამუსლამდინ ამილასორმან და მისმან სასარდლომ უნდა წასვენონ. დევის ნამუსლს იქით ხილამდინ ბატონის დროშის კაცმან. კიდს იქით საყდრამდის მუსრანის-ბატონმა, არაგვის ერისთავმა და ქსნის ერისთავმა და მისმან სასარდლომ. რასაც აღაგს მიიუვანონ, გზა უღუფით უნდა გასომონ: ისე ამ გზებით უნდა წასვენონ. სარდლებმან თავისს სასარდლოს კაცებს ზარნი უნდა ათქმეინოს, საკაცეს რომ სსჴა და სსჴა კაცი გამოეცხალოს,

ჭირის-უფალთან მოვიდნენ და ზარი ჭსთქვან; და მერმე ცაპეტი მე-
ორე სარდარს რომ კაცი გამოეცუალოს, კიდევ ჭირის-უფალთან
მოვიდნენ, ზარი ჭსთქვან და იმათ დაისვენონ.

რბთ. ყორიასაულისათჳს.

ყორიასაული: საგინასშვილი ბეჟან. კიდევ საგინასშვილი ბეჟან. სა-
აკაძე მერაბ. გლურჯიძე ტარიელ.

რე. ყაფიჩუბისათჳს.

ყაფიჩუბი თურქისტან.	თქროსმსკედლის-შვი- ლი დათუნა.	ყორღანას-შვილი შერ- მაზან.
თუძანის-შვილი ფირან.	ყაფიჩი გილაქი შაჰუნა.	ბაგრატა.
თუძანის-შვილი ავთან- დიდ.	გლურჯიძე ზაალ.	მირიანას-შვილი ფარ- სადან.
შაკელას-შვილი ალა- დვერდა.	თურქისტანის შვილი ბეჟან.	გლურჯიძე მანუნარ.
შანაზარას-შვილი გი- ორგი.	თულას-შვილი ისე.	დალაღას-შვილი იენუქა. ზაკარას-შვილი ბასუტა.

რეა. ყორიბაშისათჳს.

ამილახორის შვილი ბარძიმი.	საგინას-შვილი საამის შვილი.	გიორგი ყორიის შვი- ლი ბეჟან.
საგინას-შვილი ფარე- მუზის შვილი.	გლურჯიძე შალვას შვი- ლი.	გლურჯიძე გლურჯიძის ძმისწული.
სააკაძე იორამის-შვი- ლი.	იესე ვარაზბუდახის შვი- ლი.	ვარღა ოღლი უსუფა. ელის უზბაშის ძმა.
საგინას-შვილი გორ- ვასპის შვილი.	საგინას-შვილი ქაისოს- როს შვილი.	სალიფოღლი აბდულა. ჯავანშარი დარკ: ყუ- ლი.
ყორიბეგაშვილი ბა- რათა.	სააკაძე ზურაბ. რევის-შვილი გიორგი.	

რუბ. ყალიონ-ყორჩებისათვის.

ყალიონ ყორჩების თაყ- ლიდარი.	ყალიონ ყორჩი. 2 ინდო.	ყალიონ ყორჩი ბიძი- ნა. შეტრე.
გაბრიელა.		

რუგ. ყავახებისათვის.

ყავაჩი სეფიეულა.	ყავაჩი დოლა.	ყავაჩი რეკაზას-შვილი
	რედ.	უველისათვის.

ჩატ ჩვენს აუშანაში უველი დაიხარჯებოდეს, და ან საშარბათოში უველი და მაწონი მოუნდებოდეს, ჩვენის ცსკრის მოსაკულიდამ ნაზირმა გაურიგოს და იქიდანმ ხარჯონ.

რუე. ყაბების რიგისათვის.

ბატონის წინ დასადგმელის ყაბისათვის უნდა მიეცეყოდეს ერთის ყაბისათვის ბრინჯი ლიტრა ბ; კორცი ლიტრა აი; *) ერბო თუ კალასი იყოს, ლიტრა ბრინჯზედ ჩარეჭი ა; და თუ კალასი არ იყოს, ჩარეჭ ნახევარი. ჩილავისათვის ყაბისა ბრინჯი ლიტრა ბ; შესაწავი ქათამი ე; შესტრანგისათვის კვერცხი კე; კაკვი ჩარეჭი ა; ერბო ჩარეჭი ა; შამ-ქაბაბს ერბო ჩარეჭი ა; ქათმის ყაბს ბრინჯი და ერბო. აგრევე თუ ვარიობა არის, რვა ვარია. თუ ვარიობა არ იყოს—ქათამი ე. მუთანჯის ყაბს ბრინჯი და ერბო, აგრევე ერბო, აგრევე გორცი ლიტრა აი; ზაფრანა მისხალი ბ; ქიშიში ნახევარ-ჩარეჭი, ნუში ნახევარ ჩარეჭი, თაფლი ნახევარ ჩარეჭი, ქმარი ერთი ჩარეჭი, ბატონის უაბზედ ბრინჯი და ერბო აგრევე და ერთი მრთელი ბატონი.

*) ნიშანი ესე ი არის ნახევარი(1/2). აქ აი ითქმის: ლიტრა ერთი და ნახევარი. გამომც.

ამაგებს მასწავლა როგორც მართებული იყოს, ნაზირი შეიტყუებდეს და ის-
რე გაურბიებდეს. იახნის უბი საესედ და მართებულად მოვიდოდეს,
აგრევე ბორანისა; და მისი აში როგორც მართებული იყოს, საჟერ-
გოს უბზედ ლიტრა ნახეკარი ბრინჯი, კორცი ლიტრა ა; ერბო
აგრევე; უბზე მარილი ჩარეჟი ა. მარსუა თუ იყოს, ერთს უბზედ
ბრინჯი ლიტრა ორი; ნიგოზი ნახეკარ-ლიტრა, ქიშმიში ნახეკარ
ჩარეჟი; ჩილავს ბრინჯი; აგრევე კიზილალა შესწუჯად ნახეკარ ჩა-
რეჟი; მოხარშული გიზალალა უბზედ ჩარეჟი სამი. ცერცვი და მუ-
სუდო თითოს უბს ლიტრა აი; შეჭამადად ბადიანედ ლიტრა აი;
ნიგოზი ლიტრაზედ თითო ჩარეჟი, მარილი ნახეკარ ჩარეჟი, ხახვი
ლიტრაზედ ერთი ჩარეჟი, ერთს უბზედ მოკარშული თუ უში დ;
ერთს უბზედ სათალი წვეილი ე; ერთს უბზედ მოხარშული თუ
უში ზურგიელი ბ; ბოლო ერთს უბზედ გ; ბოლდამასათუს ერთს
ბადიას იანი ლიტრა ერთ ნახეკარი; ლავში ჩარეჟი ორი.

ამ საჭმელიდამ უნდა დაუსხან თუშმლებს რომლისაგანაც უნ-
დოდეს თუთოს ამალს თუთო უბი; დავთარსანაში ერთი ბოშეუბი
ოსტატს; თასი საყას ერთი თეფში, აუშტარს ერთი თეფში, მეშე-
შეს, *) სალთხუცის კაცს ერთი თეფში.

რეჟ. უაფნის რიგისათუს.

უაფნის რიგი ასრე არის: ფქვილზედ, ქერზედ, ბრინჯზედ, შაბზედ,
წაბლზედ, ფეტვზედ—ერთს საპალეს რომ ასწონენ, საპალენზედ
ბისტს გამოართმევენ; ბამბის ცალზედ ერთს შაურს; ენდროს ცალ-
ზედ ნახეკარს შაურს. აგრევე მატყელზედ, თაფლზედ, ერბოზედ ნახე-
კარ-შაური, საუათის ცალზედ ერთი შაური; გეჩანაშის საპალენზედ
ბისტი; რკინის საპალენზედ ბისტი; ზეთისსილის საპალენზედ შა-
ური; ძროსაზედ შაური; ცხენზედ აბაზი; საკედარზედ ორი შაური. ეს

*) სსკას ნაწერში: მეშეშეს ერთი თეფში.

უაფანო ხან ორმოცს თუმნად და ხან მეტ-ნაკლებად იჯარით აიღების
ხოლმე. ამისი რუსუმი ათის-თავი აიღების; ნახევარი სალთსუცისა
არის, და ნახევარი კეზირისა და მდივნებისა. კეზირი დი მდივნები
შუა გაიფოფენ; მეტე ამისს ნახევარს მდივნები გაიფოფდენ.

რეზ. უსაბხანის იჯარისათვის.

არის ქონი ლიტრა სამი ათას ხუთასი ლიტრა. ამისი იჯარადარი
აიღებს ძროხის ტყავზედ ორს შაურს; ცხენარი და თსა
რაც დაიკულის, იმისი ტყავიც იჯარადარისა არის, თუთო შაურად
დაბაღს მისცემს. ამისი რუსუმი არის ქონი ლიტრა სამას ორმოც-
და ათი.

რეზ. ელის კაცისაგან უარაიის კელგისათვის.

ელის-კაცს ჭსქეს დაუთარზედ ცხენ კეთილი კაცი, და ქვევითი
კაცი კერ დააკლდებას, თავისი აღსაყალი იმისი განაყარი სახლის-კაც-
ნი და ნოქარი.

რეზ. უარაიის კონისათვის.

უარაიის კონს რაც შეეკება მოუნდების, ელის კაცმან უნდა
ჭეით შეეკოს; უარაიის მეურთელისა.

ს. უაიფულს რამდენი ხოთელი აშენებულა, ან რამდენი
ნასოთლარი, ან რომელი რომლის სამოურაო
არის მისთვის

მისირას სოთელი სამოურაოდ | წაროს სოთელი უაღფანის შვილს
მზებუებს. | ოთარს.

ხუცის სოფელი ქეშალუ სოფსს.
მარჭარას სოფელი დურშიშხანს.
სააკას სოფელი ალისანას.

უაზი სოფელი ფირმაძის შვილს
შანაზაძას სოფელი სარდრის
შვილს რამაზს.

უაზანჩი საგინას შვილს ბესპაზს.
ფერცხლუ საგინას შვილს ფარქიუ-
ზის შვილს.

გოლის სოფელი უთელანის შვილს
ოთარს.

ოქსუზიცი ამაკ ოთარს.

უურუჩიცი ოთარს.

ფანოსას სოფელი ამაკ ოთარს.

ჭკემო-ორთლუ საგინა შვილს ბეს-
პაზს.

ზემო ორთლუ ფირ-მაძაძას.

მელიქბეგას სოფელი მანუჩარას
ფირ-მაძაძას სოფელი უზბაშს.

თიქმა-ტაში შარაფადინას.

თოფალს სოფელი ფაატასი

აშულის სოფელი ნურიას.

ბანჯარკუტი ამირთლდი ალიუუ-
ლასი

დინარისას სოფელი აბედინას შვი-
ლს.

სარქისას სოფელი გოგიბას შვილს.

ბანო სოფელი როსტომს.

დერძლო სოფელი ხალილას.

შუეკერის სოფელი აზიზას შვილს.

სატანას სოფელი ვეზირს.

ბეკაშითი გიგ მდივანს.

კირაკოზას სოფელი მანუჩარს.

სელიძას სოფელი მერაბაძას.

ტაშქორთვი ვეზირის ძმას.

დუგაზას სოფელი მოლა აბდუ-
ლას შვილს.

სატის სოფელი ოთარ მდივანს.

ჯიგრაშენი დოღენჯის შვილს.

მოხათის სოფელი ფარასი.

უაღანის სოფელი მაშუდას.

აუშენბელი უაიუულის ნასოფლა-
რი უორუორა.

ნასოფლარი რბიებისა.

კიდევ იქივ ნასოფლარი ა, ანა-
ზოლლისა.

ტბის გარეშემო ნასოფლარი ექსი.

სა. უაიუულის სამოურაოსი, მეფის. გიორგისაგან

გარიტებისათვის.

ასრე არის განაჩენი, რომელიც აქვს: მოურავისა არის სამი-
ფოხალი პური, სამი ფოხალი ქერი. გომლის თავს წელიწადში უნდა
მოსტენ, რომ აქნების სამი გოდი; საჩქებე თუ იმავე ალაგის კაცმან
ქალი წაიყუნოს ექსი შაური მოურავს, და ორი შაური ნაცუალს.
და თუ სხვის ალაგის კაცმან წაიყუნოს, სამს აბაზს მოურავს მის-
ტმედეს, და ორს შაურს ნაცუალს. გასამურელო კარგს გლეხზედ

მოურავს ერთი ძროხა; მცირეს გლესზედ ერთი ცხენარი. ნაცუნას ცხენარი, ვისაც ძროხა გამოუვიდოდას აბაზსა და ვისაც ცხენარი გამოუვიდოდას ორს შუერს მისცემდეს. თავისგანამტყნლო სუთი აბაზი. მოურავს კბილის ჩაგდებინებისათჳს ოცდა ათი შუერი. ვინც ბოზობა ქნას—სუთი მინალთუნი, იურზედ ერბო ლიტრა ა. ქურდობა თუ საქართველოს მამულში შეანდეს, შვიდეულად აზღვევინოს მოურავმან და ერთი ორად ჰატრონს მისცეს, სსუა საბატონოდ მოვიდეს. თუ სსუის ქვეყნის ქურდობა შეანდეს, ერთი ორად აზღვევინოს, ერთი ჰატრონს მისცენ, და ერთი საბატონოდ მოიუქანონ. მოურავმან ძროხაზედ აბაზი გამოართვას სანიასულად, და რაც საბატონოდ მოვიდეს, სუთის-თავს ირისგან მოურავი აიღებს. საკდელზედ თითო შეგდებაზედ ერთი ჩარქვი სუთი მოსცენ. მოურავი ორასს ცხენარზედ თითოს შიშლივს აიუქანდეს; საქურთო ძროხა ბატონისა არის, ცხენარი მოურავისა. ჩვენს სამსახურზედ მოურავს ულავს ათხვევდნენ.

სბ. ყულარაღასისა გარიგებისათჳს.

ყულარაღასის ჯამაგირი თორმეტი თუმანი; ბატონს თავს დადგებოდეს; ვინცა ვინ საპატროს კაცის შვილი ყული იყოს, ბატონს თავს დაუყნოს, რიგზედ მართებისად იმსახუროს; იქნება ასეთი ყულიც, რომ დიდს მეჭლისში არ დაიყენებოდეს.

უორჩიბეკას შვილი ბა- რათა.	საგინასშვილი, კიდევ სააკაძე.	გლურჯიძე	შალკას შვილი.
საკაძე ზურაბ.	საგინასშვილი გორ- ჯასპის შვილი.	ყარაბუღასის იესეს	შვილი.
რეკის შვილი გიორგი.	ალიოღლი ელიაშა.	გლურჯიძე	შვილი.
უორჩიბაშის შვილი ბე- ყან.	ყარაღოღლი უსუფა.		უზბაშის ძმა.
ჯანანი დარგაყული.	კიდევ საგინასშვილი.	ხალიფოღლი	აბდულა.

სგ. შავრდნის ბაზიკრისათჳს.

ბაზიკრი ნასიბლუელი	აღიოდლი ყურბანალი.	ფიროდლი აუზიზა.
მამას შვილი.	ველიოდლი ისმაილა.	ამირველიოდლი ასანა.
მურადოდლი მუსა.	მანსუთოდლი ისმაილა.	ველიოდლი აშურა.
ახიჯანოდლი ბაირამა.	მაჰმადოდლი მუსტო-	ალავერდოდლი შაკე-
ასანოდლი მაჰმად.	ფა.	რდა.
აღიხანოდლი სარი-	შამადოდლი ყუზანა.	ბაირამოდლი ყურბა-
ველი.	ჰასანოდლი ჰასანა.	ხალა.

სდ. შათირებისათჳს.

შათირი ასკარა.	კიდვე შათირი იმისი	შათირი ხადანგა.
გიორგი.	მმა.	კაუთის კეველი შათირი.
სურამელი შათირი.	გურიული გიორგი.	გრიგოლ.
	მოქალაქე თამაზა.	

სე. შანიშინის დევანსანის რიგისათჳს.

თუ ბატონმა შანიშინის დევანსანაში მეველასი ბრძანოს, ერთი ეშიკაღასბაში, ორი ბოქოულთხუცესი, ორი სოიბათ იასაული, ერთი ახდარბაში, ოთხი ახდარი, სამი მეგოდრე, ერთი სუფრაჯი, ორი ფარეშთხუცესი, ოთხი სუფრაქეში, ორი თუშმადი, ერთი მეღვინეთ-უხუცესი, ერთი ჰირის მეღვინე, ერთი შიგამდეგი, ხუთი სსჴა მეღვინე, ერთი ბატონის უაღიონეორჩი, ორი სსჴა უაღონ ყორჩი, როგორც ამას ზეით ეწეროს, ისრე იმსასურებოდნენ.—თუ ბატონმა შანიშინის დევანსანაში მეველისი ბრძანოს, იმისთჳს უნდა გაკეთდებოდეს ფლავი ყაზი თექვსმეტი; ამისგან სამი ბატონის წინ დასადგმელი, და ცამეტი ყაზი საჯაროთ, მისის აში-თა და ბორნითა, ძროხა ორი.

სკ. შვეტის გარიგებისათჳს.

შვეტობა ცხურისა, ძროხისა და ჯოჯისა ყაიუულას შვილისა იმანკურდისათჳს გვიბოძებია. უიმისოდ ანგარიშს ნუ იქმონენ, შემოდგომასჳდ და გაზაფხულსჳდ ჩვენის კარის მოკელეთ ანგარიშს მოსცემდნენ. ყველისა და მატყელასა ოცის-თავი იმისია, ჯოჯიდან უოკელს წელიწადს თჯთო კვრი.

სზ. შაქრისათჳს.

საშარბათოში ქარხანაში რაც შაქარი, ნუღლი, საცმლის მასალის იარაღი მოუნდებოდეს, საღაროს ნაზირმა—გილანის გერაქ-იარაღის დახაროს, თავრიზიდან დაიხარებდეს, რაც მოკვინდებოდეს.

სძ. შავარდნის ბუდეებისათჳს.

ნიჩბისის შავარდნის ბუდე, თავით ბოლომდინ, ნიჩბელთ შიინახონ; კავთის-კეკს შავარდნის ბუდე ქუათა-კეკის წინამძღუარმა შიინახონ და მიხაროს ვისმე და კაცს დაჴენებდეს, და თუ დაიკარგვის, და ან არ იბუდებს, საქუათაკეო კაცი უოკელს წელიწადს ორს მთავარს შავარდნის იუიდედეს; კლდე-კარის ბუდე იქივ უვაკანებმა, იქ მანგლელის სოფელი არის, იმათ და გუდელთ შიინახონ; წითელ კლდის ბუდე ჭ ბეცვისის ბუდე ფიცელთა და საყვარელთ შიინახონ; კრკონის ბუდე კრკონელთ შიინახონ; აბუხალოს ბუდე და გილიკის ბუდე ბეკეპინელთ ეხაროს; თრელვის ბუდე თრელველთა და ერთობით კვედურელთ შიინახონ; ნეპის ბუდე სტანა შვილს ეხაროს, იმათ და ნეპელთ შიინახონ; ასალ-დაბის ბუდე სალმანის შვილმა და ასალ-დაბელთ შიინახონ; სატკიურის ბუდე ზემო გუფთის

ბუდე, ლკერტკეის ბუდე, კოშკას ბუდე—ეს ოთხი ბაადურის შვილ-
მა იოხუბმა შეინახოს; ჩათარანის ბუდე ჭაოელთ ოსებმა უნდა
შეინახონ; სვერის ბუდე სვერელთ შეინახონ. ეს ბუდეები რომელიც
რომლის სოფლისათვის მიგვიბარებია, იმათ ასრე შეინახონ, რომ
კარგ გუჯრად თუაღი დაიჭირონ, რიგისად კაცს დააყენებდენ. რა-
ერთიც ალაგი ამ ოთარმა ბუდის გარეშემო გაჩვენოსთ და გითხრასთ,
იმდენი ალაგი ყორულად შეინახეთ. იქ ნურავინ გაივლის, ნურც ხეს
მოსჭრიან. სადამდის ჩვენი ბაზიური არ მოვიდეს, ნურცაჲინ ბუდეში
ჩაეკიდება, ნურც კვერცხს ნახვენ, ნურც ქულას ნახვენ; შორიდან თვალი
ეჭიროს. რასან ჩვენი ბაზიური მოვიდეს, იმან ანახვინოს; რაც იყოს,
იმან ამოიყვანოს. ვინც უჩვენ-ბაზიურად ნასაკს და ჩაეკიდების,
შვიდეულად ვაზღვევინებთ. ეს ბუდე ვისაც აბარია და დაგვიწყრია,
ესენი კარგად გაუფრთხილდნენ და დაყოფდნენ, რომ შავარდენმა
იბუდოს. თორემ შავარდენი თუ არ იბუდებს, რამდენიც ბუდე არის,
ბუდის-თავს ყოველს წელიწადს ამ სოფლებს ოროლს მთავარს შა-
ვარდენს ვასყიდვინებთ; იცოდენ, არას გზით არ ვაპატივებთ. ასლა
რომ შავარდენს ვართმევთ, კლდე-კარიდამ შავარდენს ბ; საჯავასია-
ნოდამ ბ; თრეღვიდამ ბ; იმერ-კევიდამ ბ.

სთ. შულავრისა და თეთრ-სოფლის ბატონისა და მოკელეთ
გამოსაღების საკომლოსათვის.

აქს ბატონის კულუხი—ორი ჰატრონს, ერთი ბატონს; ღალა
ხუთი ჰატრონს, მეექვსედი ბატონს; მალი მამულიანზედ თავზედ ხუთი
აბასი ბატონს, ორი შაური სამოკელო; ბოგანოწყედ ათი შაური
ბატონისა, ორი შაური სამოხელიო; სუშობაო ძღვენი ძროსა ა,
ცხენარი ა,*) ღვინო საპალნე ბ, კვერცხი რ; ნახირის თავი კარი; სა-
ბალახე ცხენისა და ღორისა პირის-თავი; ზურის მუშაობა; სარის

*) სსკას ნაწერში ცხენარი ია.

მიტანა; გოგორზედ თავისის უღაუით სამოცის საშაღნის ტუბილის მიტანა; გოდის-პური, თავეთის გულუხისა და ღაღის ნასეკრის ქაჩხანაში ჩამოტანა; ხუთი დღე გლეხისაგან გუთანსუდ ექნა, მოწყეჭა, ფარცხუა, მოძკა, გაღეწვა, შიღვა და ჩამოტანა; ფურსუდ ერბო; ახალ-ნაშობს ბერწსუდ ნასეკარ ჩარქვი; ისრინი ღიტრა რმ; უიზუაღის კონის ქვის ჩაყრა; ნაჯუადინღუს რუს სათავის კეთება; ჭაღის რუს ქვეშ თუ დასთესონ, პურისა და ქერისა, ფეტვისა, ბამბისა დაღა ექვსუდ ა ბატონსა; თუ ჩაღთუკი დასთესონ, ასრეკ დაღა; ბოსტანსუდ სამი აბაზი; თუ ვინმე შულაკრის ბოლოს თათარი დასახლდეს და ზამთარი დაჭყოს თუთნჯაგი კომღსუდ სამი აბაზი; თუ ვინმე გარეშე იქ ცხუარი დააყენოს, შიწრედ ერთი ცხუარი; ძროხასუდ ორი ფული, ღორსუდ შირსუდ ერთი; მარნის რეცხა, ქათმის ბარება, საქურთია, წელიწადში კომღსუდ თუთა შაური საბატონო მოგროვლების, — ამისგან ხუთი აბასი მოურავისა არის; ბატონი რომ აიყაროს, ათი ცხენი უნდა მოიუქანონ, ან მისი ჭირა შულაკრელთა; ამას გარდა სამი ცხენი თეთრმა-სოფელმა, ან მისი ჭირა.

შულაკრის მოურავის სარგო: შულაკერში რაც გუთანი იყოს, ერთი დღე უხნან, დაუთესონ, მოწყეწონ, მოუმკონ, მიუტანონ, გაღეწონ; საწნახელსუდ თუთა კოკა ტუბილი; შობის ძღვენი საშაღნე ღვინო ა, ძროხა ა, ცხუარი გ, მისი ქათამი; კვერცხი; ასრეკე კიდევ აღღგოშის ძღვენი.

მოურავი რომ მივიდეს, ასრე დახვდებოდენ: ორი ამფა ერთს დღეს, ოთხი ერთს დღეს; ექვსი ერთს დღეს, რაც მოუნდეს, ისრე ასუნ, აჭამონ ცხენით კაცადინ; ასრე იქმოდენ, რამდენჯერ მივიდოდეს მოურავი. რა ხან რიგი გათავდეს, თავით ბოლომდინ კიდევ ასრე მოირიგონ. მაგრამ მოურავი ნურც ცუდმადათ მალ-მალ მივა, ნურც ბეკრს ხანს დადგების. თუ არ მივიდეს მოურავი, ამ დებულებას სხუა-

გნიდამ ნუ ქსთხოვს და ნურც წაიღებს; თავის გასამტეხლო ხარი; ძმა რომ ძმას გაეყაროს, ხარი; თუ ვინმე ან იჭაურმან, ან სხუგანი-ურმან ქალი წაიუწიანოს, ექმსი შაური; წელიწადში ულაუი ლ ათ-ხოონ ქალაქამდინ, კოჯრამდინ, უარაიამდინ, საბარათაშვილომდინ; კვამლზედ თუთო კვერცხი ყაჭი ვისაც ჭია ჭუწანდეს, მანჯანიკზედ თუთო სტილი აბრეშუმი, თუ მოვიდეს, — თორემ ნუ ქსთხოვს; წელიწადში კვამლზედ თუთო შაური რომ მოგროვდების, იმისგან ხუთი აბასი; ერთი საშალნე ნესვი თემობით ქალაქს ჩამოუტანონ. რაც ჭურდის საზღაური დადებებს, ხუთის-თავი. მალის გამომღებმან თავზედ თითო შაური; სასთჟლო ჰური მოურავს და მესთჟლეს, ჰური ღღეში რ; ღვინო ჩაფი იბ; ქერი კოდი ბ; ცხუარი ხსნილში ა; ქათამი რამდენიც კაცი გამსპინძლდეს იმდენი; მარხუში თევზი და სამარხო მიიტანონ; საშობაოსა და სააღდგომოს ძღვენს ქალაქს ჩამოუტანდენ; თარხანი საწნაკელზედ ცალს ტკბილს მოსცემდეს; რასაც აზნაურშიღს ვენახი ჭქონდეს, შულაკერში : საწნაკელზედ ცალი მისცეს, და აზნაურშიღის უმამ კოკა ა; საქჟერიო ცხუარი არის. — შულაკერის ნაწილისა: საწნაკელზედ ორი ჩაფი ტკბილი მოყალნემ უნდა. მისცეს და ორი ჩაფი თარხანმა; ვინც გაიყაროს, ხასკვარ ცხუარი; ქორწილის მქმნელმა აბასი; ვინც ყაჭი დაიჭიროს, ერთი კვერცხი ყაჭი; აზნაურ-შიღის ვენახი რაც შულაკერში იყოს, ორი ჩაფი ტკბილი, აზნაურ-შიღის უმამც ორი ჩაფი ტკბილი მისცეს. — შულაკერის მელიქის საწგო: საწნაკელზედ ტკბილი ჩაფი ე; გუთანზედ ჰური კაბიწი ა; თავზედ ხასკვარ შაური. — მესთჟლისა საწნაკელზედ ტკბილი კოკა ა. — შულაკერის მამა სახლისის საწგო: რაც გუთანი არის თარხანს გარდა ერთს ღღეს უხუნენ, ერთს ღღეს უმეიან, ერთს ღღეს უზიდვენ; საწნაკელზედ ორი ჩაფი ტკბილი; ქალის წაუწინაზედ აბასი ა; ვინც გაიურებიხ

ნახევარ ცხუარი; ვინც ჭიას შეინახავს — ერთი კეკრცსი უაჭი. — მამასახლისისა, კასადრისა და ნაცულისა: კომლზედ ქერი ლიტრა გ; ათეულზედ ღვინო თუნგი ა; რაც ბატონს კრგების, იმაზედ ვისაც შეკლავს ბურჯაკი, ვისაც არ შეკლავს, ქათამა, ხარშო მისის ჰური-თა. — შემალეს ჰური თავზედ, ღვინო ლიტრა ა0; ქერი თავზედ ლიტრა ა; კომლზედ ქათამი ა; ესეც მემალისა, მამასახლისისა და ნაცულისა. — გუთნისა, მკისა, ხენისა, ზურისა მისაცემი ხარჯი ასრე მიეცემის: ნახავს და მოსავალს დასედაოს სალთხუცესმა და ნაზირმა და ისრე მისცეს. შულავრის ზურის სამუშაოდ ჰური გოდი ა; ღვინო საპალნე კ; მუშა გუნაში, მკაში, ლეწვაში, ჰური გოდი მგ.

სი. ჩელიქის ბაჟის რიგისათჳს.

თავრიზის ფარჩაზედ თუმანზედ ათი შაური არის, აქლემით მოკა, ცხენით; კიდევ დაუთრიდამ სეფათის აქლემის საპალნეზედ ოცდაშვიდი შაური; ცხენის საპალნეზედ თურამეტი შაური; ურდვარის ფარჩისა, აქლემით არის თუ ცხენითა, საპალნეზედ თურთმეტი აბასი, აბრეშუმი. თუ აქ მიზანში ასწონეს, ბათმანზედ ერთი აბასი, და თუ საპალნეობით გაკა, აქლემის საპალნეზედ ცხრა მინალთუნია. ბანბის საპალნე, აქლემს ჭიდიან თუ ულაყსა, საპალნეზედ ორი აბასი არის; თუ ღარბი კაცი მოიტანს, ერთი შაური მუშრისანა არის. ენდროს საპალნეზედ ორი აბასი არის; აქლემისაზედ და ცხენისაზედ ერთი აბასი. ერბო ან თაფლი ეკიდოს, აქლემზედ ორი აბასი და ცხენზედ ერთი აბასი ბაჟი. წინდის საპალნეზე აქლემზედ ათი შაური, ცხენზედ ხუთი შაური; მატყელზე აქლემზედ ორი აბასი, ცხენზედ ერთი აბასი. ბრინჯი, რკინა და ან შაბი რომ ეკიდოს აქლემზედ სამი შაურია და ცხენზედ ორი შაური. მარღის საპალნეზედ ერთი შა-

ური, და ამისი ნასკეარ შაური მოურავისა არას. ქიშიშის აქლემის
საპალნეზედ ლიტრა ნასკეარი, ცხენის საპალნეზედ ერთი ლიტრა;
თამბაქოს საპალნეზედ აქლემზედ ლიტრა ნასკეარი, ცხენზედ ერთი ლიტ-
რა; შეთის საპალნეზედ ერთი აბასი, და მუშრბიბანა ნასკეარ-შაური;
ორაგულის საპალნეზედ ორს მთელს აიღებენ, ერთი ბატონისა არის
და ერთი მოურავისა და მელაქ-მამასახლისისა; გელაქურის საპალ-
ნეზედ თორმეტი აიღებინ, რვა ბატონისა არის და ოთხი მოურა-
ვისა და მელიქ-მამასახლისისა; სმელის თევზის ურემზედ თვრამეტი
შაური აიღებას, ამისი ერთი მარჩილა ბატონისა არის, და ექვსი
შაური მოურავისა და მელიქ-მამასახლისისა; ჩენის მოქალაქის აბრე-
შუმისა და ფარჩის საპალნეზედ სამ-სამი აბასი მუშრბიბანა აიღებინ,
რამდენიც საპალნე იქმნებას.

მოურავის მარგო: ფარჩის საპალნეზედ სამი აბასი არის, სა-
უთის საპალნეზედ ცხრა შაური; ხანბისაზედ ცხენზედ ორი შაური,
აქლემისაზედ ცამეტი შაური; თაფლზედ, ერბოზედ, მატულზედ,
ენდროზედ, წინდაზედ—ამეხებისა აქლემზედ ორი შაური, და ცხენ-
ზედ ერთი შაური; რეინაზედ, ბრანჯზედ, შაბზედ—საპალნეზედ
თერთმეტი შაური; ურუმის აბრეშუმის აქლემზედ სამი აბასა, ცხენზედ
ექვსი შაური, ამინგან აბაზის თავს ერთი შაური დედოფლის მება-
ყისა არის და ორი ბისტი მოურავისა. ჩელაქზედ აქეს, რომე
მებაყემ უნდა აიღოს, მთაზედ ან უაიულის მოუყანილი ტყვე ურუ-
მიდამ ჩვენმა თათარმა თუ ქართველმა რომ იყალოს, სამი მინალ-
თუნა და ერთი აბასი ტყვის თავს მსუადველს გამოერთმევის, და
თუ ვინ-იცის მთაზედ ჩვენის ქვეყნის თათარი თუ ქართველი ააყვანს
და მიჭყიდის ვისმე, ორი თავი ბაყი უნდა გამოართვან, რომ იქნებას
ექვსი მინალთუნი და ორი აბასა.

სია. ხარტა ნაზირისათჳს.

ხარტა ნაზირისა: ჟოგიდამ წელიწადში გჳცი ერთი, ბატონის სატამაზლუხეს ცხურის ქასილის ოცის-თავი.

სიბ. ცხურის შემოსავლისათჳს, რომელ-არს საბალახე.

ცხურის შემოსავლას ასრე იქნებოდეს: რასაც მკარეზედ მო-
ბალახენი გარიგებულნი იყუნენ და მისს დროს წავიდოდენ, ჩვენს
ნაზირს მეცხურეს ქსთხოვდენ და თან წაიტანდენ; საბალახეს რომ
დაუთუღიდნენ, რაც გკერებოდეს ცხურაი, თხა, ბატონი თუ თი-
კანი, მეცხურეს დაატერინებდენ. მეცხურემ დადალოს და იმსვე
ეპაროს. დალი სალთხუცის კაცს ეპაროს. რა სუნ მეცხურემ მოიუჴა-
ნოს, მესაკლავეს თუ მოაბაროს, მეცხურეს წყარგი აშოკნი-
ნოს; თუ მესაკლავეს მოწონებული მიაბაროს. და მეცხურემ ან ქარ-
ხანაში და მეულუთეს ავი საკლავი მისცენ, ისწე მესაკლავეს
უფონ. მობალახე და მოხელენი თავეთს ათის-თავს მეცხურაიდამ ნუ
აიღებენ: იანგარიშონ და თავეთი წესი ერთის მკრიდამ აიღონ. ბა-
ტონის საბალახეს გარდა ასრედ ერთი შიშლიგი, ერთი საკლავი აიღონ.
საკლავი მობალახისა, სუფრაჯისა, სალთხუცისა და შდიგნების კაცებისა
არის. შიშლიგი მობალახისა და სუფრაჯისა არის. საკლავი ბატონის
ცხურაიდამ არც ერთი არ უნდა დაიკლას, საკლავაიდამ და შიშლიგი-
დამ უნდა ჭამონ. მობალახემ მანისს, თიბატეჴს თავისი ანგარიში
უნდა მოსცენ, თვარამ მობალახობა დაკვიდებინებია; გინც უსამართ-
ლოდ აიღოს, ჯარიმატ არის.

სიგ. ციხის ბაღებისათჳს.

ციხის ბაღებისა და სალთაგრის ბაღებისათჳს ორი დღე ქსწე-
რია ოთხშაბათი და ხუთშაბათი, რომ ამ ორს დღეს ამათვიონ.

უნდა იდინოს; აწ ეს წიგნი ამ ციხისა და სალთაგარის ბაღის
პატრონებისათვისაც გვიბოძებია, რომე უჯეროთ წყალი არ აღინონ
და მხუბი არ მოუნდესთ, ასრე იქმოდენ. ოთხშაბათსა და ხუთშა-
ბათსა ამათ რომ წყალი მოცემოდეს, ამ წესით გაიყოფდენ:
ვისაც ბაღები ციხის იქით, ან სალთაგარისაკენ ჰქონდესთ, ძველი
თუ ახალი აშენებულნი, ან მამად-ყულასი, ან სხვს თათრისა თუ სომ-
ხისა, ვკელანი დიდობით და ცოტა ცოტაობის რასათით გაიყოფდენ
და ისრე აღენდენ; ვინც უჯეროთ წყალი ჩაუგდონ, თორმეტი მი-
ნალთუნი ჩვენთვის ჯარიმა გამოართუნან.

სიდ. ძმრისათჳს.

ძმარი ბოლნისს კოკა იე; შულავერს კოკა იე; დილომს
კოკა ი.

სიე. ჭამის ღვინისათჳს.

ღვინისა ასრე იქნას: რომელაც მეულუფეს მიეცეს, იმას ნა-
ზირი შეიტუობს, და მეკლისისა და სუბაობისა შიგნით თუ გარეთ
ჩვენს სუფრაზედ რაც ღვინო დაიხარჯოს, იმის დახარჯვა საღვინის
თავლიდრისთვის გვიბრძანებია, სურები გამოწეული იქონიოს; რამ-
დენიც სურა დაიხარჯოს, სურაში რამდენი ლიტრასა, ის შეიტუონ,
და რასაც სახლში რამდენი კოკა დაიხარჯოს, იმას თავლიდარი ნა-
ზირს შეატუობინებდეს; ისრე მუშრისს დააწერინებდენ.

სიე. ჭალის მწუნგილისათჳს.

ასრე გარეგებული არის: რაც გაღმა ჭალის ბაღები იყოს ან
ბატონის უმისა, ან გაცემულისა, ნასყიდი თუ უსყიდი, ბაღის პატ-
რონმა ჩვენის ქალაქის დიდის ბაღისათჳს ოთხი კარგი მესალე თა-

ვის უღუფით და ჯამაგირით უოკელს წელიწადს დაგვიჭირონ და ჩვენას ბაღისათჳს აუერებინონ. რომელნიც კათალიკოზის ყმანი მოქალაქეთ რომ სარჯის მესამედში უდგანან, ისრე რომელსაც გათლაკოზას ყმათ ბაღი ჰქონდესთ, იმ რიგად სხვათ ბაღის ჰატრონებთ. ამათის ხარჯის მესამედს მოუდგებოდენ, როგორც ბაღი ჰქონდესთ იმ ანგარიშით; კიდევ ესე ჩვენს ქარსანაში უოკელს წელიწადს თურამყეს კონას უოკლის ფერისაგან მისის ბოლოკით მოსცემდენ. რომელსაც ბაღის ჰატრონს ამ ხარჯში გამოირეკა არ უნდოდეს, გასასუადელს მწუანვილს ნუ დასთესავს, და ნურც კარჯში მოუდგებიის. თუ დასთესოს ნესვი, საზამთრო, კიტრი, ლობიო, ბადრიჯანი, ნიორი, თავი-სახვი, კომბოსტო, ჭარსალი—ამ რიგი რამ დასთესოს; თავისი საჭმელი და საყოფი მწუანვილიც დასთესოს, თორემ სხუას კი ნუ დასთესავს. ამას გარდაის, გამოღმა, კრწანისის ბოლოს რომ ბაღები არის, იმისი ასრე იქნას: იმათც თავისი საჭმელი მწუანვილი და ეს ზეჲო რომ სახელდობ სხუა ბოსტნეული არის და დაგვიწერია, ესეები დასთესონ, და სხუას გასასუადელს მწუანვილს ნუ დასთესენ; და თუ გინ-იციის ამათს ბაღში გასასუადელი მწუანვილი დასთესონ და ან გაყიდონ, თორემეტი მიხალთუნი ჯარამა გამოიღოს.—შეკლადგან გარიგებულა რომ არას და მიხბაშს ქალაქის კარზედ ასე უღიათ: აბრეშუმის საპალნეზედ შაური, ფარხის საპალნეზედ ნახეკარ-შაური, ბანბას საპალნეზედ ბისტი, საყათზედ ფული ორი, თამბაკოზედ ნახეკარ-შაური, მარილას საპალნეზედ ფული, თაფლზედ ორი ფულა, მატულზედ ერთი ფული, თევზის საპალნეზედ ბისტი, გასასუადელს ცხუარზე ასზედ ორი შაური, ცხუარი რომ გამოვა პირზედ ცხუარი, ცოტას ცხუარზედ ბატკანი.

სიზ. ხილისათჳს.

ხილის საქმე: რაც საზამთრო იყოს, საზამთროდ შეინახევენ. საზაფხულსა ზაფხულში ხარჭევენ. აგრეთვე გარის ბაღისა მოგიდეს, ქაღაჭის ბაღში კიტრს დასთესდენ, ნესვი და საზამთრო ბაჭიდამ მოვა, ის დახარჯონ.

სიზ. ხილის ბაჟისათჳს.

ნესვის საზაღნეზედ ოთხს აიღებენ, ამისგან ერთი ჩელიეჭზედ აქეს, ერთს მოურავი და მამასაბლისი წაიღებენ, ორი საბატონო არის, და ამისი იჯარა ექვსი თუმანი არის, რუსუმი აგრევე, ამისას აიღებენ.

სით. კმელის თევზისათჳს.

კმელი თევზი ისრე რვა თუმნისა ბაჟზედ, როგორც მართებულა, მეთევზემ აუშხანაში მიაბაროს.

სკ. კევის-თავების რიგისათჳს.

კევის-თავებისა ასრე გაგვირიგებია: წელიწადში ერთხელ შემოივლიდენ, თჳთოს ბატონდს კაცს მუშრიბად წაიუყანდნენ, ათის-კაცისა და ათის ცხენის მეტს ნუ წაიუყანს. სოფელში რომ მივიდეს, იმ დღეს კვამლად უკვლამ ძღვენი მიუტანოს. კვამლად თჳთო საღვინე ღვინო, სამი ჰური, ერთი ქათამი, ერთი ღიტრა ქერი—ესენი მიუტანონ. მეორეს დღეს თუ ქურდი იპოვნონ, იმ სოფელში ქურდს ჩაუდგნენ, თორემ გაეცალოს, საზღაური რომე აზღვევინოს. თუ საქონელი საბატონოს კაცის შეიღისა იყოს აზნაურ-შეიღისა, ექვსი ჰატრონს, ერთი კევის-თავს; თუ გლეხისა იყოს, ერთი ორად

გლესს, ერთი კვეის-თავს, ოთხი ბატონს. რაც ბატონისათვის დადგებოდა, იმის ათის-თავს სალოსუცესს და მდივნებს მისცემდენ, კევის თავს კელა არა აქვს. კვეის-თავმა როგორც ისამართლოს, იმის სამართლას წიგნს მივსცემთ. ისრე მოიჭნენ. კვეის-თავის მუშრობის სარგო ქურდს რამდენის ძროკისა გაუვიდეს, იმდენი ახასი მუშრობისა. თუ ქურდმა დაიფიცოს, ძროხაზედ ახასი გამოვა, იმისი ნახეკარი კვეის-თავებისა, ნახეკარი მუშრობისა; ამასთან სსკას კაცს კელი არა აქვს. მუშრობიან კვეის-თავთან უნდა ჭამოს, სსჟას მღუნის ათის-თავი მუშრობის უნდა მისცენ.

სკა. ჯარებისათვის.

როგორც სარხათი აქვსთ, ისრე ჯამაგირი აიღონ, ბატონის მეჯლისი დამ საჭმელს მისცემდენ. გარეობაში ჰური და თვთო ცხენის ქერი, და იქნების სამსახურზედ დააყენონ. იმათი სამსახური ეს არის: დილას მოვიდოდნენ, კარზედ იდგენენ; როგორც კელ-ჯოკიანი, ისრე გარედამ კაცს დაითხოვდნენ; მეჯლისთან შესასულელად კელა არა აქვსთ. ბატონის ცხენს შეკდომაზედ უმაღლ შესხდებოდნენ, და ჯარს შესხდომას დაუძახებდენ. ცხენის შეკდომაზედ გაიყოფოდნენ: ნახეკარი აქეთ და ნახეკარი იქით დადგებოდნენ, ჯარს სწორედ ატარებდენ, თავს სწორად სიარულს დაუძახებდენ. სანადიროში ჯელგას დაუძახებდენ, გამოაგროვებდენ, გაარიკებდენ. აგრევე რომელი რომლის დროშისა იყოს, იმისს სარდარს იახლებოდნენ და მისს საქმეში დაუძახებდენ და დაუჯერებდენ. ბატონის ცხენს შეკდომამდი უველანი ბატონთან მივიდოდნენ. მერმე თავ-თავის დროშაზედ წავიდოდნენ. ქეშიკის დროს ქეშიკს დაუძახებდენ.

სკბ. გელმწიფის ტყვის კარჯისათვის.

უნდა გამოიღონ ერთობით სომკითას აზნაურშვილებმა ბედ-ნიერის უკენის საფუძქამო ტყვის კარჯი თუმანი თურამეტი.

წინ-წყაროელთ საკომლო ვზ; ბოგანო ივ; დიარაშვილების ბოგანო ვ; მირზა შვილის ბოგანო ა; საკვამლოზედ სამი აბასი, და ბოგანოზედ ორი შაური, იქნება თეთრის ჯამი თუმანი 100, აბასი 8.

ჭკემო-ბოგნელთ თუმანი .	100 გ.	სახატემ მარჩილი	ი.
შუა-ბოგნელთ თუმანი . . .	100 გ.	სამეხრეომ მარჩილი . . .	ია.
გამოღმა ნახიდურელთ მინალთუ- ნი.-დ.		არწიკანამ მარჩილი	დ.
ოფრეთელთ მინალთუნი .	იბ.	თეზმა მარჩილი	ივ.
შულაკრელთ ღთეთრსოფელთ თუმანი	100 გ.	თელუს მინალთუნი დ; შაური	იბ.
დურნუკელთ მინალთუნი . .	იბ.	შალუყაის მინალთუნი	ე.
დიღმელთ თუმანი 100 მინალ- თუნი	ვ.	უათირულს მინალთუნი . . .	ე.
სამშვილდელთ სახასომ აბასი	ე.	ყიზილ ვირათმა მინალთუნი	ბ.
სამშვილდის კრწანისმა მარჩი- ლი	ვ.	ადტაშმა მინალთუნი	ე.
კელესიელთ თუმანი .	100 ა.	ოქრომჭედლის სოფელმა მი- ნალთუნი	დ.
გატეხილ კიდელთ თუმანი .	100 ე.	კელათს სოფელმა მინალთუნი	გ.
ტაშირზედ აიღარბეგმა მამასახ- ლისიანთ მინალთუნი	ით.	იაიჩამ აბასი	ე.
ურრუტმა მამასახლისიანთ მინალ- თუნი	ზ.	დიღუბელთ მინალთუნი	ბ; შა- ური იდ.
ბოკა ცხორას მარჩილი . . .	ბ.	საკვას-ლალომ აბასი	თ.
ლაჯკარდს მარჩილი გ; შაური .	ბ.	ჭკითკირის ლალომ მინალთუ- ნი	ე.
გომარელთ მარჩილი . . .	ლბ.		
ურცკანმა მარჩილი . . .	თ.		

იქნა უკელას ჯამი, ორმოცდა თექვს-მეტი თუმანი, ხუთი მინალთუნი და ორი შაური.

უნდა გამოიღონ ბედნიერის უკენის საფუძვალს ტყვის კარგვი:

ქაჩა ოლთისმა მარჩილი	ლ.	ცრიცამ მარჩილი	იბ.
ქაჩუთამ მარჩილი	ს.	ბოჟანომ მარჩილი	თ.
წკომ ანთასმა მარჩილი	იპ.	დიდმა ოლთისმა მარჩილი	ვ.
ლომომ მარჩილი	ბ.	ქანმა მარჩილი	იღ.
ჭკემო ანდრასმა მარჩილი	თ.	კარწასმა მარჩილი	ე.
თეთრ-წუარომ მარჩილი	ს.	კუკიამ მარჩილი	ბ.
აკლადამ მარჩილი	იბ.		

იქმნა ჯამი—თუმანი ოია; მარჩილი ს; მინალთუნი ლ; ახასი გ.

დასტურდამალი სადღოფლო

პირველ მეფის გიორგისაგან განწესებული და შემდგომ
მად მეფის ვახტანგისაგან განახლებით დამტკიცებული.

ა. სააღაპოდ მისაცემი მარამ დედოფლისათჳს.

მარამ დედოფლისათჳს მიეცემოდეს შვიდს საუფლოს
დღეს: ცხენი ა; ბრინჯი ა0; ნახევარ კოკა ღვინო; ჰური
კოდი ა.

ბ. წინამძღურისა და კარის მღვდელთ უღუფისათჳს.

კარის წინამძღურს არსენს წელიწადში ჟამაგირი ხ; უღუფა
დღეში წმინდა ჰური ა; საჯულგო ე; ღვინო ერთი თუნგი; ცხე-
ნის ქერი კოდი კ; თევზი, ბრინჯი.

ატრევე მღვდელი დეკანოზი იოკიმე. გალატოზის შვილი გაბ-
რიელ, მარგოზ გარსევანაშვილი, იესე, ნაომ, იოანე, თეოდორე;
ღიაკონი სუმეონ.

იოკიმეს დღეში ღვინო ლიტრა ა; სხენათ 0; შაბათს-ჯვი-
რას ჰური აქსთ ე; ჟამაგირი თუთას ძ; ღიაკონს ც; გინც სწი-
რეკედეს, იმ დღეს ბატონს სუფრასედ ჩასლებოდეს,

გ. სუფრაჯის ულუფისათჳს.

სუფრაჯს ღვინო თუნგი ა; ჰური წმინდა ბ; აგრევე ჟამაგირი დ; ჭონი თვეში ა0; გეობიღამ რამდენჯერაც თვეში მოვა ა გოდორა; საბარათს შვილოს სასასოს სოფლებიღამ გომარეთ, წინ-წყარო, ბოლნისიღამ და ოფრეთიღამ შობა-აღდგომას თჳთო ცსჳარი, საბალასისა და პირის-თავის ათის-თავა ნასეკარი მებელახისა არის და ნასეკარი სალთსუცისა, მდივნებისა და სუფრაჯისა არის; სადასასლისო ფურისა სპეტობა სუფრაჯისა არის.

დ. ეშიკაღას ბაშისათჳს.

ეშიკაღას ბაში ორი უოფიღა: ერთი საგინას შვილი დურმბი-შინან. ულუფა დღეში ღვინო ლიტრა ა; ჰური წმინდა ბ; აგრევე ე; ცხენის ჭერი კოდი კ; ბედნიერს დღეში და აღების ღამეს საგლავი; ჟამაგირი დ; თვითოს ესენი აქვს. ჭონი თვეში ლიტრა ა0; იასაული ამათი წავიდეს, და თუ სხჳა, ამათ თავისი არ დაეკარგოსთ.

ე. ყაფიჩისათჳს

ყაფიჩი ელიარას შვილი დელუფარღამ, ბოლნელი ოთარან, თჳთოს ღვინო ლიტრა 0; ჰური დ, ჟამაგირი კ, რაც საიასულო მოვა, ნასეკარი ეშიკაღას-ბაშეებისა; ნასეკრისაგან მესამედი ყაფიჩებისა, და ორი წილი იასაულეებისა; გელის ასამართავი მეფთსედი ყაფიჩებს; კინც წავა, მარჩილი იმისია.

კ. იასაულეებისათვის.

იასაული ზაქარია.
 ნაბიჭვარი იესე.
 ელიარას შვილი გოდერძი.
 ჰაპუა,
 ურქმასა.
 მანთაშას-შვილი ნოდარ.
 ქრცხინვალიდამ საღირას
 ხაბარული სესნია.
 გივი შვილი ზუბიტა.

ხოსია ..
 არადეთელი ოთარ.
 ნაბორას შვილი ხოსია.
 ოსიაურელი ხუცის შვილი.
 ქრცხინვალელი ურბა უოფილი ნი-
 კოლაოზ.
 შვილი ახალდაბული კმელას შვილი.
 რამაზ. იქერიძე ოთარ.
 ბაბუციძე თამაზ.

ულუთა პური კ; შაბათს-გვრას თვითონ ღვინო ღიტრა ა.

ზ. მოლარეთხუცის რიგისათვის.

მოლარეთხუცის რიგი დღიური ღვინო ღიტრა ა; პური ღაკა-
 ში ბ და მადურნი დ; წმიდა პური ა; თვეში ქონი ა0. ჯამა-
 გირი ძ; ქერი გოდი კ; დღეში საკლავი ა; ფეშქაშის დუშალიგი
 რატ მოვა, ნახევარი მოლარეთხუცისა და ნახევრის ნახევარი სალა-
 როს მუშრის და თავლიდარს, და ნახევარი მოლარეებს.

სალაროს მუშრისი ალელი მერაბას შვილ მერაბა; ამას დღე-
 ში ღვინო ღიტრა ა; ღაკაში და მადურნი ბ; ქონი ა0; ქრა
 გოდი კ; ჯამაგირი ძ; ბედნიერს დღეს და ალების-ღამეს დიდა
 საკლავი; მკვლისში ბოშეაბი. აგრევე თავლიდარს. მოლარენი ალე-
 ლები.

ც. მეღვინეთხუცისათვის.

მეღვინეთხუცისი გლურჯიძე საამ, და ორი სხვა. ღვინო
 ღიტრა ა; ღაკაში ბ; მადურნი დ; ქერი გოდი კ; ჯამა-
 გირი ძ.

საღვინის თავლიდარი სამი, ღვინო ღიტრა ა; პური ა; ღვაში ბ; მადური ბ; ქონი ა0; ჯამაგირი ცუ.

მეღვინემ სადგომებში ღვინო დაურიგოს; მეტიცის-პირემ სუფრისათვის ღვინო მიიტანოს, კარზედ დადვას; მეჩიჭიფემ სურგები მოუტანოს, აავსოს და შიარტვას.

თ. მეგოდრეთხუცისათვის.

მეგოდრეთხუცისი უორდანას შვილი სულხანა, ალეღი ზურნას შვილი შიოშ. პური დღეში ე; წმინდა პური ა; ღვინო თუნი 0; ქერი კოღი კ; ჯამაგირი ძ; საბარათას შვილას კოღის პურის ათის-თავი ნახეკარი მეგოდრეთხუცისს, ნახეკარი მეგოდის-პურეს.

საბაზები გომარეთიღამ და ოფრეთიღამ იღ; ამათ უღუფა, და შაბათს ძროხის ტყავიღ ამათ.

ერთი საბაზი პურს სადგომებში დაურიგებდეს, მეგოდრეთხუცისი პურს ჩამოურიგებდეს სუფრაზედ.

ი. თუშმლისა და სამზარეულოს ამაღისათვის.

თუშმლისი ამონას შვილი უთრუთ, ოზბეკას შვილი დათუნა. ღვინო ღიტრა ა; ღვაში ბ; მადური ბ; კურის ძროხის ტყავი და მეკრდიც; საპარავი მზარეულს; ცხურის მეკრდ-კისერი თუშმალს და მზარეულს. ამაღლებამღის რაც საკლავი დაიკლვის, ტყავი თუშმლისა და მზარეულისა არის; შესაწავი ცხური თუ ბატკანი იუოს, ტყავი მზარეულებისა; კისერი მეჭორისა და წელის მზიდავისა. ჯამაგირი ძ.

მზარეული დიდმელი გიორგი და ბერი, უფლის-ცისელი აკთანდიღ.

ხუშტარს უღუფა, ჟამაგირი ც, თირკმელი და ტყირში რაღ
დაიკვლის; თუ ავი ერბო გამოართოს, იმან ზღოს.

მესაკლავე დიდმელი დათუნა; გენებას შვილი ბერუა. ჟამაგი-
რი ჰური კოდი კდ; შახათ-გვირას ღვინო 0; დათუნას წელიწადში
ძროხა ბ; ბერუას ა. რაღ საკლავი დაიკვლის ერთი მეთეფშეს,
ერთი კაბაზებს, სსვა მესაკლავეს.

ია. მეთეფშეთ რიგისათჳს.

მეთეფშენი ალელნი. უღუფა შახათ-გვრას ღვინო თუნგი 0;
ჰური, ჟამაგირი ც; ძროხას გარდა რაღ საკლავი დაიკვლის, ტყავი
ნასკეარი მეთეფშეს, ამიტომ რომ რაღ თეფში დაიკარგოს, იმან
ზღოს.

იბ. ამბარდნისათჳს.

ამბარდანთ. ჰური კოდი შ; ბაზმის ფასად ჰური კოდი ი;
ღვინო 0. მოქალაქე სადღოფლო, მისცემენ ხ; კოდი ცხრა ლიტრად
მიეზარება; ძროხა გ წელიწადში.

იგ. მხატვრებისათჳს.

მხატვრებს თუთოს ჰური ბ, მადური ბ და განწესებულა
შესაფერი ჟამაგირი.

იდ. ფარკშთხუცისა, ფარკშებისა და სხუათამოხე-
ლეთათჳს განწესება.

ფარკშთხუცესი თულას-შვილი იორამ. უღუფა ჰური დ;
ღვინო 0 თუნგი; ჟამაგირი სამი მინალთუნი. ამისი თავლიდარი
და ფარკშები: უღუფა, ჟამაგირი ც, ზოგს ჩქ; და რაღ საბარა-

თას შვილთაში ნასშირის თეთრს ფარეშები მოჰკრეფენ, ნასკვარი სალთხუცესს და მდივნებს, და ნასკვარი თავლიდარ ფარეშებს.

ქილიფდარი რჩეულას-შვილი ჰაჰუნა. ჰური დ; ლკინო O; ჯამაგირი d, საბარათას შვილთაში რომ კომლსედ აბასი მოიკრფება. ვინც მეჯინიბეთსუცესი იქნება, იმისი მამული რ გამოიღებს.

მერიქიფე, ვინც საპატოას კაცის შვილი იასლება: ჰური დ; ჯამაგირი ზოგს ცუ, ზოგს მეტი, ზოგს ნაკლები ტანის-სამოსად.

ახდარი არის ოსიაურელი ტუსის-შვილი რამაზა, ურია ყოფილი ოთარა. ულუფა, ჯამაგირი საყოფი.

იე. მეჯინიბეთსუცისა და სსუათა მოკელეთათჳს.

მეჯინიბეთსუცესი იოთამის შვილი ბეჟან, აფურფათის შვილი ბეჟან. თვითოას ქერი კოდი კ, ჯამაგირი თუთოს d; ამათი მამულა ბზის თეთრის თარხანია. რაც ჰირსედ ბატკანი მოვა, ნასკვარი მეჯინიბეთსუცებისა არის, და ნასკვარი მეჯინიბეებისა. ქეშიკის თარხანიც არის ამათი მამული.

ზინდრებს იარაღები აბარიათ. რომ აიყაროს ბატკანი, ცხენები იმათ დაკაზმონ. თითოას ჯამაგირი ც.

შიგამდეგი არეშის-შვილი ბიძინა, და სსუანი. ქერს ბატკანის ცხენებთან აჭმევენ. ბატკანსა და ქათმის ძღვენთან წილი აქვსთ.

მეჯინიბე ცერაძე და სსუანი.

მულარარი: დღეში ცხუარი ორი სუფურაზედ, ბატკანი და ქათამი.

ივ. მეკოდის-პურეთა და სსჭა ეს გუართა მოსაქმეთათჳს.

მეკოდის-პურე კარგს ჰურს აიღებდეს, ქრისტეს-შობის თვეს ანგარიშს გასწმედდეს, თავის ქათმით. ერთს საკომლოს ოთხი კოდი არის, ამიტომ რომ ქერი რვა ლიტრა არის. აგრევე მესთუღემ ქნას. აგრევე მებალასემ კარგი გამოარჩიოს, მესაქლავეს მიაბაროს, დადალოს, სალთხუცის კაცს ებაროს. თუ ავი საქლავი მოიუჟანოს, ახლკვეინონ მოკელეს. ერთის მგრით აიღონ, მესაქლავეს ნუ გამოართმევენ. საბალასეს გარდა ასზედ ერთი საქლავია, ის სუფურაჳისა, სალთხუცისა და მდივნების კაცებისაა. აგრევე ჰირის თავზედ.

იზ. წინ-წყაროს გარბეებისათჳს.

წინ-წყაროს სამეხრეო მესრემ მოსნას, მანვე დაფარცხოს, წინ-წყაროელთ შემოზიდონ. კოდაზუნის ძნა, მოძკა და ლეწვა ენაგეთმა, ახალ-შენმა, საღირაშენმა, ფარცხისმა, გოლთეთმა, მაწეკანმა, მცხოვრეთმა, ჩხიკეთამ, აბელიამ, კრეთლამ, გორ სმა, ეცომ, ორთა-შუამ, ირდას-უბანმა, კარამ, წრაუთმა, ოშეთმა, წინ-კენასმა, ცხკრისმა, კობალამ, ერწომ, ფუტრეკანმა, დადვალთამ—ამათ მოძკონ და გალწონ.

წინ-წყაროს დალა: შეიდს ათეულზედ ერთი; ათეულზედ კოდნასეკარი, სადაც ბრძანდება, იქ მიიტანონ. წინ-წყაროელთ სძეს: წინ-წყაროს ცალიანს მალი ჩრ; აქედამ ხუთი აბაზი ბატონს და უზალთუნი მუძაღეს; სასეიანო მარჩილი შეიდი, საშობაო ცხჭარი, ერბო ლიტრა ზ; ძრახა ა; ქათამი ჰ; კვერცხი ჰ.

სადაღდომო: ცხჭარი ზ; ბატონი ე; ქათამი ჰ; კვერცხი ს; ძრახა ა; საუველიერო ერბო ლიტრა ზ; კველი ე; კვერცხი ს; რაც ბოლნისს ბატონის ზუარს ტკბილი მოვიდეს, კოჟორზედ მათ მოიტანონ. როს ულაუი მოუნდესთ, უოკეთვინ მისცენ.

სახალხე, ჰირის-თავი, ნასირის-თავი, კობიანს ფერზედ კობო
ნახეკარ-ლიტრა; ბერწედე ჩარეჟი. აგრევე ქალაქის სამღებროში
ორი კაცი უნდა დადგეს რიგით მღებარსუცად. ვინც გარეშე კაცთან
ქერივი გაიუხანოს, კარი ბატონისა არის.

მორჩავისა სქეს კომლზედ ს; მამასახლისს და მისს ყმას
გარდა, თარხანს და არ-თარხანს, თავის-გასამტეხლო კარი; გასამე-
რელო ძმაზედ აბაზი ხუთი; საქერიოზედ მარჩილი; ცხენას სო-
ფელში რომ გათსოვდეს მარჩილი ერთი; ულაყი რიგით კომლზედ
კა არა, აკვაცობის ჟარიმა; აგრევე სააღდგომო ცხენარი ერთი
სასალთხუცო, ერთი სამორჩაო, აგრევე საშობაო.

მღინებისა სქესთ სააღდგომო ცხენარი ორი, საშობაო ცხენა-
რი ორი; სუფრავისა ცხენარი თუთო აღდგომას და შობას; ერთი ეშიკა-
ღასბაშს; სოჯის სააღდგომო აბასი ერთი, საშობაო ერთი. ასევე თუშმ-
ლისა, ასევე მამასახლისისა. კომლზედ წელიწადშიმეშობა ორჯერ; აგ-
რევე გასამერელო ამესთ ამ ფასზედ, და სამ-ჩარეჟზედ აბასი ხუთი;
ორ ჩარეჟზედ შაური ათი, ერთს ჩარეჟზედ შაური ექვსი; ქერიოზედ
აბაზი ერთი, ქერივს ვინც გარეშე კაცი წაიყვანს, ქალზედ ერთი
აბასი; დაღის ჰური ჩარეჟზედ შაური ერთი მამასახლისმა, ნაცუნაღმა
და შელაღემ უნდა გაიყონ, და ძღვენიცა.

ნაცუნისა კომლზედ ნახეკარ კოდი ჰური, საქერიო საჩეჟმე,
გასამერელო როგორც მამასახლისს, ისრე ნაცუნას; მელაღისა ნა-
ხეკარ კოდი ჰური კომლზედ.

იწ. შუა-ბოლნისის გარიგებისათჳს.

შუა ბოლნისს: თავზედ მადი ჩო; ეს უზალთუნი მემადისაა,
დალა შვიდზედ ერთი ათეული, ათეულს ერთი კოდი გამოკა. სა-
მესრეოსი ამ სოფელმა მკოს, ღეწოს; აზნაურშვილის ყმამა სამს

დღეს უნდა მკოს, ერთს დღეს ლეწოს. აგრევე ზვრის შეშობა, სარი თუ დაბარვა, იმ სოფელმა და აზნაურ-შვილის ყმა სემს დღეს ბარვა უშველოს.

კულუსი მეფის გიორგისაგან აწყვით: სამზედ ერთი ბატონისა; ახლა—სან ისრე, ხან შეგდებით. ეს ღვინო თუ ჰური თემმა უნდა მოიტანოს თუთანვე. სასვიანო მარჩილი ხუთი, სააღდგომო ძროხა ერთი, ცხენარი სამი, ბატკანი ორი, ქათამი ლ; კვერცხი რ.

საშობაო ძროხა ა; ცხენარი გ; ერბო ლიტრა გ; ქათამი ლ; კვერცხი რ; საყველიერო ერბო ლიტრა გ; ყველი ბ; კვერცხი რ; ფურის ერბო კბოიანზედ ნახევარ ლიტრა, ბერწზედ ჩარქვი.

საბაღახე შირის-თავი, ნახარის-თავი, ღორის-საბაღახე, ძმრის ტკბილი.

საღთსუცესს საშობაო ცხენარი ა; მდივნებს თუთო, სუფრავს ერთი; ეშიკაღას მესტუმრეს ს; ხოჯას ს.

ით. ოფრეთას გარკუბისათეს.

ოფრეთს: შირის-თავი, ნახარის-თავი, საბაღახე, ღორის საბაღახე, ძალი რ; მემალეს რ; დაღა შვიდზედ. გუონეულას მკა, ლეწკა, მოტანა, ბატონთან ბოლნისის ტკბილის შიღვა, აურაზედ ულაყი ავიღლის, ქერი, სასვიანო მარჩილი ხუთი, საშობაო ძროხა ა, ცხენარი გ, ბატკანი ბ. ქათამი იე; კვერცხი რ; სააღდგომო ძროხა ა, ცხენარი გ, ბატკანი ბ. ქათამი იე, კვერცხი რ, საყველაერო ერბო-ლიტრა გ; ყველი ლიტრა ბ; კვერცხი რ. საქმერიო კარი ბატონს; ერბო კბოიანზედ 0 ; ბერწზედ ჩარქვი; სარდლის ბატკანი ა; მუჟინიბის ბატკანი ა; საღთსუცესს სააღდგომო-საშობაო ცხენარი თუთო, აგრევე მდივნებს თათო, აგრევე სუფრავს, ეშიკაღას, ხოჯებს, მესტუმრეს, საშობაოღ ს თითოს, სააღდგომოთც ს; ბისტი ხუთი სსუა არის; ხანთელი ლიტრა ბ0.

მოურავს ერთს დღეს უსუნენ, უღაწვენ, კომლზედ უღაყი და ორი კოდი ჰური; თავის-გასამტეხლო კარი, გასამურელო კარი, საქურთიო მარჩილა, საქორწილო მარჩილი და კვეის-თავიც მოურავია.

მამასახლისს ერთს დღეს უსუნენ, უმკიან, გასამურელო ს; საქურთიო ს; საქორწილო ს; კუნას გარდა ნაცუაღსაც ასრე.

კ. გომარეთის გარიგებისათჳს.

გომარეთს გაზაფხულს ორს დღეს სენა; ორს დღეს ანეულისა მათვე მოძკონ, გაღეწონ; ღალა შვიდზედ ერთი, თუთანეუ ჩამოიტანონ, ბოლნისიდა მტკბილი შიდონ, უღაყი სადაც მოუნდეს; სასვიანო მარჩილი შვიდი.

საშობაო: ძროხა ა, ცხენი ზ; ერბო ლიტრა ზ; ქათამი ლ; კვერცხი რ. აგრევე სააღდგომო და ბატკანი ე; საყველიერო ერბო ლიტრა ზ; ყველი ე; კვერცხი რ. საღთსუცესს, მდივნებს, სუფრავს, უშეკადასს ცხენი თითო. კოვას, თუშმალს აბასი თუთო, ფურის ერბო როგორც სხუათ.

ძროხა აბარიათ, საშენი მისი, და ძროხის-თავს ლიტრა სამი. როსცა გამოვაბაროთ, როგორც კბოიანი მიგვიბარებია, ისე მოგვაბაროს. აჯილდის ქერი კოდი ლ; აგრევე სამარსოს თესვა. ბატი აბარიათ და წელიწადში იღ; გამბუნზედ ერბო ლიტრა ე; ეს კამბეზი ზაქით უკუდავია, ვისაც აბარია.

ძველ გომარეთს კენა, ღეწვა, მკა; სააღდგომო, საშობაო, საყველიერო — მოურავისა სქეს: რამდენიც გუთანია ერთს დღეს სენა, მკა, ღეწვა, კომლზედ სამი კოდი ქერი. ორი მოურავს, ერთი ნაცუაღს. გასამურელო კარი, საქურთიო კარი ბატკანს, მარჩილი მოურავს, საჩქევე მარჩილი. საშობაო-სააღდგომო ცხენი თითო, საშობაო ერბო ლიტრა ა; აგრევე საყველიერო, კვერცხი ლ; გა-

ლოზედ კარია ა; ერბო ქსანი ე; ქალაქს ჩამოუტანონ რაც კრგუ-
ბა. ნაცუელს გასამერელო ცსჴარი, მამასახლისს კომლზედ შაური ა;
კიდევ კომლზედ ჰური კოდი ა; საჩუქმეზედ ნ; საჭურიოზედ რ;
ნაცუელს რ. მელაღეს კომლზედ ჰური ა; ღალის ძღვენი, კოდი ქერი,
ცსენს უჭმიონ.

კა. დიდ-ბადისათჳს.

დიდ-ბადე ახარიათ, სამი კომლი თარსანია, და რასაც თვეს
დაიჭერს, გომარელთ უნდა ჩამოუტანონ, და მენაკტიკე ვამაგირით
დაკიჭიროთ. ჩესვი და სხუა ბოსტნეული ნაკიდურის თათრებთან
აკეოონ.

კბ. ურცევანის გარიგებისათჳს.

ურცევანს ორს ღღეს გაზაფხულს, ორს ღღეს ანეულს კენა, მკა,
ღეწვა და ჩამოტანა ღლა შვიდზედ; ბოლნისის ტებილის ულაყი და კი-
დეკ სსუა რაც მოგვიდება; საშობაო კარგი ძროხა, ქათამი ი, კეერცხი მ,
ერბო ლიტრა გ; აგრევე საღღგომო. საღთხუცესს შობა-აღღგომას
ცსუარი თითო. საყველიერო ბატონს ერბო ლიტრა ბ; კეერცხი, ფურ-
ზედ ერბო 0; ბერწზედ + *); ბატი 0; სამარხო; უხნან ბა-
ტონს.

სახალსე ჰირის-თაყი, ნახირის-თაყი, საღასახლისო, როგორც
გომარეთ ისე ურცევანს. აგრევე მამასახლისს, ნაცვალს როგორც
გომარეთს; ბაშინჯაღის თესვა იჭიურს თათრებს აძეს.

კგ. ნაკიდურის გარიგებისათჳს.

ნაკიდურს თეთრი გაცემულია; ამის სარგებელში მუშა მოკა და
ზუჴარს იმით იმუშავენ; სამესრეო არის: იმისს ნახსაყ ნათესს.

*) ნიშანი $\frac{1}{4}$ არის მეოთხედნი ($\frac{1}{4}$), აქ ჩარევი.

საბაბათას-შვილოს კაცი მკის, ლეწს: აბულმუქი, ჭანდარი, დაღეთი, შარქარულნი, რატეკანი, და მოზიდვით ჭანდარი მოზიდაეს, და ცხნარი გალეს. თუ მოსაკალი მოვა, კულუსს აიღებენ. მარბდამ და ჭაპალამ იქ უნდა იმუშაონ.

საადგომო სამოხაო როგორც სსვა, ცოტა ნაკლებ; საბა-
ლახე ცსჭრისა, ღორისა, პირის-თავი, ნახირის-თავი, ერბო და
კვერცხი უალანსედ.—საფინსულეს ანდრიელნი ჩასდგენ. ხე-ტეეს
სოფლიდამ ჩამოუტანენ თავეო, და ბატონის მოსაკლის ზიდვა;
საჭერიო ბატონისა.—ღლა ბანბისა, ჰურისა, ქერისა, კოდაბუნისა,
რწყვა და ზჭრის თიბვა.—მოურავს თავის გასამტესლო და აკვა-
ცობის ჯარისა; კომლზედ ორი კოდი ჰური.

კდ. ახალ-დაბის გარიკებისათჳს.

ახალ-დაბელთ საწყალკურთხეოდ სანთელი ლიტრა ე; სასკიანო
მარჩილი ე; ქრისტე შობის მარწაში თოთსმეტი გოდორი თევზი
ქართულთ დაიჭირონ, ურიათ ჩამოიტანონ, და ორი გზა ბზობა-
ხარებობას. ურიები რუისიდამ ღვინოს ჩამოიტანენ, ტივსაც ჩამო-
იტანენ; საადგომოდ ძროხა ა; კვერცხი; ბაჟი ურიას აბარია მარჩილი
ოცი, ამისი ერთი მარჩილი კატისა არის; ნაკირის-თავი, საბალახე, პი-
რის-თავი. მოურავს კომლზედ ერთი მარჩილი; ორი მარჩილი, ფინსუ-
ლისათვის, ბაჟის სათაოს აიღებს; ურიას კომლზედ თითოს ულავს,
ურიას თათოს ჩარქეს სანთელს, და თუთოს გამს. რამდენჯერ
თევზს ბატონისათვის წამოიღებდენ, იმდენჯერ შეიღს კოდორს
მოურავისათვის წამოიღებენ; თავის-გასამტესლო კარი, გასამურელო
კარი, საჩქეჲ მარჩილი. მამასხლისისა და ნაცულისა ულავებაში რ;
თავის-გასამტესლო მარჩილი. გასამურელო მარჩილი; კიზნისა მარ-
ჩილი; ურიის ქალი გატსოკდეს აბასი.

კე. ოსიაურის გარბეებისათჳს.

ოსიაურს სძეს: ქალაზედ დღიურზედ კოდი. ბ; ჰურისა და ლკი-
ნის ბეგარა; სძეს მალი და საკლავი, სასვიანო მარჩილი ე; საბა-
ლახე, შირის-თავი, ნახირის-თავი; სოფელს კენა, მკა, ლეწკა, სალდ-
გომო ძროსა ა, ცხუარი ბ; კომლზედ ქათამი; საშობაო ძროსა ა,
ცხუარი დ, ერზო დ; სამარხო კოდი სამი; საქურით კარი ბატონს,
მარჩილი მოურავს, ახასი მამასახლისს, ნაცუელს; მოურავს ერთს
დღეს უსკენ ფეტკს, ერთს ქერს, ერთს ანეულს; მომკონ, გალე-
წონ. მოყუნეს ორი კოდი, ზოგს ჰური, ზოგს ქერი, ქათამი
კომლზედ შობა-აღდგომას; გასამურელო მოურავს კარი; ნაცუელს,
მამასახლისს ცხუარი.

სადიასახლისო ძროსები ახარიათ, როგორც სხუათ, ისე
იმათ.

მამასახლისს ერთს დღეს უიკინ; ერთს უბარკენ, და სასასოს
ჰურისკან ცხრა კოდს ჰურს კამაგირად მისცემენ.

კე. აღის გარბეებისათჳს

აღს მალი კენასზედ სძეს: საწუღეკურითკო სანთელი ლიტ-
რა ე; სამარხო კოდი ზ; ნიგრისათჳს ან ფასი და ან ლიტრა ზ;
როსცა მოგვინდება, ღვინოსა და კვერჩხასა კქსიოკოთ.

ბაჟი თემმა რთ, ცხრა თუმანი ზემო ქართლის სამღებრო-
ზედ. ერთი აღელი კაცი უნდა იყოს, საქურით ბატონისა.

მოურავს საქურით მარჩილი, კომლზედ ულაყი, კომლზედ
ტკბილი კოკა ა; ბატონის ბაჟს გარდა ბაჟი ერგება, საჩუქმეზედ
მამასახლისს და ნაცუელს წილი. მამასახლისს სახალწლო ახასი;

ნაცუელს აბასა, ულაუბაში ნ; სააასულო ნასკეარი, გასამყრელო, კარი მოურავს, მარჩილა ნაცუელ-მამასასლისს.

კი. ქრცხინვალის გარბევისათჳს.

ქრცხინვალელთ გარდაკვეთით ქართველთ ტკბილი კოკა კს; ღალა ექვსედ ა; ბატონის ზნარს ქართველები შეიმიუშავებენ გაცემულ გაუნძელები; სააღდგომო ძროსა ა ქართველებს; ქათამი ლ; აგრევე საშობაო-საწყაღეურთხეოდ სანთელი ლატრა ზ; ზოგჯერ კვერნა შეეწერება, ქართველმა, სომქესმა, ურამ უნდა გამოიღონ; რაც იქ მოსავალი. მოვა, იმათვე ჩამოიტანონ. ულაუის თხოვნა, სასკიანო მარჩილი ზ; შემოდგომაზედ ფანჯარი. სამარსო კოდი ც; საბალსე, პირის-თავი, ნასირის-თავი.—ბაუი ბატონისა როგორც გარბედეს, ორი იქიური კაცი დადგეს; საქქირიო კარი ბატონს. რუისის ქედს აქეთ და დირბის წელს აქეთ, მეჯურის კვეის წელს აქეთ, რვეს ზეით, ორსავ ლიასქედ რაც მარჩილი გაივლის, ბაუს ქრცხინვალის მებაუე აიღებს; სასკიანოზედ, სანთელსედ, სააღდგომო-სა-შობაოზედ, სამარსოზედ რაც რამ ფერს შენაწერზედ. მოურავს ათას-თავთან კელი არა აქქს.—ზემო ქართლის მღებართსუცად ერთი იმათი კაცი უნდა იეოს. ქართველებმა სასასოდ თექვსმეტი გუთანი ერთს დღეს განან.

მოურავისა კომლზედ ტკბილი კოკა ბ; ნაცუელს ა; რაც ბატონის მოსავალი მოვა ჰური თუ ტკბილი, მოურავი და კასადარი შუა გაიყოფს ათის-თავს; თავის გასამტესო კარი მოურავს, აბასი ნაცუელს. ქართველებს კომლზედ ქათამი, სომქესა და ურიას კომლზედ ულაუი და ორი შაურის-სამა. რამდენჯერაც მივა, დაუსუდენ. ბაუის მესუთედი, გასამყრელო კარი, ნაცუელს მარჩილი; ავ-კაცობის ვარჩიმა მოურავს; მამასასლისს ვ კოდი ჰური, ვ ქერი ბატონი დამ მიეცეს.

კმ. არადეთის გარეგებისათვის.

არადეთს სამეხრეთ ახარია, რაც მოკა. სერსკუელიძის ყმა, ფაგნელის-შვილის ყმა, იაღლუზის-შვილის ყმამ უნდა მოემკონ, არადელთ. მოზიდონ და გალენონ. ღაღა ექვსზედ ერთი; ბეგარი კოდი ლ; მოჭალნეს კულუსი მესამედი. სააღდგომო ტანა ერთი და ქათამი; აგრევი საშობაო. სამარხო კოდი გ; საბალასე, ნასირისა და პირის-თავი, საქჭერიო ბატონისა. სოღოლას-შენი და ოქრო-მწედლის-შვილის ყმაცა მკის.

მოურავს ერთს დღეს უსნან ანეული, ერთი ქერი მოუმკონ, გაულენონ; ერთი კოდი ქერი, ერთი პური, ერთი კოკა ტკბილი. ნაღუმას ერთს კოკასა, სადაც სახასოში სამეხრეთ არის, როგორც მეფისაში ქსწერია.

კასადრებმა ერეკის-თვეში ანგარიში მისცენ.

კთ. რუისის გარეგებისათვის.

რუისს ბატონის ზეწარი ერთობით რუისელთ შეიმუშაონ. კოდაბუნი თემმა მოკნას, მომკონ, გალენონ და ჩამოტანითაც მათ ჩამოიტანონ. სააღდგომო ცხენარი ა; კომლზედ ქათამი. ასევე საშობაოთ. ნიგოზი კოდი ა; სადაც ზვრები არის, ნიგოზი ბატონისაა.

დ. ატენის ზვრებისათვის.

ატენს არის ზეწარი ბ; სასაღარი გლურჯიძე შალვა, მეზვრე ორი, მექარნე ერთი. ამ მეზვრესა და მექარნეს აქვს ჯამაგირი თითოც ძროხა ა; პური კოდი ე; თეთრი ჩუ; საფურავისა და

ნების ფასი კარვად უნდა; სამუშაოც, ამ ზვრებს მეუფა ფაკუნის-
შვილის მამულიდამ, ოქრომეტყელის-შვილისა, და გოგორის-შვი-
ლის მამულიდამ.

ღა. გორისათჳს.

გორს სძეს ძალი და ატენის ღვინის ულაცი: ზემო ქართლას
მღებართუცესი ერთი იმითი უნდა იყოს რიგით.

ღბ. ქალქის დებულებისათჳს

ქალქს რომ სძეს ძალი თავზედ ექესი ახასი, ორა შაური
მეძალას და ორა შაური მელაქ-მამასახლისისა, სუთა ახასი ბა-
ტონისა. გოჭრიდამ რომ ბატონი წაბრძანდეს, სამასპინძლო მარ-
ჩალი კ; აგრევე ქარსნის სასლები რომ დაიქცეს, — კედელი, თუ გარ-
დალესვა მსუბუქი; სამუშაოც სძეს; ორა მღებართუცად და ორი
მეზაყად უნდა იყვნენ რიგით წლამდის თარსანნი ყოვლის სოფლის
იჯარადარი; ჯარბა წაჭყლმა უნდა აიღოს და ბატონის ქარსანაში
მააბაროს; და ყინულის თეთრი, როგორც სამეფოსა სძეს. მეთევზის
უფროსს ორი თუმანი ქარსნიდამ უნდა მიეცეს და იმან დაურიგოს.
მეთევზს ნისრზედ კეული თევზი უნდა მოგვცეს.

ქუზაყანის იჯარა მარჩილი კ; თევზის ნისრი როგორც სამე-
ფოშია; ისე. ბატონი რომ სწაყან წაბრძანდეს, ქალქის სასაკლან
ქეშიკი ჰსძეს.

ღგ. ელისათჳს.

ელის მოსავალი: ქოდავი ცხქარზედ შაური ერთი, მასტა
გომღზედ შაური იღ; ოღუჩ ახჩა რ; ნავროზანა სნ; ამისი შაური

საღთსუცისა და მღივიცისა. ამ აბასზედ ათის-თავი აღარ აიღება; გომღივიც კესეს ეთაზი ბატონისა.

ბრინჯის მოსავალი ვაგანშირიდამ ნასადურს.

ელის აღაღარი სიდირა, ყაზი მაქმადა, აღაა, ემინა, აღი მურა-და, მოლა მუთი; ქოლაგირს ნაკიდურს ზიდუა. ნაკროზანას რომ მოიტანენ, იმათ კალთები მიეცემათ; მადთ კარვიც შეეწერებათ.

დდ. სამღებროსათუს.

სადაც სამღებრო არის, ქართლსა თუ სახარათს-შვილოში, თუ ყაიუულს, სულ სადედოფლო არის; სოქნითს სახარათაშვილოს და ყაიუულის სამღებროები ქალაქის მღებართხუცის კელთ არის, და ზემო ქართლისა ცალკაა.

დვ. თეკრისათუს.

სადაც ხრამში სადედოფლოა, მარხვებში და ყველიერში თეკრი შეეწერება.

დვ. სამარხისათუს.

ქრისტესობის მარხვაში იაღღუზის შვილის მამულიდამ მოვა: ცერცვი კოდი ორი, ნიგოზი კოდი აბ; ტულაში ლიტრა ვ.

ერთობით თვალკენის-შვილის მამულიდამ ცერცვი კოდი ი; ნიგოზი ლიტრა ლ; ტულაში ლიტრა ი.

გოგოგარის შვილის მამულიდამ ცერცვი კოდი ა; ნიგოზი კოდი ა; ტულაში ლიტრა გ.

მოქო-მჭედლის-შვილის მამულიდამ ცერცვი კოდი ბ; ნიგოზი კოდი აბ; ტულაში ლიტრა გ.

კითხვით კარსეულიძის მამულიდამ ცერცვი კოდი ე; ნიგო-
ზი კოდი დ; ტელაში ლიტრა ი.

ტაშის-კარდამ ნიორი ლიტრა ბ; აგრევე საკომლოსედ
ბზას თეთრი რ.

ღზ. დიდმისათვის.

დიდომში რაც სადედოფლო გლეხი არას:

დიდმიდამ მევინიბედ მარიაძელები არიან,

მსარეულად მამულის შვილი სულსანა გიორგი და ბერი.

მესაკლავედ დათუნა მამულისშვილი.

ჯელიას შვილი მოყალნე; ასლა კი გაათარსნა ბატონმა.

თედიას შვილი მოყალნე.

როსტიას შვილი, ბერს გარდა, მოყალნე.

ტენებს შვილი ბერუა მოყალნე; ბერუა მზარეულად ბრძანა
სალისუცესმა. დათუნას რომ ორი ძროხა მიეცემა, ბერუას ერთი
მიეცეს, სულსანას თავისი აქნეს.

მზეკვანი ხალუა და მისი ბიძას შვილები ოთარა და კიკილა
მოყალნე. ეს მსახურები ღალისა და კულუსის თარსნები არიან,
სხუა რიგად სუფეს მეზობელს კერ დააკლდებიან.

მოყალნეს სძეს ღალა, მეფისათვის რომ სუთხედ იღებენ,
სადედოფლოს ეჭვსუედ ავიღებთ; კულუსი შეწერთ, ჩვენმა უფრო
შალავათით შეაწერონ; სამზარეულოს შემა მოეტანონ. სხუა ნურა
ეთსოკებათრა. ასე გვიბრძანებია და გვითარსნებია. საშობაოდ და
სააღდგომოდ ნურასა ქსთსოვთ ძღუნის-მეტს; ჰირის-თავი და ნა-
სირის-თავიც გვიპატივებია. ამიტომ რომ მუდამ იმსახურებინა;
მუსათ-გვერდის ყარაულობის და გზას შენასვისა თჯთან იცინ და

როსტინ-შვილები ამისიც თარხანნი არიან და სამასპინილორსიცა, და კერც ურემს შეუბამთ. საუღარი რომ აქნესთ თავიანთი, იმას გალავანი შემოაუღონ.

ღმ. მოკელეთ უღუფისათჳს.

არის არაგვის ერისთვის შვილი სალთსუცესი თეიმურაზ, შანშინ მარტიროზას შვილი მდივანი ავთანდილა; იოთამის შვილი მდივანი შერმადინ.

სალთსუცის უღუფა დღიურ მურასო ორი; კურაში ატენური ღვინო თუნი ბ; თვეში ქონი ლიტრა ა0; კეობიდე მ რამდონკურ თვეში მოკა, ერთი გოდორი სალთსუცესს, ბ მდივნებს, ა სუფრაჳს, ა ეშიკალას-ბაშს.

მდივნებს უღუფა აქნესთ ჰური მურასა თუთოს თუთო, ლავაში რვა-რვა, ღვინო დღიურ თუთოს თუნი ორალი, და ატენური დღიურ თუთოს თუნი 0; ბედნიერს დღეს და ალუბის ღამეში საკლავი, შობა-ადღგომას გარდა; ცხენის ქერი თუთოს კოდი ორმოც-ორმოცი; ჯამაგირი თვითოს ძ; ქონი ლიტრა ა0 თვეში თითოს.

ბეგთაბეგა არის მორღარი; აქნეს უღუფა დღიურ ჰური ღავაში ბ, მადურნი დ, ღვინო თუნი ა, ცხენის ქერი კოდი კ, ჯამაგირი ძ, ქონი ლიტრა ა0.

ქარსნის მუშრიბი შალუბათას-შვილი ბაინდურ, ფინეზის-შვილი ფეშანგი. ამათ აქნესთ ჰური ექნეს-ექნესი, ღვინო თუთოს ლიტრა ა, ცხენის ქერი კოდი კ, ჯამაგირი ძ, ქონი ა0; ბედნიერს დღეს საკლავი, ღეშის ტყავი ამათი. თუ ქარხანას კარგათ არ ემსახურნენ, წერაში ყალათი შეაჩნდათ რამე, ამათ უნდა იხადონ. ქარხნიდამ ბოშყაბიც მიეცესთ. სოჳას ოა, კ; ჰური მურასა ა; ღავაში ზ,

ატენურა 0; ქუაი კოდი კ, ქარსნიდამ ბოშუაბა, ჭონი ა0; ბედნიერს დღეს საგლავი. აგრევე მეორეს სოჯას. საღთსუცის კაცს ჰურ, დ, ღვინო ლიტრა ა, ცხენის ქერი კოდა კ.

ღთ. შევლადგან სადედოფლო და აწ მეფის გიორგისაგან
დამტკიცებული.

ეპასკოპოსი ტფილელი თავის საეპისკოპოსოთი, აზნაურ-შვილი მსასური მათის მამულით.

ეპისკოპოსი მანგლელი, აზნაურ-შვილითა, მსახურითა და მამულითა.

დარბაისელი გერმანოზის-შვილი ოთარი, შაშუა, გუგუნა და კარაზა თავის აზნაურ-შვილითა, მსახურითა და მამულითა.

დარბაისელი ბარათას-შვილი მანუჩარ მისის აზნაურ-შვილითა მსახურათა და მამულით; მისი განაყოფი იოთამ მისის აზნაურ-შვილით.

მისი განაყოფი გუგუნა მისის აზნაურ-შვილით.

იოთამის-შვილი გივი მისის აზნაურ-შვილით.

მუკინიბეთსუცესი შერმადინ მისის აზნაურ-შვილით.

ფაღვან ხოსროს-შვილი იოთამ მისის აზნაურ-შვილით.

სუფრაჯი ბარათა მისის აზნაურ-შვილით.

მისი განაყოფი ქაიხოსრო, მისის აზნაურ-შვილით.

სოღაღას-შვილი ზაალ მისის აზნაურ-შვილით.

სოღაღას-შვილი ქაიხოსრო, მისის აზნაურ-შვილით.

ბარათას-შვილი საამ მისის აზნაურ-შვილით.

ბარათას-შვილი შიოშ, მისის აზნაურ-შვილით.

მისი განაყოფი ქაიხოსრო მისის აზნაურ-შვილით.

ავთანდილის-შვილი ავთანდილ მისის აზნაურ-შვილით.

- ახაშის-შვილი დაკით მისის (აზნაურშვილით).
- მერაბის-შვილი შერმაზან და სულხან მისის (აზნაურშვილით.)
- თაყას-შვილი ბარათა, მისის (აზნაურშვილით.)
- მეჭინბეთსუცესი ლუარსაბ მისის (აზნაურშვილით).
- ბარათას-შვილი თამაზა და გუგუნა მისის (აზნაურშვილით).
- სოლაღას-შვილი ბეჟან მისის (აზნაურშვილით).
- სოლაღას-შვილები დათუნას შვილნი.
- სოლაღას-შვილის იოთამის შვილები.
- საგინას-შვილი ავთანდილ მისის მსახურით და მამულით.
- საგინას-შვილი ფარემუზ მისის მსახურით.
- საგინას-შვილი ეშიკელასი ზაად მისის მსახურით.
- საგინას-შვილი იორაშის შვილი მისის მსახურით.
- საგინას-შვილი თამაზის შვილები მისის მსახურით.
- თულას-შვილი ზაად მისის მსახურით.
- თულას-შვილი ნოდარ მისის მსახურით.
- თულას-შვილი ზურაბ და გივი.
- ეორღანას-შვილები შატას შვილნი.
- დუშია მისის მამულითა.
- აბულას-შვილები.
- ზუმბატის-შვილი.

მ. სადედოფლო საფელებისათჳს.

სასასო საფელი ოფრეთი ერთობით.	შუა-ბოლნისი სულაბით.
გამოღმა ნაკიდური ერთობით.	ჩხეკვი.
წინ-წყარო სულაბით.	გომარეთი.
	ურცკვანი.

მა. ზემო ქართლის სადედოფლო მკელადგან და აწ მეთას
გიორგისაგან დამტკიცებული.

ეპისკოპოსის მროველი მისის....	ხერხეულიძე შიოშ.
ხერხეულიძე ზაად.	ხერხეულიძე ბეჟან.

ფაქნელისშვილი ჰაპუნა.
 თმოგველი მისის...
 თაქთაქისშვილი არდაშელ.
 შადიკასშვილი გიორგი.
 გოგორისშვილი ზურაბ.
 დიასამიძე დიასამ.
 მარტიროზასშვილი მდივანი ბეგ-
 თაბეგა.
 მარტიროზასშვილი მდივანი შაქა-
 რა.

აზნაურშვილი გლეჯვიძე ათი ძირი
 აზნაურშვილი ოქრომჭედლის-შვი-
 ლი.
 რუისი სულაბითა.
 თამარასშენი სულაბითა.
 არადეთი სულაბითა.
 კესვი, აჩაბეთი, ქრცხინკალი.
 სადაუუღებულო.
 ატენს შვრები, საცვი და გლეხები.
 ალი სულაბითა.

მბ. სადედოფლოდ რომელთაც მარხუაში სამარხთ უნდა
 მოიტანონ მათთვის:

	ცერცვი ლიტრა.	ნიგში ლიტრა.	ტყლაპი.
იალღუზის-შვილებიღამ	კ	ე	ვ
ფაკუნიათიღამ .	რ	ლ	ე
გოგორისშვილისა .	კ	კ	გ
ოქრომჭედლისშვილისა .	კ	ე	გ
ხერხეულიძეებისა	ჟ	მ	ი
ტაშის-კარიღამ ნიორი ლიტრა კ.			

ეს სამარხთა ცერცვი ქრისტეს-შობის თვეში უნდა მოვიდეს.

ღამატებურობანი

კანსხვაგებანი (ვარინტები)

(სულხან მდივნის დედნიდამ)

გვერდი.	სტრიქონი.	
3	1	ქა დიდება შენდა მხადო უოკელთაო
—	3	დაუბერაობითა, და გადიდებენ ქმნილნი კელთა
—	6	ჩვენ შენ მიერ პირველთაგანკე
—	10	და სრულიად სპასალარისა და
—	11	და ააღათისა
—	15	ოდეს ვიტვლეთ და ვიტვლის-მოდგინეთ
—	19	(არ არის, სიტყვიდამ „რომელთაგა არს“ და მრთელი მეთ- ცე სტრიქონი.)
4	„	სიები დ და ე თავისა შეერთებულნი არიან ამ სათაურით „აჭილღის შიგამდეგი და ზანდრები“, (რომელშიაც 14 მოსელეა).
—	20	(მესამე სვეტი) არეშისშვილი მელქუა.
—	27	ჩათარაჰმადას ძმა (ნაცვლად ჩათარაჰმა...)
—	30	(პირველ სვეტში) ახდარის თავილდარი ზალია.
—	31	არ არის 2-რე სვეტში ბოლონდელი სახელი (მიქელიშვი- ლი იოანე).
5	2	აღაყაფის შუა სასლში
—	4	არ არის: „ოთხი სუფრაჰეში“

გვ.	სტ.		
5	9	აღაყაფის აივანში მეჯლისი ბრძანოს; ოცი უახი ფლაკი გაკეთდეს; სამი ბატონის წინ დასადგმელი და ჩვიდმეტო საჯაროდ, მისის აშითა და ბოქსითა; ძროხა ორი.	
6	8	ზოგჯერ მეტ-ნაკლები იქნება.	
—	20	(პირველ სვეტში) ვეზირის ძმისწული მუსტოფა .	მა
—	21	(პირ. სვეტ.) შარაფადინ ოღლი აბდულა.	მა კ
—	22	(პირ. სვეტ.) ისმეილ ოღლი მაჰმად .	მა
—	„	იგ თავში აქვია 11 სასელი, სასელდობრ 6 გვერდზე: 4, 5 (1 სვეტ.); 7 გვერდზე (1 სვეტ.) 6, 7, 14, 15; (2-რე სვეტ.) ბოლოდამ სუთი სასელი.	
7	4	(2-რე სვ.) ფირ მაჰად ამირ მაჰადლუ	. მა ბ
—	5	(2-რე სვ.) ჩოღად სულეიმან ოღლი	. მა
—	8	(1 სვეტ.) აბდულფოღლი მუსტოფა .	. მა
—	9	(2-რე სვ.) ველი მაჰმად ოღლი .	. მა ბ
—	11	(1 სვ.) ნური ალა .	. მა ბ
—	15	(1 სვ.) შარაფადინ ალა მა კ
—	19	(1 სვ.) სარაჯლუ ემინ ოღლი იბრაჰიმა.	. მა
—	30	(არ არის:) რეფიკისა ამოკვეთილი აქუსთ, კომლზედ თითო ულაყი აქუსთ“.	
—	„	(არ არის რმგ თავში სახელწოდება III სვ. 2.)	
8	11	მოურავისა არის. ადგის მუშაზედ: ჰური კოდრ ია.	
—	12	(ივ თავში ჯერ არის: რავლახარში მუშაზედ კოდი მგ, მეს-რეს კოდი იბ, მესში ღვინო რაც მივცეთ.“ შემდეგ და-ბეჭდილი მიჭეება.)	
—	16	მუშა სოფლებიდან აქეს, გარიგებულა, სამკალი	
—	24	„სოფელში“ მაგიერად რსთველში“	
9	10	წაღდი, ეჩუ (ეჩო) შვიდი აბაზი	
—	12	ბატონის ზვრებში მუშაობის	
—	26	ბუჩი საკომლო კვ, ღვინო გრგა დიდი ნი. (ამ კვ თავის შემდეგ ჩამოთვლილია სათარებსავით ცარი-ელის ადგილებით ჭკემო ნაჩვენები):	

ტყუ.	სტრ.	
		ქრცხილვანს უნაიე.—რუისს მალეღიქე და გივიშვილე-
ბი.—სამშვილდე კრწანისს მზარეული, ხერტეშები და ფა-
რეშები არიან.—
10	4	„დასტურად“ მაგიერ „დასტურლად“
—	10	უფროსიერთი უწინდელივ გარიგებული არის
—	18	ამ საქმესედ ასამწერლად წავიდოდე
11	11	ბატონს, ორი აბაზი მოურავს; თუ უცნოა და სახდე-
ლის ერთს
—	25	მამასხლისს აბასი, ნაცვალს რ; თუ სსვას
—	26	მამასხლისს აბაზი, ნაცვალს ს; მოუ-
12	3	ღვინის თოკვს
—	8	(ამ კლ თავის ბოლოს ცალკე სათაურსავით არის:)
„გასადრის რიგი და სარგო. წიგნი აქვსთ, მოიტანონ.“
(თავი კვ და კლ შეერთებულსავით არის ერთ თავად.)
—	11	(ამ კვ თავში ჩამოთვლილია სახელები ამ გვარად:)
ურუტი. შური მუშას კოდი ა.
უთარლუ. მუშას კოდი იე.
ფსლ ზერიათის მუშას შური კოდი ი.
ბოკამორის.
აიღარ ბეგი ზაზუასი. მუშას შური კოდი იპ.
იქიჩი.
ლაჯვარდი—მღივანს გივს.
(შემდეგ ჩამოთვლილია სახელები, თავის ადგილს ნაჩვენების
ცვლილებით, იმ სიისა, რომელიც ს თავში არის (92 გვ.)
უნდა შეენიშნოთ, რომ ამ სელ-ნაწერში შემოხსენებული
სიის შემდეგ ცარიელი ადგილია ნიშნად, რომ რაღაც უნდა
აკლდე.)
—	16	(2 სვ.) ოთურ ბულახს ქვეით სუთქულანი ჯვანშირ კიდი-
რასი.
—	22	არ არის „ბატონის“
—	25	«ფეოც ციციშვილმა» მაგიერად «ქვემო ციციშვილმა»
—	29	«ჯავახისის შვილის» მაგიერ «ჯავახისის შვილებმა».

გვ.	სტ.	
13	5	და ს:ბარათაშვილოში,—სარდალი ამაზე წავა, ერთი
—	10	ამილასკარის მამულიც ზემო ქართლის სარდალმა და ერთმა მეფის მდივანმა უნდა აწეროს და დავთარს დაიჭერს. (ამას მისდევს სამი სტრიქონი 14 გვერდისა: 7, 8 და 9.)
—	16	მუსრანისა ბატონის და ორისაც ერისთვის მამულსა კულავ დავთარში ჩააგდებენ. ამაზედ მუსრანის
—	18	მდივანი ასწერს, და დავთარს დაიჭერს მეფის მდივანი.
—	20	ამ სოფელმა საკომლო ორი შური და ბოგანომ ერთი
14	1	(არ არის სიტყვიდამ: «ამ ქვეყნის» ვიდრე გათავდებოდეს სიტყვით 6 სტრიქონში „მოუტანონ.“)
—	7	საურთან დედოფლის საღთხუცესს და მდივანს კელი არა აქვს.
—	10	კარი პირველი, ყოვლისა კელ-ჯოსიანისა და მათის სარგოსი. (ეს სათაურია ნაცვლად კს.) დაგვიდგენია
—	19	ნარიმანა. (პირველ სვეტში).
—	20	(არ არის III სვეტში ბოლონდელი სასული „ქავთარის-შვილი იესე.“)
15	9	სათაური ასეა: «ქორის ბაზიერი». (10 მოხელეა სიაში.)
—	12	(მეორე სვეტში) ოთოთაშვილი გიორგი.
—	13	(პირველ სვეტში) ურდუბეგასშვილი ავთანდილ.
(ამ თავის ლ სიაში არის კიდევ): არეშისშვილი ამაზა; ზავრ-გორელი მანთაშაშვილი
—	—	(არ არის; „სერგეში ნინიას შვილი“)
—	18	ბატში წელიწადში სამ-სამი
—	20	(ლა თავში სტრიქონი 20, 21, ცალკეთ არის. ზგრეთვე 22 სტრიქონიდან საკუთარი თავია „ქათმის მიბარებისა.“)
16	7	მეშეშეს. თასი, მუშობებს ბოშეაბი. სხვა არა ყოფილა დავთარში.
—	11	იასაულის სარგო და გაყოფა ამ გვარათ
—	14	და არც უაფიჩსა, არც
—	17	კელ-ჯოსიანებს კელი არა აქვსთ.
—	21	და ბოქოულთხუცესმა ასრე გაიყონ რომე შურ-ნასეკარი

გვ.	სტ.	
		ეშიკაღასბაშებს და ნახევარი საცა ბოჭოულთ სუტესი იეოს, უკვლამ გაიეოს. ექვსი შაურისაგან
16	24	ის სამი შაური: ორი შაური—რაც ყაფიჩია იმათი და გაიეონ
17	2	ეშიკაღასბაშს და ბოჭოულთ-სუტესს ამასთანი კელი არა აქვს. ბოჭოულთ-სუტესი
—	6	ეს განაჩენები თავიღდაჩსა და ბოჭოულთ-სუტესს და ყაფიჩის მიებარებოდეს.
—	8	„თავლიდარი“ მაგიერად ამ გვერდზე, როგორც მრავალგან, არის „თავიღდაჩი“.
—	9	გაუეოფდეს ეშიკაღასბაშსაც, ბოჭოულთ-სუტებსაც, ყაფიჩებსაც და იასაულებსაც.
—	14	არ არის: თავისას მისცემდეს, რომელსაც სადედოფელსა
—	16	არ არის: „თუ ყაფიჩი... გინ გინდა ვინ ნახევარი საიასა-საულოსი რაც მოვიდოდეს“
—	18	ნუ დააკლებენ, მოუტანდენ.
18	26	მემაღისა: თავზედ ლი. ერთი ძღვენი
19	2	ღაღის ჰურს ხასადარი, მამასანლისი და ნაცვლი ერთად უნდა სჭამდენ. ბოენური ზურის ჰური კე. ღვინო კოკა ლ. მუშას კოდი კე. მეზვრეს კოდი. მესრეს კოდი იბ.—
—	8	არის. თუ დუშაღიკი მოვა, ნახევარი ბაზიერთ სუტისა არის და ნახევარი შიგამდეგისა და ბაზიერებისა.
—	9	(ლუ თავის შემდეგ მოჭკება:) „ყარაის მეეორედისა. როგორათაც წიგნი აქვსთ გაბაშვილებსა და იმაში სწერია, ისე ქნან (ისილუ თავი რეთ გვ. 92).
—	12	(არ არის გაეაზის ბაზიერთ საიში სახელწოდებანი II სვეტისა 2, 3, 4 და III-ში 4.)
—	14	(პირველ სვეტ.) შარუნ საჩქისას-შვილი საღმასანა. (მეორე სვეტში) ბოენელი ოზბეგისშვილი ოთარა. (ლზ თავში სულ მოხედენი არიან 8).
20	5	აიღების, ხან ერთი თუმანი, ხან ორი თუმანი, ხან სამი თუმანი.

- 20 9 გამოიღონ გადმულ-გაუცემელმა თუმანი თორმეტი.
- 10 „ამათვე თუ ბატონმა უბრძანოს შაჰისეკანი, უარს კერ ეტყუას“. (სსკა შემდეგ ჩამატებულია ამ 10, 11 და 12 სტრიქონში.)
- 14 გაუსსნელად, ამასეუდ გამოერთმევის
- 16 აბაზი, ბამბაზედ ორი აბაზი, მარხლის საშაღნეზე
- 18 ხალანზედ და ტყავზედ
- 20 ქალაქს გაცილებულს, გორს ჩამოცილებულს გაღმით თუ გამოღმით
- 26 (არ არის სიტყვიდამ: „გორის რიგი ნაგროზს“ ვიდრე გათავლებულს 21 გვერდზე 1 სტრიქონში სიტყვით „ნაცვალს“)
- 21 1 არაფერი. გორის ზეკრის მუშას ჰური გოღი მე, ღვინო გოკა მ. გორს უნდა
- 3 ორთლი დღე უნდა სნან
- 8 შაური დაწინიმი თავის თომრისა,
- 9 ორი შაური ნაზირისა, ორი შაური მუსტოფისა, ერთი შაური მუშჩიბისა.
- . (სიტყვის «მუსტოფის» შემდეგ სტრიქონს ზემოთ აწერია: „ანლა მოღარეთ სუცესს უბოძა“.)
- 11 სახასო სოფელი გატეხილი-კიდი. —ამათა სძესთ იქიუ ქარგასლის წმედა და სტუმრის დგომა, —ამის მოურავის სარგო (შემდეგ ცარიელი ადგილია დატოვებული ნიშნად, რომ აკლია).
- 18 ჭემო-ბოღნისს — ერთი; ეს
- 22 13 წლულეთს
- 15 დრეთ, გათელთ (მერმე გადასწორებულია „კანაელთ“)
- 21 ცხირელთ
- 23 5 გამოვიდეს რვა გოღი; იწნების
- 21 თიბათკეს თვითო უჩინოს, და იმან გზავნოს;
- 24 2 ცხვარი რომ დაიკლას: მკერდი თუშხალს, გისეჩი—შხარკულს, გულ-ღვიძლი—მეთეფშეს, თირკმელი—აუშტანს,

- გვ. სტ. თავები—შათირებს და ძალღ-შემნახაკებს, ტყირობი და ფილტვი—მესაკლავებს.—
- 24 9 უაფინის ნაზირის სარგო
- 10 რამელიც ქარხნის ასნათი ან თავიღდარი
- 11 ამბარდარი „ამბარდანი“ მაგიერად.
- 12 მზარეული ან მუშრახი თუ მუშარხათე
- 16 ამბედაც ესენი წაკიდოდნენ იასაულათ; საფაფინოს, სამ-
დივანბეგოს
- 19 (არ არის სიტყვიდამ: „წაკიდოდნენ, იმის“ ვიდრე ბო-
ლომდე.)
- 25 1 (არ არის: „ორ შურს, ქოსაღზედ შურს, თიმენჭზუედ,
მეშზუედ“)
- 5 შანშიას შვილის თახუნმა; მდივანბეგის თახუნმა, ისას თა-
ბუნმა, მუსტოფას ნაყუქმა, შინიას თახუნმა, ასლანას ფა-
რეშის თახუნმა, ამათ უნდა გამოიღონ
- 26 1 ორი ულაყი. მამასასლისისა სარგო, რაგორც ეკლესიისა
არის; ნაცვლისა—აგრევე; ხასადრისა აგრეთვე.—(ამას მი-
ჯეება) დურნუგის ჰური კოდი იე, ლეინო რაც მივცეთ;
კენაში, მკაში, ლეწკაში კოდი მბ. მესრეს კოდი კბ.
- 23 მეზობელში. შიშლიგი ს. ერთი მეორეზედ კონი გუმელთ
უნდა გააკეთონ და ჩადგან.—დიდომს აბარია
- 24 სარგო კომღზედ: ტკბილი კოკა ბ, ბზე—ვირის საზალე ა,
შეშა საზალე ა, კომღზედ სატარულო რნკე, შეზალახო-
ბა, კევის-თაობა
- 27 3 მოყალზედ კოკა აბ. მაღის
- 8 სხვა ჯერ არ დადებულა.
- 22 გამოძღები კარჯისა სოე.
- — „ფარაჯღუ“ მაგიერად „სარაჯღუ“
- 23 „თახირს“ მაგიერად „ფუსრას“ თუ „ფუსარას“ (სომხით მე-
ლიქინთ დედანში „ფახირს“.)
- 28 7 ქათანჩი ფათს თახუნი... (ქათანჩის“ მაგიერ „ქათანაქჩი“
არის ამ თავში)

გვ.	სტ.	
29	23	ქოლაგირი კომლი
30	3	ლაქლარა კომლი იბ, ამისგან რანჩზარი თ
—	6	ყარა დემურნი მოლა
—	8	(არ არის ამ 30 გვერდზე 8 და 30 სტრიქონში „ჟამი“ არც ერთი.)
—	11	(მეორე სვეტ.) იბრეიმ საღილ-ოღლისა ძმებიანად. ო ა კ
—	15	(2-რე სვეტ.) არუსლუსან მამადასი . ო ა
—	20	(2-რე სვ.) დემურნი მოლა ახულ უასუმასი. ო ბ
31	3	ქათამი ივ. ბატონი
—	10	წელიწადში რკ. საშობაო
—	15	კომლზედ ულყაი ქაღაქამდის. (ამას შემდეგ წითლურით სათაურად ჩამოთვლილია თითო სტრიქონად და ცარიელის ადგილებით ჩასაწერად.) ეკლესიის მამასახლისისა.— ეკლესიის სასადრისა.—
—	„	ნე თავში არ არის 3 სტრიქონში სიტყვიდამ „ბატონი რომ აიურება“ ვიდრე 4 სტრიქონში გათავდებოდეს სიტყვით „უნდა გამოიღონ“. შემდეგ აგრეთვე არ არის სრულად სტრიქონი 17, 18, 19, 20, 21, 22 და 23 სტრიქონში ვიდრე გათავდებოდეს სიტყვით „ჭკვი ტლდ“.)
—	17	(ამავე ნე თავში სტრიქონი 17, 18 და 19 შეადგენენ საკუთარ თავს „ელის ეთაზი“ და მისდევს როა თავსა.)
—	20	(აგრეთვე სტრიქ. 20 და 21 ვიდრე გათავდებოდეს სიტყვით: „საჭკვი რაჟ.“ შეადგენენ ერთს თავს და მისდევს ოდ თავს.)
—	23	ეკლესიის მუშაზედ ჰური კოდი ჟხ. ღვინო
32	10	„გოდაკიდამ“ მაგიურად „ქოდავიდამ“
—	16	(თავი 2 ცალკე თავად არ არის, არამედ მიჭყეება ჰირდაპირ ლდ თავს, სადაც ეს ლდ თავი თავდება (17 გვერდი) და შეადგენს ერთ თავს: „ბოჭოულთ სუცების საგო“)
—	18	(არ არის სიტყვა „ბაშს“)
—	21	ქართულით წაკიდოდეს.
33	1	(სიტყვა „მოქალაქეს“ არ არის.)

- ფ ჯ
- 33 2 (არ არის: „და თუ მსახური ადგეს, ორს შაურს გამოართ-
მეგდეს“.)
- 7 (თავი ასეა: „ზარათუნანის რიგი და ქალაქისა“. შემდეგ მი-
ჰქუება: „შირველ ზარათუნანის მუზდი)
- 9 „სუსტითა“ მაგიერად „უსტითა“
- 10 „დამდაბს“ მაგიერად „დამდამს“
- 15 ჩვიდმეტი; ამისგან წაიღებს უურქუ ტ,
- 17 გლაჰქუ წაიღებს ით მისსაღზედ სუთს შაურსა
- 18 თავგარი ი მისსაღზე კე. სიქაქენი და თასწქენი ი მის-
საღზედ რ, თავილდარი
- 21 (აქ და შემოთაც „უათალი“ მაგიერად „უათალი“)
- 22 უველას ვამი—ოთხი
- 34 1 ჩავა ცუცსლში, ცუცსლიდამ გამოვა კერცსლი მისსალი ჩნ.
- 6 „მდივნებს“ მაგიერად „მდივნებებს“
- 7 წელიწადში ოკე; მდივნებებს წელიწადში ოიბ ჭ.
- 11 (I სვეტი) დილომმა დამე კ.
- 17 (II სვეტ.) უარაბუდაღის შვილის მამულმა დლე კ
- — (აბ თავის შემდეგ არის ცალკე თავად:)
- „გუთნის ხარჯი სწერია და მკის მოსაკაღზედ ჰქიდა.
სენისა ესრე არის, თუ უსელოთათ სასაღარმა და მოსე-
ლმა არ მოიყვანოს, თანბა უნდა, თორემ რაც ღმერთმან
მოგვეცეს, ის უნდა სთხოვონ.
- 35 9 წმინდა ლიტრა კდ; ქერი ლიტრა ი; ღაღისა
- 13 კარზედ სამი კოდი ღაღად უნდა მოსტენ.
- 16 მამასასლისიანად და თარხნიანად ძროხა ე.
- 19 ტბის-უურისა და თრიალულის
- 26 საჭკრიო—ცხენი. (მეორე ადგილს, ჩამატებულში, არის:
„კარი“)
- 36 3 ღალიდამ გუთანზედ ექვსი კოდი, ავა სამოცს კოდს. გარ-
დაის ამისა სამი წილი მოურავს; მეოთხედი საღოსუცესს
და მდივნებს. საჭკრიო—ცხენი. ნაცვლისა—კომღზედ
- 7 საჩქემე ორი შაური. თედუს მუშის პური—კოდი იგ. აღ-

გვ. სტ.

ტაშს მუშას პური—კოდი ი. ბალუყის მუშას პური—
კოდი ი. ნიადაგ სწორად არ იქნება, ზვკისა და მბარ-
კაზედ მეტი მოუნდების.

- 39 7 ჭკემო ღოშოსაკენ გორა არის.
- 22 იმ გორის გასწორ გავლა გორაზე დიდი ჭკა შეს, იმ ჭკის
გასწორ ტბის პირს ჭვიანი გორა
- 26 (1 სვეტი) ეპანი—რატიშვილისა.
- 40 3 (1 სვეტ.) ზემო ოლთისიგ
- 5 (1 სვ.) ჭკემო ოლთისი
- 7 ღოშოსი.
- 11 (თავი ატ გაუოთილია ორ თავად: 1, „სმელი თევზისა“,
2, „ზუთხისა“.)
- 12 (არ არის სიტყვიდამ „კემლი“ და 13 სტრიქონში ვიდრე
თავდება სიტყვით: „აუშხანაში მოაბარონ.“
- 15 სსკა რიგად რიგით მოიხმარს; თუ დააკლდება, გაურიგებ-
დენ.
- 16 (ათ, ო და ოა თავებში უველგან „თავილდარი“ უნდა
„თავილდარი“ ნაცვლად).
- 41 22 სარტებელი არის. დუშალიკსაც ასრე გაიუოთუდენ. ამ
- 27 „კატის თავს დღიური სამი თუნგი ღვინო; მთის მეჭინი-
ბეს საკლავიცა აქვსთ.“ (სსკა შემდეგ არ არის.)
- 42 10, 11 და 12 სტრ. (III სვეტ.) ჩააკაშვილი, თულაშვილი
ლომ-კაცი, აკანათელი ედიშერა.
- 14, 15 და 16, სტრიქ. (პირველ სვეტში) ჩაფარაშვილი ედიშერ,
გოგინაშვილი დავრიშა, ბახუტის მძა ჰაჰუა.
- 17 (III სვეტში არ არის: „იქნა ჭამი კვ“)
- 43 1 (სათაური) „ილღეჯის საყარაულთა საყოარულთა.“
- 4 მდინეებისა. ერთ რიგი აჭი სულუს თაბუნია, ისიც მასთა
არის, კომლი კვ. ამათ აქვსთ ნაღ-ღუსმანი სატედი ტლდ.
ილღეჯაზედ რაც პროხა დადგების,
- 8 (არ არის:) „ერთი აბაზი სამასპინძლოა ან აბაზის ღირე-
ბული“

- გვ. სტ.
- 44 2 „ერთი კათალიკოსის აზნაურშიელი, თაზის შვილი უნდა ადგეს“. (ასე თავდება, სხვა არა არის რა ამ თავის დასრულებაზე).
- 12 თარხანი არის ნე, გამომღები ფმე. ამ გამოცდაებს საკომლოს ქეს ჰური ათი ლიტრიათა კოდი ბ, ქერი ქეს რვა ლიტრიათა კოდი ბ ი; იქნების ერთი საკომლო ლიტრა მ; კომლზე სქეს ჭათამი ა, ბზე საკომლოზე ზარი ერთი, სამეჟინიბო ჭათამი ა, სამეჟინიბო სოფელზე ბატკანი ა. ეს კოდის ჰური და ბზე გორს უნდა ჩამოიტანონ. სამეჟინიბო კოდის ჰურის ათის თავი
- 17 (არ არის „ჭათით“)
- 21 (II სექტ.) შულაკრის მალიდამ უნდა იქირაონ ნ.
- 25 (3 თავის სიის შემდეგ მოსდგეს):
„ყოფორზედ მარნის რეცხისა ნუსსა აქესთ მემარნესა და სოფელი და სოფლები ასრე სასულდობ დაწვერათ.“
- 45 2 მორწევა, მომკა, გალენკა
- 7 სამი დღე ბარვა, დაწინება და ჩამოტანა. კიდევ სასასოს ასეს ღალა
- 16 ქერი კოდი—ბ; კომლზედ
- 20 მომკა, ღენკა, შეტანა
- 24 ათის თავის ნახეარი. კომლზედ ჭათამი, თეითო ლიტრა ქერი.—კავთიკევის მესთვლეს
- 46 13 სანაკროზო და სამასპინილო.—რაც
- 20 „აღავარს“ მაგიერად „აღავასარს“
- 22 ნაგებში ინდოს რუზედ თაღარი ე.
- 24 შაჭტელდი ოღღის რუ.— არის ამ რუების რანჩპარი შაჭტელდასი კომლი.—ფარმანლუ ინდოსი კომლი ნე. ჭორა არჩისა
47. 6 ჩალთუკი ერთი თაღარი რომ ჩაყარონ და დანაყონ, იე ლიტრა ბრინჯი გამოყა; ბატონს უნდა მოართონ, თავიანთ ულაყითა ჭარხანაში უნდა მოიტანონ.
- 9 „ყონასლუს“ მაგიერად „ყონაღლუს“

- ფ ჭ
- 47 13 ვინც ბატონის გარეშე კაცი მოკა
- 15 „ბელბასი“ მაგიერად „ბელბაში“
- 19 მოიტანა და ახალმან
- 48 2 ამ აბრეშუმის მოსაკაღში, რომელიც სასასო კანისაგან ქუმი არ შეიკერის, გაღმა თუ გამოღმა, ამის ათის-თავი საღოსუცისა
- 9 „მანდაური“ მაგიერად „მანდაური“.
- 11 (არ არის სიტყვიდამ „სამარსო კვირაში ნასეკარ“ ვიდრე შემდეგ 49 გვერდზე 8 სტრიქონში თავდება სიტყვით „მინალთუნი ამათი“)
- 14 (ჩამატებით ჩაწერილში „საბატონოს“ მაგიერად „საბატონოს“ არის).
- 49 11 (არ არის სიტყვიდამ „ორი“ ვიდრე „რამდენჯერ“)
- 12 (არ არის სიტყვა „სხვა“)
- — თვითონ უზბაშს თვითონ უახს ფლავს მისცემდენ. (ამას შემდეგ იქვე დაუმატებიათ:) წელიწადში კაცის თავს თვითონ ჩარქს ტყვიას უარაფხანიდამ მისცემდენ და თვითონ ჩარქს გვარჯილას მისის გოგირდითა; გვარჯ-იარაღი მისცემდეს. —
- 19 „ეს უზბაშები“ მაგიერად „უზბაში და ეს ოცი“
- 50 21 ბარსნის წილი. გლესის გაცემასზე კომლზედ ქ.
- 51 14 (არ არის მკერვლების სიაში II და III სვეტი. (სულ 4 მოხელეა.)
- 19 მემანდრები. (მხოლოდ ეს არის ჩამოთვლილი) მემანდარბაში აღიხანა, მემანდარბაში სოზია, მემანდარბაში ბასუტა; არემის შვილი როინა, ხოჯის ძმისწული ავთანდილა, პარუნ სარქისასშვილი უთრუთა, არიშის შვილი გასპარა.
- 52 2 (არ არის ე თავში I და III სვეტი და II სვეტისა 1, 5. სახელი (სულ 3 მოხელეა.)
- 7 (სია ეთ თავისა, „მეჯოგენი“, შეიცავს 9 მოხელეს ქვემო ნაჩვენების შეცვლით:)

გვ.	სტ.	
52	8	(პირველ სვეტ) თავილდარი ბოუნელი მღებრისშვილი თამაზა.
—	—	(მეორე სვეტ) იქვე (ბოლნისს) მეჯოგე კართანა.
—	—	(მესამე სვეტ.) იქვე ბიძინა.
—	10	(პირველ სვეტ.) იქვე შირიას შვილი ქართანა.
—	—	(მესამე სვეტ.) ეძნელი ძირველასშვილი ჰაპა.
—	11	(არ არის სასელწოდება ეს თავში III სვ. 3 და I სვეტში მისამატებელია „აულაბრელი ბერუკა.)
—	13	(არ არის ქორის მუბადურთ სიაში სასელწოდება: I სვ. 1, II სვეტ. 3 და III-ში 3. (მოხუციანი არიან 6).
—	18	(ეს თავის „მეჯინიბენი“ სიაში (20 მოხუცა) კიდევ არის:) იქვე (დიღომს) გულუასშვილი, იქვე ჩანასშვილი ზუბიტა, იქვე ზოსიტასშვილი იესე. ეძნელი გოჩალასშვილი შოშიტა (შოშიტა მერე ჩამატებულა), როსტიასშვილი ასლუა, იქვე (ეძნელი) ყალანდარა, იქვე მენაბდისშვილი ქიტია, იქვე აღენასშვილი ბერი, იქვე გოგოლას შვილი აღია. ქვემო-ანდრაშს მახარასშვილი. აულადელი ბერია. ცრიცელი ივანა. არწევნელი ჰაატა. კავთისსეკს ხატუას შვილი, იქვე თეგდორა.
—	19	(პირველი სვეტი, ეს თავის სიაში.) დიდძელი ნიჭელას შვილი ჰაპუა.
—	20	(არ არის დაბეჭდილის მესამე სვეტის მეორე სასელი.)
53	2	დალაქი მელქუა, შანშეშვილი ქაიხოსრო, ჯაჯანა სესნია-შვილი, მუსსელაშვილი ზაალის შვილი, აღამ ნაბიტვარი, მგალობელი თუმანიშვილი თამაზ თავლდარი, დოხადია, სიამარადისშვილი რტია (სულ 8 მოხუცა).
—	—	(არ არის სამივე სვეტი მერიქიფთ სიისა, გარდა II სვ. 1. (სულ 9 მოხუცა).
—	24	ნუ წამოახუენ.
54	12	ბრინჯიანი ჭამა ბრძანოს,
—	16	შიგამდეგი, ორა შედვინე, ერთი შიგამდეგი ბატონის
—	23	ქვემო ქარხნის და ნაზირის დავთარში და ქარხნაში

- 55 11 გორის ამბარდანთან მიატანინოს და ჭალაქს ჩამოტანათ
ჭალაქის ამბარდანთან ჩამოატანინოს, როგორც
- 25 (ქვ თავის შემდეგ არის:) „საკომლო ბზისა არის: თერ-
თმეტის თავის სამი წილი მეუნიბეთ ხუცეებსა, მისის
ქათმითა, და მეოთხედი საღთსუცესსა და მდივნებსა.“
- 27 (არ არის „ასე განგვიწყებია“.)
- 28 (ქვ თავი რომ თავდება, ემატება:) „ერბოში თასს ნუ გაი-
ღებენ; უაიუღურნი, ტაშირული და თრიალული მოკა, ის
სარჯონ. რა-ხან დაილიოს, შეგვატუობინებდენ.
- 56 9 აილათის მჭრავისა, ჩვენის ძმის მეფის ბატონის შანავა-
ზას მაგიერად
- 12 და ძმამან ჩემმან ბატონმან ჭახოსრომ
- 21 მდივანბეგმა გააკრიგოს. ამის სამართალს ელი-აღასი ნუ
იქს. ჟარბმა ბატონთან მოკიდოდეს. აგრევე თუ გარე-
შე კაცი ელის კაცსა და ელის კაცი გარეშე კაცს უჩიო-
დეს და თავისის ნებით მდივანბეგთან ელის კაცნი ერთმან-
ერთს თუ უჩიოდნენ, ესენიც მდივანბეგმან უნდა გააკრი-
გოს და სამართალი უეოს. თუ ელი-აღასი ან მთასა და
ან ბარს ელში იეოს, იქ გარეშე კაცმა ელის კაცისაგან
შემოსჩივლოს, იმისი სამართალი ელი-აღასმა უნდა უეოს.
- 57 6 აქ არ იეოს
- 11 ან სახასო სადღოფლო კაცი
- 17 ერთი აბაზი დედოფლის მდივნებსა
- 23 რომესაც დედოფალი ჭალაქს ბრძანდებოდეს, დედოფლის
საღთსუცესი იქ ახლდეს, ბატონი და მდივანბეგი იქ არ
ბრძანდებოდეს, სადღოფლოს სახასომ
- 58 7 მდივანბეგისა და მეფის მდივნებისა არის.
- 11 თავისი სარდალი
- 13 მდივანბეგს და ერთი აბაზი—მეფის მდივანს.
- 14 (არ არის თითქმის ორი სტრიქონი სიტყვიდამ: „რაც ან
ბატონის“ ვიდრე გათავებოდეს სიტყვით „მეფის მდივან-
სა“ . (შემდეგ ასე იწყება:) „და აგრევე სადღოფლოსი დე-
დოფლის მდივანს. აგრევე...“

- გვ. სტ.
- 58 23 (ორი თავი რ და რა დაბეჭდილისა შეერთებულია ერთ-
თავად სათაურით: „მდივანბუგის გარიგებისა“.)
- 59 2 თითო აბაზი, ჯორზე თვითოზე აბაზი, ხუთ დახალ
ულაზე ერთი აბაზი, ცხვარსა და ღორზე თითო.—
- 60 5 გამომღები ქათმით—რე.
- 7 ისრე იმათ გამოიღონ. ჩამოტანა ქალაქ სქესთ.
- 14 «თაღლიდარს» მაგიერად „თავილდარს“.
- 19 (რც თავისა სულ სამიოდ სტრიქონია, დანარჩენზე ხელ-
ნაწერში სწერია: „სამი თურცელი ცარიელია, ამიტომ რომ
დედანი დაძველებული იყო.“ შესწორებულია 19 სტრი-
ქონი ძველ ნაწერის გადახსნუით ასე: „მეჯოგეთ ხუცესი
ბოღნელი თამაზა დაგვიყენებია.)
- ამ თავს მიჭეკება) თავი ამ დაბეჭდილისა, რომელიც
ხელნაწერში შემდეგ არის ჩამატებული.)
- 62 1 (სათაურია „ჯილავის მეთოფეები“. ამის სიაში პირველად
არის: „(უზბაში თურქისტანისშვილი ქაიხოსრო“. (მერმე)
„არის მეთოფე“ (და ჩამოთვლილია გვარები; სულ მეთო-
ფე 42).
- 2 (II სვეტ. პანხელის შვილი მამისიმედი.)
- 6 შიაკაშვილი. (I სვ.)
- 7 ტელაშვილი ავთანდილ. (I სვ.)
- 9 ალაქსიძე სოსია. (I სვ.)
- 13 რევიშვილი გიორგი. (მეორე სვეტში.)
- 15 დიღმელი კიკნიაშვილი. (I სვ.)
- — ციციშვილი თამაზა. (II სვ.)
- 19 კრწანელი დეკანოსაშვილი. (I სვ.)
- 21 საბარელი რთარი (II სვ.)
- „ (არ არის სიაში მოხელეთა სახელწოდება ჩათვლით:
I სვეტში: 3, 4, 5, 10, 13; II სვეტში 1, 3, 4, 5,
6, 10, 15 და III სვეტში 8, 16.)
- 63 9 რაც საკლავი დაიკლას თითო ფეხი ამათ წაიღონ;
- 10 თვითოს მრგვალი ჰური ორი, მწეკარს მადაური გ; სამ-

8 ს

- სუნს ღ მარსკაში, ქონი ლიტრა ა, თვეში თვითთა საკლავი თავილდაჩს. მის ღროს დღეში ქერი
- 64 5 ფული; ხუნიდამ (ხუნიდამ?) რუსუმი რჩი თუძანი.
- 7 (ვარანტი ეთანხმება რიე თავის სომხსთ მელიჭიანთ დედნისას იმ განსხვავებით, რომ შესამე სასელი სიაში არ არის.)
- — (დაბეჭდილი რჩი თავი რიე და რიე შეადგენს რჩს თავს ამ სათაურით: „საღაროს ნაზირის თაბუნი“, რომელშიაც მხოლოდ სიაა: „თავილდაჩი თუშმდისშვილი ბეჟან, მუშრიბი ნასუიდა, გერაქ-იარალი ბირთველა,“ და მეორე თავი „მოღარე,“ რომელშიაც ჩამოთვლილია დაბეჭდილის რიე თავის სია ქვემო ნახვენების შეცვლით.)
- 13 (II სკ.) უჩრდანასშვილი ფარემუზა, არღუთაშვილი ოღუზა, იეგუაშვილი გიოა.
- — (III-მე სკეტი) მირზაშვილი რეკაზა.
- 17 (III სკ.) როსტეჟანაშვილი.—იეგუაშვილი თამაზა.
- 22 (I სკ.) ბოლნელი ლეკუა, გრიგოლაშვილი გრიგოლა.
- „ (მოხელეთ სიაში არ არის სასელწოდება ჩამოთვლის რიგით: I სკეტში: 1, 6, 7, II სკ. 1, 2, 3, 4, 5, 8 და III-ში 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9. სულ სიაში 16 მოღარე).
- 65 1 (არ არის სამივე სკეტი მთლად რიზ თავამდე.)
- 11 (არ არის სიტყვიდამ „ერთი წელიწადი“ ვიდრე ბოლო სიტყვამდის «აიღონ»).
- 66 5 ეურეს ინადირებდენ; ინდომ
- 8 (არ არის მოხელეთ სიაში I სკ. 3, 4, 5, 6; II სკეტ. 1, 2, 3.)
- 68 2 (საზანდრების სიაში პირველად:) საზანდარბაში გიორგი (და მეკმე:) მისი თაბუნი: მირზასანაშვილი...
- „ (საზანდრების სიაში სულ 4 სასელწოდებაა, დანარჩენი არ არის, რაც ზემო და ქვემო I და II სკეტებშია და აგრეთვე III-ში, 4 და 5).

- ჭ ჭ**
 68 5 (III სკ.) ალელი თამაზა, (მერმე) დალაღასშვილი.
 — 10 (რლ თავის სიაში (სულ 39 მოხელე) აკრეთვე არიან ჩამოთვლილნი:) „გოგიტასშვილი ბეჟანა, შოშიტასშვილი ბერუა, ხიზანასშვილი ივანა, გილაური ასლაძეზა, ბოლნელი ყანდიაშვილი წალუა, იქივ მამასასლისის შვილი ფესუა, მარუთას ღვინია, სახუდრელი თამაზა, კირაკოზას სოფლის შანაზარა, ეშიკასშვილი შაჰუა, დათუნა.“
 — 15 (I სკ.) ეძნელი გოჩაშვილი ხოსიტა.
 — 16 (I სკ.) იქივ ანდელაშვილი შერმეზანა.
 — 17 (I სკ.) საბატელი გიორგი. იქივ სარქისასშვილი ბეჟუა. იქივ ხარაჯიშვილი სისარული. ზემოანდრათს ეჟუბა,
 — 21 (II სკ.) სარუოდლი უსენია.
 — 22 (III სკ.) დემეტრეშვილი შალვა.
 — 23 (არ არის: III სკეტში საფარეშო მოხელეებში უკანასკნელი «გიდეჟ იასეა».)
 — 24 (II სკ.) მეკარვე ბერაშვილი ზურაბა.
 — 26 (II სკ.) მისი (კავთის-ხევის ზურაბისშვილის) ძმა დათუნა.
 — 28 (II სკ.) კაკალიაშვილი ფიონა.
 70 1 (თავი რლვ გაყოფილია ორ თავად: 1, «სამზარეულოს მოკელენი» (რომელშიაც სულ 5 მოხელეა) და 2, „მზარეულები“ (20 მოხელე). დაიწება „მზარეულნი: დიდმელი ბერუა“-დამ)
 — 3 (მესამე სკეტ.) გოჯრელი ზურაბა.
 — 5 (მეორე სკეტ.) ეძნელი მასნა.
 — 6 (მესამე სკეტ.) ჭეკო ბოლნელი ელიზბარ.
 — 13 თავი რლვ გაყოფილია ორ თავად: 1, «საღვინის მოკელენი» (რომელშიაც 3 მოხელეა: I სკეტის 1, II სკეტ. 2 და III სკ. 1.) და 2, „მელკინე“ (მელკინენი) რომელშიაც 12 მოხელეა.
 — 18 (არ არის რლვ თავში სახელწოდება II სკეტ. 6 და III სკ. 5, 6.)
 — 21 (მეორე სკეტ.) კალატოზისშვილი ანდაშელ.

- 83 6
- 70 22 (შირკ. სვეტ.) შულავრის მამასახლისის შვილი შაშა.
- 24 (თავში რღმ მეტეიკის-შირკები 7 მოხელე).
- 25 (შირკელი სვეტი) გეგელის შვილი თამაზა.
- 71 1 (საა რღთ თავისა ჩამოთვლილია ისე, რომ დაბეჭდილი მრთელის სტრიქონის გაბმით წაკვიკითსოთ და არა სვეტებში ჩამოყოლებით; ჭკემო ნაჩვენების შეცვლით. (მოხელე 10).
- 2 (შირკელი სვეტი) თავილდარი ბოვნელი ნაზარა.
- 4 (არ არის რღთ თავში სახელწოდება II სვ. 4 და III სვ. 4)
- 5 (შირკელი სვეტი) იქავ ხატის უმა თამაზა.
- 7 (არ არის რღთ თავში III სვეტ. 1 და 5 სახელწოდება.
- 8 (რღთ თავისა I, II და III სვეტის სიის სამის სახელწოდების მაგიერ იწყება სტრიქონით: „თავილდარი არუთინა და ბაიარა. მათი თაბუნი: დიდმელი თამაზა“. (14 მოხელე).
- 9 (მეორე სვეტ.) იქავ მარიაშული ბერუა.
- 10 (შირკ. სვეტ.) იქავ თანდილას შვილი ბეჟიტა.
- 11 (მეორე სვეტ.) რღთისელი თამაზა.
- 16 (არ არის რღთ თავში სახელწოდება II სვეტ. 1, 4 და III სვ. 3.—ჩამატებულია სხვა ხელით ჩაწერილი რღთ. სამი კიდევ სხვა იშოონა.)
- 17 (შირკელი სვეტი) თავილდარი თუშმლის შვილი გიორგი
- 19 იქიე (ესე იგი ბოლნისს, რადგან მოსხენებულია სიაში შემდეგ „ბოვნელი ბერუა“ სი) გზირის შვილი.
- 72 6 ჩვენის სასახლას სოფლების ხასადრებთან
- 22 ლიტრაზედ რღთხი გამოიყვანონ. .
- 24 „მადარურზე ლიტრაზე ათი იქნა.“ (რღთ თავი რღთ თავდება, ემატება:) „სტუმრისა ამაგებში არ არი, ამას ცალკე დასწერენ.“
- 73 4 გამოერთმევის, ბოგანოს გარდაისათ. ამისგან
- 9 „ბოგანოზედ ძეს საური გომღზედ რღთ შაური, ეს ბატონის არის.“ (ამას შეიდეგ არ არის სიტყვიდამ „ბოგანოს ძღვე...“ გათაგებამდის, და მის ჩაცვლად მისღვეს შემ-

გმ სტ

დეგი სიტყვები: „მესაურესთან საღთსულის კაცი უნდა იყოს და იმასაც მესაურესთან წილი აქვს.“

- 73 20 სუფრატყსა. საბალასის ჟარბიზა ორი წილი ბატონისა, მესამედი მებლასეს.
- 74 3 ამისი თარხანი რმე;
- 4 სსკა გამოსაღები როგორც
- 10 აგრევე ქათამი. სსკა
- 15 სატინიანოს გოდი ჰურის გამომღები“ (შემდეგ არ არის სიტყვიდამ „დარჩა ქათამით“ ვიდრე ბოლოს სიტყვამდე „ისრე ამესთ.“)
- 18 საკომლო ტაა. (ჩამატებულია).
- 22 ამათ საკომლო ბზე
- 75 5 გასატესლო ძროხა ბატონის
- 14 აღამათისა; იქნების თოთხმეტი შაური. ობაზედ ხუთი აბაზი სამემანდრო არის.
- 76 9 (რთ თავი იწყება ასე:) „შეიკლასბაშისა და სხვის კელ-ჟოხიანის სარგო ზემორე სწერია. აგრევე მდივანბეგის სარგო, იქვე ზემორე დაგვიწერია, მუნ ჰპოკეთ.“ მერე „საღთსულის სარგო უოკელს წელიწადს...“
- 14 თამბაქოს იჟარიდამ, აგრევე ყაფნიდამ, აგრევე ქონის იჟარიდამ, ელის ეთაზის
- 77 3 „ტუსტუს“ მაგიერად «ტუთხუს».
- 10 (რთ თავს შემდეგ დაერთვის:) „საკომლო ბზისა მეთოსედის ნახეკარი; შეშის თერთმეტის თავისა ნახეკარი. დარბაისელნი, ეფისკოპოზნი, თუ სახასო აზნაურშვილი, თუ გლესი, თუ მოქალაქე რომ ამოკარდეს, ამათის ბეითაღმანის ათის თავის ნახეკარი საღთსულისა არის და ნახეკარი მდივანებისა. სსკას კელი არავისა აქვს.

აჩიდეკ საღთსულისა გაცემულს გლესზედ—მარჩილი; ბოგანოზე ტ; სახელოზე კომლზე—ტ; სითარხნეზედ—ქ. ამების წიგნი და რაც მამული და საკელო გაიცეს, უწინ საღთსუცესმა უნდა დაბეჭდოს, მერე ბატონს მიაართვას.

გ ჭ

- აგრე ბარათისა და ჭამაგირისა. სარსათჳედ.“ (ამას შემდეგ ცარიელი ადგილია დატოვებული.)
- 77 20 რაბ თაჳი რა თაგდუბა, იჭკე მიჭუეუბა ცალკე სტრიქონებით შემდეგი:
- „უნდა გარეცხონ კოჳრის მარანი.“
- „სალორის უნდა ჩაუარონ ყინული.“
- 22 რაჳამს ინებოს მეფემან, თუ ანუ მფლობელმან
- 24 ქარსა და სარასა შინა დაგება ტაბლისა
- 25 დაბრძანდეს, ეს სახლი
- 78 1 და სულ მოფენილი უნდა იყოს
- 2 ბოძი არის, ეშიკალასბაშები
- 3 და ერთი აქეთ დადგებოდნენ; ამ ბოძიდან
- 4 რანიც კელ-ჯოხინანები არიან, ან სობათ იასაულები იყვნენ, აჭ ნახეკარი
- 7 აქათ უნკენოს და იქითმან იქით თაჳ-თაჳის ალაგი
- 11 უკან ყორჩიბაში დადგებოდეს და ყულაარლასი რანიც ბატონს თაჳს ადგებოდეს
- 12 რიგზე დადგებოდნენ, ყორიასაულიც აჭ დააყენონ
- 21 ოთხმა აქეთ თაჳთაჳისი კონჩა
- 26 მელეინემ ლეინო დაასხას
- 79 15 რადესაც ბატონმა დიდ სახლში
- 18 და ორმოცდა თხუთმეტი ყაბი სსკა ფლაგი იჭნებოდეს.
- 21 თუ სმას ბრძანებს ბატონი,
- 80 3 თუ ისიჳ სახლი
- 81 7 (არ არის) ერთი შიგამდეგი, ეჭისი სსკა მელეინე“
- 16 კვირეს რაც დაიკლას ძროსა, ტყაეუბა თუშმლეებისა და სალთხუცის კაცისა არის.—
- 20 ხან ოც თუმნად, სან მეტ-ნაკლებად.
- 82 14 არა აჭესთ ტუეის მებაჳესთან, ჩელიეჩის მებაჳემ უნდა აიღოს
- 16 ტუხტუ სქესთ ჰირეულზედ გამოარჩეული
- — „ტუთხუჩისა“ მაგიერად „ტუსტუჩისა“

- გვ. სტ.
- 83 „ (ორი თავი როც და როც (84 გვერდზე) დაბეჭდილისა ერთ თავად არის ამ სათაურით: „უშის და მოხარშულის ძროხის საწესო მიცემა.“)
- 13 ჰური კოდი ა, ქერი კოდი ბ.
- 24 კისური მეჯორებს
- 84 7 აბულაშვილისათვის გვიბძანებია რამდენი სკაა, თაფლად აწერია და
- 85 3 „ჩამოიტანონ საკომლოზედ ჰური კოდი რნა; გორს უნდა მოიტანონ საკომლო ნი; საკომლო სარი კონა.“ (შემდეგ არ არის სტრიქონი 6, 7, 8, 9 და 10).
- 15 ის ერთი აბაზი ასრე გაიყოფა: რკე მელიქისა და მამასახლისისა არის, კე—საღთხუცისა არის, კე—მდივნებისა; შემალეს კე.—ამ მელიქმამასახლისის
- 21 სათაურით: „ჭალაქის სატყევეოსი და ხარჯისა ასრე არის“ შეიცავს შემდეგს 11 თავს დაბეჭდილის ტექსტისას აღნიშნულის ვარიანტებით, ამ წიგნით: რზ (85 გვ.), რზგ (86 გვ.), მდ (23 გვ.), რეე (91 გვ.), სიბ (105 გვ.), ია (6 გვ.), რათ (82 გვ.), იბ (6 გვ.) მს (24 გვ.), რეზ (92 გვ.) და სი (100 გვ.).
- 22 „რამდენსაც“ მაგიერად „როდესაც“
- 24 უნდა შემოაწიონ. ერთს კომლს კაცს ბატონის უმას რომ ერთი თუმანი შესვდეს, იმისთანა კაცს გაცემულს ხუთი მინალთუნი შევარდება ამ წესით უკვლას.
- 86 2 ჭალაქის აწერა შვიდს წელიწადში ერთხელ მოხდების.
- 87 6 ქათამი ბ. აგრეე
- 9 გასამყრლო.—(შემდეგ ცალ-ცალკე სათაურებად ცარიელის ადგილებით ჩამოთვლილია:) ქვითკირის ღილოს მამასახლისისა.—ქვითკირის ღილოს ნაცვლისა. (შემდეგ) სააკას ღილოს მუშაზედ ჰური კოდი—იბ. მესრეს კოდი იბ. მკაში ღვინო—რაც მივცეთ.
- 15 (I სვ.) ფეთხანის ბუდე.
- 19 ასრე არის და იწებოდეს: სთველზედ რასაც

გვ.	სტ.	
88	3	შეკარდეს, თოკევი რომ
—	4	მემარნემ მოიწონოს და იჩინოს, ის ჩვენთვის დაუწერონ და ჩვენთვის წაუღონ.
—	14	რძვ თავის გათავების შემდეგ არის:
ჩქვევრის მრეცხელი: ციციშვილის უმა, წყნეთი, დაღუ-
თი, აძისი, მოურავის უმა, გოშტოშაბის შვილის უმა,
თულაშვილების უმა, ზარბითი, თურქისტანის შვილის ერ-
სტის, ბეგაშვილების უმა, დიდებს სანინოშვილების უმა,
წარყულეთი, გაბაშვილების უმა, მანასტერი, ყურეშავის-
შვილების უმა, კაძლი ა.
89	5	(არ არის) „კიდეუ საგინასშვილი ბეჟან“. (სულ 18 მოხუ-
ლეა სიაში).
—	11	(პირველ სვეტში) შაყულაშვილი ალაკერდა.
(მესამე სვეტში) მალაღასშვილი იენუჟა. (ამას გარდა სია-
ში არის ჩამოთვლილი:) ზავარაშვილი იოთამ, ედიშერა-
შვილი თაყა, თულაშვილი ზურაბ, ფორღანაშვილი ფრი-
დონა, ფორღანაშვილი ასლამაზა, ფორღანაშვილი ასიტა,
ზემბადაშვილი შატა, მათარსიშვილი რევაზ.
90	2	(არ არის ვაღლითურორჩების სიაში სასულწოდება I სვეტის
1, II სვ. 1 და III სვ. 2. (სულ 3 მოხულება).
—	18	(არ არის) „თუ ვარობა არის, რვა ვარია“
—	19	(არ არის) „გრევე კობა“
—	21	(არ არის) „თაფლი ნახევარ ჩარქვი“
91	7	(არ არის) „შესაწავად ნახევარ ჩარქვი; მოხარშული ხიზი-
ლაღა“
—	11	(არ არის) „მოხარშული თუ უმა დ; ერთს ყაბზედ“
—	—	ჩარქვი, ერთს ყაბზედ დოში წყვილი ოთხი;
—	16	უნდოდეს თვითონ თუშმაღს—ბოშუაბი;
—	—	არ არის „ამაღს თვითო უაბი“
—	17	„ოსტატს; ერთი თასი საყას, ერთი თეფში აუშტარს,
ერთი თეფში მუშუეს, ერთი თეფში სალთხუცის კარსაც.“
(თავლები)

- 88 სტ
- 91 24 „გეჩანბაჰის“ მაგიერ „გეჩანბაჰის“
- 92 17 (არ არის:) „ყარაიის მეურნულისა“ (და ასე თავდება:) „შეკასოს. ყარაიის მუშაზედ ჰური კოდი ლე, ლეინო—რან მიესტეთ.“
- 93 7 (II სვეტ.) სატის სოფელი—ვეზირს.
- 12 (II სვ.) ღუკასას სოფელი მოლა აბდუღასშიღს.
- 18 (II სვ.) აუშენებელი უაიუღლის სოფელი ყორორა.
- 20 (I სვეტ.) თათქმაშტი შარაფადინას.
- 21 (II სვ.) კიდევ იქვე ნასოფლარი ა, ნაყიშოღღისა.
- 94 5 ფურზედ ერბო სტილი ა. ქურ- J. H.
- 16 უულარდასი ამირეჯიბი ქაისოსრო ~~ქაისოსრო~~
- 19 რიგზე მართებით ამსასუროს; იქნება უურღრღო
- 21 (არ არის: II სვეტში მოხელეთ სიაში გვარები: 1, 2, 4 და 6, და III სვეტში მე-3-მე გვარი.)
- „ (სიაში კიდევ არის:) საგინასშიღი ფარემუზისშიღი, საგინასშიღი საამის შვილი, სააკაქე იორამის შვილი, გლურჯიქე გლურჯიბის ძმის წული, ეღას უზბაჰის ძმა. (სულ სიაში 15 მოხელეა).
- 95 2 (არ არის შავარდნის ბაზიერის სიაში სახელწოდება ჩამოთვლის რიგით: I სვეტში: 1 და III-ში 1, 3.)
- — (პირველ სვეტში) ბაზიერი ნასიბლუელი მაჰმადაშიღი.
- — (მესამე სვეტში) ფიროღლი აფუსა.
- 4 (მესამე სვეტში) გელიოღლი აშურა.
- (ამ სვ თავის სიაში ჩაქმატების:) მისი (ალი ყურბან ალის) განაყოფი ნასყიდა. არეშიშიღი დათუნა, ბოღნელი რუმეგაშიღი, დიდმული ბასილა, ალი ოღლი ეღისა. (სულ 21 მოხელეა).
- 9 (სია სლ თავისა ჩამოთვლილია მრთელის დაბეჭდილის სტრიქონების გაყოფებით სვეტებ დაყოფილად.)
- 16 (ამ შეცვლილის წყობით არის ჩამოთვლილი ქვემოთ:)
- „ორი სოიბათ იასაული, ერთი სუფრაჯი, ორი ფარეშთხუტესი, ოთხი სუფრაქეში, ორი თუშმაღი, ერთი აბღარბაში, ოთხი აბღარი, სამი შეგოდრეთ-ხუტესი, ერ-

ჭ ჭ

- თი მეღვინეთ-სუცესი, ერთი პირის მეღვინე“....
- 95 17 სამი მეგოდრეთ-სუცესი
- „ (შათირების სიაში სულ 8 მოსელე. არ არის III სვეტ. 3.)
- 96 8 საშარბათოს ქარხანაში
- 16 იქივ უვაკიანებმა
- 17 უგუდელთ შეინახონ
- 18 ფიცელთა და საურელთ
- 21 ბუდე სტეფანაშვილს
- 97 1 ბაადურის შვილის ოსებმა შეინახოს; ჩათურანის ბუდე
ჭ ქსნის ერისთავს რომ ოსები დაუსახლებია, იმათ შეინახონ;
სვერის ბუდე სვერელთ შეინახონ. ეს ბუდეები რომელიც რომლისთვის მიგვიბარებია
- 18 იმერხევიდამ ბ, კოშკადამ ბ.
- 22 ხუთი პატრონს, ერთი პატრონს.
- 98 4 ფურხედ ერბო ერთი ჩარეჭი, ხხალ-ნაშობს
- 14 (არ არის სიტყვიდამ: „პატრონი რომ აიყაროს“ ვიდრე
გათავდებოდეს 16 სტრიქონში სიტყვით: „მისი ქირა.“)
- 24 კაცამდინ; წლამდის ასრე იქმოდენ,
- 26 მოურავი ნურც ბეგრ ხანს დადგების. თუ არ
- 99 5 უაჭი ვისაც მოუვიდეს და ჭია ქუვანდეს,
- 23 ტკბილი ჩაფი ღ; გუთანზედ
- 100 1 უაჭი.—მულავრის ხასადრისა და ნაცვლისა: კალოს შური
კომლზე
- 12 თუმანზედ ხუთი შაური არის, აქლემით მოვა თუ ცხენით.
- 13 (არ არის სიტყვიდამ: „ოცდა შვიდი შაური“ ვიდრე 15
სტრიქონში გათავდებოდეს სიტყვით „თუ ცხენითა, სა-
ხალნეზედ“)
- 17 აქლემის სახალნეზედ ცხრა მინალთუნია და ცხენის სა-
ხალნეზედ ექვსი მინალთუნი. პამბის სახალნე
- 20 სახალნეზედ აქლემისაზე ორი აბაზი და ცხენისაზე ერთი
აბაზი.
- 101 3 (არ არის მრთელი შესამე სტრიქონი).

- გვ. სტ.
- 101 6 (არ არის სიტყვიდამ „გელაქნურის საპალნე“ კიდრე გა-
თავდებოდეს 8 სტრიქონში სიტყვით „მელიქ-მამასა-
ხლისისა;“)
- 11 „სამ-სამი“ მაგიერად „სამი“
- 102 3 „ჭასილის“ ნაცვლად „ჭასაღის“
- 11 მესაკლავეს თუ ავი მოაბაროს,
— 20 თაბათვეს, მკათათვეს თავისი ანგარიში
— 24 სივ თავში „სალთაგრის“ მაგიერად არის „ხლადგრის“
ან „ხლათგრის“
- 103 11 ძმანი ბოლნისს დააყენონ
— 12 სილ თავის შემდეგ არის საკუთარი თავი: „ისრინისა. ის-
რინი გარეგებულია“.
- 18 სურაში რამთონი ღიტრა ჩავიდეს,
- 104 4 ზადის პატრონებს
— 6 ყოველს დღეს თურამეტს
— 20 ფარჩის საპალნეზე ბისტი, საყათისა ფული ორი, ბნინ-
ჯის საპალნეზედ ფული, კრბოზედ და თათულზედ—ფუ-
ლი ორი, ნალ-ლურსმინისა და რკინისა—საპალნეზედ ორი
ფული, მატულზედ
— 27 (სივ თავის შემდეგ არის ცალკე თავი:) „ამალახორისა.“
როდესაც თუმი აიწერებოდეს, ერთის ჩვენის კარის მდივ-
ნითა თქვენს სასარდლოს თქვენ ასწრდეთ. რაც თქვენის
დროშის კაცი საშოკარს იქმოდეს და ჩვენი შეფანჯრიაქენი
ფანჯრიაქს აიღებდეს, რაც ათის-თავი ერგებოდეს, მისი
ნახევარი თქვენი უნდა იყოს და ნახევარი შეფანჯრიაქთ
უნდა გაიყოს. თქვენი დროშის კაცნი უთქვენათ ვერ გა-
იყრებოდეს. ვისაც თქვენის დროშის კაცს სასამართლო
საქმე ჰქონდეს, ჩვენს კარზედ მოვიდოდნენ, თქვენც დასკ-
დებოდეთ. და რასაც თქვენის სასარდლოს კაცს ლაშქრო-
ბის ბარობაზედ მამულს წავართმევდეთ, ამასაც შემოგუ-
კითხებოდეთ; თუ (ვ)უბოძებდეთ, თქვენსაკე შემოგითხუ-
ლობით წყალობას (ვ)უზემდეთ. თუ შეფემ სადღეოფლოს

კაცს მამული უბოპოს, მეფის მდივანმა წიგნი დაუწეროს. და თუ დედოფალმა სადედოფლოს კაცს მამული უბოპოს, დედოფლის მდივანმა წიგნი დაუწეროს. ბატონი რომ მამულს გასცემდეს, უწინ საღთსუცესი დაბეჭდევდეს, მერმე მდივანი წიგნს ბატონს მიართმევდეს და ბატონი დაბეჭდავს. აგრევე ბართზედ და ჟამაგირის სარხათზედ.

- 105 4 ქალაქის ბაიღრის კიტრს დასთესევენ.
- 8 მოურავი და მეღიჭ-მამასახლისი
- 10 (სიწ თავის ბოლოში შემდეგ ნაწერით არის ჩამატებული:) და კ ამასგან კათალიკოსსაც წილი აქვს.
- 15 წელიწადში ერთხელ შემოივლიდენ, ერთს მუშრებს და ერთს საღთსუცესს კაცს თან წაიყვანდენ.
- 22 საბატონოს კაცის შვილისა იუოს ან აზნაურშვილისა,
- 106 5 ძროხაზედ აბაზი გამოუა; ამის ნახევარი გვეის-თავისა არის და ნახევარი მუშრებისა; გვეის-თავთან ჭამოს. თავისი ძღვნის ათის თავი მუშრებს უნდა მისცენ. რომელიც გვეის-თავი სოფელში უმუშრებოთ და უსაღთსუცის კაცთათ მივიდეს და საზღაური აიღოს, ჭურღეულად ზღოს.
- 11 ჭარხების სარგო.—როგორც სარხათი
- 13 და იქნების რომ სამსახურზედ დააყენონ.
- 15 მეფლიშთან შესვლად კელი არა აქვსთ.
- 17 ცხენს შეჯდომაზე გაჭეოფდენ.
- 19 (არ არის „სანადიროში ჟელგას დაუძახებდენ“)
- 22 (არ არის „დაუძახებდენ და“)
- 23 ცხენს შეჯდომაში
- 107 4 ბოგანა ვ. მიწზაშვილის ბოგანა ა, კარნოზაშვილის ბოგანა ა. საკომლოზე ქ.
- 9 არწივანმა მარჩილი ი.
- 10 (II სვეტ.) თუზმა მარჩილი იე.
- 23 (I სვეტ.) ტაშირზედ აიღარბეკმა მამასახლისიანად—მინალ-თუნი ით.
- 25 (I სვეტ.) ურუკა მამასახლისით—მინალთუნი ზ.

ჭ ლ

- 107 . (თაკების სიები 107 და 108 გვერდებზე სრულად არ არის, როგორც სჩანს ანგარიშით. აგრეთვე არეულია ერთმანერთში ორივე გვერდის სიები: 107 გვერდის სიაში I სვეტში არ არის სოფლის სახელები მე-13-ტე და ამავე გვერდის I სვეტის მე-16, 17; და II სვეტის 1, 2, 3 და 4-ზე სახელები გადატანილია 108 გვერდის სიაში. 108 გვერდზე არ არის I სვეტში მე-7-ე სახელი და II სვეტისა 1, 2, 3 და 5; ჩასმატია «კრწანისძა ე.»)
108. 4 (I სვეტ.) ზემო ანტრახიტი მარჩილი—ია

განსხვავებანი

(ხომხითის ძეგლიშვილების დედნიდამ)

- 3 7 ცათაშინა სულ ბრწყინვლად მნათობელის
- 15 ოდეს ვიგულებთ და ვიგულსმოდგინებთ
- 19 (არ არის სტრიქონ ნახეკარი და ასეა:) „და შემსტავსებითა იჭტოლენ და ნურავინმცა მკადრე
- 23 ვითარცა გვეძინეს. რამეთუ შეძველად და უცადებლად
- 4 4 წიგნითა ამით იცნობდენ
- „ (ზინდრების სიაში არ არის: „მიქელისშვილი იოანე“ და ბოლოს აჭილლის შიგამდების და ზინდრების სიას, ერთად დაწერილს, ჯამი აქვს: „იქნა ჯამი იღ.“)
- 11 თაკები დ და ე შეერთებულია ასე; „აჭილლის შიგამდე-

- გი და სსკა ზინდრები: ავილდის შიგამდეგი. აღუას-
შვილი...
- 5 3 „ბოქაულთ ხუცესი.“ სსკაგანაც უკელგან „უხუცესი“ მაცი-
რად არის „ხუცესი“
- 6 21 ხალითად ინოღლი აბდულა ოა ჭ
- 8 19 სათაური: „ატენელს კაცს აქეს ბატონისა“
- 23 ატენის მოურავისა სქეს.
- 9 6 (ორი შრთელი სტრიქონი 6 და 7 არ არის.)
- 12 ბატონის ზვრების
- 19 ხანდელნი, თხილნარელნი
- 12 14 (I სვეტ.) უიზილ ზიარათი.
- 13 8 ზემო ქართლში
- 16 «მუხნარს» და შემდეგ კიდევ „მუხნარის“ ნაცვლად „მუ-
ხნანს, მუხნანის“
- 14 7 კელი არა აქეს.
- 10 „ბოქაულთ ხუცესი“ (შემდეგ კიდევ აგრეკა.)
- 20 (ეს თავში არ არის ორი სახელი: „ზურაბიშვილი ბეჟან,
ჭკთარისშვილი იესე.“ სიაში (რაც სამ სვეტშია დაბეჭ-
დილი, ორ სახელს გარდა) არის 13 სახელი.)
- 26 დამე ბატონების ბაღებში უნდა
- 15 4 „თავს ასლანა აიღებს.“ (ამ სიტყვის შემდეგ აღარა არის
რა ამ კთ თავის დასრულებამდე, როგორც სულსან მდი-
ნის დედანში)
- 9 ლ თავი ასკა: ჟერ „ახალის თეგზისა.“ მერე იქვე „ბო-
ქაულთ ხუცესი და შიგამდეგისა, ქორის ბაზიერი.“
- 10 (სიაში:) არეშისშვილი ვიორგი, არეშიშვილი ამზა, სამ-
შვილდელი... (სიაში 10 სახელია.)
- 24 ჭთამს და სამ-სამს კვერცხს
- 16 8 ბოქაულთხუცესის სარგო
- 18 1 საადდგამო სქეს ძროხა ერთი
- 17 სამს გომღზედ თოსლი ა,
- 19 2 ღალის მურის ხასადარი

- გვ. ლ. 19 5 „იმის ნახევარი და“ ამ სიტყვას შემდეგ ორი-სამი სიტყვის ადგილი წარიკვლია და შემდეგ წითლურით იწყება: „შავარდენს“
- 8 „ბაზიერთ სუცისა არის თუ ღუშალიკი“... როგორც სულხან მდიენის ვარიანტი.
- 16 (არ არის: „გიორგი შვილი იოსებ“, სიაში არის 11 სახელი.)
- 20 25 „გორის მამასახლისის სარგო, გორისნაცვლის სარგო.“ (სათაურებია და დაშორებულია სსკა სიტყვებთან.)
- 21 12 ხმათ სძეს იქივ ქარვასლის
- 24 2 დაიკლოდეს, მკერდი თუშმალს, კისერი მზარკულს,
- 25 6 თაბუნმა, ისას თაბუნმა, მუსტაფის ნაყუქმან, შახის თაბუნმან, ასლანა ფარეშის თაბუნმა, ამათ უნდა გამოიღონ კომილზედ
- 28 1 ხიალუ მერაბას თაბუნე კომილი აზ.
- 4 ფადირი იპ. დარჩა ობ. ამისი რკბ. თარხანი მოლა გზირი ით, მასტა ე. ფადირი დარჩა ოზ.
- 29 11 დარჩა ნდ.
- 13 „ქლაგირი“ მაგიერად „ქლაგირი“
- 33 15 წაიღებს ყურსჭე ექსს
- 36 13 მობრუნდება და კლანეთის ბოლოს
- 28 მთილამ კაფჩარი
- 38 10 ჩამავარდება, იმის გამოსწორ ქციის პირ ჭვა ჩაკვისვამ, იმის სწორად კიდევ ჭვა ჩაკვისვამს, გზის პირს ჩაკვისვამს. გზას ზეით
- 12 და არწევანს შუა ოთარ მდიენს
- 41 27 გარეობაში დღიური გ. თუნგი ღვინო
- 42 11 „თულასშვილი კაცი“ მაგიერ „თულასშვილი ლომკაცი“
- 44 2 ერთი კათალიკოზის აზნაურშვილი თაზისშვილი უნდა იდგეს. ამ კონს რაც ჭვის შეესება მოუნდება
- 15 ზარი ა. სამეჭინიბო ჭათამი ერთი, სამეჭინიბო სოფელ-

გვ. წმ.

- ზე ბატონი ა. ეს კოდის პური და პზე გორს უნდა ჩამოიტანონ სამეფინიბო. კოდის პურის
- 45 27 ზურის მეშას დამკა. სენამი
- 51 5 თუმანზე შაური; ზარაზედ თორმეტი
- „ 52 და 53 ტკერდებზე (3მ, 3თ, 4, 4ა, 4ბ, 4გ, და 4დ თავთა სიებში გვარები სსვა განაწილებით და არეკით არის. აქ მხოლოდ მოკისსნებთ რიცხვს ჩამოთვლილ მოსკელთა: მკერდები 4, მემანდრები—7; მებადური 6; მერიჭიფე 9; მესაკლაკი 4; მეჭინიბენი 19. (ამ უკანასკნელს ბოლოში კი უწერია «ჰამი კა»); მეჯოტენი 8 (ჰამი უზის თ.)
- 57 23 ბრძანდებოდეს, დედოფლის საღთსურცისი იქ ასლდეს, ბატონი და მდივანბეგი იქ არ ბძანდებოდეს სადედოფლოს სასასობ, ან
- 60 7 ამთ გამოიღონ. ჩამოტანა ჭალაჟს სქესთ.
- 61 3 არის, კვიცი უკლვბ...
- 20 მეჯოტემ უღოს თავნი და თუ სსკაგან შეამჩნიოს, მეჯოტემ შეიდუღად თავისთვის აზღვევინოს. ამისი საზღვარო
- 62 „ რია თავში რიცხვი მოხელეთა ერთით ნაკლება (ტულია გოჯისშვილი).
- 64 „ (რიე და რიე თავების მოსკელთ სია სსვა რიგათ არის დაყოფილი: რიე—თავმა არის 19, რიე-ში 21 მოხელე)
- 68 „ (სიება რკთ, რლ, რლა და რლბ თავებისა არეულია ერთმანერთში და ზოგი აკლია.)
- „ (რკთ თავში რიცხვი საზანდრებისა არის 3 და ბოლოს უწერია: „სსვა მოჭაღაქე საზანდრები მასი (აღუფი თამაზა დალაღაშვილის) თახუნი არის“. მერმე რლ თავში საფარემოს მოსკელთ რიცხვი 40)
- 69 9 ორი შაური საჩქარბაშს, ორი შაური სალაროს ხაზირს, ორი შაური საჩქარს, ორი შაური თავალდარს, ორი შაური მუშრბოს, ერთი ხელი ტანისამოსი

- 69 „ (რლბ თავში მოხელეთ რიცხვი 5.)
- „ (რლდ თავის მოხელეთ რიცხვი 19.)
- 70 „ (რლზ თავის საღვინის მოხელეთ რიცხვი 15.)
- 71 16 (თავი რმა ასკა:) „სათეფშოსი: თავილდარი თუშმდის შვილი გიორგი, მოქალაქე ხეჩუა, ბოენელი ხეჩუა, იჭაკ გზირიშვილი მეთეფშე, სამეხრეოელი ძამა, კელესიელი ლეკა. სამი კიდევ იშოან.“
- 71 „ (რლოთ, საშარბათოს მოხელენი 10; რმ, საუშტროს მოხელენი 14; რმა, მეთეფშეთ სიაში რიცხვი 6 და ამას უწერია: „სამი კიდევ“. რმგ საზინჯროსი—რიცხვი მოხელეთა 5.)
- 76 11 ტყუის ბაყიდაძე
- 12 (დაბუქდილში რომ ცარიელი ადგილია; იქ არის:) „თუ ამანი მოკა“
- 81 20 სან ოც თუმნად, ხან მეტ-ნაკლებად;
- 83 3 საბატონო ა
- 85 7 მარლი ღიტრა ი.
- 88 16 კელმწიფეს რომ დაუმარცხდეს
- 90 „ (რედ ყალიონ ყორჩების მოხელენი — 5 (აკლია ჰეტრე).
- 94 1 ნაცვალს, ვისაც პროხა გამოუვიდოდეს—აბაზსა,
- „ (სბ თავში ყულარალასის მოხელეთ რიცხვი 14.)
- 95 „ (სგ თავის შავარდნის ბაზიერთ მოხელეთ რიცხვი 17; სდ შათირების მოხელენი 8.)
- 97 25 ცხვარი ია
- 101 21 ტყვე ურუმისაგან ჩვენის ქვეყნის თათარმა
- 104 22 საპალნეზედ ფული, ბრინჯის საპალნეზე ფული, თაფლზედ ორი ფული, ხალ-ლურსმისა და რკინის საპალნეზედ ორი ფული, მატყელზე
- 106 22 საქმეში დაუკურებდენ
- 107 „ (I სექტ.) დიდმელთ თუმანი 10 ე მინაღთუნი ე, გატეხილ კიდელთ ფუმანი 10 ე.
- „ (II სექტ.) „თელუს“ მაგიერ „თელუს“, „ეიზიდ ყირათ-

მა“ მაგიერ „ეიზი ზიარათმა“. — II სვეტში არ არის პირ-
კული ოთხი სოფელი. აგრევე I სვეტში არ არის: გომარ-
ეთი და ურტყეანი. ეს ეჭვსი სოფელი ჩაწერილია 108
გვერდის სიაში და ბოლოს არის: „იქმნა ვამი მარჩილი
რუა, თუმანი ია, მინალთუნი დ, აბასი გ.

- 115 6 დადაღოს, დაღი სალთხუცის
— 8 ასზედ ერთი შიშლიგი მობაღახისა და კიდეკ ასზედ
ერთი საკლავია. ის სუფრაჯისა,
— 21 გვერცხი ს.
116 11 საშობაო ცხვარი ა;
117 23 ბატონს; ფურის ერბო ხბოიანზე
— 27 სალდგომოთაც ს. ბატი ხუთი, სკა არის, სანთელი
ლიტრა ბი
125 18 ერთობით ფავნელისშვილის
127 8 ულუფა დღიური მურასა ორმ;
— 14 დღიურ თვითოს ი;
130 10 (II სვეტში მა თავის სიაში ბოლოს არის კიდეკ:) ოსია-
ური სულაბით. ახალ-დაბა. იმერეთი.
-

დასტურლამალის ლექსიკონი

შემოკლებულთ სიტყვათა ახსნა: არბ.—არბული სიტყვა. თათ.—თათრული. სპ.—სპარსული. ქართ.—ჭართული. ენტ — ეას-ტანგ მეფის სამართლიდამ ახსნა. ეშტ.—ეასუშტის საქართველოს ისტორიიდამ ახსნა. ს.ო.—საბა ორბელიანის ლექსიკონის ახსნა. ციფრები ასახსნელ სიტყვასთან—გვერდის რიცხვი დასტურლამალისა.

ა

ა ბ ა ზ ი, აბასი—ოთხ შაურს აბაზი ჭჭვიან... ერთი მისხალი (ვერცხლი) ორ შაურ ნახევარი წონა არის, ექვსი დანგი ერთი მისხალი იქნების, ოთხი ცერცვის მარცვალი ერთი დანგი არის... ოთხი ქერის მარცვალი ერთი ცერცვის მარცვლის წონა არის. (სამართალი ეახტანვის.)

ა ბ დ ა რ ი—წელის მზიდველთა ღ ბანაკის უწმინდურებათა გაწმენდის უფროსი. (სპ. აბ-წყალი, დარ-მქონებელი). სპარსეთში აბდარი ახლავს შაჰს ან დიდებულს, თან დააქვს წყალი მისართმევად. აგრეთვე ატარებს სელად საჭირო საცმელს, წამოსასხამს, ქოლგას (სამწყურს), ხელსახოცს ღ სხვას ამისთანას. აბდარს გამოართმევს სსვა უფროსი თანხლებული შაჰისა ღ ის მიაართმევს.

ა ბ დ ა რ ბ ა შ ი—აბდართა თავი, უფროსი.

ა ბ დ ა რ ი თ ა ვ ი ლ დ ა რ ი—მოხელე, რომელსაც აბარია სააბდრო.

ა ი ა რ ი—(არაბ. *أجر*-წონა.) წონითა ღ ღირსებით ნამდვილი, სწორი. ვერცხლზე ითქმის, როდესაც წმინდა ვერცხლს იმდენი სხვა ილევრო (მეტალლი) ურევა, როგორც მიღებულია სახელმწიფოში. რუსულად *проба*. ძველის ვერცხლის პრობი, აიარი, იყო ისე.

- თი, რომ ასში კერძსლი 88 ნაწილი კიდრე 90 ნაწილამდე, ჭ სპი-
ლენში დანარჩენი ნაწილი იქნებოდა.
- აი ვანი—დერეფანი (ს. ო.) სპ. ان ايو ان—სასლის შესავალ კა.
რის მსარეზე წინა ჭერი, ბოძებზე აგებული.
- ალანდარი, აღამდარი—მებაირდე.
- ალაუაფი—შესავალი წინა დიდი კარი ეზოსი.
- ალაუაფის შუა სახლი 5—?
- ალაჩუხი—კარაკსავით დადგმული ქონი ჯოხებისა ნაბდით გადა-
ფარებული, თავის შესაფარებლად ხმარობენ ელნი ჭ მეთევწენი;
ხარგა.
- ამალა (სპ.)—კრება, დასტა ერთის ხელობის კაცთა ანუ ხლებულთა.
- ამანი—საიჯარადროს რისამე მიბარება დროებით სანდო კაცის
სელში, (სანამ ასლად იჯარით გაიცემოდეს,) იმ განზრახვით რომ
საიჯარადროს ნამდვილი შემოსავალი ცნობილი იქნას.
- ამასალა, ამსალა—ნახე ჭამასალა.
- ამბარდანი, სპ. ابار انا انბარდარ—სურდათის ზედამხედავი,
პროვანტის კომისიის უფროსი; ამბრების ზედამხედავი.
- ამილახარი, ამილახვარი—მეჯინიბეთ უსუტესი. ამის კელისა იყო
ყოველნი მეჯინიბენი, შიკრიკნი, ჰაიბენი, ჯინიბნი, ჭუნენი, ჯოგ-
ნი, რემანი მეფისანი. (კსმ.) არბ. امير ამირ—უფროსი, اودان
ახურ—ბაგა. XI სუკუნეში მეფე გიორგი (1445—1469) იო-
თამ ზედგინიბის შთამამავლობას უბოძებს თავისს გადაჩქენისათვის
«სპასპეტობას (ესე იგი სარდლობას) ქართლისას, მოურაობას
გორისას, ცისეთა ჭ მამულთა ჭ მეფის კარის ამილახრობას.»
ძას შემდეგ სიტყვა «ამილახარი» ნიშნავდა სარდალს ქართლისას.
- ანფა—მდიდარი (ალაუალი), უფროსი კაცი.
- არაუნანა—არყის გამოსახდელი ქარხანა, ზავოდი.
- ასლანუ—? (ასლანლუ—სპარსეთში შემნასველია ჭ დამკვრელი ბე-
ჭდისა ანუ შტემპელისა, რომელზედაც გამოსახულია ლომი,
ასლანი).
- ასნაფი—ამქრის კაცი ერთის ხელოსნობისა, ერთის ხელობისა,
მოსკელეობისა.

- ა უ შ ტ ა რ ი, ა უ შ დ ა რ ი—სასმელ-საჭმელთ მცველი (ს. ო.) სააუშ-
ტრო—სადაც სასმელ-საჭმელი ინახება.
ა უ შ ხ ა ნ ა, სპ. **هشاش** აშხანა—სამზარეულო.
ა ღ ა ლ ა რ ი—მებატონე. უფროსი თათრებში.
ა ღ ა მ ა თ ი, არბ. **آما** აჟამათ—ვედომა, ეოფენა დროებით.
ა ღ ს ა ე ა ღ ი, აღსაყალუ (თათ. თეთრ-წყერა)—უფროსი, ჰატოვსაცე-
მი, საშატო კაცი.
ა შ ი—საჭმელი, წვენი, ფლავი. (სპ. **ش**—ჭელესი სამღვდელთა-
თვის).
ა ჯ ი ღ ღ ა—ცხენის კურბტი (ს. ო.) ბედაური უღაყი ცხენი ჯოგ-
ში გაშვებული კარგის ჯინშის მოსაშენებლად.
ა ჯ ი ა ღ ა თ ი, არბ. ნამდვილ არის ეილათ ანუ ჭეილათ—დიდ სამ-
ზღვრებიანი გასამგებლო მხარე, მაზრა; **область**.
ა ჯ ი ნ გ ა რ ი, ანგარი (სპ. **انگاری** აჯნგარ, აჯნ-რეინა, გარ-გაშკეთე-
ბელი)—მჭედელი ოჭროსი, კერცხლისა, სპილენძისა; აგრეთვე ფუ-
ლისა.

ბ

- ბ ა ზ ი, (სპ. **بازی**)—მიმინო, შავრდენი, გაკაზი ღამ გვარნი მფრინ-
ველნი. (ს. ო.)
ბ ა ზ ი ე რ თ - ხ უ ტ ე ს ი—ამის კელისა იყო სრულიად ბაზნი, ბაზიერ-
ნი, მეძალენი, ძალენი, ტეკთა ღ კელთა მცველნი სანადიროთა
მეივისათა; (ვმტ.); **одеж-сережестеръ**; **grand-veneur**.
ბ ა ზ ი ე რ ი—ქორ-შავრდენტა მომკვლეა; **сокольникъ**; **fauconnier**.
ბ ა ღ უ ე ნ ი—თათ. მეთევზე.
ბ ა ე ი, არბ. ტვირთის სარჯი (ს. ო.); გზებზე საქონლის შემო-
ტანის ღ გამოტარების დროს დანიშნულს ადგილებზე გადასა-
სადი ერთმეოდა საქონლის რაიმე განსაზღვრული ნაწილი (თავი);
სპარსეთში ამ ასაღებ ნაწილის ნაცვლად ფულად იღებენ ღ ჭკვიან
რას ტარ, რომელსაც რუსულ ტომოუნის ჰოშდინას მნიშ-
ვნელობა აქვს.

ბარათი, არბ. **تراہ**—წერილი, წერილით ბრძანება.

ბარდანა—დიდი ძაძის ტომარა საზღვევ ან ბამბისათვის.

ბარსანა (სპ. **بارسان**)—სახლის ბარგი.

ბაშმალი—კაცის თავის ასაღები ძალი, სარჯი; *capitation*; *подушной окладъ*.

ბეგარა—დებულების გამოსაღები (ს. ო.); უღანი, განწყობული ანუ შეკვეთილი გადასახადი მუშაობითა; *corvée*; *натуральная повинность*.

ბეგლარბეგი—მმართველი, გაკეპელი სპარსეთის შრომენციისა; გუბერნატორი.

ბედნუშკი—სასმელი არაყსავით დაყენებული.

ბეითალმანი, (არბ. **بيت المال** ბეითალმალ-სახლი, ქონება, საქონელი, საღარო მაჰმადიანთ ქვეყანაში, შარიატის წესით შეგროვული შემოსავალი.)—საქართველოში ნიშნავს უმემკვიდრეთ ამოწვეტილის კაცის დარჩენილ ქონებას; *выморочное имущество*.

ბელბაში 47—?

ბეჩრი—(არბ. **چراغ**—ქაღწულობა) კვანთხა დასტურლამალში უნდა ნიშნავდეს ქაღწულობის წართმევას.

ბოგანო—ძან (გლეხს) ჭქვან, რომე კენახი არა ჭქონდეს, თითო სასლი ჭ რიომის აღაგი ექნების ჭ მიწა ან ექნების, ან არა. (კნტ. გარი გაურისა მუს. 100); უაგარაკო გლეხი (ს. ო.)

ბოქოული, ბოქაული—აისული (ს. ო.); ელიაღჯი (კმტ.); ნახე აისული.

ბოქოულთუხუცესი—უფროსი თავი ბოქოულებისა.

ბოღლაშა—ხმელი თევზი მოცვით, ტყემლით, მყავით რითმე.

ბოშუახი—თეფშის ოდენა სინი სპილენძისა ან თისისა. (თათ.

ბოშ—ცარიელი, უახ—ჭურჭელი.)

ბუშთუქუნი, ფუშთუქუნი 50, 51—?

ბჭობა (ნამდილ ბრჭობა)—სინეჯა ცილებათა. (ს. ო.); სამართალში სინეჯა, მოკითხულობა, გასამართლება, გადაწყვეტა ჭ განახენის დადება (გაბრჭობა). ბრჭე—მოსამართლე, გამომინჯავი ცილებისა. (ბჯე—კარი, შესავალი ეკლესიათა ან სახლთა).

ბ

ბაკაზი — მონადირე მფრინველი.

ბაღდადი, სპ. Բաղდაճ — ცხვრის ფარის მწეებსების უფროსი ზედამხედველი.

ბაღაჭუ, ვვ — ?

ბაიოქლეი — გადახდელი, მიმცემი სასელმწიფო ხარჯისა, ხარჯის კაცი.

ბაიოსაღეი — სასელმწიფო გადასახდი ხარჯი, ყალანი.

ბატემულ-ბაუტემელი — სასელმწიფო ხარჯის გადახდელი და არ გადახდელი.

ბერაქიარაღი — მსახური, მოხელე ყოველ გარის შეკვეთილის საქმის ასრულებისათვის, რაც მიენდობა.

ბეჩანბაში — ნამდვილ ბეჩან-ბაყი (ბეჩან-წასკალი) — საქონლის წამლები, როდესაც ერთს ადგილს ბაყს გადისდიდა, ბართს მიიღებდა, ამ ბარათის ძალით დანიშნულ ადგილამდე სსკა საბა-უაზე აღარ გასნიდა ცალკეს და გაიუღიდა. მცირე გადასახდი (ბეჩან-ბაყი) მინც ერთმეოდა. ამ ბეჩანბაყის ადგილებში ყარაულები იდგნენ გზებას და გამკლელთ მცველად ან გამცილებლად.

ბილანი — (ბელანი? — მომსკლელი კაცი).

ბილაური — ბილანელი, ბილანიდამ მოსული.

ბირიშქი, (ნამდვილ ბირიშქი) — ქალაქი ავლანისა, ავლანისტანისა, მდებარე უნდაარის ქალაქის დასავლეთ, ასიოდ კერსის სიშორედ.

დ

დაბაღხანა — ქარხანა ან ადგილი, სადაც ტყავს აკეთებენ.

დაკთარხანა — სამწერლო სახლი, კანცელარია, სადაც ინახება ყოველგვარი წიგნები, კანონები და ქაღალდები.

დამდაბი — (სპ. დამ-დრო, ხანი) ნამდვილ დამდაბი — სანდისხანი. დასტურლამაღში ვგონებთ ნიშნაკს სანდისხან, დროებით მოყვანილ სელოსანს.

დანგი — მკეჭესედი მისხლისა (სამ. ვახტ.); ახლა ჩვენს ყამში მის-
ხლის შეათხედია.

დანიმი, დაწინიმი, სპ. **دانيام** დაწინიმ — ათხე ნახეკარი.

დანისტარი, სპ. **دانشدار** დანიშდარ — მცოდნელი, შეგნებული.

დარბაზობა, სამეფო დარბაზობა — სასახლედ მისულა (ს.ო.) ნა-
დიმი, დიდი მეჯლისი.

დასტურლამა, ნამდვილ დასტურლამალი, არბ. **استور العمل**
დასთურ-ულ-ამალ — სებართვა მოქმედებისა; რიგი, გარიგება, წესი
მოქმედებისა; **инструкция**.

დათაათი, არბ. **دات** დატაათ — ჯერის-ჯერათ, ზედ მიყოლე-
ბით რამდენჯერმე.

დიდ-ბადე, 23 — ?

დროშა, (სპ. **دراوش** დრაუშ) — მწყობრთ ნიშანი, ფერად-ფერად-
დი, გუნდთა და გუნდთა საცნობელი. (ს.ო.) ძველი დროშა, ანუ
ბაირალი არის მრგვალი ბრტყელი რგალი ვერცხლისა ანუ სპი-
ლენძისა, რომელშიც ვაკარი გამოასახული, ან მხოლოდ ურკა-
ლა ვაკარი, რომელიც დაერქობოდა თვით შუბზე, ან შუბის
ტარზე. მას ძირში შუბის ბუშტთან მიბამდნენ ფერად ხელსა-
ხონს და ზოგჯერ ზარს, ერთს ან რამდენსამე. დროშა ქქონდათ
დიდებულ თავადთა (ქართლის სამეფოში: არაგვის ერისთავს, ქსნის
ერისთავს, მუხრან-ბატონს, ამილახვარს, ორბელიანს, ციციშვილს,
როცა გაუყოფელი იყო, და თვით მეფეს). დროშა ეძლეოდა სა-
ჩუქრად მეფისაგან, მაგალითად ორბელიანთ აქეთ უკანასკნელი
დროშა ამ წარწერით: «ჩვენ კეთილმსახურებან მეფემან თეიმურაზ
მიუბოძეთ დროშა ესე წინამძღოლსა ჩვენსა ამირ-სპასალარს ქი-
ხოსრო ორბელიანს, ოდეს ცხებულ ვიქმენით საცხებელითა სამე-
ფოთა, თვესა ოქტომბერსა ა, დღესასწაულსა კათოლიკე ეგლე-
სიისა სვეტისა ცხოველისასა, ქრისტეს აქეთ ჩემე, ქრონიკონსა
ულგ». ქართლში იყო ამ თავ დროშებს გარდა სხვა წერილი დრო-
შები, წერილ თავადთა, თემობათა და სოფელთა, რომელნიც შე-
იკრიბებოდნენ თავ ზემოხსენებულ დროშათა წინამძღვრობით თმ-
ში, ანუ დღესასწაულში ცალ-ცალკე. — თვითთაველი თავ დროშის

საწინამძღვრო შედგენდა ს:ს:არდლოს ანუ არმიას ჭ ამასთა-
 ნაკე გასამკებლოს. სასარდლოში ითვლებოდნენ მრავალნი სხვა ჭ
 სხვა სპატიონო თუ სახსო ჭ სადედოფლო ემანი ჭ სოფელნი.
 ქართლში იყო სუთი სასარდლო. (ნახე სამართლის წიგნი ვასტან-
 გისა კარბი თეთრ..ს გარბიგებისა მუხლი 35). ბატონის დროშასაც
 ეჭვემდებარებოდა საკუთარის სამზღვრების ადგილის მცხოვრებნი.
 რაც შეეხება მკელთა სხვა სამეფოებსა ჭ სამთავროებსა:
 იმერეთს, კახეთს, გურიას, სამეგრელოს, სვანეთს, აფხაზეთს,
 სამცხე-საათაბაგოს, ამაზე ვასტანგის კანონებში ჭ დასტურდა-
 ძალში არა არის რა. მხოლოდ ქართლის სამეფოს შეეხება. ყოველ
 სარდალს ჭქონდა მეფისაგან მიცემული წერილი, რომელშიც გან-
 საზღვრული ჭქონდათ: რამდენის მშვილდოსანით, რამდენის შუ-
 ბოსანით ჭ სხვა საომარის იარაღით ანუ სამზადისით უნდა გა-
 მოსულიყო სარდალი საომრად.

დუათაში, დუათეში (სპ. دواتش — რ. ცეცხლი) — ერთხელ გა-
 მოსდიდი მდუნე არაყი მეორედ რომ კიდევ გამოხადონ.

დუშალიკი — მქლვნის ნიჭი (საჩუქარი) ს.ო.) თათ. دلشود —
 ჩამოსდომა, სადგომათ მოსვლა ელის საღისისა.

ე

ეთაზი —? (აჯთაზ? — შეკეთება, რემონტი).

ელი, (სპ. ایل ელ) — მწვეფსი ხალხი, რომელიც ხენა-თესკას არ
 მისდევს ჭ ბინას იცვლის; ნომადი; ковышшии народ.

ელიადასი — (სპ. ایل, თათ. اغاسی) ელის თავი.

ერანი, (სპ. ايران იირან) — სპარსეთი.

ერთიბრინი, ესტიბრინი, ისტიბრინი — სანდო, (არბ. اعتبار
 ეთიბარ-ნდობა).

ეშიკადასბაში, (მერყენით, ეშუაბაში) — მანდატურთ-უხუცესი (ესე
 იგი უფროსი ხელ-არგოსანთ, ხელ-ჯოხინთ, მეფის გარე მდგე-
 თა) ს.ო.) მანდატურთ უხუცესის კელისა იყო: მანდატურნი,

ბოჭოულთ-უხუცესნი, ბოჭოულნი, მებჭენი, მეკარენი, ჭონდა-
ჭარნი, საჩანგანნი და ნადიმობისა წესი და წინა-ძლოლა მეფისა,
მოსსენება ნადიმსა და ამხედრებულისა ამის მიერ იყო მეფისა.

(კმტ.) ober-церемонийстерь.

ეჭიბი, არბ. — წინა-მდეგი(მდგომი)მეფეთა; მეფის მაგიერ მოლაპარაკე
(ს.ო.) ამის კელისა იყენენ ყოველნი ტამბეულნი მეფისანი და
ნადიმისა. რგივე მიუგებდა მეფისა წილ, და მას ეტყუდნენ დარ-
ბაზის ერნი, რაინა ესებათ მეფისა მოსსენებად და თავის წინა-
ობასა შინა ვერვინ შევიდის მეფისსა, თვინიერ მისა (კმტ.); ка-
мергеръ; chambellan. .

კ

კეზირი, (არბ. كيزو -- მრჩეველი) — მრჩეველი მეფისა, მინისტრი.
კეჭილ-ხარჭი — შემოსავალ-გასავლის მოსაქმე; приходо-рас-
ходщикъ.

კეჭუბი, არბ. جوب و კეჭუბ — საჭიროება; اجاب و კეჭუბ — საჭირო.

ფ

ფარათხანა, (არბ. فرات خانا ფარათ-მცემელი, მკვრელი, მჭედელი,
हां ხანა — სახლი), ფარათხანა — ფულის მოსაჭრელი სახლი სა-
ხელმწიფო; монетный дворъ; საქართველოში ტფილისში იყო მე-
ფის სასახლესთან ასლოს. სხვა მნიშვნელობისა კიდევ ფარათ-
ხანა — ადგილი სადაც არის ფარათების (არბ. فرات خانا —
ფულის დამხურდაკებელი) დუქნები.

ფარგარი, სპ. فرار — ოქრომჭედელი.

ფინდარი, სპ. فرندار — უნაგირის დამდგმელი, ცხენის მრთვე-
ლი, შემკავსელი.

ფინსანა, სპ. فرخانა ფირხანა — ქვემო სახლი, სარდაფი.

ფირანდაფი, 78 — ?

ზირიშქი, შეგდომით არის ხმარებული 56 გვერდზე, უნდა იყოს გირიშქი (ნახე გირიშქი). ზირიშქი—მუავე მარცვალა გამხმარის მოცვის მისჯავსი.

თ

თაბათი, თაფათი (სპ. თაფათ)—განსხვავება, მეტ-ნაკლებობა. თაბუნა—დასი, გუნდი, ამაღა, მოდასე, მოაქმე.

თავგარე—(ორი სატყუა: ჭართ. თავი ღ სპ. უგარ-მოსაქმე)—თავი მოსაქმე, თავა მოქმედი, თავს მდგომი ოსიტატი.

თავილა—არეულად გამოურეკველად იხმარება, როგორც საჯინიბო (არბ. طويلا თავილა) ღ მეორეს მნიშვნელობით, როგორც ჩაბარებულ-ჩასახარებელი, მიღებულ-მისაღებელი, შენახულ-შესანახავი რაიმე ნივთი, ან ფული, ან შემოსავალი (არბ. تحويل თავილა). ნახე 23 გვერდი: «შესანთლეს თავილად (თავილად) ექლეის».

თავილადარი, (არბ. تحويل თავილ-ჩაბარება, სპ. არ და-შქმენელი, მოქმედი), ნამდვილად უნდა იყოს თავილადარ (ღ არა თავილადარ ანუ თავილდარ, როგორც შერევნით არის ხმარებული დასტურდამალში)—მოსელე შემოტანილ-შემოსტანის შემოსავლის, ნივთის ანუ ფულის მიმღებელი, მხარებელი.

თავიშები 54—? (სპ. თავაშ—ცარცვა, ჩსუბი; ბეკითობა, მზრუნველობა).

თამამ, თათ.—სრული. თამამ არი—ნამდვილის დაწესებულის ღირსების ვერცხლი. ნახე აიარი.

თანბა 34?—(სპ. სასუელი, დასჯა).

თარზდარი, თარზდარი, (არბ. თარზ-სასწორი)—მესასწორე.

თარხანი, სპ. ترخان—თავისუფალი. სითარხნის წიგნი მიცემული 1661 წელს შაჰნავაზისაგან მოქალაქეთ ჩივიანას შეიღებისადმი ამბობს: «როსტომ მეფის წიგნიც გინახეთ ღ რა რიგადაც სხვა მოქალაქე თქვენი მეზობელი თარხანი იყოს, იმავე წესით გვითარხნებისართ». შემდეგ 1743 წელს ამავე გვარს თეიმურაზ II

მეჟე ვრცლად ჰ განმარტუბით «წიგნს ჰ სიგელს» უბოძებს, «შეიღოს ჰ მომავალთა შენისათა, ასე რომე ამას წინათ რომელსაც ჭურჭჩიბაშს (ჩიგიხნაანი ჩვენს უამშიაც ჭურჭჩები იუვენს 1860 წლებში. ამ სელობისანი იუვენს პირველი ძველი წარჩინებულინი მოჭალაჭენი ტფილისისა ჰ როგორც სსვა სელობა ჰ სელოსნობა რამდენსამე საუგუნეს გადადიოდა ჩამომავლობით), ჩვენის ჰაჰის ჰ მამისთვის უმსახურებია, უოკელის სელმწიფისაგან თარხანი უოფილან ჰ ჩვენს მოვიკითხეთ, ჰ როგორადაც ძველადგან სემწიფების დროში ჭურჭჩი თარხანი უოფილიუოს, იმ რიგად ვისმინეთ აჰა ჰ მოსსენება თქვენი, ასე გთარხნეთ ჰ განგანთავისუფლეთ; არაიყერი სჩვენო გამოსალება არა გეთსოკობდეს რა... ერთის იოტის დანათასუკვი... არა გეთსოკოსრა: არა ძაღვი, არა ხარჯი, არა სატარულო, არა დუქნის ხარჯი, არა ტიკი ჰ ტომარა, არცა შეის სსსლშა მდგმური დადგეს, არცა სსვა ხარჯი ჰ სჩვენო სთისოკარი ჰ გამოსალები, ცოტათ თუ ბევრამდინ, ასე რომე ერთის მწის: ჰ წვიმის მეტი თქვენს კარზედ არაიყერი არა მოდგესრა. არ რდეს არ მოკემალოს წუალობა ჰ სითარხნე ესე არა ჩვენგან ჰ არა შემდგომთა ჩვენთა მეფეთა ჰ მეჭატროსეთაგან... აჰ ესევე თარხნობა დამტვიცებულთა 1753 ერეკლე II-სგან. თარხნობა ეძლეოდა ხარჯის გამომძებს: მოჭალაჭეს ან გლესს.

თ ა ფ ა უ თ ი. ნახე თაბაუთი.

თ ა ლ ა რ ი — უაზან-ბორჩალოსკენ ჩვენს უამში რვა ფუთი ჰური ან სსვა მოსაელის მარცვალი, ბრინჯი, ქერი ჰ სსვა.

თ ა ს შ ქ ე ნ ი — ? (კგონებთ უნდა იუოს ნაუშქენი — მსატველი ფულზე სსსისა, გერბისა. არბ. نقش -სატვა, სჰ ქუნ-გამკეთებელი — გამომსატველი).

თ ე ლ უ 36 — ?

თ ე თ რ ი — ფუელი სჩერთოთ.

თ ი მ ე ნ ჯ ი, თათ. توماج თუმაჯ — გამკეთებელი, გამოყვანილი ტყავი.

თ რ მ ა რ ი, არბ. طومار თუმარ — აღრიცხვა, წერილი, გრძელად ნაწერი ჭალადი დასკუელი.

თოჯი, თოჯი, არბ. **توجي**— შეწერა სარჯისა, განაწილება ხარჯისა ხალხში.

თუთუნჯაკი, თათ.— შესანახი, თავშესაფარავი.

თუშმალღი, თათ.— ხურსათის მიმცემი მოხელე, კომისიონერი.

თუსტი— 33¹/₂ მიტყალი. 1 მიტყალი 1¹/₂ დრამა. 1 დრამა 6 დანგია. 1 დანგი 3 კერატი. 1 კერატი 4 ქრთლის (შემოდგომის ქერის) მარცვლის წონაა. (ს.ო.) თუსტი 50¹/₄ მისხალი (კასტი).

ო

ოთაღი, — ცხერის ფარესი, შემოღობილი ან შემოღობული დასურული; პატრონი აქირაებს ფარის პატრონებსე შემთარში ცხერის შესაფარებლად.

ოანი— ტარადანის თევზის სმელი ზურგიელი.

ოასაული, სპ. **اوسا** იასაულ-ბოქოული (ს.ო.) ვასტანგ მეფის სამართლით (მუსლ 4) იასაული ორ გვარია: ერთი ამსრულეული განახენისა ჭქოარე— გამოძეითსეული, გამოძეიებული.

ოაღღუჯი— მთა იაღღუჯა დემურჩი დასახლის ასღას ადგილია ტფილისიდან 25-30 კერისზე.

ოასნა (თათ. იასნი)— წვენი, წვნიანი სორცი.

ონამი, არბ. **ايمان**— საჩუქარი, საბოძკარი, წყალობა.

ინდოს დანჩჰარი 46—? ინდოს? დანჩჰარი— ნახე ქვემოთ.

კ

კაბიწი, კაპიჭი ვი—? (კაპიჭი-სარზე ვაზის შესაკვრელი წნელია.

კაპიჭ — სომხურად შესავრავი, შეკრული; ერთი შეკვრა).

კოდის-პური — სახელმწიფოდ ასაღები, მოსაგროვებელი პური. ანუ ქერი, ანუ სსკა.

კონი — შემთარბით თევზის საჭერი კოკოზები (გოდრები) დაწ.

უობილი ჰირ ალმა მდინარე წყალზე, საცა უფრო ჩქარია, რომ თეგზი მოემწყვდიოს. შიგა დ შიგ მის დასამაგრებლად ქვით საკ-სე გოდრებაა ჩაწეობილი.

კ უ ლ უ ხ ი (თათ. قوللوقى—სამსახური)—სამსახური, გადასახადი ღვინით.

ღ

ღ ა ნ ჩ ჰ ა რ ი, რანჩჰარი, (ნამდვილ სპ. رنجبر რანჩ-შრომა, ბარ-ქმნელი).—მამულის პატრონისაგან სასხანე-სათესათ ადგილის ამ-ღები გლეხი დ ჭირის გადამსდელი ფულად ან მოსაკლის ნაწი-ლით. მოღალე სხეის მამულზე მსვენელ-მთესველი.

ღ ა შ ქ ა რ ნ ი ვ ი ს ი — ღაშქარის მწერალი; შეაწერდა ჯარს რომელ-სამე განსაზღვრულ სოფელს.—სომხთ პელიქის შვილს, ღაშ-ქარ ნივისის, (სალაროს მუშრბის ჰაჰას შვილის), იოსების სასე-ლობაზე წყალობის წერილში, ქრონიკონს უმშ (1800 წ.) სწე-რია: „თუ ჯარში დაკლებისათვის დაარბია ვინმე ძველის განწე-სებისამებრ, იმის რბუვისა ათის-თავი შენი არის, სხვას მოსე-ღეს დ მდივანს საქმე არა აქვს დ ამის ჯამაგირიტ უკლებრად უნდა მოგეცემოდეს, რაც განწესებული არის.“

ღ ი ტ რ ა (არბ. رطل რ:თლ—ღვინის საწყაო, ღვინის ფიალა)—საჭართუელოში ღვინის საწყაოსაც ჭჭვიან დ წონასაც. ცხრა-ათი გირვანქისას. (ნახე დამატებულებში).

მ

მ ა დ ა თ, არბ. შესაწყვარი. მადათ ხარჯი—შეწყენა ხარჯის გადას-დაში, ესე იგი მოკლება, შემცირება შემოსატანის ხარჯისა.

მ ა დ ა უ რ ი, ჰური ბრტყელი დ მრგვალი (ს.ო.) თორნის სქელი ლავაში. აგრეთვე სქელი ჰური განკუბ სამღვნოდ გამომცხვარი.

მ ა ი რ ი, არბ. მ:ჭირ—სელოვანი, დასელოვნებული ოსტატი.

მ ა ლ თ ი 45 —? (მალთო — ფიჭვის ზეთი).

მ ა ლ ი, (არბ. **سلا** — ქონება) — ხარკი მწკალებელთა (ს.ო.) საზოგადოთ გარდასახადი, სახელმწიფო ხარკი კოჩლზედ, ცოლიან კაცზე და არა ქონებაზე ანუ შემოსავალზე; **подушный оклад**. — წინათ საკუთარი მნიშვნელობა ჰქონია როგორც შემდეგიდან სჩანს: ალექსანდრე მეფის (1413—1442) ბრძანებაში ძალზე ასეა: „რინებეთ (ლანგ) თემურისაგან დაქვეყლის... ცხეთა და საუდართა აღშენებად... საქართველს კვაძლსა ზედან ორმოცი თეთრი ძაღად გაკაჩინეთ და 128 ქრონიკონამდე (1440 წ.) რაოდენი ციხენი, საუდარნი და მონასტერნი არიან, ყოველივე სრულიად ახლად აღუაშენეთ და შეკამეთ. და აწ ჩვენსაკე უამსა შიგან ამოგვიგვეთ... კინც შემდგომად ჩვენსა, კინცა მეფენი და ჰატრონნი იყუნენ, მათთვის ძალი არაინ აიღოს და თუ უღუესი (თათრის ურდო, **орда**) მპოვიდეს, და თათართაგან ძალი დაემართოს, რაცა ციხეთა და საუდართა დაუტყველობისა და თემთა და ქვეყანათა ამოუწვევადლობისა და დაუტყვევებლობისათვის არ მოკრიფონ, მათთვის სხვად მოსახმარებლად ძალი არაინ აიღოს“. მეფის გიორგის (+ 1469 წ.) მიცემულ სიგელში არის: „გაბძანებთ აწ (1468 წ.) ამოგიგვეთ სათათრო ძალი“. (**Акты Археограф. Комисіи — Т. I. 1866 г. тифлисъ.**)

მ ა მ ს ა ხ ლ ი ს ი — უფროსი აღმინისტრატორი ქალაქისა ანუ სოფლისა, გამგებელი მეფის ბრძანების და მოსამართლეთ განაჩენის აღსრულების მოხდენისათვის.

მ ა ნ დ ა ტ უ რ ი — სელ-არგნოსანი მეფეთ გარე მდგეი (ს.ო.)

მ ა ნ დ ა უ რ ი — თსელი პური ერზოთი მომწვარი (ს.ო.)

მ ა ნ ჯ ა ნ ი კ ი, არბ. **منجنيق** მანჯანიყ — დიდი ჩარხი ჭარხის მსგავსი, რომელზედაც გამოახვევენ აბრეშუმს, მატყლს და სხვათა. ძველ დროში თოფის შემოღებამდის ქვის სასროდს მაშინასაც ეწოდებოდა.

მ ა რ ქ ა თ ა 63 — ?

მ ა რ ჩ ი ლ ი — სამი აბაზი (ს.ო.) ვახტანგ მეფის დროს და წინათაც 60 კაპიეი. ჩვენს დროს სამეგრელოში ექვსი შაური, აჭარაში და ჭოროხის ხეობაზე ერთი შაური.

მ: ს რ ა ფ ი, არბ. **ف مصر** მასრაჲ — ხარაჲვი, დასახარაჲვი. მახტა-
მასრაფი — ქალაქის სასარგებლოდ შესატანი ხარაჲვი.

მ ა ხ ტ ა, მახთა: არბ. **ه اطفا** მუღათა: — მმართველობისაგან შეწყე-
რილი ხარაჲვი ადგილობრივად თვითოეულ კაცზე.

მ დ ი ვ ა ნ ბ ე გ ი — მსაჯულთ უსუცესი. ამის კელისა იყენენ ყოველნი
მსაჯულნი, ბრტენი ღ კევის-ბერნი, კევის-თაჲნი ღ ესევე სჯიდა
საბრძანოსა მეფისასა (ვშტ.) უფროსი მსაჯული, მოსამართლე
(სშ. **داوان** დივან — სამსჯავრო, სასამართლო, სამდივნო.)

მ დ ი ვ ა ნ ი — უსტართ (წიგნის) მწერალი (ს.ო.). მდივანნი იყენენ
წესით უმაღლესნი ღ უმაღლესნი: მეფისთანანი პატივით უმა-
ღლესნი, ვითარცა იტყვის: „მდივანსა ჩვენსა ჩოლაჲა შეილსა
აჩა რაჲკედროს, თვინიერ დიდისა შეცოდებისათვის მეფისა, მარჯვენე
ცურე მოკტრას; ამისგან კიდე აჩა რაი“ (ვშტ). იყენენ მდივანნი
სარდლისა, სალთსუცისა, ყულარ-აღასისა, მდივან-ბეგისა, მო-
ლაჩეთ-ხუცისა, ქარხნის-ნაზირისა. ესენი სწერდნენ ყოველ-
გვარს წერილებსა ღ ბრძანებასა.

მ ე ბ ა დ უ რ ი — ქორის-მებადური 52 — ? ბადის მსროლელი.

მ ე გ ო დ რ ე თ ხ უ ც ე ს ი — გამომცხვარის პურის ზედა მსედველი ღ
სუფრაზე ჩამორიგების ყურის მგდებელი. უფროსი მეგოდრეთა
(სუფრაზე გამომცხვარ პურის მომტანთ).

მ ე ზ ი ნ ჯ ე (სშ. **سنج** სინჯ — თეფშის მსგავსი საკრავი თითბრისა,
გარს ევენებიანი, რომელსაც ერთმანერთს სცემენ ხმის გამოსაცე-
მად:) — ზინჯის მცემელი, დამკერელი.

მ ე თ ო ფ ე — თოფის დამჭერი.

მ ე ი თ ა რ ი, სშ. **مهر** მეჰთარ — ცხენის მომკლელი, მეჭინბე, მა-
ურველი; აგრეთვე პატივცემული დარბაისელი.

მ ე კ ო დ ი ს - პ უ რ ე — შეშვრება კოდის-პურისა.

მ ე ლ ი ჭ ი, არბ. **ملا** — თავისუფალი; თავი უმცროს ქეთხუდა ვა-
ჭრთა; მფლობელი სამფლობელოსი; სელმწიფე; ზღვის მეკაბ-
რე. — საქართველოში ორი მელიჭი იყო. ერთი სომხითის მელი-
ჭი ღ მეორე ქალაქის (ტფილისის) მელიჭი. პირველი იყო სომ-
ხითში დიდებულ თავადთა ცოტა ნაკლების იყო, სარდალთა მსგავ-

სის ხარისხისა. მეორე იყო თავი ტფილისის ქალაქის კაჭართა, ხელოსანთა ჭ სომხობისა; სარისსი გადადიოდა საშვილიშვილოდ, როგორც სსვა სარისსი სიქართველოში, უკანასკნელ საუკუნეებში ბებუთაწით გვარში.

მე მ ა ღ ე — მღვის უმეკრები, მღვის აძღუბა.

მე მ ა ნ დ ა რ ი, მე მ ა ნ დ რ ე — მესტუმრე (ს.ო.) — მესტუმრეთ უხუცესი. ამისი ხელისა იყო მესტუმრენი. ესენი მოიწვევდენ დარბაზის ერთა, ესენი მეურნეობდენ სტუმართა. (ვპტ.) სპ. **اراندان** მკვამნდარ — მიძღუბი ჭ მწვეველი სტუმართა.

მე მ ა შ ი ე — ფესხანცილის ჩამომრთმეველი, მიძღუბელი. მ ა შ ი ა — ფესხანციელი მღალ ევლიანი.

მე ნ ა ფ ი რ ე, (სპ. **نغیر** ნაჭირ — სალაშქროთ ვასვლისთვის ხმარებული ბუკი) — მეზუკე, ბუკის, ნაფირის დამკვრელი.

მე ნ ა ღ ა რ ე, (სპ. **ارغاز** ნაღარა) — ნაღარის დამკვრელი.

მე რ ი ქ ი ფ ე თ . ს უ ც ე ს ი — სუფირის თავს მდგომი ღვინის მსხმელი.

მე ს ა კ ღ ა ვ ე — დამკვლელი საკლაგისა, ყასაბი.

მე ტ ი კ ი ს . ნ ი რ ე — ღვინის ჩამომსხმელი ტიკიდა.

მე უ ღ უ ფ ე — ვისაც უღუფის მიძღუბის უფლება აქვს.

მე ფ ა ნ ჯ ი ე ქ ე — ერთა მეხუთედის აძღუბი. ნახე ფანჯაქი.

მე ქ ა ნ ა რ ე — ქანარის დამკვრელი.

მე ღ ვ ი ნ ე — ღვინის მიმრთმევი სიმეფო სადიღზე.

მე ღ ვ ი ნ ე თ . ს უ ც ე ს ი — ამის ევლისა იყო: მეწდენი ჭ მესასმისენი მეფისა ჭ ღვინის მენი. (ვპტ.) ს: მეფო ს: მეღვინოს, ღვინის საჭმის თავი მოხელე.

მე ე ო რ უ ღ ე, (თათ. **قوروق** ყორუღ — დანული ადგილი) — მცველი სიმოვრის ადგილისა.

მე შ ი, (სპ. **میش** მიშ-ცხვარი) — ცხვრის ტყავი, მიშინი.

მე ჯ ი ნ ი ბ ე, (არბ. **جنیب** ჯინიბ-სათადარიგო ცხენი) — ცხენის მოძველი.

მე ჯ ო ლ ი ს ი, არბ. **مجلس** მჯლის — საჯდომი: კრება, შეყრილობა.

მი ზ ა ნ ი, არბ. **میزان** — სასწორის ენა, სასწორი საბაჟოზე. აბრე. შუმის, ლილის ჭ სახელბელთათვის.

მინალთუნი, მილანთუნი (თათ. **مين آلتون**—მინ-ალთუნ—ათ-სი ფული, სპარსეთში სამი აბაზი)—საქართველოში ერთი მანეთი.

მინზეში, თათ. **مين باشي**—ათსის თავი ლაშქრის კაცისა.

მოღუნახჩი, ნნ—? (ახჩა ფული; მადნის ფული?).

მოღარეთ-უსუცესი, მოღარეთ-სუცესი—მეტურტლეთ უსუცესი. ამის ხელისა იყო ყოველი საჭურტლე და სუსუჯენი მეფისანი და ამას შინა დაწესებულნი. (ვმტ.) სამეფო ხაზინის გამგებელი უფროსი მოხელე.

მოურავი—გამგებელი, მმართველი რომლისაჲ ადგილ-მაცხისა, განწესებული მთავრობისაგან, მეფისაგან ამორჩევი და არა შთამომავლობით. ქართლის ცხოვრებაში (II ტ. 103, 120 გვ.) მოხსენებულია: «მოხალა ერისთავნი (ესე იგი გამგებელნი შთამომავლობით და საშვილიშვილოდ) და დასუნა მოურავნი დიდთა და მცირეთა ადგილთა».

მოყალე—ყაღანის, სასელმწიფო სარჯის გადასმდელი.

მოკელე, მოხელე—მეფის ანუ მთავრობისაგან არჩეული და დანიშნული კაცი სასელმწიფო თანამდებობის და სამსახურის ასრულებისათვის.

მუზდი—მიზდი-ასაღები რამ სარგო ჭირა (ს.ო.) სპ. **مزد**—სამუშაო და ნამუშაურის ფული, გასამრკველო.

მუთანჯა—ფლავის თავი მოსრავლის ხასვით, ქიმიშით, სუშით და ფოტკერ სორცით.

მუთაჯირი, არბ. **مستاجر** მუსთაჯირ—იჯარით აძღები, აჯარადარი, მოიჯარადრე.

მურასა, (არბ. დამშვენებული ანუ მოტკედილი თკალ-მარგალიტით) —ძლიან თეთრის გამტკიცეულის ფეკილის პური. ჩვენს დროში ძლიან ასელი ღაგაში.

მურდარი, სპ. მეჭრდარ—ბეჭდის შემნახველი, დამსმელი.

მუსტოფი, არბ. **مستوفى** მუსთოფი—ხგარიშის დამწერი მოხელე; **сметущий**; მწერლების თავი კაცი.

მუფასა, არბ. **مباحث** მუბაჰასა—შეცილება, ბაასი.

მუქამალი, არბ. **مخمل**—მრთლად, უკლებლად.

- მულარარი, არბ. مقرر — განსაზღვრული, დანიშნული.
- მუშამბა, არბ. مشب — მსგავსი ბადისა, უჯრა-უჯრათ, ცხრილის მსგავსათ სანატი ანუ გაკრული ჩუქურთმად ჭკერზე ანუ კედელზე. მუშამბის სხელი — მუშამბად ნანატი ანუ გაკრული სხელი.
- მუშრიბი — მწერალი. მწერალნი იყვნენ მეფისა, რომელნი სწერდნენ შემოსავალსა და წარსაგებელსა, ყოველთავე თომართა და სხვათა მრავალთა საქმეთა. (ვშტ.).
- მუჯირი, არბ. مجير — იჯარით მიმცემელი, გამცემი რისამე.

6

- ნადიმი, (არბ. ندى ნადიმ — თანასწორად სწორთან დროს გამტარებელი და მოამხანაგეთ მეოფე ღვინში, გლავაში, ღაპარაკში, სადილზე და სხვა რაშიმე). — ქართულად ნიშნავს დიდებულთა ღვინით დიდს სადილს.
- ნაკროზანა, სპ. — სახალწლო.
- ნაკროზი, სპ. نوز ნაკროზი — ახალი დღე; ახალწელიწადი.
- ნაზირი — სალაროს ნაზირი ქართულად აბრამადი და ქარხნის ნაზირი — ეზოს მოძღვარი (ს.ო.) ქარხნის ნაზირი — ეზოს მოძღვარი. ამის კელისა იუო: ყოველნი საგანგიონი (განსაგებულნი) მეფისა სარჯნი და წარსაგებულნი; წესნი და რიგნი დარბაზისა მეფის ტახლისა და სანოვანისა ანუ სხვათა. (ვშტ.) არბ. نظير ნაზირ — შედამსედველი, თვალ-ყურის დამჭერი.
- ნაღარახანა, (სპ. نقران ნაყარა — ნაღარა, დიდი დოლი) — კრება ანუ სახლი ყოველგვარ მოსაკრავათა.
- ნაცვალი 20 — ? (ქალაქებში უკანასკნელ მეფეთა დროს და ჩვენს უპამდე სორაგეულობის ვაჭრობის და ბაზრის შედამსედველი მოსელე).
- ნისხათი, არბ. نسبت ნისხათ — გსაზე ნიშანი ბოძი; წილი, სკედრი.
- ნისრი, სპ. نرخ ნირხ — აღნიშვნა, დადება ფასისა რისამე მთავრობისაგან; ტაქსა.

ნოქარი, ს. ნოქარ—მისურვი.

ნულლი—ნუელი, შაქრით ცაკეთებული ფქვილ ნარევი გამიქეტი.

ო

ობა, (ვალთურად და აუ უბა)—ელის ნაწილი ერთის გვარეულობისა, გვაროვნობისა.

ოდუნ-აღია, ოდუნ-ასნა, იათ. اوادون ოდუნ-შეშა, დჟან ასნა-ფული. ოთუნასნა—საბლასო ფული.

ოიშასი, ს. اويماق ოიშაყ—ნაწილი საღისისა ანუ სოფლისა ერთის გვარეულობისა.

ოლქა (ვალთურად كل او ოლქა)—ნასე ელი.

ოქმი, არბ. حاك օქმ—სელმწიფის ბრძანება წერილით; მიწერილობა; რესკრიპტი.

ჰ

ჰატრონი—როდესაც სამეფო გვარეულობისა სმარობდა ამ სიტყვას, ნიშნავდა თვით მეფეს, ანუ მეფის შემკვიდრეს, ანუ გამბებელს სამეფოსას.

ჰირის-თავი—ასაღები წილი მოსავლისა ანუ სსკა სასელმწიფო შემოსავლისა. მაგალითად ათის-თავა იყო ასაღები ათისგან ერთისა. ეს ერთი (მუათედი ანუ ნათალი) არის ჰირის თავი.

მეჰირის ოაკე — სედამსედეელი ღ ამკრეფი ჰირის-თავისა.

საჰირის თავო — ასაღები წილი ჰირის-თავის მოკრეფისათვის.

ჰირის-მედვიჩე — დვანის დმსსმელი.

რ

რანჩარი—ნასე ლანჩარი.

რასათი, ს. راساد რასად—ჯერი, სჯერო, ჯერასა; ჯერით

მასაცქი ან ასაღები. არაბულად راساد ნოვბათ.

რუსი, რუსები—სასილას დარბაზში ან დარბაზის სანიშნში
(შიგ დარბაზის ბაღიანი) იგიწმის ღ ანა მინის ასწეკ-დასაწევი
ფანჯრები, რომლითაც შეუერთებდნენ ერთმანერთს სურვილსა
ქებრ, ან გაჭეოფდნენ ორ განსაკუთრებულ ნაწილად მართელს
. დარბაზისა ღ შიგ მეოფთა.

რუსუმი. არბ. **سور** — სარჩო, სარგო, სახსარი ცხოვრებისა.

ს

სააუშტრო — ნახე აუშტარი.

საბალასე — საბალასო; სომოკრისათვის ასაღები მეცხვარეთაგან გა-
დასასადი.

საბაქი, არბ. **سبق** საბაჟი — წინა, მოთაჟე, მოწინაჟე.

საბეჭდავი — ბეჭდის დასასმელი გადასასადი.

საგარეჟო ანუ გარეჟული — გრძელი დიდი სქელი ლავაში; აგ-
რეთვე დიდი თორნის ჰერი.

სადიასასლისო, 50 — სადედოფლო კუთვნილი.

სათარი — ერთის უღელის სარით. მოთრეული შეშა.

საკაჭკაჭე 84 — ?

სალარო — ს:დაც გროვდება ღ ინახება სასელწიფო საზინს ღ შე-
მოსაკალი.

სალბაში, (თათ. **صالب**) — ტივსე, წყლით საზიადე შეშაზე
ასაღება ზირის თავი შემით ანუ ფულად, მოჭრისათვის ტეეში.

სალთსუცესი, სალთსუცესი, სასლთსუცესი — აბრამადი. ამისის
კელისა იყო სამეფო შემოსავალი ღ გასავალი. ამან უწყოდა წესნი
ღ რიგნი სასლისა ქუეისანსი ღ თათბარობა, ღ სახსარი მეფისანი
ღ კელის უფალნი ამისა დასასკდნი იყვნენ. (კმტ.) მინისტრი
კარისა ღ იუნანსთა; **министръ двора и финансовъ**.

სამკნრეო — რაცერთს მკნრეს დღიურისუნა ერგება მკნრეობისათვის.

სამორდრო, სემურდრო — ნახე მურდარი

სანავროზო — სასაღწლო.

საპალნე—აქლემს, ცხენს, ჯორს რაც ჰქვიდია ერთად შეკრული; ღვინოსედ იოქმის 140 თუნგამდე.

საპარაკვი—ბარკლებ შუა ადგილი, საცა ცური ჭ საშვილდოსნოა. სარდარი. სარდალი—სპ. **اراسر** სარდარ—მოთავე, თავი ერისა ანუ მსედრობისა. ქართლის სამეფოში ვასტანგის დროს სუთი სარდალი იყო. (ნასე სიტყვა დროშა.) პირველ ხანებში საქართველოს ისტორიაში ეწოდებოდა მამასახლისი, მერმე მეფობის დაფუძნებიდამ ერისთავი; უკანასკნელ საუკუნეებში სარდალი ჭ ზოგან ერისთავი.

სარქარი, სპ. **ارسر**—საქმესე თავს მდგომი; სარქარ-ბაში სარქრების თავი, უფროსი.

სარხათი (სპ. **ارسر** სარ—თავი, არბ. **اح** ჰად-მხარე) —საზღვარი, განსაზღვრულება.

სასკიანო, 115, 120, 121—?

სასთვლო—სთვლის დროს მისაცემი გადასახადი. მესთვლე—სთველში, სთვლის დროს ღვინის დაწურვასე ზედამხედავი.

სატამაზღუხო—ნასე ტამაზღუსი.

სატივის-პირო—მეტივის-პირეთ მოხელეობა,

სატყვეოს-ხარჯი—მოსაკრეფი ჭ გასაგზავნი სარჯი სპარსეთში შაჰის მისართმევად.

საულდარი, მელიქის საულდარი 13—?

საური—ხარჯი, გადასახადი ფულად ყოველ გვარი ანუ შაჰისათვის მისართმევად. მესაურე—საურის მკრეფელი.—მეფის სკიპონის (1558—1600 წ.) წერილშია: „გობრამანებთ მესტუმრენო, ჩვენ მაგიერად ქალაქის ტარულათა, მედიქ-მამასახლისთა ჭ მოსაქმეთა, ასრე მოიხსენეთ... რაც სვეტი ცხოვლის უმა იუოს... მათს მოსაქმეთ დანებეთ, რომ სვეტი ცხოველს ემოსურონ ჭ ნურაფერს... სთხოვთ, ნურც არას აჩვენებთ ერთის სათათროს საურის მეტსა. (АКТЫ АРХ. К. Т. I).

საქვრივო—ქვრივის კაცის დაქორწინებასე გადასახადი ბატონის ან ეკლესიის სასარგებლოდ.

საუა, არბ. **سما**—წყლის მოძტასი, მერწყული.

საყათი—სავაჭრო საქონელს, რაც სასმელ-საჭმელი არ არის, ეძახდენ საყათის საქონელს: აბრეშუმეულს, სანელებელს, რაც შატარა, შვიდ გირვანჯა ნახევრის სისწორზე აწონება.

საყორულა—სამოკრად დაცული ადგილი.

საშარბათო, საშარბათო ქარხანა—სადაც შარბათი, შაქარი, საჭმლის მასალა ინახება და სადაც ამის მოხელენი არიან.

საჩექმე—პირველ დაქორწინებაზე გადასახადი საქმროსაკან.

სახასო, (არბ. **صاح** ხას—საკუთარი)—მეფის საკუთარი, აგრეთვე სახელმწიფოს კუთვნილი.

საკელა—რაც საქმე ანუ გასამკებლო ექვემდებარება მოსელეს; თანამდებობა.

საკიზი, საკიზი თხა ოც—?

საჯერგო, სპ. **جرك** ჯარგა—ჩიგად, ჩარიგებით მეოფთათვის.

სეისხანა—ადგილი, სადაც საწინაო უოჩი თხა ინახება.

სერი—სადილი კრებით.

სეფე—მეფის ჩამომავალი, დიდებული, სპატიო.

სიკილა—სამი მისხალი (ЗОЛТЫЙ) და ერთი მესამედი.

სიქა, სპ. **كس** სიქა—წარწერა ფულზე,

სიქაქუნი—ფულზე წარწერის გამომეყანელი.

სოიბათ იასაულა—მანდატური (გშტ.) არბ. **صاحب** სოჰბათ-

მუსაიფი, **ساول** იასაულა—გზირი, (ნახე მანდატური.) ნამდვილ ვგონებთ უნდა საჰიბ-იასაული—თავი იასაულებისა.

სპასალარი—სპასპეტი, მხედართ მთავარი (ს.ო.) სპასალარი ანუ სპასპეტი—ამისნი კელისანი იყენენ ყოველთა სავაზიროთა თათბირთა პირველობა და ყოველთა ერისთავთა უხუცესობა. ესევე შეჰკრებდა ლაშქართა და სარკსა სამეფოსა და ერისთავთა მიერ ყოველთა საბრძანებელთა. (გშტ.) სპ. **اساسا** საფაჰ-სალარ—სპის თავი, მხედართა თავი.

სპეტობა. ნახე შპეტი.

სტილი—წონა ჩვენს დროში სამი მერკედი ($\frac{3}{2}$) გირვანჯისა ანუ 36 მისხალი, ან სამის კვერცხის წონა. აბრეშუმს საქართველოში დღევანდლამდე სტილით (სამის კვერცხის წონით) ვაჭრობენ.)

სუბაობა. (თათ. سبى სუბანი--მარტო) მარტობა.

სუფრაქეში, სპ. سفره كمش—სუფრის გამშლელი, ჩაჩნაგირი.

სუფრაჯი, (ნაძვილ სუფრანაი)—ზუნჩერასი; ამის კელისა იყო მზარეულთ უსუფესნი, შეტაბლანი, მზარეულნი, მკურენი, მერ-წყულენი, მგოსანნი, მემწყობრენი, ბუკთა, ტაბლაკთა ჭ სსუათა მცემელნი. (კშტ.)

სუხტი, თათ. سوختا სუხთა--შაგირდი, ძოწათე.

ტ

ტამაზღუხი, (თათ. تامازلق დამაზღუყ—ნებაყოფლობით შესაწარავი ან თსოვნით შეკრება შესწევარისა ძროხით თუ ცხვრით, როდესაც შეუძლებელ ღარბს ნახირის ან ფარის მოშენება უნდა)—საკლაკად გამოკეებილი.

ტარულა, სპ. تارواد დარულა—ზედაძსედეკელი ხორაგის კაჭრობაზე. ტფილისში ამ მოხელეს სცვალი ეწოდებოდა.

ტოგუნი—ძალდი საჯდომი მოკლებული (ს.ო.)

ტუთხუჩი, ტუსტუჩი, თათ. توتخوجى დუთლუჩი—შემნახველი, მჭირავი.

უ

უზბაში, თათ. يوزباشى დუზბაში—ასის თავი, ჯარის კაცის უფროსი.

ულაუბაში, (სპ. اولاغ ულად—საკიდარი საქონელი: ძროხა, კამბეჩი ჭ კირი)—ზედაძსედავი ძროხისა ჭ სახედრისა; აგრეთვე თვითონ საქონლის თავზე გადასახადი.

ულუფა, არბ. الوفه ულუფა—სარჩო, დღიური სარგო; ჟამაგირი სოჩავით.

ურდკარის, ურდუარის ფარჩა—ესლანდელ (არდუბათში ყოფილის) ქარხნების აბრეშუქეული ჭ ბამბეული ფარჩა.

უ

ფანჯიაჭი, (სპ. **چنچ** ფანჯი, **يك** იეკი)—ერთი მესუთედი, ხუთზე ერთი.

ფარავანი — ტბა თრიალეთის მთებთან.

ფარქეთ-უხუცესი, ფარქეთ-ხუცესი — აძის კედლის იყო: ფარქეთ-ნი, ნოხნი (გრძელი ორსონი), კარაჭი, ოთახნი, მნათენი და უოკელნი საგებელნი, დილიჭნი (ტასტნი), სკამნი, სავარძელნი, სრა-ფარდაგნი (საპეფო დარბაზის კედლის შესამოსი ფარდა), ფარდანი და მენი (მსახურნი) მისნი და მერწყულნი (ვმტ.).

ფარქეში, (არბ. **فراش** ფარრაშ — მსახური, მოსამსახურე) — მსახური სახლის მართულობისა. შიჩის-ფარქეში — ჩაცმა-დასურვის მშველელი მსახური.

ფარქეშხანა — ფარქეშების კრება, ბინა სადაც არიან ფარქეშები ან სადაც ინასება საფარქეშო ჯეკი და მოსართავი.

ფარქეშხანის ტარულა — ფარქეშხანის უფროსი.

ფარჩა, თაა. **چارچا** ფარჩა — ქსელი, ბამბუელი ანუ აბრეშუმეული; აგრეთვე ნაჭერი, მონაჭერი, ნაწილი.

ფადირი, ფასირი, არბ. **فقير** ფაყირ — ღარიბი, გლახაკი.

ფაჭერი — თევზის დასაჭერად მდინარე წყალში ჩათხრილი ორმო, ან გოდორი, 'ხეობდამ დასურული ფინისით, რომელსაც გზა აქვს დაყოლებული თევზის ჩასასვლელად.

ფეშქაშის თაკიდდარი — მოხელე, რომელსაც აბარია მორთმეული ძღვენი.

ფეშქაშის ქარხანა, (სპ. **چاشکش** ფეშქაშ — ძღვენი, მოსართმევი; **خان** ქარხანა — ადგილი სამუშაო, ფაკოდი, ფაბრიკა) — ფეშქაშის შესახასი სახლი, ადგილი.

ფეშქაშისი, (სპ. **نویس** ნივის-დამწერი) — ფეშქაშის დამწერი.

ფისოსი — ნასე იუსუფასი.

ფიშქარი, (სპ. **كهر** ფიშქარ, ფიშა-წინა, ქარ-მოსაქმე) — ხე-ღოლანი, შირველი სელ ქვეითი ოსტატისა; **подмастерье**.

ფლურბი—ორის შაურის წონა ოქროს რომ მისი დალი აქედს,
ერთი ფლურბი არის, (ესტ. ნახე დამატებაში)

ფოხალი—საწყაო ხუთი ლიტრა ანუ 45 გირკანქა.

ფუსუზასი, სპ. سوزف—ფიზუს—რეინის ანუ სპილენძის
ფილა ტრაქისა. აქ ვგონებთ უნდა ნიშნავდეს შარაბხანაში მა-
საქე ხელოსანს, რომელიც ტრაქის აღს უბერავს და ასწორებს
ოქროს ან კერცხლს ჭედვის დროს.

ფუშტუქუნი, ბუშთუქუნი, სპ. پشتکن—მეშველი, მშველელი.

ქ

ქანარა, სპ. كرانج—ქარანადა—საყვირი, ბუკი მომცრო.

ქარხანა სპ. خانج—ადგილი ანუ სახლი სადაც რაიმე დიდი
სახელოსნო ან სასმელ-საჭმელი, ინახება; შავოდი, ფაბრიკა.

ქარხნის-ნაზირი—ნახე ნაზირი.

ქათანი, ქათანაჭი—ქათანაჭი სოფელის დემურჩი უასანლუს ას-
ლოს.

ქეთხუდა, სპ.—სახლის თავი, ჰატიცემული კაცი.

ქეშიკი, სპ. كشيک—მცველი, ყარაული. ქეშიკომა—მცველობა.

ქეჩაბაში, თათ. كچي باشي—თხის თავზე გამოსაღები.

ქილი ფთარი—სალაროთ მოლარე,

ქირმანი—სპარსეთის ქალაქი და ჰროვიცია სამხრეთ-აღმოსავლეთ-
თის მხარესა, ავღანისტანის სამზღვართან ახლოს მდებარე.

ქოდავი, თათ. كودو—ერთის ადგილიდგან მეორეზედ გადას-
ვლაზე ხარჯის აღება.

ქოსალა, სპ. كوساله გუსალა—ხბო.

ქსანი—ორი თუხტი და თუხტის ნაოთხალი (ს.ო.) 113⁹/₄₈ მის-
ხალი. ჩვენს დროს იმერეთში 72 მისხალი ინუ ³/₄ გირკანქისა;

ქუზახანა—თხის ჭურჭლის გამოსაწყავი ქურა.

ქუმი, თათ. **ك** ქუმ -- ფიტრები ან ლასტი დადგმული თუთის ფურცლის დასაყრელად აბრეშუმის ჭიისათვის. აგრეთვე აბრეშუმის ჭიის მოშენება.

ღ

ღაღა, (არბ. **غ** ღაღა -- ხორბალი, სიმინდი ჭ სხვა პურის მარცვლეულობა) -- პურით გადასახადი.

ე

ეაბზი, არბ. **قبض** ეაბზ -- კვიტანცია, ბრათი მიცემული ალგულისათვის.

ეაბი -- ჭურჭელი, სპილენძის ან საქსონის თუფში მოზდილი.

ეადაღა -- (არბ. **غاد**) -- აკრძალვა, გაფრთხილება.

ეაკაჩი -- უაყის გამკეთებელი ჭ მიმრთმევი.

ეათალი, ეათლი, (ჭუათალი) ვვ -- ? (უათა -- გათაკება.)

ეალათი, არბ. **غلت** ღალათ -- შეცდომილება, შეცდომა.

ეალანი -- ბეგარა (ს.რ.) სპ. **عالق** ეალან -- დარჩენილი რისამე, მონარჩენი; დარჩენილი წილი ხარჯისა; **педомини**.

ეალიონ - ეოჩი -- ეალიონის მსახური.

ეანდაარი, ეანდაჭარი -- ქალაქი ჭ პროვინცია სამხრეთ ავღანისტანისა. ეანდაარის ქალაქი მდებარებს ჩირმანის ქალაქიდან 800 ვერს.

ეათანი -- დიდი სასწორი; ეანთარი სავაჭრო ადგილს შეიდანზე გამართული, რომლისაგან შემოსავალი იჯარით ეძლევა.

ეათიჩი, თათ. **چوچو** ეათუჩი -- კარბთან მდგომი ყარაული, დარაჯი, მკეაკრე. ეათიჩაში -- მკეაკრე დარაჯების თავი, უფროსი.

ეოლ - ბეგი -- უფროსი მსახურებისა.

ეოჩიანსაული -- იასაულების თავი.

ეოჩი -- სპ. **چورچو** -- მსახური.

ყო რჩიბა ში—მსახურთუხუცესი; ამის ხელისა იყენენ სალაშქრო
საჭურჭელისა ჭ იარაღისა მსახურნი ჭ რისე-ჭაღაჭოა მტკეულნი
სმანი შეფისანი (ვშტ.).

ეულარაღასი—შონათ უხუცესი; ამის კელისა იყო ეოველნი მე-
ფის რაჭის (კამაგიროთ დაჭერილი) სმანი, თვინიერ ცისე-ჭა-
ღაჭოა. (ვშტ.) ვაშტო (მოლაშქრეთ) მთავარი. (ერთი ვარნიანი
ს.ო. ლექსიკ.).

ეული—ნახე ეულუხნი.

ეულული, თათ. قوللي ეულლეუ—სამსახური, მსახურება.

ეულუხნი, თათ.—მოსამსახურე, მსახური; შონა.

ეულსი, არბ. قرص ეურს—მრგვალი, კოშტი რაიმე ფსენილის
ანუ მაგარის ძასალისა: ზური, გუნდა ვერცხლისა ანუ სხვა მე-
ტალისა; აგრეთვე სიმრგვლე მზისა, მთავრისა.

უ

შათირი, არბ. شاطر შათირ—ჩქარი მოსიარულე, ხელმწიფის
წინ მავალი ჯოხითა; შათირები გზას სსნიან გასავლელათ.
აგრეთვე შივრიკი.

შამ-ჭაბაბი—წინა დამის შემწვარი ხორცი ნადირისა ანუ სხვა;
აგრეთვე დანაყილი შემწვარი ხორცი.

შანიშინი, სპ. شانشين შანშინ—მეფის (შანის) საჯდომელი
სადმე ადგილი ანუ დარბაზი.—შანიშინის დეკანსანა—მე-
ფის სამდივნოდ, სარჩევად დანიშნული დარბაზი. შანიშინი ერქვა
ძველებურ საქართველოს დიდსა ჭ მალად დარბაზებში ერთს
მხარეზე გალღერეას, ანუ ერთს კუთხეში ტაკეთებულს ბლ-
კონსა, სამი ოთხის ადლის სიმაღლეზე, რომელსაც გარს
ჭკონდა ჩამოსაშვები რუსები ჭ ასასვლელი ნიბე (გალღერეას
შიგ კედელში დაყოლებული ჭ ბლკონს—მისაღებელი ხისა). აქ
ძალიდამ დასახედავად ავიდოდნენ, ან ახალ დაქორწილებულ მე-
ფე-პატარძალს დაამინებდნენ.

შეისეკანი, შეისეკანი, შეისეკანი, სპ.თათ. شيسون შაჰ-

სკან—მევის (შაქის) ყვარებული. კვანთებთ უნდა ნიშნავდეს დასტურდამალში შაქისათვის გასაგსავან წალწულ ქალებსა. პირად თქმულება არის ზოგ კვარებში დარჩენილი ამ საგანზე შესასებ მეთვრამეტეს საუკუნის პირველ ნახევრისა, რომ ტფილისის მოქალაქეთა ოჯახებისაგან შეიდ-წელიწადში ერთხელ ოთხს (თუ ოთხ წელიწადში ერთხელ შეიდს) ღამაზ გასათხვარ ქალწულ ქალს, არა უმეტეს 13—15 წლისას, მოაგროვებდნენ მეფის მოსულენი და გაუგზავნიდნენ უეცის. გორის გამოსაღებზე 20 გვერდზე ნათქვამი შეიძლება ესევე აიხსნას, შეიძლება ისეც აიხსნას, რომ შაქის მისაცემად ისეთ საგნებზედაც დაიძვან გამოსაღებიო, რომელიც უამისოდ ყოველთვის თავისუფალი უნდა იყოს რამე საკვებისაგან: ხიდი, სახლი, ბაღი და სხვა.

შპეტო, სპეტო—ზედამდეგი, ზედამხედველი. შპეტობა, სპეტობა—ზედამდეგობა, ზედამხედველობა.

შესტრანგი—ფლავის თავი შემზადებული ერო-კვერცხით და ხახვით, აგრეთვე ზოგჯერ ეროში მოხრკულ სახეს უმეტებენ მუკვეს რასმე: ძმარს, აღუჩას ან შინდს და სხვა.

შიგამდეგი 15, 78—?

შიშლიგი, თათ.—მეტყვის საკლავი (ს.ო.) აგრეთვე ბევრის რისამე შეიძლება გარიგებულზედ მეტს რასაც ვაჭარი დაუთმობს ფეშქაშად.

ჩ

ჩაღთუგი—ბრინჯი გან გაუფტქნული.

ჩარექი, სპ. ڪراچى ჩარექ—ერთი მეოდხედი. მეოთხედი ლიტრისა, 2¼ გირვანჯა; ღვინის საწყაოს თუნგის მეოთხედი.

ჩარფა-ნაზირი, სპ. ڪراچى—ოთხფეხთა ზედა ზედამხედველი.

ჩელიექი, ჩიელი იექი, სპ. ڪراچى ჩელიექ—ერთი მეორმოცედი ნაწილი.

ჩეფიჩი, ჩეპიჩი—პატარა თსა: ციკანი, თიკანი, წალი.

ჩინბაში—(კვანებთა შეკუენილია; უნდა წარმოსდგებოდეს თათ.
بشنجی باشی ბინინჩი-მომკალი, პაში—თავი.)—მომკლების
თავი.

ჩოხან-ბეგი - (თათ. ჩოხან—მწემსი, მეცხვარე.) მწემსების თავი,
უფროსი მოხელე, რომელსაც ახარია მწემსების ანგარიში.

ც

ცალი—რაც ცხენს, სახედას, აქლემს ან ვიწროს საშალნეთ ჭკიდია,
ამ საშალნის ნახევარი, ან მოზდილი ნაწილი საშალნისა, ცალკედ
შეგრული.

წ

წურწუმა—აღთაფა; ღუღინი წელის ჭურჭელი.

ხ. კ

კარ-მარჩილი 18—?

კარაფი 51—?

ხასადარი, კასადარი—მეფის საკუთარი მოხელე.

ხასქი-გინი 34—?

კეკის-თავი 75—? მოსამართლე.

კელი-უფალი—სახელმწიფო სამსახურის მოქმედი ღ უფლების
მქონებული, მოხელე.

კელმწიფე—უკანასკნელ საუკუნებში საქართველოში ეწოდებოდა
სპარსეთის შაჰს ღ ოსმალეთის ხონთქარს; ჭქონდა მნიშვნელობა
სიტყვისა: კეისარი, იმპერატორი.

კელჯახიანი—მეფის კარზე ეზოში მდგომი დარაჯი, მოყარა-
ული.

ხოჯა, არ. خواجه — მოძღვარი, მსწავლებელი. მაჭადიანთა

მღვდელი. აგრეთვე საჭურისი, მჰჰმ:დიანთ სამეფო არამხანის ზე-
დამხედველად დაეენებული.

ხ უ რ თ - მ ო მ დ ვ ა რ ი; სარაიდარი—ამის კელისა იყო სრულიად
ხელოსანნი ღ შენობა სასახლეთა ღ კელესითა, კიდთა, ფუნდუკ-
თა (ჭარკასლათა); მწერალნი იუენენ, რომელნი სწერდნენ შემოსა-
კალსა ღ წარსატებელსა უოკელთავე ღ ტაძართ: ღ სხვათა, (ვშტ.).

ჟ

ჟ ა ბ ა დ ა რ ი ს ზ. جب دار—ზედამხედველი ჟაბახანისა, არსენლისა.
ჟ ა ბ ა ხ ა ნ ა, ს ზ. جب خان—სადაც ამზადებენ ღ აკეთებენ თოფის
წამალს, ტყვიას (გულას), თოფს, ზარბაზანს ღ სხვათა; არსე-
ნალი.

ჟ ა ნ ი შ ი ნ ი, ს ზ. جانشين ჟანიშინ—მოადგილე, მონაცვლედ მჯდო-
მი; სელმწიფის მოადგილედ მჯდომი გამგებელი; НАМЪСТНИКЪ.

ჟ ა რ ი მ ა, ა რ ბ. جرهمه—გადასახადი დანაშაულობისათვის; ШТРАФЪ.

ჟ ა რ ჩ ი, ს ზ. جارچی—მალად უვიწილთ მძახებელი მოხელე სა-
ხალხოდ გამომცხადებელი მთავრობის განკარგულებისა. («კაცებს
დაძახებენ»).

ჟ ე ლ გ ა—ნახე ჟერგა. (ჟულგა—ძინდორი სწორი).

ჟ ე რ გ ა, ა რ ბ. جرگه ჟარგა—წყობა, რიგი; აგრეთვე მოწყობილი
კრება, გუნდი, დასი.

ჟ ე შ ა ლ ი, ა რ ბ. جملة ჟუმალ—ჟამი; სრულად შეკრებით უკლებ-
ლად გამორჩევილებული რიცხვი; СУММА, ИТОГЪ.

ჭ

ჭ ა კ ა ი ა, (თათ. حوايي ჭაკაი—ჭაკრი)—მუქთად, უფულოდ; ჭარკას-
ლებში მომტანისაგან წერილად შეიღველი, რადგანაც ნაკლებ თასად
ვიდულობს, კართან ერთმეკა მცირე გადასახადი—ჭაკაია, რა-
მელსაც ჭარკასლის მოიჭარადლე იღებს თავის სასარგელოდ.

ჰამასაღა, ამასაღა, არბ. სპ. **هاس** **هاس**—საყოველ წლებო, სა-
მუდამოდ ქონება რისაჲ; სამუდამო ჟამაგირი.

ჰასილი, არბ. **حصا** ჰასილი. **حصا** ჰასალ—ჟამი; ჟუმალი, სარ-
გო, შისაღები.

ჰიაღათი — ნასე ჰიაღათი.

საყათლი, ყათლი, ყათლი 33—?

რიცხვის ღ ფულის ანგარიშის ასონი

			მ.	ბ.	მ.	ბ.	
+	1/4	რ	100	ე	ერთი ფული	5	ს
o	1/2	ს	200	ი	ორი ფული	6	„
ა	1	სნბ	252	კ	ერთი ბისტი	7	„
ბ	2	ტ	300	ლ	ექვსი ფული	8	„
გ	3	უ	400	მ	ორი ბისტი	9	„
დ	4	ფ	500	ნ	ერთი შური	10	„
ე	5	ქ	600	ო	სამი ბისტი	20	„
ვ	6	ღ	700	პ	თათსმეტი ფული	7	„
ზ	7	ყ	800	ჰ	ათხი ბისტი	8	„
ტ	8	შ	900	ყ	თვრამეტი ფული	9	„
თ	9	ჩ	1,000	რ	ორი შური	10	„
ი	10	ც	2,000	ს	ერთი აბაზი	20	„
ია	11	ძ	2,040	ტ	ექვსი შური	30	„
ით	19	მ	3,000	უ	ორი აბაზი	40	„
კ	20	წ	4,000	ფ	ათი შური	50	„
მბ	23	ჭ	5,000	ქ	სამი აბაზი	60	„
დ	30	ხ	6,000	ღ	თათსმეტი შური	70	„
მ	40	ყ	7,000	ჰ	ათხი აბაზი	80	„
ნ	50	ჯ	8,000	შ	თვრამეტი შური	90	„
ა	60	ჰ	9,000	ჩ	ერთი მინალთუნი		
ბ	70	რ	10,000		(ან მალანთული)	1	„
ვ	80	ს	18,000	ც	ორი მინალთუნი	2	„
უ	90	ძ	100,000	მ	სამი მინალთუნი	3	„
უთ	99	წ	1,000,000	ჭ	ათხი მინალთუნი	4	„

ფულის კანმარტება

(კახტანგ მეფის სამართლიდამ, კარი თეთრის გარიგებისა, მუხლი 16.)

კახლა ჩვენი უამის თეთრი ეს არის ღ ასრე იანგარიშების: 4 ხაშაშის მარცვლი 1 ფეტვის მარცვლის წონა არის. 4 ფეტვის მარცვლი 1 ქეჩის მარცვლის წონა არის. 4 ქერის მარცვლი 1 გერცვის მარცვლის წონა არის. 4 ტერცვის მარცვლი 1 დანგი არის. ერთს ტერცვის მარცვალს უერთი ცქვიან. 6 დანგი გინა 24 უერთი 1 მისხალი იქნების. 1 მისხალი ორშაურ ნასკეკრის წონა არის. ორშაურს უიზილბაშნი უსალთუნს ეპსიან; ურუმნი ღ ფრანგნი თინგირს ეპსიან. 4 შაურს აბაზი ცქვიან; ფრანგნი თულთს ეპსიან. 5 აბაზი 1 მინალთუნს არის. 3 აბაზი 1 მარჩილი არის. 10 მინალთუნს 1 თუმანი არის. ღ ეს ერთი თუმანი 16 მარჩილი ღ 2 აბაზი იქნების. 30 თუმანს ურუმნი 1 ქისას ეპსიან. 3 შაურს ფრანგნი რუბს ეპსიან. ორის შაურის წონა ოქრო, რომ მისი დადი აუდეს, ერთი ფლური არის. ამ ფლურის ფასი დრო არის შვიდ აბაზად ფასობდეს, დრო არის შვიდ აბაზ-უსალთუნად იყოს, ხან ერთ შაურ ნაკლებადც იქნების.

კოკისა ღ კოდის კანმარტება

(კახტანგ მეფის სამართალი, კარი ვადისა, მუხლი 120, 121 122, 123 ღ 124.)

ადგილი არის კოკა 8 ლიტრა არის, ადგილია 10 ლიტრანია, ადგილია 12, ადგილი არის 16, ადგილია 24 ლიტრანია. 3 ური—ადგილია კოდი 8 ლიტრანია, ადგილია 10, იქნების რომე 12 ლიტრანიც იყოს. ქერი—ადგილია კოდი 8 ლიტრანია, ადგილია 10, ადგილია 12 ლიტრანი იყოს. ფეტვი კოდი იქნების 10, 12, მეტიც ღ ნაკლებიც.

აქ ეს მოგახსენათ, ლიტრა რა არის, ან კოდი ღ ან კოკა: 3 მინალთუნისა ღ 10 შაურის წონა 1 სტილი არის. 5 სტილი 1 ჩარეჭი არის. 4 ჩარეჭი 1 ლიტრა არის.

აქ ვისაც გინდათ, ამ თეთრის წონაზე ამისთვის მოგახსენებ— ერთი ლიტრა რამდენის ხაშაშის გინა ქერის მარცვლის წონა არის,— იმას შეიტყობთ.

საძიებელი შინაარსის რიგით

(სულხან მდივნის დედნისებრ)

რომელ თავთანაც არის მოხსენებული (ჩამატებულია) — ნიშნავს რომ
ის თავი დედანში შემდეგ ჩაწერით ჩამატებულია, რომელსაც ანბანის
ასოები უზის — ჩაყოლებით. ასოებიანი თავები ერთს თავად
არის შეერთებული, ანუ დაბეჭდილი ერთი თავი იმდენ თავად არის
დაყოფილი, რამდენიც ანბანის ასო უზის.

ქა შენ ყოველთა მხადო (შესავალი ვანტანგ მეფისა).	ა	3
კარი ჰირველი. ყოვლისა კელჯოხხინისა და მათის სარგოსი სოიბათ ასაუღი.	კც	14
ეორიესაული	უ	4
მემანდრები	რბთ	89
კარის ყაფინი	ჰთ	51
ჭარჩები .	პგ	40
ყაფინები .	სკა	106
ასაუღები	რჟ	89
მუშის ათის-თავი და ბატონის ჭარჩმა	ობ	42
ყულარ-აღასი	ოგ	42
აღანდრები	სბ	94
მეთოფეთ უზბაშისა და მეთოფეთ რიგი ასრე გვიბმანებია	ჰ	4
ჯილაუის მეთოფები	პე	48
ქორის ბაზიერი	რია	62
შავარდენის ბაზიერი .	ლ	15
გავაზის ბაზიერი	სგ	95
ქორის მებადური	ლზ	19
	ჟბ	52

საზნაღრები	რკთ	68
საღაროს საზნაღრის თანუნი .	რიე	64
მოღარე.	რიე	64
შეკრულემა	პს	51
შეწიჭილე	ქდ	53
საღარემა .	გ	4
ეალიოს უღარემა	ბებ	90
ეაღარემა .	ბებ	90
ფეშქაშის მოკელენი	როს	84
საზნაღაროს მოკელენი	რლა	68
საფარეშოს მოკელენი	რლ	68
საღარასანის მოკელენი	რკა	66
სუფარემა	რლე	69
ა) საზნაღარეულას მოკელენი. ბ) მზარეულემა	რლე	70
ა) საღარის მოკელენი. ბ) შეღარე	რლზ	70
შეტივის-ღარემა.	რლს	70
საზნაღაროს მოკელენი	რლთ	71
საუშკროსი	რმ	71
სათეფოსი (ესე იგი სათეფოს რიგი ანუ გარეგე) .	რმა	71
შესაღარე	ქ	52
საღარდროსი .	რმბ	71
საზნაღაროსი	რმგ	71
აიოდის ზარემა (სამატეულია)	კმ	12
ა) ზარდის შიგამდგე	ე	4
ბ) ზარდრემა	დ	4
შეწინბენი	ქგ	52
შათირემა	სდ	95
შეკრემა	ქა	52
გარი სასაღარეულის რიგის	რჟგ	77
მუშაშის სასაღარე რიგი	ქე	54
ტარეულის რიგი	რჟზ	81
ღარეულის ზარემა	უ	3

ახაყაყის შუა სასლის რიგი	ზ	5
ახალის სასლის რიგი	თ	5
შანიშინის დივანსანისა	სე	95
მოკელენი როგორ უნდა მოიქცენ .	ჟე	53
ეველისა .	რედ	90
მწვანვილისა	რთ	61
სილისა .	სიზ	105
კმელი თევზისა	სით	105
ზუთისისა	ჟს	40
დიდი ზადისა	მე	23
სავ-ტიკისა .	რკ	66
ორბეგულისა .	რკვ	66
შაქრისა .	სზ	96
ვარდის წყლისა .	ნზ	31
იმრისა	სიდ	103
ისრამისა, (კარანტი 103 სტ. 12) .	„	155
მურაზისა	ჟს	55
ბოშყაბისა	ლგ	16
ჰურისა	რმზ	72
ქანის ღვინისა	სიე	103
აუშმღების ყაღალა .	ჟგ	34
თარსნების რიგი	ჟდ	34
ქოდავის რიგი	რპდ	86
კონისა	რზ	43
ყაბების რიგი	რჟე	90
უმის ღ. მოხარბულის ძროხანს საწესოს შიტემა	როე	83
მოხარბულის	როვ	84
ა) დაკლულის ცხვრისა	მკ	24
ბ) ტყავისა	რჟს	81
ა) მდივანბეგის ეარიკებისა	რ	56
ბ) სამდივანბეგო აიღება	რა	58
ა) ბოქოულთ სუტობის სარგო	ლდ	16

ბ) დანისტრად სამსახურისა	ა	32
დავითარსანის იასუღლებისა	მზ	24
ქართლის აწერისა .	კზ	13
საურისა .	რმღ	73
კოდის ჰური .	ოთ	44
სახალხისა თუ როგორ აიღებენ	რმთ	73
პირის-თავისა თუ როგორ აიღებენ	რკე	67
ნახირის თავს თუ როგორ აიღებენ .	რიზ	65
სამსაშინძლას შეწერისა	რნ	73
სამძილასროს კოდის-ჰური	რნა	74
ქსნის ერისთვის მამულისა	რპ	84
ძუსრანის კოდის-ჰურისა	რგ	60
სატიციანოს კოდის-ჰურისა .	რნგ	74
სახარათაშვილოს კოდის-ჰურისა	რნბ	74
სომხითის კოდის-ჰურისა	რნდ	74
სომხითის მარუშავის-სარგო	რნე	75
კევის თეების რიგი .	სკ	105
ფურტერის რიგი	როზ	84
ურბნისის რუს ცამოღებისა .	როდ	83
გზების შენახვისა .	მბ	22
საფერისცვალებო თევზისა	რჰბ	77
შავარდნის ბუდეებისა .	სღ	96
ჯოგისათვის აწილლის შენახვა	ქმ	12
აწილლის ქერისა . . .	ი	6
ზარათუნანის რიგი ჭ. ქალაქისა.	ჟა	33
ქალაქის ძალის ცარიგება .	რპა	85
ქალაქის სატყეველსი ჭ სარჭისა	რპბ	85
ქალაქის აწერა .	რპგ	86
ღუქნის თავი.	მდ	23
უაფნის რიგი.	რქე	91
სიღის ბაჟი	სიღ	105
ახანოს იჟარა	ია	6

ტივის ბაჟი	რფთ	82
ზრახუნის და ჭურჭლების იჭარა	იბ	6
დაბახუნის იჭარა	მც	24
ყასახუნის იჭარა	რეზ	92
ჩიელი იქვის ბაჟისა	სი	100
ტუვის ბაჟისა	რო	82
ჭალის მწვანელის ბაჟი და მინბაშის ბაჟი ქალაქის კარზე.	სიკ	103
ამილახორისა (კარანტ. 104, სტ. 27)	„	155
ბატონის ბაღის წელისა (ჩამატებულია)	კთ	14
გორის გამოსაღები და რიგი და დეჟულობა	ლმ	19
ელის დაკორის შირი	ნდ	27
ელის კაცი თარხანი	ნე	30
ელის ნოქარი მოკრამაგირე ამასლა	იგ	6
ინდოს ლანჩხარი	ვდ	46
ქოდავის რიგი	რვდ	86
ეკენის ფეშქაში	რკმ	67
ოდუნ ხარჭი (მოდუნ ახჩა).	რკბ	66
სანაკროზო	რნკ	75
ალმათი	ილ	7
ყარაის ვეღა	რემ	92
ყარაის კონი (ჩამატებულია).	რეთ	92
ტუხტუ	როა	82
ელის ეთაზი—(ნაწილი სკ თავისა 17, 18 და 19 სტრ.)	ნე	31
სამს წელიწადში ელას აღწერა	რნხ	75
მათლის აწერა.	ოლ	42
სალ-ლურსმის (ნაწილი სკ თავისა 20 და 21 სტრქ.).	ნე	31
იალღუკის საყარულა საყორულა	ოე	43
მთიდაშ კანისინი	რი	61
დაბნეული ელი.	მთ	25
გახური ელი	შბ	46
სასასო სოფელი (გატეხილი კიდი)	მ	21
შულაკრისა და თეთრს-სოფლის გამოსაღები	სთ	97

ჭკუთა ბოლნისის გამოსაღები	● :	ლე	17
აღკეის ბატონის გამოსაღები		იე	7
ძალე შემნასე უსუცისა		რიგ	63
კელესიის გამოსაღები		ნე	31
ა) დურნუგის საბატონო გამოსაღები		ნ	25
ბ) დურნუგის მოურავისა		ნა	25
გ) მამასხლისისა ნაცვლისა ხასადრისა, დურნუგის ზური (ვარინტი 26 გვ. 1 სტკ.) .		„	137
დიღმის გამოსაღები .		ნბ	26
კავთის-ხეკს გამოსაღები		ზა	45
ჭეთკირის ღიღოს სქეს		რპე	87
აკლახრის რიგი ჭ სამასური		იკ	8
ატენელს კაცს ამეს ბატონის საბაღხე		იზ	8
ატენის მეზურეს		კა	9
ატენის მოურავის		იძ	8
ატენის ხასადრისა (ღ მესთვლისა).		ით	9
ატენის ნაცვლისა		კ	9
ატენის ბატონის ზურებისა .		კბ	9
თრიაღეთსე სახასო სოფლები		ახ	39
ტაშირზედ აიღარბეგის კეობის რიგი		რობ	82
ტაშირის მოურავისა, ნაცვლისა, ხასადრისა		როგ	83
აიღარბეგის კეობაში აშენებულ სოფლებისა .		კე	12
ვაიუელს რამდენი სოფელი აშენებულა, ან რამდენი ნასოფლარი, ან რამდენი რომლის სამოურავო არის.		ს	92
ვაიუელის მეფის გიორგის გარაგებული სამოურავოს საქმე		სა	93
ვაიუელის გამოსაღების გარიგება		კვ	10
ახალ მოსულის კაცისა (ვაიუელს) გარიგება		კდ	10
მეითრისა		რე	60
ფეშქაშნივისა		როთ	84
მერქიფეთ სუცისა, ქილიფთრისა ჭ მერქიფეებისა (არა სწერია არა)		რზ	60
ჭარხნის ნაზირისა		რით	65

ჩართა ნაზირისა	სია	102
ჭარსნის მუშრბებისა.	რიბ	62
მეყოკეთ სუცისა ღ მეყოგეებისა	რპ	60
ზაფსულის თაგილის ქეშიკისა (ჩამატებული)	აბ	34
სომხითის მეღიჭის სარგო .	რმა	77
(ა) ბაზიერთ-სუცის სარგო ღ (ბ) მეყორულისა.	ლე	19
ეეენის საფეშქაშო ტუცისათვის ხარჯი	სკბ	107
სომხითს ქორის ბუდე	რპე	87
ხენისა ღ სამეხრეოს გარიგება	მა	21
გუთნის ხენისა, მისა ღ ლეწვისა (ჩამატებულია)	მგ	23
თრიალეთის სოფლების სამზღვრებისა	აე	36
ცხის ბალებისა (ჩამატებულია)	სიგ	102
ბრინჯისა	ლობ	15
თრიალული რიგი ღ გამოსაღები საბატონო ღ სამოკელო.	აე	35
კოყოარზედ ტბილის ზიდვისა ულაყი ასე აწერია	პ	44
ხასა თაგლისა, ბზისა ღ შიგამდგეთ გარიგება	ათ	40
მეჯინიბების სარგო .	ოა	42
ზაფსულ თაგილის ქეშიკი	აბ	34
სალთხუცის სარგო	რნთ	76
მდივნების სარგო	პე	49
კეზირის სარგო	ნთ	32
მუსტოფის რუსუმი .	რიდ	63
სალაროს ნაზირის სარგო	რიპ	65
მოლარეთ სუცისა	რბ	59
სალაროს მუშრბისა .	რად	80
სალაროს თაგილდრის	რაე	80
გერაქიარადის	ლთ	21
მეკოდის ჰურის რიგი.	უზ	54
ღვინის მოსაგლის	რკზ	87
ცხერის მოსაგლისა	სიბ	102
პირის თაგისა .	რკე	67
სახასოს ჰურის მოსაგლისა .	რმე	72

სადიასახლისოსი	რმე	72
კარინს სეკდიანელისა (ჩამატებულია)	ნს	32
ბატისა ჭ ქათმისა	ლა	15
ერბოს გარიგება	ნგ	27
ბრინჯისა	ლბ	15
სარჭაბაში ჭ სარჭები	რლბ	60
ჭეკეო ქარხნის ნაზირის თაბუნი (არა სწერია რა)	„	„
ქარხნის იასაულები (მხოლოდ სიაა (19 მსელები).	„	„
სახაბაზოს მოკელეჩი.	რლდ	69

სულხან მდიუნის დედანს აკლია ჭეკეოსხეცებული თაბები:

თაბი—ოკ, ბკერდი 43, ოს 44, ჰზ 50, უდ 53, უთ 56, რდ 60, რე 60, რკდ 66, რეზ 67, რღგ 69, რმდ 72, რნს 75, რა 77, რაჰ 80, რპს 88, რჟა 89, სკ 96, ჭ სრულებით „დასტურდამალი სადედოფლო“ 109—130 გვ.

შესასწორებელი შეცთომანი

გვ	წ	დაბეჭდილია:	უნდა იყოს:
3	7	განკუთვნილსა	განკუთვნილისა
—	8	მნათობელის	მანათობელისა
--	9	წოდებულის	წოდებულისა
—	24	ბოროტ..... ჰატივი.....	ბოროტი..... ჰატივი.....
4	2	მოქმედი	მოქმედნი
—	6	აღესრულოს.	აღესრულოს,
—	11	ჯილდის შიგამდგეისაივის	ჯილდის შიგამდგეისათვის.
7	22	ბა	ბო
13	30	ასჟას	ასჟას
15	27	ღანჩარებს	ღანჩარებს
16	11	სარგო ღ ან უოთა	სარგო ღ განუოთა
—	27	ვახტანგს VI ერქვა	ვახტანგის VI მამას ლევანს ერქვა
20	14	გაუსსნელად, თუ იმაზედ	გაუსსნელად, იმაზედ
—	22	საკომლო თავის	საკომლო, თავის
21	8	ღ ნიმი თომარისა	ღანიმი თომარისა.
25	16	საჭერი,	საჭერიო
26	1	ორი ულაუი	ორი ულაუი.—
28	2	ღარჩა	ღარჩა
31	10	წელიწადში რე.	წელიწადში რე.
—	24	მესრეს კოდი ედ.	მესრეს კოდი კდ.
33	22	ეველას ჭოგი	ეველას ჭამი
34	3	აიღონ ს	აიღონ ხ
—	19	რამ თერი	რამ ფერი
36	20	გარდმოუჭერით	გარდმოუჭერით
37	7	ჭაკარინ	ჭაკარინ
40	20	უოკლეკე სახელდობ	უოკლეკე სახელდობ.
44	12	გამომღები ქით	გამომღები ქითო

46	7	ბანდურა უსკინა.	ბანდურა; უსკინა.
—	23	კითვე ითესების	კიდევ ითესების
51	8	მუშთუჭუნის	ბუშთუჭუნის
53	3	მერუას შვილი	ბურუას შვილი
—	17	სოიბათ,	სოიბათ
58	9	სამართლოდ	სასამართლოდ
62	2	(III სკ.) უსბაში	უმბაში
63	7	პური ორი	პური ორი.
65	16	შური, ორი ნავროზანა.	შური ორი, ნავროზანა.
66	21	ჭინასკედენ	შინასკედენ
79	12	შიგამდედი	შიგამდეგი
84	7	სსკა თაფლად	სკა თაფლად
91	7	ბრინჯი. აგრევე სიზილალა	ბრინჯი აგრევე. სიზილალა
—	17	ოსტატს; თასი	ოსტატს—თასი,
99	22	ტკილი	ტკილი
—	26	საწნესელსედ	საწნესელსედ
105	11	თაჟი სით დედანში ორჯელ არის. ისილე თაჟი ძპ (40 გვერდზე.)	
106	13	დაყენონ. იმათი	დაყენონ, იმათი
108	1	უნდა გამოიღონ	სკგ. უნდა გამოიღონ
111	20	ლაჟაში და მადური	ლაჟაში დ, მადური
119	4	პური ა	პური კოდი ა
120	22	კოდორს	კოდორს
125	5	ზილეჟა	ზილეჟა
127	16	თვეში	თვეში

ზ ა ნ დ უ კ ი

დასტურდამალის გამოცემაზე პეტრე უმიკაშვილისა .

III—VII

სამეფო დასტურდამალი:

თავი.	გვერ.
ა. შესავალი მეფის ვახტანგისა (ქა შენ ეოკელთა) .	3
ბ. სოიხათ იასაულის რიგი	4
გ. აბდრების რიგი	—
დ. ზინდრებისა	—
ე. აჯილღის შიგამდეგისა	—
ვ. აღანდრების რიგი .	—
ზ. აღაყათის შუა სახლის რიგი	5
ძ. აღაყათის ზივნისა	—
თ. ახალის სასასლის რიგი.	—
ი. აჯილღის ქერინა .	6
ია. ახანოს იჯარა	—
იბ. არაყსანის იჯარისათვის	—
იგ. ელის ნოქრის მოჯამაგირის ჰამასალისათვის	—
იდ. აღმათზედ ელის კაცის დებულებისათვის	7
იე. აღეკის ბატონის გამოსაღებისათვის .	—
ივ. ავლაზრის რიგისა და სამსახურისათვის .	8
იზ. ატენელს კაცზედ ბატონის დებულებისათვის	—
იძ. ატენის მოურავის დებულებისათვის .	—
ით. ატენის კასადრისათვის .	9
კ. ატენის ნაცვლისათვის	—
კა. ატენის მეზვრისათვის	—
კბ. ატენს ბატონის ზვრების მუშაობისათვის .	—
კგ. უაიუულის გამოსაღების გარიგებისათვის	10

კდ.	ახალის მოსულის კაცისათვის.	10
კე.	ზიდარბეგის კეობაში აშენებულის სოფლები.	12
კვ.	აჯილდის მიბარებისათვის.	—
კზ.	ქართლის აღწერისათვის.	13
კწ.	ბოჭორულთხუცებისა და კშიკადას-ბაშებისა	14
კთ.	ბატონის ბაღის წყლის გარიგებისათვის	—
ლ.	შიგამდეგისა და ქორის ბაზიერისათვის	15
ლა.	ბატისა და ქათმისათვის.	—
ლებ.	ბრინჯისათვის	—
ლგ.	ბოშეებისათვის	16
ლდ.	ბოჭორულთ-ხუცების სარგოსათვის	—
ლე.	ბოღნისის გამოსაღებისათვის.	17
ლვ.	ბაზიერთ-ხუცისა და უარაის მუქორულის რიგი	19
ლზ.	გაკაზის ბაზიერისათვის.	—
ლწ.	გორის გამოსაღებისა და რიგისა	—
ლთ.	გერაქ იარაღისათვის	21
მ.	გატკილის კიდის რიგისათვის	—
მა.	კენისა და სამქსრუოს გარიგებისა	—
მბ.	გზების შენასუისათვის	22
მგ.	გუთნის კუნისა, მკისა და ლეწვისა	23
მდ.	დუქნისათვის	—
მე.	დიდ-ბაღისათვის	—
მე.	დაკლულის ცხენისათვის	24
მზ.	დავთარხანის იასაულეებისათვის	—
მწ.	დაბაღხანის იჯარისათვის	—
მთ.	დაბნეულის ელისათვის	25
ნ.	დურნუკის საბატონოს გამოსაღები	—
ნა.	დურნუკის მოურავისათვის	—
ნბ.	დიდმის საბატონოს გამოსაღები	26
ნგ.	ერბოს გარიგებისათვის.	27
ნდ.	ელის დავთრის შირისათვის	—
ნე.	ელის კაცნი თარხანნი, ბატონი უნდა მოშლის	30

ნე.	ეკლესიის გამოსაღებისათვის	31
ნზ.	კარდის წყლისათვის	—
ნწ.	კარიანს კეკელიანელისათვის	32
ნთ.	კეზირის სარგოსათვის	—
ა.	დანისტრად სამსახურისათვის	—
აა.	წარაფხანის რიგისათვის	33
აბ.	წათხულ თავილის ქეჭვიკისათვის	34
აგ.	თუშმლების უდაღისათვის	—
ად.	თარსნების რიგისათვის	—
აე.	თრიალეთის რიგისა და გამოსაღებისა	35
აჟ.	თრიალეთის სოფლების სამზღვრებისათვის	36
აზ.	თრიალეთზედ სახასო სოფლები ვისიც სამოურავოა	39
აწ.	ახლისა და ძველის თევზისა	40
ათ.	თავილისა შიგამდეგებისა და სახასოს ბზისა	—
აო.	მეჯინიბეთ უღუფისათვის	41
აა.	მეჯინიბეთ ხუცისა	42
აბ.	იასაულებისათვის	—
აგ.	ბატონის კარიმის საიასაულა როგორ ზიღონ	—
ად.	იათაღის აღწერისათვის	—
აე.	იაღღუფის საყორულასათვის	43
აჟ.	იარაღის კეტებისათვის	—
აზ.	იარაღის კონისათვის	—
აწ.	კახეთისა და ქართლის სამზღვრისა	44
ათ.	კოდის-პურისათვის	—
პ.	კოჟორზედ ტკბილის შიღვის უღაფის შეწერა	—
პა.	კაკეთის-ხევისათვის	45
პბ.	კახურის ელისათვის	46
პგ.	კარის ფაფინისათვის	—
პდ.	ინდოს ღანჩპარისათვის	—
პე.	მეთოფეთ უზბაშებისა და მეთოფეთ რიგისათვის	48
პჟ.	მდივნების სარგოსათვის	49
პზ.	მურდრისათვის	50

36.	მკერვლებისათვის	51
37.	მემაწდრებისათვის	—
38.	მესაკლავეთათვის	52
39.	მეკოტეთათვის	—
40.	ჭორის მებადურთათვის.	—
41.	მეკინიბეთათვის.	—
42.	მერიჩიფეთათვის	53
43.	მოხელეჲნი თუ როგორ მოიქცნენ	—
44.	მუშაშობის სახლის რიგისათვის	54
45.	მეკოდის ჰურეთათვის .	—
46.	მუწახისათვის	55
47.	მეკელისის ჰურისათვის.	56
48.	მღვიანბეგის გარიგებისათვის .	—
49.	მღვიანბეგის ასაღებისათვის .	58
50.	მოღარეთხუცის სარგოსათვის	59
51.	მუხრანის კოდის-ჰურისათვის.	60
52.	მუშის რუსუმისათვის .	—
53.	მოღარეებისათვის	—
54.	მეითრისათვის .	—
55.	მერიჩიფეთხუცისათვის	—
56.	მეკოტეთხუცისა და მეკოტეებისათვის	—
57.	მწუნეხილისათვის	61
58.	მთილამ ჭანშინისათვის	—
59.	მეთოფეთათვის	62
60.	ჭარხნის მუშრებისათვის	—
61.	მემაღლეთ-ხუცისათვის .	63
62.	მუსტოფის რუსუმისათვის	—
63.	სალაროს ნაზირისა და მისის ასნაფებისათვის	64
64.	ჭარხნის ნაზირისა და მისის ასნაფებისათვის	—
65.	როგორ აიღებენ ნახირის თაკსა	65
66.	სალაროს ნაზირის სარგოსათვის	—
67.	ჭარხნის ნაზირის სარგოსათვის	—

რკ. ნაკტიკისათვის	66
რკა. ნალარსხანის მოკელეთათვის	—
რკბ. მოღუნ ასჩისათვის	—
რკგ. ორაგულის ვუფთისა და სსწათათვის	—
რკდ. თევზის ჩაჩხისათვის	—
რკე. პირის-თავისათვის	67
რკვ. პირის-თავის ალებისათვის	—
რკზ. ურბნისის რუს მუშისათვის .	—
რკძ. უეენის ფეშქაშისათვის .	—
რკთ. საზანდრებისათვის	68
რკლ. საფარეშოს მოკელეთათვის	—
რკლა. საჯაბადროს მოკელეთათვის .	—
რკლბ. საჩქარბაშისა და ხაჩქრებისათვის .	69
რკლგ. საჩქარბაშისა და თავილდრის სატკოსათვის .	—
რკლდ. სახაზაროს მოკელეთათვის	—
რკლე. სუფრაქეშთათვის	—
რკლვ. სამზარეულოს მოკელეთათვის	70
რკლზ. საღვინის მოკელეთათვის	—
რკლძ. სატიკის პიროსათვის .	—
რკლთ. საშარბათოს მოკელეთათვის .	71
რკმ. სააუტროსათვის	—
რკმა. მეთეფეთათვის .	—
რკმბ. ამბარდნათათვის .	—
რკმგ. ზინდართათვის .	—
რკმდ. საჭმლისათვის	72
რკმე. სახასოს ჰურის მოსაკლისათვის	—
რკმვ. საღიასხლისოსათვის	—
რკმზ. სუფრის ჰურისათვის .	—
რკმძ. საურისათვის	73
რკმთ. საბაღასის ალებისათვის	—
რკნ. სამასპინდლოს შეწერისათვის .	—
რკნა. სამილანტროს კოდის-ჰურისათვის .	74

რნბ. სახარათაშვილას კოდის-პურისათვის	74
რნგ. საციციანას კოდის-პურისათვის	—
რნდ. სომკითის კოდის-პურისათვის	—
რნე. სომკითის მოურავის სარგოსათვის .	75
რნვ. სანავროზოსათვის	—
რნზ. სამს-წყლიწადში ელის აღწერისათვის	—
რნწ. სამშვილდე კრწანისს ხეკვეშებისა, მხარეულებისა და ფარეშებისა	—
რნთ. სალთხუცის სარგოსათვის	76
რნა. სომკითის ტარულასათვის	77
რნბ. სომკითის მელიქისათვის	—
რნგ. საფერის წყალებოს თევზისათვის	—
რნდ. სასახლეების რიგისათვის	—
რნე. სალაროს მუშრბის სარგოსათვის .	80
რნვ. სალაროს თავილდრის სარგოსათვის .	—
რნზ. საშეფოს კაცისა სადედოფლოდ არ მუშაობისა	—
რნა. ტოგუნის რიგისათვის .	81
რნბ. ტყეისათვის	—
რნგ. ტყის ბაჟისათვის	82
რნდ. ტყის ბაჟისათვის	—
რნე. ტუთხუნისათვის	—
რნვ. ტაშირზედ ადარბეგის ხეობის რიგი	—
რნზ. ტაშირის მოურავისათვის	83
რნა. ურბნისის რუს გამოძლებთათვის .	—
რნბ. უმისა და მოხარშულის ძროხისათვის	—
რნგ. მოხარშულისათვის	84
რნდ. ფუტყრის რიგისათვის .	—
რნე. ფეშქაშის მოკელეათვის	—
რნვ. ფეშქაშნივისისათვის	—
რნზ. ქსნის ერისთვის მამულისათვის	—
რნა. ქალაქის მალის გარეგებისა	85
რნბ. ქალაქის სატყეოს ხარჯისათვის	—

რპკ. ქალაქის აღწერისათვის.	86
რპდ. ქოდავის რიგისათვის	—
რპე. ქეითიერის ლილოს დებულეებისათვის	87
რპვ. სომხთოს რომელსაც ალაგს არის ქოროს ბუდისათვის .	—
რპზ. ღვინის მოსავლის რიგისათვის	—
რპძ. მეფის დამარცხებისა ღ მცხეთას წასკვნებისათვის.	88
რპთ. უორ იასაულისათვის	89
რყ. ყათიჩებისათვის .	—
რყა. უორჩიბაშისათვის .	—
რყბ. ყალიონ ყორჩებისათვის	90
რყგ. ყაკჩებისათვის .	—
რყდ. ყეკელისათვის	—
რყე. ყაბების რიგისათვის	—
რყვ. ყაფნის რიგისათვის .	91
რყზ. ყასაბხანის იკარისათვის	92
რყძ. კლის კაციისგან ყარაიის ჳკელგისა .	—
რყთ. ყარაიის კონისათვის	—
ს. ყაიყულს რამდენი სოფელია აშენებული ან ნასოფლარი .	—
სა. ყაიყულის სამოურაოსი მეფის გიორგისგან გარიგება .	93
სბ. ყულარალის გარიგებისათვის	94
სგ. შაკარდნის ბაზიერისათვის	95
სდ. შათირებისათვის.	—
სე. შანიშინის დეკანსანის რიგისათვის .	—
სვ. შჳეტის გარიგებისათვის	96
სზ. შაქრისათვის .	—
სძ. შაკარდნის ბუდეებისათვის	—
სთ. შულავრისა ღ თეთრ-სოფლის გამოსადებისა საკომლო.	97
სი. ჩელიეჭის ბაჟის რიგისათვის .	100
სია. ჩარფა ნაზირისათვის	102
სიბ. ცხრის შემოსავლისა, საბალახე	—
სიგ. ცისის ბალისათვის	—
სიდ. ძმრისათვის	103

სიე. ჭამის ღვინისათვის .	103
სიუ. ჭალის მწვანეღვინისათვის	—
სიზ. ხილისათვის .	105
სიძ. ხილის ბაჟისათვის	—
სით. კმელის თევზისათვის .	—
სკ. ხევის-თაჯების რიგისათვის	—
სკა. ჯარჩებისათვის	106
სკბ. კელმწიფის ტყვის კარჯისათვის .	107
სკგ. უნდა გამოიღოს ყუენის ტყვის სარჯი	108

სადედოფლო დასტურლამალი

ა. სალაპოდ მისაცემი მარამ დედოფლისათვის .	109
ბ. წინამძღურისა ჭ კარის მღუდელთ უღუფისათვის.	—
გ. სუფრაჯის უღუფისათვის	110
დ. ეშიკალას-ბაშისათვის .	—
ე. უაფინისათვის .	—
ვ. იასუღებისათვის	111
ზ. მოლარეთ-ხუცის რიგისათვის.	—
წ. მელვინეთ-ხუცისათვის .	—
თ. მეკოდრეთ-ხუცისათვის	112
ი. თუშმლისა და სამზარეულოს ამაღლისათვის	—
ია. მეთეფშეთ რიგისათვის	113
იბ. ამბარდნისათვის.	—
იგ. მსატკრებისათვის	—
იდ. ფარქშთხუცისა, ფარქშებისა ჭ სსჟათა მოსკელეთათვის .	—
იე. მეკინიბეთხუცისა და სსკათა მოსკელეთათვის	114
ივ. მეკოდის ჰურეთა ჭ სსჟათა ეს გუარათა მოსკელეთათვის	115
იზ. წინწყაროს გარიგებისათვის .	—
იძ. შუაბოლნისის გარიგებისათვის	116
ით. რაფრეთის გარიგებისათვის	117
იკ. გომარეთის გარიგებისათვის .	118
იქ. დიდ-ბადისათვის .	119

კბ. ურტყენის გარიგებისათვის	119
კგ. ნახიდურის გარიგებისათვის .	—
კდ. ახალ-დაბის გარიგებისათვის .	. 120
კე. ოსიაურის გარიგებისათვის	. 121
კვ. ალის გარიგებისათვის . . .	—
კზ. შრცხინვალის გარიგებისათვის	122
კძ. ანადეთის გარიგებისათვის	123
კთ. რუისის გარიგებისათვის	—
ლ. ატენის ზვრებისათვის.	—
ლა. გორისათვის 124
ლებ. ქალაქის დებულებისათვის	—
ლგ. ელისათვის . . .	—
ლდ. სამღებროსათვის	125
ლე. თეზისათვის	—
ლვ. სამარხოსათვის .	—
ლზ. დიღმისათვის 126
ლძ. მოხელეთ უღუფისათვის 127
ლთ. ძველად სადედოფლო აწ მეფის გიორგის დამტკიცება	. 128
შ. სადედოფლო სოფლებისათვის	. 129
შა. ზემო ქართლს ძველადგან სადედოფლოსი.	—
შბ. სედედოფლოდ მარხვაში უნდა მოიტანონ .	130

და მ ა ტ ე ბ უ ლ ე ბ ა ნ ი :

I. განსხვავებანი (ვარაინტები) სულხან მდინის დედნიდამ.	131
II. განსხვავებანი სომხათის მელოქის-შვილების დედნიდამ .	157
III. დასტურლამალის ლექსიკონი .	163
IV. რიცხვის ჭ ფულის ანგარიშის ასოები	193
V. ფულის განმარტება .	194
VI. კოკისა ჭ კოდის განმარტება.	—
VII. სამიებელი შინაარსის რიგით.	195
VIII. შესასწორებელი შეცთომანი .	. 203